

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Cemal Sakar	<i>insanın Bireyselleşmesi</i>	3
Aykut Ertuğrul	<i>Yarı Harf Yarı insan Yarı Öykü Yarı Hezeyan</i>	5
Bünyamin Kasap	<i>Kafka'da 'Şiir'in Ruhuna Fatih!</i>	7
Paul Auster	<i>Bir Hikâye Anlatmak istiyorum Size</i>	7

ÖYKÜLER

Necati Mert	<i>Tozlu Topraklı Kitaplar</i>	12
Cemal Sakar	<i>Uzak</i>	14
Köksal Alver	<i>Sıradaki</i>	17
Ahmet Büke	<i>Hidroloji Mühim Mevzu!</i>	22
Mihriban İnan Karatepe	<i>Duvar</i>	24
Hasibe Çerko	<i>Ocak</i>	27
Cafer Özgül	<i>Yecuc-Mecuc</i>	31

Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	39
-------------	--------------	----

DOSYA

ÇAĞDAŞ AZERBAYCAN ÖYKÜSÜ

Ömer Küçükmehtetoğlu	<i>Azerbaycan Edebiyatının Genç ve Usta Kalemî</i>	
	<i>Selim Babullaoglu'yla Öykü Üzerine Söyleşi</i>	41
Elçin Efendiye	<i>Söğüt Fidanı ile Güzel Oleandr'ın Hikâyesi</i>	44
Yaşar Aliyev	<i>Ayrılık</i>	48
Elçin Hüseyinbeyli	<i>Damızlık Boğa</i>	52
Vahid Memmedli	<i>Buda'nın Dönüşü</i>	57
Eyvaz Zeynalov	<i>Tanıyamadığım Moskova</i>	68
Novruz Necefoglu	<i>Kismetli Misafir</i>	83
Kamil Efseroglu	<i>Ağrı</i>	91
Aslan Guliyev	<i>Dondurmanın Hikâyesi</i>	98
Natig Memmedli	<i>Dolma</i>	108
Elabbas Bağirov	<i>Yanyana Masalar</i>	114

ÖYKÜLER

Ömer Egi	<i>Terzi Zeynep: Aşık Olunması Muhtemel</i>	
	<i>Bir Sima için Şehir Monologları</i>	116
Esra Odman İyier	<i>Boşluk, Bakışlarının Biçimini Alıyor</i>	121
Fikri Özçelikçi	<i>Ayın Işığı Düşüyordu Şehrin Kör Sokaklarına</i>	124
Merve Koçak Kurt	<i>Annem, Ben ve Ayrış</i>	132
Mehmet Kahraman	<i>Düş Birikintisi</i>	137
Osman Alagöz	<i>ilk Pişmanlık</i>	141
Pınar Çelik	<i>Sevim Hanım</i>	145
Yavuz Demir	<i>Kurmaca-lık Yazılar: Benim Oğlum Bina</i>	
	<i>Okur/Kurmacanın Üst Yapı Unsurları: Olay</i>	148
Sezai Coşkun	<i>Zamanın Kıskacındaki insan: Al Çiçeğin Moru</i>	155
İsmail Sert	<i>Ercan Yıldırım'la Modern Türk'ün Hikâyesi</i>	
	<i>Üzerine Söyleşi...</i>	162
Banu Altınova	<i>Modern Türk'ün Hikâyesi</i>	168

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Merve Koçak Kurt	<i>Taş Devri / Çıldirtan Öyküleri</i>	171
Hatice Bildirici	<i>Bazuka</i>	173
Zeynep Sönmez	<i>Bebek Patikleri: Kısa Öykü</i>	175

OY KÜ

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 8 SAYI: 45 HAZİRAN-TEMMUZ 2011

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fiti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2011 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 45 TL.
Kurumlar İçin: 110 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fiti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.05.2011

CEMAL SAKAR

İNSANIN BİREYSELLEŞMESİ

Modern Batıyla tanıştığımızdan beri, sürekli olarak cemaat insanı olmaktan çıkamamışımızdan, birey olamadığımızdan yakındık durduk. Özellikle söz konusu yakınma edebi kamuda oldukça yankı buldu. Bir türlü Batı standartlarında roman ve öykü yazamayışımız öncelikle birey olamayışımıza bağlandı.

Bu yakınma bazı İslamcı ediplerde de markes buldu. Oysa Rönesans sonrası ortaya çıkan birey görüşü; özel mülkiyetle güçlenmiş ve toplum içinde seçkinleşmeye başlamış insan'ların varlığıyla birebir ilgiliydi. İnsan tekinin toplumdan daha üstün tutulduğu bu anlayış; Rönesans'ta biçimlenmiş ve bir dünya görüşü olarak metafizikten ekonomiye kadar çeşitli alanlarda etkili olmuştur.

Metafiziksel açıdan bireycilik, Tanrının yerine bireyi koymak anlamına gelmektedir. Bireyin akli vasıtasıyla kendi bireyselliği içinde kalarak evrensellığe bağlanabileceğinin vaat edildiği bu anlayışa göre; birey, bireysel olanda evrensel olanı tek yapıda birleştiren varlıktır. Bu yaklaşım elbette bireyi merkeze koyan ve başta din olmak üzere birçok alanı 'ona' göre düzenleme talebinde olan bir dünya görüşüdür. Bireycilik, bir değerler sistemi olduğu kadar, insan yapısıyla ilgili bir kuram, genel bir davranış biçimi ve belirli siyasal ekonomik, toplumsal ve dinsel düzenlemelere yönelik bir inanç anlamına da gelmektedir.

Bireyciliğin değerler sistemini de şöyle özetleyebiliriz: Bütün değerler insan merkezlidir; birey kendi başına amaç ve yüce bir değerdir, toplum bireyin amaçları için sadece araçtır. Bütün bireyler, bir anlamda ahlakça eşittir. Hiç kimse hiçbir zaman yalnızca bir başka bireyin iyiliği için araç olarak görülemez. Bu anlayışa göre toplum bile, kendine yeten bireylerin toplamı olarak tanımlanır.

Bireycilik 'ilerleme'ye inanır, ilerlemenin bir aracı olarak da bireye farklı olma, başkalarıyla yarışma ve başkalarının önüne geçme hakkını tanır. Dolayısıyla insana mülk

M

ÖYKÜ
GÜNDEMİ

edinmek için en çok olanaktan yararlanabileceği bir mülkiyet sistemi önerir.

Modern zamanlarda doğan roman ve öykü de, bireyin bu haklarını savunmak üzere kendini kurgulamış olduğu nedense edipler tarafından çok da sorgulanmadı. 'Özcü' bir yaklaşımla insan tekini anlatmakla bütün insanların anlatılabileceği varsayıldı. Özellikle 'fitrat' bu idmanın temellendirilmesinde önemli bir argüman olarak hep kullanıldı. Ama 'fitrat hadisi'ndeki sosyal çevre faktörü, özcü yaklaşımlara feda edildi. Hatta Kur'an'daki insan vurgusuyla modern birey tanımı nerdeyse özdeşleştirildi: Çünkü hesap günü herkes bir başına olacaktı ve yapıp ettiklerinden dolayı sadece 'kendisi' sorumluydu. Bu 'kendilik' o kadar yerli yersiz vurgulandı ki, cemaat içinde olmak 'insanın kendisini gerçekleştirmesi'nin önündeki en önemli engel olarak görüldü. Camilerdeki safaların sıklaştırılması ihtarinin mahiyetini ne ihtar edenler ne de ihtar edilenler anlayabili.

Ancak 1950'lerden sonra başlayan İslamcı edebiyat, daha doğrusu Müslümanların yaptığı edebiyat hep bu tezlerin gölgesi altında kök salmaya, tutunmaya, kendine yer açmaya çalıştı. Yerli düşünce, gelenek, peygamberler ve evliyalar tarihi her zaman bu edebiyatın referans çerçevesinin içinde olmakla birlikte, bütün büyük anlatılar 'insan teki' üzerinden kurulmaya çalışıldı. Özellikle 1980'lerden sonra başlayan apolitik tutum; entegrasyon, birlikte yaşama, cemaat, yerellik vurgularıyla gittikçe bireyi öne çıkardı. Bireyin acıları, sevinçleri kısacası halleri edebiyatın neredeyse tek ve meşru kaynağı haline döndü. Geleneksel temalara sırt dönüldü; 'toplumsal olan'larsa birey dolayısıyla anlamlı ve anlaşılır olabildi. Edebiyatta gittikçe bir norm haline gelen bu anlayış, kendi dışındaki edebiyat anlayışlarını gayri meşru ilan edip marjinalleştirdi ve kenara itti.

Bunun en bariz örneği edebiyattaki 'temsilîyet'in yıkılmasıdır. Bilindiği gibi geleneksel edebiyat, her zaman âlemde olan biteğini temsil etmek, onların taklidini üretmek ve ya yansıtmak iddiasındaydı. Oysa birey tez-

leri altında gelişen modernist edebiyat, gerçekte bu anlamda ilişkisini koparmış, gerçekliği kendi içinde üretmeye başlamıştı. Dahası modernlerin hurafelerle dolu, akıldışı dünyayı yıkıp yerine rasyonel bir cennet yaratma iddialarına paralel bir şekilde, edebiyat da hayata karşı bir faaliyete dönüştü. Her yazar, eserlerinde dünyayı yeniden kurduğunu söylemeye başladı. Bir anlamda her eser kendi kendine yeten bir âlemdi. Artık dış dünya, dış dünyanın yasaları bizi okuduğumuz bir eseri daha iyi anlamak konusunda işe yarar bir veri değildi; tersine kendine yeten bir âlem olarak eser, kendi yasalarını, kendi örgüsünü ve kendi anlamını kendi içinden üretiyordu. Postmodernlikle birlikte metinlerarasılığın git gide sosyal çevrenin yerini alması, eserin sürekli olarak kendi unsurlarına gönderme yapması, söz konusu gelişmenin bugün geldiği doğal bir noktadır. Bütünlüğün yıkılması, merkezin dağılması, hakikatin yitirilmesi gibi sonuçlara varan bu eğilim sonucunda eser, bir yandan kendi üzerine kapalıdırken diğer yandan da dünyanın bütünlüğüne, bu bütünlükteki anlama gönderme yapmaz oldu. Geline nokta, edebiyatın dünyaya karşı takındığı tavrın geldiği son kerteği göstermesi bakımından oldukça manidardır.

Modernitenin temel argümanlarıyla kola giren roman ve öykü böylelikle kurulu, resmi ideolojinin de sözcülüğünü üstlenmiş oldu. Modernitenin 'şimdi', 'burada'sını yücelten bu estetik anlayış 'kendi içinde', sadece an'ı mesnet kabul etti ve insandaki değişim yen özü bile modern olanda aradı. İyimser bir yaklaşımla şunu söyleyebiliriz; belki de değişmeyen öz, ancak ideal toplum düzenine ulaşıldığında edebiyatın gündemine gelebilecekti.

Bireylerin toplamı olarak toplum tanımı aslında sadece toplumun, toplumsalın paradosini yapmak demektir. Zaten bugün toplum yerine kitleden, kendisine yönelmiş tüm hareketleri ve saldırıları bir sünger gibi emen bir gruptan söz edilir oldu. Kimlik ve aidiyet bağlarının çözüldüğü; sadece tüketme ortak paydasının sağladığı bağla birbirine bağ-

lanan bu kitle içinde sorumluluklarını kuşanmış ve taahhütlerini yerine getirmeye ceht etmiş bir insanın tek başına var olabilmesi muhaldir. Cemaatten koparılmış bir et, bir tırnak olarak, andığımız kitlenin içinde var olabileceğini sananlar, aslında sadece kapitalizm tarafından yutulmaktadır.

'Biz'in büyük altından gülünesi bir çağrışıma indirgenmesi elbette kapitalizmin bir başarisıdır. Çünkü Kur'an'daki insana seslenişin aslında hep bir cemaate, hep bir 'biz'e yönelik olduğu unutturulmaya çalışılmaktadır. Burada acıklı olansa cemaatten kopmuş, koparılmış ya da kendini gerçekleştirmek adına tüm aidiyetlerini sıyrıp atmış bireyin durmaksızın yalnızlığından, kalabalıklar içerisindeki yalnızlığından, umutsuzluğundan söz etmesidir.

Kendi yalnızlığını ve umutsuzluğunu ne redeyse yücelten, temalarını hep bu yalnızlık üzerinden üreten edebiyat doğal olarak bunalım, can sıkıntısı, anlamsızlık ve cinsellik arasında sıkışıp kaldı. Dünyada bir başına yaşamış gibi davranmanın getirdiği özgürlükle sarhoş olan sanatçı için de, sanatın işlevsel yanı sadece alay konusu olmaya başladı. Bir konvansiyon olarak dilin bildik kalıplar içinde kullanılması parçalanıp kelimeler asal anlamlarından kopararak bireyin kendi derinliklerinde yaşadığı hallere denk düşecek anlamlar yüklendi. Dolayısıyla kelimelere bile ancak, 'burada' ve 'şimdi'ye uygun olarak, bireyin psikolojisi etrafında anlam yüklendi. Anlam var mıdır, yok mudur; varsa edebiyat bu gerçekliği taşıyabilir mi, taşıyamaz mı, doğal olarak sorulacak bir soru olmaktan çıkıp insanın bireyselleşmesine kurban edildi.

AYKUT ERTUĞRUL

YARI HARF YARI İNSAN YARI ÖYKÜ YARI HEZEYAN

Modern Türk öyküsü, Batı kadar içselleştirerek olmasa da hemen hemen aynı zaman diliminde varoluşçu felsefeden, bilhassa ekolün Fransız ayağından (Sartre'ın bulantısı, Ca-

mus'nün saçması vs.) bir hayli etkilenmiştir. Ferit Edgü'lü, Demir Özlü'lü, Orhan Duru'lu, Leyla Erbil'li 50 kuşağı hemen aklımıza gelecektir zira. Bunalım edebiyatı diye de adlandırılan varoluşçu edebiyatın etkileri kuşaktan kuşağa gittikçe azalsa da her dönemde bu yazın sal akıma meyil devam ediyor. Devam ediyor çünkü bu türde örnekler vermenin özellikle genç öykücülerini kendisine çeken bir tarafı var. Bunalımın, varoluşçuluğun, klasik öykünün çetin kuralları altında ezilme korkusunun, ben anlatıcının görece kolaylığının, "modern insanın çıkmazları" denen o anlata anlata bitmeyecek temcit pilavının, biçimsel oyunların hazzının, absürd tiplerin çekiciliğinin sözü edilen öykü anlayışına meyli doğal kıldığını görebiliyoruz.

Sorun yok, ortaya "etki" açısından problemsiz ve -nasıl olacaksa- kendine has, özgün eserler çıktıkça keyifle okuyacağız. Yine de eline her kalem alanın insan ruhunda Dostoyevski kadar çok girinti bulamayacağını, insanın -doğruysa- mikro âlem olmağını her bakanın göremeyeceğinin şerhini düşünerek birbirinin aynı ruhlara, birbirinin aynı bunalımlara, birbirinin aynı oyunlara, meselelere pek de fazla tahammül edemeyeceğimizi belirtmekte fayda var.

Ne yazık ki özellikle absürd tiplerin çekiciliği sayesinde öykücülüğümüzün önemli sorunlarından biri söz konusu tiplerin, sokaktaki insandan uzaklaşıp, robotsu "şey"ler haline gelmesi. Yazarın muhayyilesinde her an, öyküsünde canlandırmak üzere besleyip büyüttüğü; belli özellikleri, kişiliğinin belli yönleri, ruh halleri, kaygıları, meseleleri sıvırtılıp abartılmış öykü kişisi gölgeleri kol geziyor. Yaşamaktan sıkılan bir adam, sokak ortasında dikilen ve hiç konuşmayan bir müvedde kişi, gökyüzüne doğru isyanını haykıran bir isyankâr, karamsar bir katil gibi... Bunların herhangi biri ya da hepsi farklı öykülerin kahramanları olabilirler; yazarın mahareti odur ki, bu sivri tiplere insancıl özellikler bağışlamasını bilsin, onu sokağın yaşayan diğer canlılarının arasına katabilsin. Böylece bu gölgeler biz sıradan insanların

H E C E Ö Y K Ü

zihninde kendi bedenlerini bulsunlar. Bilindiği gibi eser, tarafları okur ve yazar olan çift taraflı bir eylemin ürünüdür. Bu yüzden okurun zihninde karşılığını bulamamış bir öykü, suya yazılmıştır. İyi eserin tanımı çok basittir aslında; istisnalar olmakla birlikte edebiyatta iyi eser kıstası, vasat okurun beğenisinden geçer; iyi eser her okunduğunda ve her seviyeden okurda farklı ve gittikçe derinleşen etkiler bırakabilen eserdir. Bir zamana, mekâna, gerçek bir olay örgüsünün içinde eğreti durmayan bir role ait olmalı öykü kişisi. Elbette bütün bunlar öykü formunun temel kuralları kullanılarak yapılabilmelidir.

Konumuza yani insanlıktan uzak gölge tiplere geri dönebiliriz; özellikle yeni başlangıçlarda görülen bu maraz, öykücünün kendi kafasında kurduğu tipe, olduğundan fazla kudsiyet atfetmesinden, tabiri caizse kendi yarattığına âşık olmasından dolayı ortaya çıkar. Tipinin cazibesine kapılan yazar, onu hakiki (hakettiği) bir olay örgüsü içine yerleştiremez. İpleri bir kez elinden kaçırdı mı da, ne kadar uğraşırsa uğraşsın bu gölge, öykünün diğer unsurlarını kenarda bırakarak her fırsatta öne atılır. Her ileri atılışındaysa öyküde bir tip olarak işgal ettiği yeri biraz daha kaybedip metni yazarın hezeyanına dönüştürmeye başlar. Böylece metin, tipin bir türlü insanlaşmadığı, absürd, sahicilikten uzak bir metin olarak arada kalır. Bu durumu askere giden her erkeğe daha yirmi yaşında öğretilen atışın altın kuralına benzetebiliriz. Merminin hedefi bulması için atıcı, gözün temayülünün aksine hedefi değil, silahın arpacığını net görmeye çalışmalıdır. Hedefe odaklanırsa, arpacık bulamlaştı, görünmez olur; sonuç karavanadır. Oysa hedef bulanık, arpacık net görülmeliydi; aynı, öyküde tipin sivri özelliklerinin bulanık, tahkiyenin net görülmesi gerektiği gibi.

Bahsettiğimiz metinlerin ortak paydası da zaten olayın, dolayısıyla öyküdeki tahkiye unsurunun metinde bulunamayacak kadar örtük kalmasıdır. Olay ve öykünün öğeleri yalnızca bu gölge kişiyi ortaya çıkarmak için var gibidirler. Herşey 'ben-cil' tip içindir.

Sahte kahraman o kadar ön plandadır ki, öykünün mekânı, zamanı ve olay hakkında bilgisi edinmek, dört bilinmeyenli bir denklem çözmekten daha zordur.

Balzac'a atfedilen bir anekdot vardır; henüz bitmemiş bir romanının taslağını okuyup kahramanı öldürmemesi için kendisine ricada bulunan dostuna güya "Ben de ölmesini istemiyorum ama ne yaparsam yapayım razı edemiyorum" diyesiymiş. Magazin edebiyat efesaneleri şüphesiz güzeldir ama olması gerekenden fazla önemsenirse öykü anlayışımızda ciddi sakatlıklara sebep olacaktır.

Öykü evrensel ve vazgeçilemez bir takım esaslara bağlıdır. Bir öykünün temel unsurlarını; dil ve üslup, zaman ve mekân, biçim, kurgu ve olay ile bunların kıvamla bir araya gelişleriyle oluşan etki, atmosfer ve sahicilik olarak belirleyebiliriz. Elbette Esmâ'ül-Hüsna'nın herbirinin insanda farklı şekilde tecelli etmesi gibi öyküde de saydığımız sacayaklarının herhangi biri diğerlerine oranla daha fazla yoğunluk gösterebilir. Ama diyelim ki olayın öne çıkıyor oluşu, öykünün zaman ve mekândan münezze bir alanda ya da dil ve üslup göz ardı edilerek yazıldığı anlamına gelmez. Saydığımız esasların her biri ayrı ayrı ele alınacak, incelenecek önemde olduğundan konudan uzaklaşmamak için bunu başka bir yazıya bırakalım.

Varoluşçu tip, "göz kamaştırıcı" yabancılığından, yalnızlığından ve mübalağaya müsait oluşundan dolayı bir insandan çok bir gölge olarak kalmaya, yazarın sonu hüsrarla biten başarısız kurmaca denemesinin öznesi olmaya başka tiplerden daha fazla müsaittir. Edgü, Özlü, Erbil gibi öykücüler, Sait Faik'ten, Vüs'at O. Bener'den aldıkları bayrağı özellikle dil işçiliği ve biçimsel yenilikler açısından hayallerimizin ötesinde bir yüksekliğe çıkarmış olsalar da, yine aynı yazarların (S.Faik, Bener) yazmaktan bıkip usanmadığı, sevdiği, arasında yaşadığı insana ihanet etmişler, ondan uzaklaşmışlardır. Fethi Naci'nin "aydın süsü", Ömer Lekesiz'in "ithal bunalımlar" dediği 50 kuşağının temalarını oluşturan kaygılar, acemi ellerde, karamsar biçimsiz anlatılara, daha da

H E C E Ö Y K Ü

kötüsü ergen günlüklerine dönüşmeye devam ediyor. Yapıştırma hassasiyetler, ustasının elinde her şeye rağmen bir sanat eserine dönüşse de, öykünün temel öğelerinden bihaber tedirgin ellerde normalde olduğundan daha fazla sıkıcı ve eğreti duruyor. Sonuç olarak ortaya yarı harf yarı insan tipcikler ve yarı öykü yarı hezeyan metinler çıkıyor.

BÜNYAMİN KASAP

KAFKA'DA 'ŞİİR'İN RUHUNA FATİHA!

Viyana sokaklarından bir sokakta Café Kafka. Oldukça eski görünümlü ama bir o kadar da yeni bir mekân. Adından yola çıkılarak Franz Kafka'nın birkaç eserine birkaç satır yazdığı sanılan ama haliyle asılsız olan bir şehir efsanesi. Sahibi de "Kafka'yı da pek sevmem." diyen bir adam.

İskoç kökenli İngiliz başka bir adamın organize ettiği, her ayın ilk Cuma günü gerçekleştirilen "Open Mic Poetry." İngilizce sunulan programda isteyen çıkıp istediği dilde okuyor şiirini, isterse bir de İngilizce tercümesini sunuyor. Müdavimlerin yaş ortalaması kırkın üstünde. Hiç aksatmayan iki yaşlı Viyanalı, orta yaşlarda bir Arap hanım, genç İspanyol bir kız, İngilizce de Almanca da bilmediği halde insanlarla sürekli iletişim halinde olan, muazzam bir hürmet gören Hırvat bir hanım, birkaç İngiliz ve birkaç İranlı.

Her aya özel bir konuk, özel oluşunun hürmetine yirmibeş dakika boyunca şiirlerini okuyabiliyor, diğerlerinin hakkı on dakikayla sınırlı.

Bir seferinde bir konuk, akademik dosyası hayli kabarık. Önce gururla 'CV'sini okuyor: Viyana Üniversitesi, Almanya'da birkaç üniversite, İngiltere'de ve İskoçya'da geçen uzun yıllar, vs...

Kafka bir duvarda patlak gözleriyle ortalağa endişeyle bakıyor ve şov başlıyor:

Şiirler okunmadan evvel hikâyelerinden bahsediliyor. Tüm Avrupa'yı kariyeri vesile-

siyle arşınlanmış şairimiz, Belçika'da özel üretilen bir biraya yazdığı şiirini okuyor: Birasından bir yudum alır gibi bir ses:

"huuuuuuuuppp,
oohhhhh"

Teşekkür ediyor, şiirinin bittiğini ifade ediyor ve alkışları topluyor.

Havaların soğuk olduğu vakitler; e tabii vakte dair şiire durmak da gerekir diye soğuklara dair şiiri sırada:

brrrrrrrr kıkıkıkıkıkı
brrrrrrrr kıkıkıkıkıkı
brrrrrrrr kıkıkıkıkıkı
brrrrrrrr kıkıkıkıkıkı
kıkıkıkıkıkukukukukokokoko
cold!

Son şiiri, dünyaca ünlü jazz bateristine yazdığı bir şiir; bu sefer sahnede iki kişi var, birinci kişi belli bir ritimde tutturmuşken şairimiz doğaçlama yapıyor gibi:

birinci kişi şairimiz
dam dam damdamda
dam dam dadadabam
dam dam dabambamba
dam dam dabadabadam
dam dam ta ta ta!!!

Şairimiz şiirini bitiriyor, kıyak 'british' aksanıyla seyircilere sesleniyor: "Thank you!" Şair, şiirinin bittiğini kastediyor...

PAUL AUSTER

Türkçesi: Ezgi YILDIRIM

BİR HİKÂYE ANLATMAK İSTİYORUM SİZE

Bunu neden yaptığımı bilmiyorum. Zaten bilseydim muhtemelen böyle bir şeyi yapma ihtiyacı duymazdım. Bütün söyleyebileceğim, bunu da kesin olarak söylüyorum, bu ihtiyacı gençliğimin ilk yıllarından itibaren duyuyorum ben. Yazmaktan bahsediyorum; özellikle hikâye anlatmak için, gerçek dünya dediğimiz yerde geçmeyen, hayal ürünü olan hikâyeleri anlatmak için yazmaktan... Kuşkusuz, insanın ömrünü yazarak geçirmesi tuhaf; elinde kalemle bir odada tek başına otur-

H E C E Ö Y K Ü

ması, aklından başka bir yerde var olmayı görünür kılmak, kelimeleri kâğıtlara dökebilmek için saatlerce, günlerce, yıllarca uğraşması... Niye böyle bir şey yapmak ister ki insan? Bu soruya verebileceğim tek cevap şu: Çünkü yazmak zorunda, başka seçeneği yok.

Bir şeyler yapma, keşfetme, yaratma isteği elbette insanın temel dürtülerindendir. Ama hangi amaçla? Sanat, özellikle kurmaca sanatı gerçek dünyada hangi amaca hizmet ediyor? Bildiğim kadarıyla - en azından pratikte - hiçbir amaca. Bir kitap, hiçbir zaman aç bir çocuğun karnını doyurmamış, bir kurşunun kurbanın bedenine saplanmasını önlememiş ya da savaş sırasında bombaların masum sivillerin üstüne düşmesini durduramamıştır.

Bazıları, iyi bir sanat anlayışının bizi daha iyi insanlar haline dönüştürebileceğini düşünmeyi sever; böylece daha adil, ahlaklı, duyarlı ve anlayışlı olacağımızı zannederler. Belki de bu düşünce ender rastlanan belirli durumlar, istisnalar için geçerlidir. Ancak Hitler'in ressam olarak çalışmaya başladığını unutmamalıyız. Despotlarla diktatörler de roman okur, cezaevlerindeki katiller de. Bu kişilerin kitaplardan herkesin aldığı zevki almadığını kim söyleyebilir?

Bir başka deyişle, sanat bir işe yaramaz, en azından bir tesisatçının, doktorun ya da demiryolu mühendisinin yaptığı işle karşılaştırıldığında. Ama bu işe yaramazlık kötü bir şey mi? Kitapların, resimlerin ya da yaylı sazlar dörtlülerinin pratik anlamda bir amaca hizmet etmemeleri bunların bizim için sadece bir zaman kaybı olduğunu mu gösteriyor? Birçok kişi böyle düşünüyor; ama ben sanata değer kazandırmanın tam da bu işe yaramazlık olduğunu, sanatla uğraşmanın bizi bu gezegendeki bütün öteki varlıklardan ayırdığını ve bizim insan olarak adlandırılmamızın nedeninin esasen bu uğraşı olduğunu düşünüyorum.

Bir şeyi salt güzelliği ve verdiği haz için yapmak... Başarılı bir piyanist ya da dansçı olabilmek için gereken disiplini, çabayı, saatlerce çalışmayı düşünün. Bunca eziyet, yorgun çalışma, fedakârlık harika bir şekilde ve tamamen işe yaramaz bir şey için.

Bununla birlikte, kurmaca diğer sanatlardan biraz farklı bir yerde bulunur. Kullandığı araç dildir; dil de hepimizin paylaştığı, ortak bir şeydir. Konuşmaya başladığımız andan itibaren, hikâyelere olan özlemimiz de başlar. Çocukluğunu hatırlayanlarımız masal zamanını, annelerimizin ya da babalarımızın yarı karanlıkta yanı başımızda oturup bize peri masalları okuduğunu da hatırlayacaktır, bu masalları nasıl severek hevesle dinlediğimizi de.

Anne baba olanlarımız, çocuklarımıza kitap okurken onların gözlerindeki ilgiyi, dikkati kolaylıkla hayal edebilirler. Peki böylesine bir dinleme isteğinin nedeni ne? Peri masallarında çoğu zaman acımasızlık, şiddet vardır. Birilerinin boynu vurulur bu masallarda; yamyamlar, acayip dönüşümler, kötü büyüler vardır. Bu tür şeylerin küçük bir çocuk için çok korkutucu olduğunu düşünebilirsiniz; ama çocuk bu hikâyeler sayesinde o çok güvenli, mahfuz yerinde tam olarak kendi korkularıyla, içindeki cehennemle yüzlesin. Hikâyelerin büyüü de budur; bizi aşağıya, cehennemin derinliklerine çekebilirler, ama yine de zararsızdırlar.

Yaşlanıyoruz, ama değişmiyoruz. Gidererek olgunlaşsak da içimizdeki gençliğe hiç yabancılaşmıyoruz, bir sonraki hikâyeyi dinlemek için hevesle bekliyoruz, sonra bir sonrakini. Yıllardır Batı dünyasının bütün ülkelerinde, günden güne daha az insanın kitap okuduğundan yakının makaleler yazılıyor art arda; bazılarının "post-literate" dediği, teknolojinin gelişmesiyle okuryazarlığa çok da gerek kalmadığı bir çağdayız. Doğrudur belki, ama buna rağmen dünyadaki hikâye arzusu hiç azalmıyor.

Tabii romanlar tek kaynak değil. Televizyon, filmler, hatta çizgi romanlar bile kurmaca hikâyelerle dolu; halk da bunları büyük bir tutkuyla tüketmekte, çünkü bütün insanların hikâyeye ihtiyacı vardır. Nasıl çaresiz yemek yemeye mecbursalar, ona da mecburlar; hikâyeler ne şekilde sunulursa sunulsun - ister kâğıda basılı halde, ister bir televizyon ekranında - onların olmadığı bir hayatı düşünmek imkânsızdır.

Romanın durumu, geleceği konusunda oldukça iyimserim. Kitaplar söz konusu olduğunda sayıların önemi yoktur; çünkü sadece bir okur vardır, her seferinde sadece bir okur. Bu da romanın kendine özgü gücünü ve bence bir tür olarak neden hiçbir zaman ölmeyeceğini açıklar. Her roman, yazarla okur arasında bir işbirliğidir; bu eşit nokta, dünyada iki yabancının tam bir samimiyetle buluştuğu tek yerdir.

Şimdiye kadar hayatımı hiç görmediğim, hiç tanımayacağım insanlarla konuşarak geçirdim; bundan sonra da son nefesime kadar bu hayatın böyle devam etmesini umuyorum. Bu, benim yapmak istediğim tek iş.

2011 SAİT FAİK HİKÂYE ARMAĞANI AHMET BÜKE' YE VERİLDİ

57. Sait Faik Hikâye Armağanı Ahmet Büke'nin *Kumrunun Gördüğü Yer* adlı kitabına verildi. Ödülün gerekçesi olarak *kendine özgü anlatımı ve gündelik yaşamın tarihe tanıklık eden ayrıntılarını işleyen öyküler* olarak bildirildi. Eser, Doğan Hızlan başkanlığında toplanan, Jale Parla, Hilmi Yavuz, Nursel Duruel, Murat Gülsoy, Metin Celal ve Beşir Özmen'den oluşan jüri tarafından ödüle layık görüldü. 11 Mayıs'ta Pera Palas'ta, Darüşşafaka Cemiyeti ve Yapı Kredi Yayınları tarafından düzenlenen tören ile Ahmet Büke ödülünü aldı. Türk edebiyatının en itibarlı ödülleri rinden birine layık görülen Ahmet Büke, 1970'te Manisa'da doğdu. 1997 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünden mezun oldu. Ölümsüz Öyküler Yayınevinin düzenlediği Xasiork 2002 Kısa Öykü Yarışmasında "Ka-

yıp Dua Kitabı" isimli hikâyesi birincilik ödülü aldı. Çeşitli yazıları, Yeni Aktüel ve Virgül dergileri ile Radikal gazetesinde yayımlandı. Derkenar, Sosyal Ayrıntılar Ansiklopedisi, Önce Ekmek gibi internet dergilerinde yazdı. *İzmir Postası'nın Adamları* (2004), *Çiğdem Külahı* (2006) ve *Alın Mavide* (2008) isimli hikâye kitapları Kanat Kitap tarafından basıldı. *Kumrunun Gördüğü Yer* ise Can Sanat Yayınları tarafından okuyucusu ile buluşturuldu.

İLESAM-AKÇAĞ İNCELEME-ARAŞTIRMA, ROMAN VE HİKÂYE YARIŞMASI

Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM) ve AKÇAĞ Yayınevi, İnceleme-Araştırma, Roman ve Hikâye alanlarında bir yarışma düzenledi. Yarışmanın amacı, Türk Edebiyatına ve Türk kültürüne hizmet etmek; Türk Edebiyatına yeni eserler ve isimler kazandırmak; inceleme ve araştırmayı teşvik etmek; sanata ve edebiyata karşı

bir heves oluşturmak; genç kuşaklar arasından yeni yetenekler çıkmasına vesile olmak; Türkçemizin güzel örneklerle zenginleşmesini sağlamak olarak bildirildi. Sekreteryası

İLESAM Genel Merkezi olan yarışmada seçici kurul şu isimlerden oluşuyor: Mehmet Nuri Parmaksız, Ahmet Hikmet Ünakmış, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Prof. Dr. Nurullah Çe-



Ahmet Büke

tin, Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu, İlter Yeşilay, Pehlivan Uzun, Mustafa Firengiz ve Arif Bük. Yarışma dosyalarından İnceleme-Araştırma alanı sadece **Edebiyat-Tarih ve Sosyoloji** alanları için açılmış. Roman ve Hikâye dosyalarında konu ve uzunluk serbesttir. Eserlerin içeriğinin millî ve manevî değerlerimize aykırı

olmaması, eserlerde kullanılan dilin Türkiye Türkçesi olması şartının bulunduğu yarışmanın **son başvuru** tarihi, **30 Aralık 2011**.

BİR ÖYKÜ UYARLAMASI: KAR BEYAZ

Kar Beyaz, Sabahattin Ali'nin *Ayran* isimli öyküsünden Selim Güneş tarafından sinemaya uyarlandı. Senaryoyu yazan ve filmi yöneten Güneş, İlk filmi olan Kar Beyaz'ı çekmeye nasıl karar verdiğini *Altyazı* dergisine şu cümlelerle açıklamış: *Yaklaşık yirmi senedir fotoğraf dünyasının içindeyim yüreğimin yarısında sinema varken yarısında fotoğraf vardı. Ama sinemayı iyi bir izleyici olarak takip etmiştim. "Artık bir sinema filmi yapmam lazım." dediğim bir anı hatırlıyorum; o istek yavaş yavaş ortaya çıktı. Beni tetikleyen şey ise Sabahattin Ali'nin 'Ayran' adlı öyküsünü okumam oldu.*

karbeyaz

Sabanatım Alenin *VPAN adı: esefinden... *TWTWmji ÇimCır*



Öykü, 1938 yılında - mekân tam olarak belirtilmese de- Ege'de kırsal bir yerde geçiyor. *Ayran'da* ailesinin geçimini yüklenmiş köylü çocuğunun, bir kış günü köyünden çok uzakta bulunan tren istasyonunda ayran satmaya çalışması ve ekmek parası kazanamadan köye dönerken kurtlar tarafından parçalanması anlatılır. Fakirliği ve çaresizliği eleştirerek anlatan Sabahattin Ali gibi, Selim Güneş de bu filmiyle Anadolu insanının acılarını eleştirel bir dille işaret etmeye çalışmış.

Antalya Altın Portakal Film Festivalinde En İyi Müzik Ödülünü alan film, 13 Mayıs 2011'de gösterime girdi. Başrollerinde Hakan Yılmaz ve Sinem İslamoğlu'nun oynadığı film, özellikle bir hikâye uyarlaması olması yönüyle dikkat çekmekte.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

SERAY ŞAHİNER, HANIMLARIN DİKKATİNE (Can Yayınları, İstanbul 2011, 9 öykü: Ceylan Yürüyüşü; Fesleğen; Promosyon Kuralları Etiketinin Arkasındadır; Ev Hali; Bikini Bölgesi; Dumansız Hava Sahası; Pencere Kenarı; Pamuk Prenses ve Avcısı; Kısa Metraj Rüya Limited Şirketi)

MİNE UTKUSAVAŞ, SESSİZLİK OYUNU (Pupa Yayınları, İstanbul 2011, 17 öykü: Yum Gözlerini; Oyuncak Bebek; Senniler; Sessizlik Oyunu; Ay Hali; Yak Bir Kara Kafa Daha; Güneş Saçlı Deniz Gözlü Kız; Pembe Gelin; Babaannemin Duası; Büyü Artık Küçük Kız; Asla; Orman Kanunu; Depresyon Halleri; Çocuk Kadın; Kayıplar; Vermeyince Mabud Neylesin Sultan Mahmut; Ters Yüz Kadın)

TEKİN BUDAKOĞLU, AŞK YÜZLERİ (Kanguru Yayınları, Ankara 2011, 8 öykü: Aşk Yüzleri; Gece; Sır; Kimim Ben; Sigara; Yarım Kalan Konçerto; Yalnızlar Sahnesi; Ben Daha Ölmedim)

MAVİSEL YENER, GİTME DÖNMEZSİN (Bilgi Yayınevi, Ankara 2011, 14 öykü: Kale Apartmanı; Grizu; Ocakçı Gözleri; Livera; Arın; Sürgün; Zeytin ve Zeytin; Aristo Osman; El; Kavara; Yetke; Elya; Arap Araba Benzer; Mazara Mazara Gambeta)

BAZUKA, MURAT UYURKULAK (Metis Yayınları, İstanbul 2011, 10 öykü: Tutkular Kitaplığı; Kurtuluş On İki; Kuş Yuvası; Pembe; Aşk, Yalnızlık ve Bazuka Şarap; Derviş; Kırmızı; Gülsüm)

RÜYASI TEKRAR, HAKAN TAĞMAÇ (Aya Kitap, İstanbul, 2011, 10 öykü: Sahaf Yangınları; Buralarda Bir Yerde; Sığınak; Moloz Çıkmazı; Rüyası Tekrar; Eşsiz Boğaz; Cadı Avı; Yedi Karga; Sandalda; Hiç Hesapta Yokken)

TAŞ DEVRİ, ALİ TEOMAN (YKY Yayınları, İstanbul 2011, 12 öykü: Roma Hamamları; Portakal Soyması; Hayat Dersi; Sözleşimi; Triptik; Unutmabeni; İkileme; Kuşlar; Taş Devri; Görünüm; Acı Bir Kayıp; Ateş Ayinleri; Bir Meleğin Düşüşü)

BİR SONRAKİ DOLUNAY, NURDAN BEŞERGİL (Can Yayınları, İstanbul 2011, 14 öykü: Başkumandan; Bir Kara Kaşın Bir Kara Gözün (Değer Dünya Malına)...; Demedin Ki Derde Derman Bende Var; Bir Gece Ansızın; Ehliyet ve Ruhsat Lütfen; Mektup; Kendi Yapar Kendi Tapar; Devran Döner; Bir Sonraki Dolunay; Patates Tarlası; Leylek; Kurtarıcı; Biri ve Diğerleri; Sistem Ciddi Bir Hatadan Kurtarıldı)

SUSKUNUN KIYISI, YILMAZ GÜNER (BH Sanat, Adana 2010, 32 öykü: Yüzler ve Öyküler; Yitik Sevi; Bana bir Şans Daha Ver; Televizyon; Bir Yaz Akşamı; İçe Dönük Bir Korku; Belirsizlik; Yazgı; Tohum; İnsan Yalnızken Bile Öteki Odada Birileri Olmalı; Konuk; Çatı Katı; Kral Marx; Gizli Hayran; Beyaz Geceler; Sözün Büyüsü; Kendi Kendimle; Dönüş; Öğüt; Sauna; Yılanıcı Yusuf; Öldü mü Ölmedi mi?; Yara; Ayıp; Yürek Acısı; Tek Taraflı; Fedâ; Belki; Ceza; Rölati Gidiş; Eser; Araba)

HAYATA YETİŞMEK, ASLI SOLAKOĞLU (Yitik Ülke Yayınları, İstanbul 2011, 20 öykü: Bir Taşın İçinde Taş Döndü

Karadeniz; Danışmak; Çay Alırmısınız; Hayata Yetişmek; Melek Yanım; İnsanın İnsana; Çocuk Ağladı Dünya Küçüldü; Hasmım Sinop; İlk Gün; Mendillerden Bir Pazartesi; Kuş Dili; İkiyüz Elli; Ayşe'den Mektup Var; Huzurdan Bir Nehirdi Taşları; Yok mu Duyan; Zil Çalıyor; Kırılısın Aynalar; Bulut Olmak; Kınalı Oyun; Sivas 93'den Geliyorum)

SEL VE KUM, TÜM ÖYKÜLER I, CEMAL SAKAR (Okur Kitaplığı, İstanbul 2011; 38 öykü: PENCERE: Pencere; Yöneliş; Denizini Sonsuz Maviliği; Biz Birbirimizi İçimizde Taşırız; Suskunluktaki Hayret Verici Aydınlık; Öykünmek; Otacı; Dilemma; İstidrat; ESENLIK ZAMANLARI: Dört Güzel Şey; Atlas; Eşik; Rüya; İzlek; Sergerdân; Saat Henüz Üç; Birkaç Kırık Görüntü; Şâr; Irmak; Baatli Maârif Takvimi; YOL DÜŞLERİ: Sır; Sırdaş; Bir Masal; Tercî'hâne; Yolculuk; Eviçi; Ayna; Ses; GİDENLER GİDENLER: Gidenler Gidenler; Bir Savaştan Slaytlar; Ora Özlemleri; Ölü Zaman; Bildik Düşbozumlari; Nostalji; Ören-84; Dağılan Şeyler; Yapıştırılmalar; İnşirah)

TOZLU TOPRAKLI KİTAPLAR

Okula kitaplar gelmiş. "Bakanlık mı göndermiş?" diyorum. Bilmiyor Burcu. "Belki valiliktedir, il özel idaresi ödemiştir parasını." "Sanmam" diyor. Burcu, ağbimin kızı. Öğretmen. İkinci yılı. Erkenden öğrenmiş o da yurkarının hayırsızlığını. "Öyleyse, eğitimsiz, hele ki kitapsız olmayacağına inanmış ahlaklı bir vatandaşın bağışdır..." Anlamaya çalışarak baktı. "Yahut kitaplarını askeri darbelerde her nasılsa yakmamış bir sosyal demokratın." Fenalaştırdı bakışını: Sen bağışlar mısın amca, demedi ama bunu dediğini okudum bakışından. "Ben bağışlamam!" Bir bakış daha: Gördün mü? "Ama bağışa inandırılmış çok insan vardır." Neyse sustu, düz de bakmadı. Hatta kanepedeydim, geldi yanıma oturdu, bacaklarını altına aldı, eliyle, tırnaklarıyla ilgilendi. Pes mi etmişti? Yoksa bir şeyler mi tartıyordu? Ortadan sordum: "Nasıl kitaplardı? Okunmaya değer miydiler?" "Yok!" dedi, "İçlerinden biri bile renkli, kokulu değildi. Tozlu topraklıydılar." "Öyle olmasaydılar, birkaçını getirirdin, okurduk." İhtiyacın mı vardı gibisine baktı. "Belki okuyabileceğim çıkardı." Müdürleri, yığılmış kitapları odanın ortasına, öğretmenlere: "Alın, istediğinizi alın, götürün, kurtarın beni bunlardan!" demiş onca meğer. "Kimse almadı, almak ne, hatta dönüp de bakmadık." Sen mi bakacaktın! demeye geliyordu bu." Müdür, ne kızmış, söylenmiştir kitapları gönderenlere kim bilir!" Burcu: "Gönderilmemiş de olabilir kitaplar." "Nasıl geldiler o zaman?" Harapmış okul. Dökülüyormuş. Depremde hasar görmüş, yara bere içinde kalmış, onlar bile, şimdi, on iki yıl sonra ve ancak veli zorladığı için ele alınmakta imiş. Bahaneyle, bodrum katında kimi bölümler de içlerindeki tıklım tıkışlar atılarak açılmış, içlerine girilir olmuş. Kitaplar da oralarda durup dururlarmış belki. Kesin öyledir. Ahlaklı vatandaşımız hep olmuştur. Her zaman bağışlar. İçimden geçeni okuyamadı Burcu, ne diyeceğimin merakında. "Ne sağlam gelenek!" Loş loş baktı: Nasıl? Ne alaka? "Eski yazıyla mıydı kitaplar?"

Çok güldü. Güldü mü yaz güneşi sıcaklığıyla güler, gülmenin tadını çıkarırdı. Yine öyleydi, anlattı: "Amca bir görecektin öğretmenleri. Müdür, 'Sizin olsun, alın, götürün bunları!' diyor, yalvarıyordu; onlar, birkaçımız dışında, kitaplar kuyuymuş gibi yanlarından kaçtı kaçiveriyorlardı. Hatır gözeterek durup bakanlar da yerdekilere ya ansiklopedi diye, ya ders kitabı diye dudak büküyor, evlerinde kitaptan geçilmediğini, hem de aralarında roman moman fa-

sa fisoları bulunmadığını söylüyorlardı. Müdür ise telaşlı, ağlamaklı. 'N'apayım ben bunları şimdi? Kibrit çakıp yakayım mı?' Başka bir söz yoktu ağzında. El çırpıyor, ayak kaldırıyor, tepiniyor, yığını, sanki zeybek bilmeden zeybeğe kaldırılmış biricesine dövüne dövüne dönüyor, dönüyordu. Nihayet, başyardımcı yanaştı yanına müdürün, zeybeğine eşlik etti, arada da, 'Güneydoğu'ya, oradaki okullara gönderelim müdür bey!' dedi. Bir sevindi, bir sevindi adamcağız! Zeybeği kesti, yeniden müdür oldu: 'Derhal! Yazılar yazıla!'

Kestim: "Ne diyorsun! Gönderdiniz mi sahi?" Güler yüzünden geriye sırta bir pembelik kaldı; sevineceğimi sanmış demek. Sordum: "Sen bir tuhaflık görmüyor musun bunda?" Baktı: Nasıl tuhaflık? "Bozulmuş, kokmuş yemeği muhtaca verme tuhaflığı. Bununla, kendinize yük gördüğünüz kitabı bir başkasına vermek arasında fark yok Burcu."

Hikâyeyi sonrasıyla birlikte Usta'ya taşıdım. Çarşıdaki kahvedeydi. Nisan güneşine oturmuştu. İki kedi -biri kara kuyruklu- sırtlarını kamburlaştırmış, birbirlerine babalanıyor, yorgancının çocuğu da üç tekerlekli bisikletiyle durmuş, anlamaz anlamaz onlara bakıyordu. Usta, Zirai Donatım'dan emekli. Partili. İllegal geçmişi var. Benim Burcu'yu kestiğim yerde o da beni kesti: "Ne diyorsun! 'Güneydoğu'ya gönderelim!' diyenle konuşmalıyım! Yüz yüze gelmeliyim, hesap sormalıyım!" "Kızma, sakın ol!" dedim, "Göndermemişler." "Göndermemişler mi? İyi bari!" "İyilikten değil. Karışmış ortalık." Usta'da en olmayacak şeyleri de duymaya hazır olgun bir bekleyiş. Gözleri de öyle bakmakta: Dinliyorum. "Başyardımcının üstüne yürümüşler. 'Güneydoğu'ya göndermeyelim!' uçakları uçurmuşlar. 'Onlar Kürt!' bombaları yağdırmış, bir tarraka, bir kıyamet koparmışlar ki: 'Onlar bölücü!', 'Onlar terörist!' Onlar! Onlar! Onlar! Allah düşman başına vermeye!"

Buğulandı Usta. İnce mi giyinmişti? Ürperdi. Çatalı bir sesle: "Başyardımcının hakkını yemişim! Gidip kendisinden helallik istemem, özür dilemem lazım!" dedi. «

CEMAL SAKAR

UZAK

*Başka bir dilin içinde yaşayıp
başka topraklara düşen: neneme ve dedeme.*

Kurumaya bırakılmış çamaşırlardan yükselen sabun kokusunu, ocağın kenarına çekilmiş tencereden yükselen tarhananın buğusunu içeride bırakarak çıktı. Güneş, geniş ovanın bittiği yerden yükseliyordu. Beton eşiğe oturdu. Sol yanına vuran güneşten daha fazla faydalanmak için hafif sağ yanına döndü, sırtını güneşe verdi: Artık güneş çok uzaktan doğuyordu. Ormanlarla kaplı dağların hemen ardından belirivermiyordu, dallarla yapraklarla oynamıyordu. Gece biraz daha karanlıktı; bitmek bilmiyordu. Erkeklerin namaz kıldığı barakada amenerrasulü okunuyordu, az sonra dağılırlardı. Dirseklerini dizlerine dayadı, öne doğru eğildi, burada değildi. Bildikleri bir göğün altında ama bilmedikleri bir yerde mi yaşayacaklardı? Eline aldığı çomakla farkında olmaksızın toprağı eşleyip duruyordu. Çok iyi bildikleri; alışkanlıklarla hiç düşünmeden yaşayıp gittikleri bir dünya yoktu artık. Her şey tuhaf bir şekilde geride kalıyordu. Gelenler bir tufan gibiydi, önlerine çıkkanı yakıp yıkmışlardı. Acıyla kasıldı, günün ilk ışıkları sırtına vuruyordu. Kalbinde bir acı, bir kama. Biliyordu, eşyaların onu hatırlamayacağını. Hafızasını doldurmak, oraları hiç unutmamak için koca koca açılmış gözlerle, büyük bir iştahla her şeye, her yana bakıyordu. Elleriyle yaptıkları, çattıkları, derledikleri her ne varsa talan edilecek, hepsine sinen ter kokuları uçup gidecekti biliyordu. Gelenler büyük bir öfkeyle belki de her şeyi yıkıp yeniden kendileri için yapacaklardı. Bir daha oralara dönme umutları vardı; dönebilmeyi umuyorlardı. Geride bıraktıkları her şeyi Allah'a emanet etmişlerdi; olmazsa; dönemezlerse: Sabahın erken saatinde kalkmış bahçeyi gezmişti. Daha önce hiç farkına varmadığı taşlara dokundu, bahçenin çitlerine, yarı açık kalmış bahçe kapısına. Olmazsa, dönemezlerse; her şeyin, geride bıraktıkları her ne varsa hepsinin onları hatırlamasını diledi. Bir an, avludaki taşı görünce kalbinde bir ışıma oldu; ama şimdi neler hissettiğini bile hatırlamıyordu: sisli, bulanık, müphem bir uzaklık girmişti araya. Kopup gelmek.. bir boşluk.. ilk kez boşlukla yüz yüze gelmişti; öncesi, sonrası olmayan.... Öksürüklerin karıştığı ayak seslerini duyunca, feracesini toparladı, omuzlarına atıverdiği sarıüstlüğü günün yaşmağının üzerine çekti. Eşleyip durduğu toprağı fark etti, bırakıver-

diği çomağı. Güneşin kızıllığı altındaydı bütün ova; uzak ve derinden baktı her şeye, her yana; her şeydeki, her yandaki yangını gördü, alevler içindeydi. İlk kez kendilerinin kullandığı beton eşiği fark etti; ne kadar da hafızasızdı. Barakalarına dağılan erkekleri, kapı önlerinde bekleyen kadınları, çitle çevrilmiş elli altmış barakayı hatırladı; az sonra kumanya dağıtılacağını, kuşluk sonrası diğer kadınlarla bir köşede toplanacaklarını da. Yeni yüzlerin, yeni seslerin, yeni bir dilin içindeydiler. Hiç tanımadıkları yüzlerin; hiç duymadıkları seslerin; hiç anlamadıkları bir dilin içinde boğulur gibi yaşıyorlardı. Boğulmuyorlardı; dalgaların, fırtınaların ortasında, uğultuların içinde. Durmaksızın yalnızlaşıyordu, geniş bir aileden kalakala iki kişi kalmışlardı, değişmeyen bir yalnızlık her yanlarını çepeçevre kuşatmıştı. Değişmeden süregelen yalnızlığın içinde neleri unutmuşlardı... Kocasının güneşle aydınlanmış yüzünde uzun bir gelecek gördü: dağlar, dereler... Dağlar, dereler arasından akıp gidiyordu, kendine doğru mu? Bir uğultu ormanın içinde. İçinden hiçbir zaman çıkamadığı bir orman, bir uğultu. Geleceğe doğru bir uğultu gibi akıyordu. Gözleri ışıdı. İçeri girdi, ne sabun kokusunu ne de tarhananın yükselen buğusunu hissetti. İlk kez kendilerinin kullandığı barakada yersiz yurtsuz gibiydi. Ne dışarıda kendilerinden önce bir ayak izi ne de içeride başkalarından kalmış umutlar, hayal kırıklıkları. Tek kişilik iki somya, belki de harpten kalma.. yeni evliydi.. yan yana getirmişlerdi.. ince bir yatak.. somyanın yaylarını kaburgalarında hissediyorlardı.. kullanılmamış bir çarşaf.. dört battaniye.. toprak tabana yayılmış kaput bezi.. sadece orta yeri kaplayan.. yemek yedikleri.. namaz kıldıkları. İki denk yapıp getirebildikleri üçbeş çamaşır, çocuğu için hazırladığı zıbın, hırka ve patik; gemide, üst üste yığınla insan, nefes alamıyorlardı; çocuğu kum gibi akıvermişti bedeninden. Şimdi, burada, hep beraber, herkes için mutlu bir hayat yaratmak için yenden çaba gösterebilecekler miydi? Yakıp yıkılmışlardı. Dışarıda bir hareketlilik kumanyalar gelmiş olmalıydı, günlük tayınları da. Görevliler geldiğinde nedense anlaşılır bir sesle konuşamaz olmuşlardı; fıs fıs, hatta kaş-göz işaretleriyle. Yabancı bir memleketin kokusuz rüzgarı: tanıdık bir ses, tanıdık bir kelime, tanıdık bir koku taşımayan. Gelenlerde bir öfke, anlam veremiyorlardı, anlam veremedikçe susup birbirlerine kapanıyorlardı. Birbirlerine kapanmışlardı erkekleri camide topladıklarında. Kaç kişi dağdaydı, davardaydı! Çocuklar eteklerinde, kucaklarında, bağırlarında. Üçyüzelli haneli köyden yetmişiki erkek caminin önüne dizilmişti. Hatırlanabilir mi, söylenebilir mi, anlatılabilir mi! Evlerinden çıkmalarına izin verilmemişti, çipil çipil gözleriyle çocuklar babalarını, dedelerini soruyorlardı, kendilerinden gözlerini kaçırın annelerine, nenelerine. Gençti, örgülü sarı saçları beline kadar inerdi; yeşil gözlerinde dağları delen aydınlık aslında karnındaki bebeğin... Gençti, bir kadın olarak hayata daha yeni yeni adım atıyordu, ama geçmiş, durmadan

genişliyordu, omuzları çöküyor, dizleri çözülüyordu. Arkada kalanlarla aralarına bir cehennem girmişti, onlar için sır olmuşlardı artık. Bu sır, içindeki tohumun çürüyüp akması gibi şimdi kalbini de mi çürütecekti. Hafif nemli sofra bezinden yükselen sabun kokusuyla orta yere çöküverdi. Oturduğu yerden savurdu bezi, olmadı; bir daha; uzandı açılmamış uçlarını yaydı. Kocası kapıdan içeriye omuzları çökük, dizleri çözükle olarak girdi. Gençti, bir erkek olarak hayata daha yeni yeni adım atıyordu, ama geçmiş, durmadan genişliyordu, omuzları çöküyor, dizleri çözülüyordu. Fakat bu kez farklıydı. Yere yığılırcasına bıraktı kendini. Elinde ne kumanya ne de tayın. Görevlilerin her zamanki öfkeli bakışları, sert muameleleri arasında sadece bir tek sözcüğü tanımıştı: gâvur. Üçyüzelli haneli köyden yetmişiki erkek caminin önüne dizilmişti. Çetecilerle aynı dili konuşuyorlardı. Gâvur demişlerdi, tetiklere asılmadan önce; hatırlanabilir mi, söylenebilir mi, anlatılabilir mi!

Hatırlayabilse, söyleyebilse, şunları da anlatmak isterdi:

- Meleğin kanadını hissetti yanağında; ürperdi; yok hayır! başka bir şey: içi titredi; içinden bir şey koptu, kanatlandı göğsü doğru.
- Bildik rüzgar şimdi açık kalmış bahçe kapısını, avludaki taşı, bahçeyi çevreleyen çiti okşuyordu. Barakanın aralıklarından yol arayan bu yabancı rüzgarsa sadece soğuk demektir.
- Kampları, bir dağın yamacından ovaya uzanan şehirden epey uzakta kurulmuştu. Gelip giden görevlilerden başka kimseyle temasları yoktu, niye diye düşünmediler bile; çünkü cevabını biliyorlardı. Cevabını bildikleri soruyu hatırlamamak için niye diye düşünmüyorlardı.
- Sürülecek tarlaları, bellenecek bahçeleri yoktu... verilecekmiş. Ovanın bu ucunda onlar için bir köy kurulacakmış.
- Geri dönememek, geri dönememenin cehenneminde, bugünün avuntuları, yarının umutları yanıp küle dönmekteydi. Hayatın küle döndüğü bu anı yaşamayan bilmez, dönüş umutlarını yitirmeyen bilmez.
- Kendi ellerinin arasından aktı, kum gibi.«

H E C E Ö Y K Ü

KÖKSAL ALVER

SIRADAKİ

Koridordayım. Sanki bir dehlizde. Soğuk, yabansı bir diyarda.

Kırk yıllık yuvamdan kapı dışarı edildim. Hem de ite kaka. Iskartaya çıkarıldım.

Ne merhamet ne nezaket. İteklenerek, sürüklenerek koridora bırakıldım.

Onca yıl ezildim, hırpalandım, yıprandım, yaralandım, çizildim, tekmelendim. Hepsine katlandım, her şeyi göğüsledim.

Sınıfın kokusuyla, öğrencilerin sesiyle, sıcaklığıyla hayata yeniden tutundum hep. Bunca yılın yükünü taşıdım, 'bana mısın' demedim.

Ama böyle bir muamele beklemiyordum. Şimdi ne takatim kaldı ne mecalim. Sonuna geldim. Sıramı bekliyorum.

Böyle olacağını hiç düşünmemiştim. Aklıma bile gelmemişti.

Bu devran hep böyle sürüp gider sanmıştım. Tasa etmemiş, rahat davranmıştım. Ama böyle olacağı gün gibi aşikârmış meğer. Benim odun kafam bunu anlamamış.

Şimdi anladım. Anlattılar. Bellettiler.

'Şu zavallılara bakın, ne kadar da çirkin ve suratsızlar' demiştim şımarıkça. 'Elbette bizim gibi yeni sıralara layık fakülte. Bizim gibi eli yüzü düzgün sıralara; yeni, güçlü, dayanıklı, ıslıl ıslıl, pırıl pırıl, her yükün altından kalkabilecek sıralara.'

Ne zaman demiştim?

Bizim başımıza gelenler bizden öncekilerin başına geldiği gün.

Fakülteye getirildiğimiz ilk gün.

Şimdi koridorda bizim yerimize sınıfa yerleşmek için sabırsızlanan yeni sıraları görünce o yaman sözlerimi hatırladım.

Ah benim odun kafam!

Bir şey daha hatırladım, evet, bir şey daha.

Bu şımarıklığıma iskartaya çıkartılmış sıraların bakışlarını. Beni bakışlarında boğmak istemelerini. Homurdanmalarını.

Şöyle şeyler söylemişti hatırlayabildiğim kadarıyla, yüzü gözü çiziklerle dolu, çarpık ayaklı, eskimiş bir sıra: 'Çok sevinme senin de devrin bitecek, se-

nin de sonun bugünden belli. Bir kalorifer kazanının yahut bir sobanın kızgın ateşinde küle döneceksin. Fazla şımarma, tazeliğine güvenme. Yalnızlık, eziklik, senin de yakanda. Senin de sıran gelecek ve sırası gelen gidecek. Sakın unutma, sakın aldanma. Bunu şimdi anlamazsın biliyorum, gözün başka bir şey görmüyor çünkü. Ama hiç olmazsa kulağına küpe yap. Orada kalsın bu sözlerim. Elbet günü gelecektir, o gün gelecek ve sen bu sözlerimi hatırlayacaksın. Koridora yığılmışken anımsayacaksın. Acınarak bakılırken. Kırk yıl hizmet eden sen değilmişsin gibi paldır küldür kaba eller tarafından sıcak yuvandan kapı dışarı edilirken. O vakit hatırlayacaksın sözlerimi.'

Hatırladım. Suratıma tokat gibi çarpan o sözleri hatırladım. Başka şeyleri de. Ben de böyleydim. Şu karşımda duran taze, modern sıralar gibi. Fabrikadan yeni çıkmış ve koca bir kamyonu binmiştik. Müthiş bir uğultu içinde birbirimizle konuşuyorduk. Sevinçliydik. Gururluyduk. Bu sevinç ve gururla fakülteye girdik. Bizim için yenilenmiş ve temizlenmiş sınıfa girerken koridorda istiflenmiş eski sıralara şöyle bir baktım. Nasıl bir edayla baktığımı tahmin edersiniz. Bitkin ve solgundu zavallılar. Birbirlerine dayanıyorlardı. Yaralıydılar, toz içindeydiler. Biz ise pırıl pırıl ve pürüzsüz. Yanlarından bin cakayla geçip sınıflardaki yerlerimize kurulduk. Bir şaşaa bin şenlik. Okulların açıldığı gün sevincimiz daha bir şaha kalktı. Bizi gören öğrenciler ne diyeceklerini bilemedi. Ellerini üstümüzde dolaştırdılar, dokunup durdular, neredeyse yalayacaklardı. Ama uzun sürmedi bu şaşaa. Hiç uzun sürmedi. Daha ilk gün ince uçlu bir kalemle bir öğrenci ilk çizdiği attı yüzüme. İlkti yüzümün kanadığı. Çizik git gide büyüdü. Gururum incindi. Başka bir gün biri okkalı bir yumruk indirdi sırtıma. Nefesim kesildi. Çok geçmeden üstümde hoplamalar zıplamalar.

Şaşkınlığım zamanla geçti. Alışmak bana da iyi geldi, herkese iyi geldiği gibi. Alıştım ve rahatladım. Alıştım ve katıldım hayatlarına öğrencilerin. Öyle ki yüzüme yazmadıklarında, üstümde hoplamadıklarında, bana dayanmadıklarında üzülür oldum. Boş kaldığımda, kimse oturmadığında diğer sıraları ne kadar kıskandım bilemezsiniz. Öğrenciyle doldurdum hayatımı. Onlara dayandım, onlarla yaşadım. Başkasının ilgisine muhtaç kıldım kendimi. Başkasının elini gücüm bildim, nefesini ruhum. Alışmanın bu türlü fenaymış meğer.

Belki size tuhaf görünebilir söylediklerim. Ama hemen yargılamayın.
 Başka bir şeyin olması pek mümkün değildi sanki.
 Aşk, hasret, gurbetlik, dostluk, düşmanlık bizimle paylaşıldı.
 Her şey, her dilek ve düşünce bize söylendi önce.
 Bize açıldı sevdiğine açılmayanlar. Bizi sırdaşları bildiler.
 Bize yumruk indirdi birine kızanlar. Bizi düşman bildiler.
 Bizi tekmeledi kötü haber alanlar, bizim sırtımızda oynadı iyi bir haber du-
 yanlar.
 İnci gibi yaşlar bize aktı önce, salya sümükler de.
 Yastık diye baş koyanlar, minder diye oturanlar.
 Takımı yenilen, parası tükenen.. Düşük not alan, partisine oy toplamak için ken-
 dini paralayan.. Tembeli, çalışkanı.. Zengini, fakiri.. Köylüsü, şehirlisi.. Taşralı-
 sı, dağlısı.. Köyünden ilk defa çıkıp taşı toprağı altın diye bilinen bu büyük şeh-
 re geleni mi dersin, büyük şehirlerin en ücra köşelerinde fink atmış olanları mı..
 Babası işsiz olanı mı dersin, patron olanı mı.. Spor arabasının anahtarını üstü-
 müze atanları mı dersin, o anahtarlara bakıp bakıp iç geçirenleri mi..
 Hangisinin sureti yok ki bizde? Hangisinden iz yok yüzümüzde?
 'Bahar Gözlüm' bir yanda, 'Üsküdarlı' diğer yanda.
 '02 Ağrı' öteden bakmakta '43 Kütahya'ya.
 Mercedes'in amblemi, savaşma seviş amblemi ile göz göze.
 'Vefasız' ile 'Batsın Bu Dünya'; 'Üç Fidan' ile 'Parasız Eğitim Hakkımız'
 kol kola.
 'Cim Bom' 'Kara Kartal'ın kanatlarında keyifli mi keyifli.
 'Sarı Kanarya', 'Yeşil Timsahlar'ın dişlerinde parça parça.
 'Acımız Büyük', 'Kurtuluş İslam'da ile sarmaş dolaş.
 'Bir Türk Dünyaya Bedeldir', 'Kürt Sorunu Çözölmeli'ye kötü kötü bakmakta.
 'Ülkücü Hareket' istemese de 'Ya Sev Ya Terket'in üstü çizili.
 'Kahrolsun' diyenler, 'Yaşasın' diyenler her yanımızda.
 Bizim yüzümüzde hepsi. Yüzümüzde gizliler, yüzümüzde aşikârlar.
 Moskova'ya gönderilen komünistler, İran'a gönderilen dinciler.
 İşbirlikçiler Amerika'da.
 Ecevit'in dilinden şiirler, Demirel'in dilinden 'dün dündür' özdeyişleri.
 Erbakan Hoca'nın 'taklitçiler'le dalgası, Özal'ın 'çağ atlayan Türkiye'si.
 Hepsini bastırmaya yeltenen Evren'in komutlara ayarlı asker sesi.
 Yani hayatımı anlatsam roman olur derler ya, benimki o cinsten işte.
 Neler gördüm neler! Neler geçirdim neler! Dile kolay yarım asır neredeyse.
 Kimler geldi kimler geçti buralardan.
 Her yeni gün yeni şeyler getirdi, her yeni yıl yeni haberler.
 öğrenciler, olan biteni bizimle paylaştı. Ne olup bittiyse haberimiz oldu.
 İşte yüzümüzdeki çizikler, resimler, yazılar. Silinip kazınanlar, yeniden yazı-
 lanlar.

H E C E Ö Y K Ü

Yarım asrı heceleyen yüzümüz her şeyin tanığı.
Hepsi yüzümüze çizildi, yüzümüze söylendi, yüzümüzü kanattı.
Darbe denen bir şey oldu, bir kasvet ortalığı kapladı. Sonra kasvet gelip bizi buldu.
Darbe darp oldu, sırtımıza indi.
Savaşlar çıktı dört bir yanda; Afganistan'da, Kıbrıs'ta, Bosna'da, Çeçenistan'da.
Bombalar üstümüze düştü, kurşunlar yüreğimizi deldi.
Halepçe zehirlendi, zehri biz kustuk. Bosna'dan kopan çılgılık bizi sarstı.
Dışarıda olup bitenler, içerde yüzümüze kazındı.
Bütün bunlar olurken, bütün olan biteni bize getiren öğrenciye, onun kokusuna, sıcaklığına alışmamız zor olmadı.
Bu sıcaklığı sevdik, bu sınıfları ve fakülteyi yuvamız bildik.
Onun için buradan ayrılmak ağır geldi.
Ne yara-bereler, ne çizikler, ne yumruklar.

Ayrılmak, hele o pişkin sözlerin ertesinde ayrılmak bana çok zor geldi.

Şimdi veda zamanı.

Bana hayat veren hatıralarla pişmanlıklar gölgesinde iki çift laf edeceğim.
Temizlikçilerden çok çektik. Yüzümüzü, ayaklarımızı, kollarımızı sildiklerine bakmayın siz. İyiliklerini unutamayız elbette ama, pek nazik değillerdi.
Yaptığı işi beğenmeyip hıncını bizden çıkaranlar vardı aralarında.
Birilerine kızıp kızıp bizi itip kakanlar. Tekmeleyenler. Yumruk indirenler.
Yerlerde sürükleyenler. Onlardan çok çektik.
Islık çalıp türküsünü söyleyerek işini yapanlar da vardı tabi.
En neşeli olanlar da bunlardı. Onların sınıfa gelmesini dört gözle beklerdik akşamları. Biz de neşelenirdik çünkü. Ama her zaman şansımız yaver gitmezdi.
Hocalarla aramız hiç hoş olmadı. Mesafeliydiler fazlaca. Pek uğramazlardı bize.
Sınıfa girer girmez doğrudan kürsüye giderler, bir daha da ayrılmazlardı oradan.
Kürsünün keyfine diyecek yok tabi. Bir şımarırdı bir şımarırdı. Bütün sene bize hava atıp dururdu.
Ne de olsa kürsüydü o, hocaların tahtı. Biz sıralar ise, zaten hocaların pek itibar etmediği öğrencilerin kırı.
Korkarlar mıydı acaba bizim aramızda dolaşmaktan hocalar? Öğrenciye buluşmaktan, onlarla senli benli olmaktan, öğrenci kokusunu almaktan mı imtina ederlerdi yoksa?
Yoksa bizi küçük mü görürlerdi? O yüksek yerden öylece bakıp dururlardı.
Önlerindeki kitaplardan, kâğıtlardan bir şeyler okurlardı ders boyunca. Hiç sıkılmazlardı. Ama öğrenciler çok sıkılırdı. Sıkıntılarını bizimle paylaşırlardı.
Yüzümüz biraz da o sıkıntılı anların eserleriyle dolu değil mi?
Hocalar tahtaya bir şeyler yazıp tekrar dönerlerdi kürsülerine. Bakarlardı tek-

rar tekrar o kitaplara, kâğıtlara. Belli ki önemli şeylerdi onlar. Belli ki kimse-
nin görüp bilmesini istemedikleri şeylerdi. Ayrılmazlardı bir türlü onlardan.
Kimseye göstermezlerdi.

Onun için gelip aramızda dolaşmazlardı. Nedenini anlamak güçtü.

Bir de itiraf. Son bir itiraf, bunca serzeniştten sonra.

Tutunduğumuz sadece öğrencilermiş meğer. Onların varlıkları, sesleri, şama-
taları.

İtiraf etmek gerekirse o çentikleri, çizikleri, yaraları, bereleri, izleri de sevdik
galiba. Varlığımız bu yaralarda gizliymiş demek. Yarada hayat bulmak gibi
bir şey.

Şimdi giderken daha iyi anlıyorum bunu. Bir şey elinizden alındığında o şe-
yin kıymetini daha iyi anladığınız gibi.

Tatiller bizim için katlanılmaz zamanlardı mesela. İn cin top oynardı sınıflar-
da. Öyle derler. Ama gerçekte ne in vardı ne cin. Keşke olsaydı. Bir sinek vı-
zıltısı bile başka bir hava katardı sınıfa. O sineğin gelip yüzümüze konması-
nı beklerdik. Halleşelim isterdik. Herhalde o eski sıraları üzen şey aslında
tam olarak buydu.

Ne yıpranmaları, ne hırpalanmaları.

Sınıfın hayat veren sıcaklığını bir daha göremeyecek olmalarıydı onları asıl
perişan eden.

Tıpkı benim gibi, diğer sıralar gibi.

Bunca yıl çok şey gördüm, çok şey öğrendim. Geldiğim gibi gitmiyorum ke-
sinlikle.

Ama gitmenin mukadder olduğunu anlamak zor değil artık. Aslolan hep git-
mekmiş, hiçbir yere kazık çakamamakmış.

Ben de yaşadım ve kabullenmek zor olsa da yaşlandım. Yaşlandım ve gör-
düklerimin ağırlığı belimi büktü.

Ama anlamadığım, akıl erdiremediğim şeyler de yok değil.

Mesela öğrencilerin niye böyle yaptıklarını, niye yüzümüze yazdıklarını an-
lamadım. Defterlerine yazamazlar mıydı bizim yüzümüze yazdıklarını. Bir-
birlerine söyleyemezler miydi?

Maksatları bizleri hırpalamak, yaralamak mıydı?

Can sıkıntılarını bizimle gidermek, içlerine attıklarını bize söylemek miydi
dertleri?

Herhalde bizimle halleşmekti amaçları, bizim tam da aradığımız şeydi yani.

Yoksa niye yazsınlar, niye çizsinler yüzümüzü, gözümüzü?

Anlamadıklarım da beni yormuş olmalı.

Hiçbirin anlayacak ne takatim kaldı, ne mecalim.

Sonuna geldim. Sıramı bekliyorum.^

AHMET BÜKE

HİDROLOJİ MÜHİM MEVZU!

-Hızlı oldu her şey

Gün yırtıldı. Karanlık hızla doldu sokaklara. Tepeden aşağıya elektrik direkleri, çatılar, bahçeler ve en son cümle kapısı koyulaştı, kayboldu.

O evin hayatında sedir. Sedirde Mühendis Metin. Beyin boğazında boydan boya kesik.

Akşam olurken Metin Bey de öldü.

Kargalar öyle sandılar en azından. Son ışıkla yuvalarına döneceklerine basucuna kondular. Boyunlarını kırıp baktılar. Tıpır tıpır korkak ayak izleriyle iyice yaklaştılar.

İçlerinden birisi gagasını uzattı. Mühendisin açık yarasından yükselen buğuya çekti kendini. Yumuşak ete dokundu.

Aniden iki el yakaladı kargayı. Daha "gak" diyemeden boyun kırılıverdi. Metin tekrar düştü sedire. Bu defa elleri iki yana açıldı. Kanı pıhtısını aşır taş yere damladı.

Kalan kargalar çılgık çılgığa badem ağacına kondular.

"Ölmemiş lan bu adam!"

"Yaktı çıramızı."

"Ah ah. Tık diye gitti."

"Öldü adam."

"Kırıldı güzelim boynu."

"Ah, ah annesi de sağ daha onun."

-Önceki gün

Mühendis Metin: Bakın, bugüne kadar itiraz ettim mi hiç? Barajın jeneratör binasını istediğini gibi kullandınız. Siz gittikten sonra arkada bıraktıklarınızı bile ben temizledim.

Adam 1: Ne bırakmışsınız ki?

Adam 2: Ne demek istiyorsun?

Mühendis Metin: Ne demek mi istiyorum? Kanlı elbiseler, göz bağları, kırık sandalyeler, kablolar. Bakın ben devlet memuruyum sonuçta..

Adam 3: E, biz de devletiz sonuçta.

H E C E Ö Y K Ü

Mühendis Metin: Anlatamıyorum galiba. Sorgu başka, cesetlerden kurtulmak başka. Baraj gölünde olmaz. Ne yapsak, ne etsek illa kıyaya vurur.

* * *

Göl dediğin ne güzel sudur. Tabandan tatlı eğimiyle yükselir. Alçacık tepeleri kucığına alır, taşları yıkar, karıncaları kaçıır. Yuttuğu çalılar bir daha açmaz olur; yollar kaybolur, eski eşikler unutulur gider. Sazlar kaplar bir yanını. Suyu mayhoş kamışlarıyla emer onlar. Sonra sakarmekeler gelir badi adımlarıyla. Ördek yolunu şaşırır önce. Ama sever de kuytulugu. Peygamber-develeri, pervane böcekleri arkadaki dağdan gelir sevişir eşleriyle. Sazan tohumu düşer, Allah'ın işi o. Çırpınırken koca kafa kurbağalar ilk balıkçı sandalının dümenini çıkarlar.

-Olmaya devlet cihanda bir nefes cinayet gibi

Su mühendisi çıktığı gün babası koç kesti. Metin -o gün komşuları Bey dedi ona- suyu düşünüyordu kana bakarken.

Su dediğin yıkar. Dalga dalga gelir alt kapaktan. Tribün odasına koşar. Su başka bir dünya. Bu salakların hiçbirisi bilmiyor. Ben sadece su okudum. Devlet de okudum. Devlet su gibidir. Benim arkamda çağlar. Beni korur. Ben suyu açarım. Her şey tertemiz olur.

Su mühendisi Metin- Bey- o gün fazla geldi devlete. Burs verilmiş, yemekhane fişleri ödenmiş. Eğitilmiş, yetiştirilmiş. Fidesi fidana dönmüş. Gövermiş. İş de görmüş. Ama artık vadesi dolmuş, hamuru ekşimiş.

Mühendis Metin o parlaklığı görünce inanmadı.

Teslim etmedi boğazını.

Devlet bıçağı adem elmasını parçalarken bile olanlar olamaz dedi.

İnanmak ölümü bile yavaşlatıyor.

Su mühendisi ağırlaştırdı ölümünü. Acısına rağmen ödedi bu bedeli. &

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

DUVAR

Kaşığı döndürüp duruyor kâsenin içinde yengem. Karıştıramadı gitti mayı. Yeğenim divanın eteğine yakın yere oturmuş, ağabeyimin terliğini kemiriyor. Terliğin tekini kımlıdadıkça divanın altına itmiş oldu poposuyla... Yengem gülümsedi.

Ağabeyin gene, nerde eşi bunun, diye, söylenecek. Çıkarsana unutmadan.

Eğilip aldım.

Doğrulduğumda;

Duvar halısındaki köpek başını aşağı yukarı hafifçe salladı. Bıngıldağı, yanakları bingil bingil sallandı. Gözlerini kısarak baktı, hain... Gözaltlarındaki torbacıklar büzüldü, sonra gerildi. Dişlerini gıcırdatarak hırladı. Dudasının bir ucu titreyerek indi kalktı hırlarken.

Ufaklık terliği bırakıverdi elinden.

Buldoğun yanında kaniş, onun yanında çoban köpeği, alman kurdu, hepsi erkek giyimli ve düşünceli bilardo oynuyordu.

Rafet geç gelecekmiş bu akşam, dedi, yengem. Benimle kalsın o gelene kadar, korkuyorum inan...

Bir elini omzuma attı konuşurken, bakışları süzüldü. Annem hayır diyeemedi.

Biz çıkalım o zaman, dedi babam. Gene boyarlar bahçe duvarını baştan aşağı, evde olalım.

Sen kal, yengenle, dedi yüzüme eğilerek, *akıllı ol...*

Anahtarlı rozetini düzeltip, ceketini giydi.

Televizyonun sesini sonuna kadar açtım o gece, dedi, yengem. Dışardan gelen sesleri duymamak için... Sarhoşlar içip içip dalaşmaya başladılar gene, dedim içimden. Bir bağırış bir haykırış, kırılan camlar, duvarlarda patlatılan şişeler, küfürler, böğürtüler...

Kaşını patlatmışlar Rafetimin, yüzü gözü kan içinde yığılıp kalmış sokak ortasında... Nerde kaldı bu adam diyorum ben de, kendi kendime...

H E C E Ö Y K Ü

Rafet ağabeyimin dağılan yüzünün sorumlusu benmişim gibi, peki diyorum her şeye.

Dolu taneleri camları dövüyor.

Ya gök yere indi ya yer yükseldi, dedim.

Evin yolunu unutuyor mu bu ağabeyin senin, bilemiyorum bazen, dedi, yengem.

Melekler camlarımızı taşılayıp duruyordu. Dışarıda bir uğultu, bir patırtı... Gökyüzü homur homurdu... Bulutlar hırsından patlıyor, şişman ve öfkeli kadınlar gibi yerden yere atıyordu kendini.

Kim bilir hangi sokak arasında, avuçlarına hohlayarak ısıniyordu. Altaylardan kopup gelen sanlı akıncı, dönüp gelir miydi yurduna, ev-bark olur muydu?

Beni dövüşmekten yorgun elleriyle severdi kim bilir...

Ben kendimi ona nasıl bıraktırdım?

Dudakları dudaklarıma değdiğinde, dudaklarının iki ucundan aşağı sarıkan bıyıkları ağzıma burnuma dolduğunda, dur diyemeden, nefessiz. Rafet ağabeyimin dağılan yüzü girer miydi aramıza?

Beni saran elleri iki yana düşerdi kim bilir...

Bebeği divanın üstüne oturttum.

Halının püsküllerine yapışıp kalkar o şimdi, dedi yengem, öngörülü... Yanına otur da düşmesin.

Bebek, kanişin kuyruğundan tutunarak ayağa kalktı. Kaniş, başını döndürüp ıslak burnunu bebeğin yüzüne değdirerek sevgiyle kokladı. Bebek, masanın altına düşen toplardan birini eline almış ağzına sokmaya uğraşıyordu.

Bebeğin ağzında... dedim, telaşla, boğulacak!

Elleri ağzında hep ya... dedi yengem. Bu yaşlarda böyle olurlar.

Elimi ağzıma götürdüm.

O katil köpeklerle vermem seni, dedi babam. Tükürür gibi...

Rafet ağabeyimin yırtılan kaşı, ifadesini daha da sertleştirmişti.

Aferin sana dedi, aferin... Buldun sevecek adamı!

Bebek, sevmek isteyerek köpeğe uzandı.

Duvar halısındaki köpek

Elini kaptı bebeğin

Bebek elini çekemedi köpeğin ağzından

Köpek sürükleye sürükleye bebeği masanın altına çekti

Bilardo toplarını ağzına doldurdu bir bir
Yengem mama kâsesini elinden düşürdü
Duvar halısının önünde, elleri başında
Giremedi duvardan içeri, uzandı, alamadı
Halının ipliklerini yoldu durmadan
Kanişin yüzü çizik çizik, bedeni sıyrıklar içindeydi
Gördüm
Yengem duvar halısını tırmaladıkça, halının iki ucundan asılı olduğu çivi-
ler esnedi.
Köpeklerle alt alta, üst üste boğuşan bebek
Babamın;
Asmayın şu eve hayvan resimleri demedim mi size' sini
pamuk etleriyle ödüyordu.
Ohh mu çekti içinden sevgilim
İçimde bir ses yankı yankı büyüdü
Halıyı söküp çivilerinden sonra
Babamın gözleri önünde duvarı
Boydan boya kızıla boyadı.&

HASİBE ÇERKO

OCAK

Tahta sandalyeler çay ocağının bahçesine taşıyor. Kilidi ahraz açıyor. Kilit kapının dili, süpürge ahrazın. Kapının sözü kilide, ahrazın sözü süpürgeye geçiyor. Bir sağa bir sola döndürüyor süpürgeyi.

Duvardaki guguklu saat zamanı ele veriyor. Sabahın beşi. Dolunay, büyücü maskesini çıkarmamış henüz. Ağzını büzüp bir boşluk yapıyor ahraz, kavislerinden başlayan bir seğirme dudaklarını zapt ediyor. Buradan üfleyerek bir şeyler mırıldanmayı hayal ediyor fakat tüm çabalarının sonu kuru bir böğürtüden ibaret. Öte yandan acele ediyor. Güneş yağıp kar buharlaşmaya başlamadan her işi bitirmeli. Çelimsiz vücudunu olanca çevikliği ile hareket ettiriyor.

Bu şirin ocakta sabahlar hep böyle başlıyor. Kadınların, her sabah ekmek yapması gündelik işlerden sayılıyorsa, çayevinin ezan vakti kapısını açması da gündelik sayılmalı.

Gün, akşam. Guguklu saat bu sabah oldukça sakin. Doğmak için acelesi olmayan güneşleri andırıyor. Saatin ceviz penceresi açılır açılmaz kuş kafasını uzatıyor, altı.

* * *

Ahraz üflemediğinde çıkıyor ses. Dupduru! Yalnız kendisi duyabilir. Süpürgeyi tutamak yapıp ağırlığını sağ ayağının üstünde toplamış. Cebinden aldığı radyoyu kılıfından çıkarırken parmakları titriyor. Küçük, kurşuni düğmeye dokunur dokunmaz bir şeylerin yükseleceğini umuyor. Düğme radyonun dili. Şehvetle dokunuyor ona. Ama tık yok. Kusurun radyoda olduğu konusunda ısrarlı hâlâ. Birdenbire işitmeyi, çatlayana dek radyodan yükselen sesi dinlemeyi bekliyor sabırsız. Bu gerçekleşseydi ve duyabilseydi, spikerin heyecandan sık sık durup yutkunduğuna, konuşurken kalbinin nasıl kötü attığına tanık olacaktı, "Okyanustan esen bir rüzgâr güneydeki köyleri tehdit edecek -burası kuzey yönündeydi- Rüzgâr, kısa sürede fırtınaya dönüşecek." çağrısını duyacaktı. Ardından gelen, "Dışarı çıkma zorunluluğu olanlar dikkatli davranmalıdır." uyarısı dikkatini çekecekti.

Hiçbirini duymadı; rutinin tadını çıkarmaya devam etti. Çay içti, çörek yedi, boynuna kolonya sürdü. Radyoyu kapatırken bir şarkı mırıldandı. Karma-karışık bir yığın ses dalgası gırtlığına sürtünerek çıktı. Ne söylediğini kim bilebilirdi? Tüm bunları, sık sık gördüğü kâbusun tesiriyle yapıyor olmasındı?

Rüyalarında, konuşan bir saate dönüştüğünü görüyordu. Bu rüyayı görmeye başlayalı beri guguklu saatle ahbablığını ilerletmiş, içten içe kuşa kin bile besler olmuştu.

Meşe kapının açıldığını fark etmedi, ayak seslerini de. Adam, dimdik ilerliyordu. Olağanüstü ışıltılı yüzünü bir karaltı yokluyordu. Hızla belirip kaybolan bir karaltıydı bu. Ayın yarı gölgeli iken aldığı vaziyette: Kuytuya çekilme ile meydanda olmayı seçme arasında zorlanıyormuş gibi bir karaltı. Dilemmalı, kuşkulu bir yüz. İskemlelerin arasından süzülürken tezgâha bir göz attı, o kadar. Onu görür görmez genzinde acı bir tat duydu ahraz. Karanfil çiğneyen birinin aldığı tattı bu. Ellerini usulca ardına çekerek kalçasının üstünde kurdele yaptı. İki parmağının arasındaki sigarayı avuç boşluğuna iterken bileğini geriye doğru büküyordu. Ani bir kararla bu gizlilikten cayıp düzeltti duruşunu. Şimdi her şey açık. Keşke kusurlarını yüzüne vursa hatta, "Çirkin!" diye bağırıp azarlasa onu adam. Çok istiyor konuşulmasını. O zaman unuttur belki huzursuzluğuna sebep olan düşü.

* * *

Cepkeninin sağ cebinden çıkardığı saate bakıyor adam, vakit erken; gün doğmamış. Saati yerine koyarken kösteğin zinciri akıyor.

"Zincir, kösteğe bağlı. Kordon, bilekteki atardamara. Dakikalar, saniye rakkasının dansına bağlı." Bunları düşünürken, zincirin pırıltısında yüzüyordu ahrazın gözleri. İçinden bir rüzgâr çıkıp, upuzun kirpiklerini dolaştıracak, ruhunu birbirine katacak sanıyordu. Sıkıldığı, utandığı, korktuğu ve sevindiği vakitler gözlerini sıkıca kapatırdı. Yalnız korktuğunda değil, aşırı sevindiği vakit kafasında şöyle bir soru oluşurdu hemen: "Neresi güvenli?" Gözkapaklarını kısımaya başlaması güven arayışının belirtisi idi. Bir türlü aklımdan ve gırtlğından çıkmayan bir şarkıyla kol kola olurdu böyle anlarda. Gözkapakları kısılmış ve hafif titrek.

"Çay koyayım." der demez genç adımları onu tezgâha sürükledi. Topal ayağı sağlam olanın bir ayak boyu gerisindeydi yürürken. Adamın, "Tütün çıkınımı getiriver oğul! Çay sonra!" diyen duruşunu görünce o yöne döndü. Alışkanlıkla, ne istediğini ve ne zaman istediğini anlıyordu. Bunun için yüzüne bakması teferruattandı adamın. Kendini bildi bileli bu adamın yanındaydı ve öyle seviyordu ki onu.

Duymak isteyip de duyamadığı bu muydu? Bir türlü karar verememekle birlikte: "Peki usta!" diyen bedenini kımıldatırken saatteki kuşa takıldı gözleri. Tutku mu öfke mi var bu kuşun duruşunda? İçine bir huzursuzluk yürüdü. Rahatlamak için kapıya yanaştı. Her taraf karlarla örtülmüş. Soğuk, tertemiz havayı içine çekti. Dışarıda uyuyan bir denizin sessizliği var.

"İnsanlar buraya boşuna ocak demezler." derken tütün kesesini masada yuvarlıyordu adam. Ne yaptığını iyice unutup kendinden geçinceye kadar yuvarladı. Bir âyin havası yapışmıştı üstüne. Sararmış, deli tütün kokan avuçlarına dalıp gitti. Bu hâliyle, saatteki tuhaflığı sezinlemekten çok uzaktı -kuşun gözleri üstünde- Boşlukta salınan dev bir buhurdanlığı andırıyordu vücudu. Ardı ardına tellendirdiği tütün, upuzun gölgeler oluşturunuyordu yüzünde. İnsanların gelmesini beklerken, hareketleri yavaşlıyordu.

Adam mermerleştikçe kuşun bakışları sıcak, insanca bir ifade almıştı. Tüylerinde bir parlaklık ve yumuşaklık hâsıl olmuştu. Mor gagasında bir pembe-lik, uyuşuk pençelerinde bir canlılık belirliyor, soğuk kanatları ısınıyordu.

Tüyleri ürperdikten ve bir iki kanat çırpıttıktan sonra eline hışımla konan serçeyi fark etmeyecek kadar cansızlaşmıştı adam. Serçe, elini gagalıyordu. Sevdiği hâlde sevdiğinden ilgi görmeyen bir kuşun hıncıyla ama nazikçe gagalıyordu. Kan akıyor elinden adamın. Yara kendi gövdesindeymiş gibi acı çekiyor kuş. Bu yara öylesine derindi ki yaralı sonsuza kadar acı çekse bile bu, toplamda hiçbir şeyi değiştirmez, şu anki kederinin büyüklüğüne erişmezdi. Kafesine uçarken bin kanatla çırpındı. Acı, öfke doğuruyordu. Hava-yı dolduran hışırtılar çarptı duvarlara. Fakat kuş, biraz olsun sakinleşmedi. Garezi büyüyordu adama karşı; öyle ki kuşun düşmanca bakışları rüzgârı uzaklardan çağırırdı.

Tavırlarında normal olmayan bir gelişme beklendiğinde bu ancak durgunlaşması olurdu ahrazın ve o, durgunlaşmıştı. "Saati donmaktan kurtaran sarkacın tıkırtıları değil mi? Gördüklerim düş mü yoksa gerçeğin karmaşık bir boyutu mu?" diye düşünüyordu. İşaret diliyle sesleri adama tarif edip kuşu gösterdi. Boşa yorulduğunu anlayıp suskunluğa gömüldü. Onun, sesleri duymaz ve olanları görmez olduğundan emindi. O an, aklında tek şeyin olduğunu bildi çünkü -Nerede bu insanlar-

Kafesine çekilen kuş, acı acı ötüp hüznle baktı bir süre. Titremeye başladı, damarlarından kan çekiliyordu. Gagası morarıp pençeleri uyuşuyor, tüyleri matlaşıp kanatları donuklaşıyordu. Bakışlarındaki canlılık kaybolurken gözleri pelteleşti, taşlaştı gövdesi.

Yitip giden varlığını hatırladı adam. Bir elini diğerinin üstünde gezdirirken fark etti oyuğu. Hafifçe irkilmekle birlikte fazla durmadı üstünde. Beyaz kâğıda incecik sarılan tütünü dudağına dayadı. Yukarı kaldırdı başını ve havada kıvrılan dumana baktı.

Saatin kadrânında yalnız yedi rakamı var. İri puntolu, siyah bir yedi. Ahraz kuşa bakarken suskunluğu derinleşmiş, hiç kıpırdamıyordu.

"Arastadan geçilir, seherin dirlik suyuna banılır, namaz çıkışı toplanılırdı. Üst üste, bir omuzda getirilirdi sıcak ekmek." derken gülümsedi adam.

Çayını tazeliyor, ne yapılacaksa onu yapıyor ahraz. Dudakları kıpırdıyor adamın, yutkunmakla kalıyor. Kelimeler çok soğuk. Buz kesiliyor gırtlakta, çıkamıyorlar.

Ne horoz öttü, ne karga göründü. Bazen iki ala karga olurdu gelenler. Da-kikalarca konuşur, türlü hareketler yaparak birbirleriyle dertleşirlerdi. Bir uğultu dolaşıyordu içeride. Onlarca bardaktaki çayın, aynı anda karıştırılmasıyla oluşan uğultu. Krom kaşıklar bardaklarda şıkırdadıkça perdeler açıldı birdenbire. Masaların etrafında sandalyeler bomboş. Çay bardakları vuruşuyor. Gölgeler gelip geçiyor asılsız. Dışarı bakıyor ahraz. Karda ayak izleri var, yürüyen yok. Derin bir uykuya dalmış köy. Karlardan ölümcül bir sessizlik fışkırıyor.

Bir laneti çeker gibi saatin kuşu durmadan, artık kimsenin duyamayacağı güçte ötüyor. Kapılar yerinden sökülüyor, çerçeveler duvardan iniyor.

Rüzgâr, çayevinden tüm köye yayılıyor. Ağaçlar kökünden sökülüyor, kayalar yuvarlanıyor dağlardan. Sular kabarıyor. Saatin kadranı hep yediyi gösteriyor. Kadrandan dinmeyen bir haykırış kesiliyor kuş. Bağırıyor, bağırıyor. Guguk seslerinden, kuşun ne söylediğini anlıyor adam. Ahraz konuşuyor.-*»

CAFER ÖZGÜL

YECUC-MECUC

Dikkat! Dünyanın bu noktasından daha ileriye gitmeyiniz, can güvenliğinizi tehlikeye girebilir"

Orta Batı'dan Kuzey'e doğru yükselen yolun tam ortasına dikilen bu levha, görevlilerin gözünden kaçan tek tük insanları uyarmaktan çok, dünyanın bu kısmının diğer yarısından mutlak olarak ayrıldığını ilan etmeye yarıyordu.. Zira bu levhayı gören bahtsızlar, gerçek olabileceğine asla inanmıyor, bir süre sonra da duvara toslayarak tatlı canlarından oluyorlardı. Duvara toslamadan durabilenler ise, gördükleri dehşetengiz manzara karşısında ya akıl sağlığını kaybediyor, ya da derhal tutuklanarak gün ışığına ebediyen veda ediyorlardı. Uzaktan, bütün dikkatimi yönlendirerek bu hazin manzarayı seyretmek bile, benim için büyük bir teselli kaynağıydı artık. Normal insanlarla aramdaki tek bağı, maalesef bu hazin olaylar sağlıyordu. Kendimi, bir insanın ölümünü bekleyen felaket kumkuması olarak algılamaktan alamıyordum.

Oysa her şey ne kadar büyük bir umutla başlamıştı. Hepimiz, sonsuzun ipini elimize geçirmenin kıvancıyla, bütün kainata sahip olduğumuzu sanıyorduk. Zamanı ve tarihi alt etmiş, insanlığın kaderini yeniden yazmaya hazırlanıyorduk. Ne büyük sarhoşluktu o ve ne büyük yanılgı. Bunu yıllar sonra itiraf edebiliyorum. Ölümün ötesinden konuşan bir hayalet olarak... Hayatın çok uzağında...

Haberi ilk aldığımda okul takımının maçında dizimi incitmiş, acıdan kıvranıyordum. Bir hafta önce erkek arkadaşım bozuşmuş, çalan her telefona koşmaktan helak olmuştu. Mutsuzluktan geberecektim Önce şaka ediyorlar sandım. Gerçek olduğunu anladığımda ise ilk isteğim, erkek arkadaşımın gözlerinde belirecek olan pişmanlığı görmektir. Dizime aldırmadan aynalara koştum. Evet. Ben güzeldim. Üstelik, insanlığın geleceği eline emanet edilecek kadar zeki...Yeni partnerimi şimdiden beğeniyordum. Öyle ya, şartlara göre yakışıklı, atletik yapılı, yirmili yaşlarında, esprili, entelektüel ve en önemlisi açık fikirli olacaktı. Bir erkekten daha ne bekleyebilirdim ki!

Evden ayrılırken içime yer eden en büyük mutluluk, uzaktan beni seyreden ve artık ulaşılmaz olduğum için yanıma yaklaşamayan erkek arkadaşımın yüzündeki küçülmüş, kendini değersiz hisseden ifadeyi görmek oldu. Yanına gitmek istedim. Ancak o sırada belediye başkanımız beni uğurlamak için nu-

tuk atıyordu. Şimdi toprak olan bedenine bir kere daha sarılmak için bu kadar tutuşacağımı bilsem, gider sarılırdım...

Partnerim beni yanıltmadı. Dalgalı saçlı ve derin gözleri olan bir çocuktü. Hemen o gece beraber olduk. Bir kadını memnun etmesini biliyordu. Hareketlerindeki ölçölülük beni biraz hayal kırıklığına uğrattı mı, bilmiyorum? Belki de şimdi ona baktığımda gördüklerim yüzünden haksızlık ediyorumdur. Kim bilir.

Bu laboratuara geldikten sonra, altı ay steril ortamlarda, seçilmiş ve tartılmış gıdalarla beslendik. Birbirimizi tanıdık. Kaynaştık. Hepimiz en az iki dil biliyordu. Kısa zamanda örnek bir komün olduk. Herkes o kadar iyi ve nazıktı ki... Görevliler bizi serbest bırakmıştı. Zamanla gönül maceraları yaşandı. Altı ayın sonunda herkes partnerini bulmuştu. Ben partnerimi değıştirmedim. Sanırım onda geçmişimden kalan bir şeyler vardı. O da beni bırakmadı. Yalnız arada kaçamaklar yaptığını biliyordum. Bu da hakkıydı.

Bir yıl tamamlandığında fizik ve ruh olarak büyük tecrübemize hazırдық. Altıncı aydan itibaren yoğun bir eğitime tabi tutulmuş, bilimdeki son gelişmeleri, insanlığın içinde bulunduğu sorunları öğrenmiştik. Bu arada taa çocukluğumuzdan itibaren seçildiğimizi ve bize fark ettirmeden özel olarak bugün için sırandığımızı öğrendik. Bu bilgi kendimize olan güvenimizi bilemişti tabii. Galiba biz de başından beri misyonumuzu seziyorduk.

Son gün hepimizi bir salona topladılar. İçimizden caymak isteyen varsa hemen bildirsin uyarısında bulundular. Sadece bir kız, sevdiği erkek ile eşit olabilmek için geri dönmek istediğini söyledi. Ne büyük aptallık. Onu ikna etmek için dönüp yüzüne bakma ihtiyacı bile hissetmedik. Bunca şeyden sonra böyle bir talep, ya moronluk ya da şımarıklık belirtisiydi. İkisine de tahammülüz yoktu. Neyse ki uzmanlarımız, iki yıl içinde tüm insanlığın aynı eşikten geçeceğini söyleyerek onu ikna ettiler. O zaman, aramızdaki mesafenin bu kadar kısa zamanda kapanacak olmasının, bizleri mutsuz ettiğini fark ettim. Eğer yaşayacağımız büyük tecrübenin sarhoşluğu ile dolu olmasaydık, bunun ilk kötü belirti olduğunu belki de hissederdik. Ah yanılgı... Ah kör bilinç...

O gece hiç kimse uyuyamadı. Hepimiz vücudumuza konuk edeceğimiz mucizenin heyecanı ile kıpır kıpırdık: Sonsuzluk Hücresi. İnsanoğlunu kainatın efendisi yapacak ve nihayet ölümü dahi alt edecek mucize. Ve ipi ilk göğüsleyen şanslı kullar olmamıza saatler kalmıştı. Saniyeleri bile sayıyorduk ...

Aslında hücrenin araştırması yüz yıl önce başlamıştı. Önce kozmetik sanayinin kadınları etkilemek için başlattığı genç ve diri kalma mitosu, zaman içinde tüm insanlık için bir ideal olmuştu. Sonra bilim adamları el atmışlardı konuya. Gen teknolojisindeki müthiş gelişmeler, bu yolda kısmi başarılar sağlamıştı. Doku ve organ üretimi artık sıradan vakalardı. İnsan ömrü nere-

deyse iki katına çıkmıştı. Ne acıdır ki, artan başarılar insanları ters yönde etkiliyor, kimseye yetmiyordu. İnsanlar eskisinden daha mutsuzdu. Herkes biraz daha fazlasını istiyor, çok yaklaştığı bir şeye dokunmasının engellendiğini düşünüyordu..

Ben doğmadan on yıl önce, dünya sonsuzluk hücresinin müjdesi ile sarsılmıştı. İlk olarak hayvanlarda denenilen hücre, olumlu sonuç vermişti. Bünyesine hücre şırınga edilen hayvanlar, yıllarca gözlem altında tutulmuş ve hep aynı yaşta kaldıkları görülmüştü. Sonsuzluk hücresi girdiği bünyede yayılıyor ve kendisini sürekli yeniliyordu. Aşılandığı bünyenin tüm hücrelerini bir yıla yakın bir sürede ele geçiren hücre, onları tahrip etmeden etkisi altına alıyor, yenilenme yetisi kazandırıyor. Bu bir devr-i daim makinesi gibiydi. Durmadan sonsuzca enerji yayıyor, sonsuzca ona-rıyordu. Nihayet finale yaklaşılmıştı.

Hücre verilen hayvanların enerji ve verimliliği de artmıştı. Üstelik doğalarında hiç bir önemli değişiklik olmadan. Sadece uyku süreleri yok denecek kadar azalmıştı. Bu da kimsenin umurunda değildi.

Benim çocukluğum hücreden gelen yeni haberlerle geçti. Medya, her gün, sonsuzluk hücresinin insana uygulanmasının getireceği mucizelerin he-saplarıyla doluydu. Çalışma süreleri artacak, insanların verimliliği elli katına çıkacaktı. Uykudan kazanılacak boş zaman ise, kültür, sanat ve turizmde mu-azzam patlamalara fırsat tanıyacaktı. Sonsuzluk hücresi dünyadan ölüm ile birlikte yoksulluğu da kovacaktı.

Dünya artık sadece hücreyi bekliyor, insanlar yaşlı bir bedenle hücreyi karşılamamak için,

genç kalmanın yollarını arıyor, anne babalar çocuklarının daha geç doğ-ması için üremiyorlardı. Dünyanın her yerinde yaşlılar mitingler düzenliyor, "sonsuzluk, hemen şimdi", "ölmek istemiyoruz" diye çığlıklar atıyorlardı. Herkes sonsuz tecrübesini, genç bir bedenle taçlandırma peşindeydi. Bu bas-kıya BM daha fazla dayanamadı ve deneme uygulamalarını başlatacağını açıkladı. O gün dünyada yeni bir milat ilan edildi.

Ölüme yaklaşan bahtsızlar ise, bu gidişle ölümlerin bile diriltileceğine inan-maya başlamışlardı. Bu yüzden dünyada mezarlıklara gömülen hemen hiç kalmamış, herkes varını yoğunu, bedenini dondurarak bir gün yeniden doğa-cağı günü beklemek için seferber etmişti.

Nihayet, her ırktan seçilen birer çift genç, yani bizler, Nuh'un Gemisi mi-sali, BM denetimindeki bu laboratuara toplandı. Hepimiz sorumluluğumuzun bilincinde ve göreve hazırдық. Bilim adamları ahlaki görevleri gereği, her gün bize bu deneyin dönüşü olmadığını söylüyorlardı. Ne gam. Yıllardır, hatta yüzlerce yıldır insanlık bunu beklemiyor muydu zaten? Ahlaken bu işleme karşı çıkan küçük grupları dinleyen yoktu ki! Herkes onlara sansasyon peşin-

de koşan meczuplar gözüyle bakıyordu. Bizi bağlayan hiç bir şey yoktu. Bu uyarıların formaliteden olduğunu hepimiz biliyorduk. Uzmanlarımız da.

Ertesi sabah erkenden odalarımızdan alındık ve yeniden doğuşumuz başladı... Ya da ölümün acı şakası...

İlk günlerimiz tek kelimeyle olağanüstüydü. Hepimiz hemen hiç bir şey yapmadan oturup bedenlerimizdeki muazzam değişimi yakalamaya çalışıyorduk. Görünürde hiç bir şey olamamasına rağmen, içimiz kıpır kıpırdı... Hücre, kolumuzdan omzumuza, oradan tüm vücudumuza yayılıyordu. Zaman zaman girdiğimiz cihazlar, bu değişimi olağanüstü bir netlikle gösteriyordu. Hücrenin yayıldığı dokularda muazzam bir parlaklık, cildimizde ise pürüzsüz bir gerginlik hissediliyordu. Sol kolumuz, en güzel organımız olarak, göz bebeğimiz olmuştu.

Hücrenin yayılması on ay sürdü.. Onuncu ayın sonunda, aynalardan ve birbirimizden gözlerimizi alamıyorduk. Tanrım.. Ne kadar enerjik, ne kadar taze ve güzeldik... Yattığımız odaları aynalarla donatmak geliyordu içimizden. Uyku süremiz ise yok denecek kadar azalmıştı.. Zaten bu beklediğimiz bir neticeydi...

On birinci aydan itibaren hızlı bir eğitim programı başladı. Şaşılacak kadar çabuk ve detaylı öğreniyorduk. Bir süre sonra hocalara ihtiyacımız kalmamıştı. Kendi kendimize en karmaşık problemleri çözebiliyor, üstelik ilave buluşlar yapıyorduk. Bizi yaratmalarına rağmen, ölümlü dünyanın solgun birer tutsağı olan hocalarımız, iki ayaklan üzerinde debelenen zavallı kuklalar gibi görünmeye başlamıştı gözümüze. Onlar artık bizden ders alıyorlardı. Ne şaşaalı günlerdi... Her gün yeni bir buluşumuz, adeta oyun oynar gibi yazdığımız yazılar, allak bullak ettiğimiz bilim dünyasının şaşkın takdirleri arasında, medyada çarşaf çarşaf yayınlanıyordu. Bizler insanların -yani öteki insanların - bunlara neden bu kadar şaştığına şaşıryorduk, o kadar. Laboratuvarımız bir tapınma yeri olmuştu adeta. Dünyanın dört bir yanından gelen insanlar uzaktan çalışmalarımızı, masalardan tavanlara savrulan genç ve atletik bedenlerimizi hayranlık, gıpta, kıskançlık, haz ve tapınma hisleriyle seyrediyorlardı...

Bilim adamları iki yıllık deneme süresini 6 ay öne çekmişlerdi. Her şey o kadar mükemmeldi ki... İlk pürüzler de o günlerde çıkmaya başladı. Çalışmaktan ve birbirimizden sıkılmaya başladık galiba... Hele öteki insanlardan, basit bünyelerden ölesiye sıkılıyorduk... Bizler sıkılmaya başlayınca öğrenme hızımız da yavaşladı.. Uyku ile bağlarımız da tamamen koptuğundan, uyku zamanını acayiplikler yaparak geçirmeye başladık. Kimimiz amuda kalkarak çalışıyor, kimimiz odasının dizaynını yapıp bozmakla vakit geçiriyordu. Bu halimiz gözlemcilerimizi endişelendirmişti. Bizlere yeni bir eğitim programı sundular. Ancak, üzerimizdeki kontrolleri sıfıra inmişti. Onları din-

lemiyorduk bile.. Onlar da yavaş yavaş bizden uzaklaştılar. Sanırım içlerinden bu tehlikeli gidişi sezen bir kaç ,taa o günden bu manyetik duvarı örme-ye başlamıştı..

Derslerimizden ve bilgiden başlayan sıkıntı, grubumuza da bulaştı. Artık etrafımızda mükemmel insanlar görmekten bıkmıştık. Bize maymunluk etsin diye görevlileri çağırıyorduk. Zamanla onlardan da sıkıldık...

Sonra cinsel azgınlıklar baş gösterdi. Her türlü utanmayı bir yana bıraktık ve bütün günümüzü sevişerek geçirmeye başladık. Hepimizin sonsuz enerjisi vardı ve hiç bitmiyordu. Ardından cinsel sapkınlıklar sükun etti... Tüm dünyanın gözleri önünde kendi Sodomumuzu kurmuştuk. O günlerde ziyaretler de yasaklandı zaten. Dünya bizden bahsetmez oldu. Sanıyorum unutturma politikası başlamıştı.

Bu dönemler ne kadar sürdü, şimdi bilemiyorum. Bir yıl, on yıl, yüz yıl bile olabilir. Normal takvim ile bağlarımızı tamamen koparmıştık. Sadece gözetmenlerimizin zamanla değiştiğini hatırlıyorum, o kadar.Hepimiz tek vücuttan dağılmış bir organizma gibiydik. Birimizin aklına gelen şey, kısa zamanda herkesin amacı oluyor, birimizin yüzünde beliren en ufak bir bıkınlık işareti hepimizi içinde bulduğumuz durumdan soğutuyordu...

İplerinden boşanan enerjimizin yeni hedefi, bedenlerimizdi. Önce zirvede bir narsizmle başlayan tutkumuz, gittikçe bedenimizi değiştirme fikrine yöneldi. Elimize geçen kesici aletlerle, vücudumuzu çizmeye, şekiller vermeye başladık. Duyduğumuz acı, hazzı benzer bir şeydi. Bizi yaptıklarımızdan alıkoymayacak kadar az, acının şehvetini tattıracak kadar dozunda. O zaman hücrenin üzerimizdeki korkunç hakimiyetinin farkına vardık. Bedenlerimize verdiğimiz her türlü zarar, kısa sürede kendini tamir ediyor, biz yeniden ıslıl ıslıl ve sağlıklı görüntümüze kavuşuyorduk.

Sonra en korkunç aşama geldi: Şiddet ve cinnet. Artık şuurumuzu kaybetmiştik. Etrafımızda ne varsa kırıp parçalamaya başladık. Kendimizden başka her şeyi ve herkesi tahrip etme gücümüz vardı ve bu bizi daha da çılgına çeviriyordu. İşte o günlerde manyetik duvarı fark ettik. Bir noktadan sonra laboratuvarımızdan çıkamıyor, korkunç bir elektrik dalgası ile geri fırlatılıyorduk. Bir süre bu da bizim için bir oyun oldu. Kim ne kadar uzağa zıplayacak diye tutkuyla duvara tosluyor, sonra fırlatıldığımız yerde kahkahalarla kendimizden geçiyorduk. Başlangıçtaki halimiz olsa, belki de duvarı çoktan kaldırırdık. Ancak artık ne aletlerimiz kalmıştı, ne de yeni alet ve formüller üzerinde kafa yoracak sabrımız. Hepimiz iç güdülerimize esir olmuş, oradan oraya savruluyorduk. Bazılarımız dayanamadı, intihara kalkıştı. İşte o zaman cinnet eşiğini ve bütün eşikleri aştığımızın idrakine vardık.: Bizler artık ölümsüzdük. Dünyadaki varlığımızı sonsuz hücrelerine devretmiştik. Her şeyimiz onun ellerindeydi.

Bundan sonrası şuursuz bir tiksintinin zaferiydi sadece. Buraya ve bize ait olan her şeyden tiksiniyorduk. Birimiz dayanamadı kolunu parçaladı, birisi gözlerini çıkardı. Mükemmel bedenlerimizin mükemmelliğinde açtığımız her gedik, bizi kendi gözümüzde ve arkadaşlarımızın gözünde çekici kılıyordu. Bir süre sonra ortalık sürreel yaratıklarla doldu. Göz bebeklerini poposuna tıkanlar, ayaklarını kafasından çıkaranlar, burnundan işeyenlerden oluşan bir ucubeler yığını. Artık mutluluk, sıkıntı, cinnet, arayış, hiçbir şey kalmamıştı. Kör bir tahrip ve intikam hissi ile ortalıkta dolaşıyorduk. Organlarımızı vücutlarımızdan koparıp atıyor, günlerce dönüp o yana bakmıyorduk. Onlarsa yaşamını sürdürüyor, hiçbir yerimiz çürümüyor, cildimizdeki tüm yarıklar onarıyor, karnımızı deşip ortaya serdiğimiz tüm organlar derhal kabuklarına çekiliyor ve yaşamaya devam ediyorlardı. Artık birbirimizle organlarımızı değişiyor, kimin gözü kimde, kimin dudaklarından öpüyoruz bilmiyorduk.

Bizi bu kadar zıvanadan çıkartan, her şeyin sonsuzca sağlıklı, sonsuzca süreğen , sonsuzca umutsuz olmasıydı. Fakat bunları idrak edecek halimiz de yoktu. Hücrelerimize giren ve benliğimizi esir alan sonsuzluktan kaçıyor, kaçtıkça onun kucağına düşüyorduk. Hepsi buydu. Sonunda birisi nasıl olduğunu anlayamadığımız bir yoldan, içeriye bir insan getirdi. Bildiğimiz normal bir insan. Çaresiz, eksik, acı çeken, hastalanan, güçsüz ve ölümlü... Zavallı bizi gördüğü an, aklını oynattı. Bize göre oldukça kusurlu , ölümlü ve zayıf gördüğümüz bu yaratığa müthiş bir gıptayla bakıyorduk. Bir süre sonra arkadaşlarımızdan birisi ona bir taht yaparak yüksekçe bir yere oturttu. Artık her sabah kendisine bir organımızı sunuyorduk. Ne olduğunu anlayamadığımız bir süreçte de, kendimizi ona tapınırken bulduk. Sırf ölebiliyor diye sınıyorum. Zavallı insan, daha fazla dayanamadı ve ölüverdi. Günlerce buna inanamadık. Böyle bir şansa sahip olması, onu bizim gözümüzde daha da kutsallaştırdı. Bu gün bile düzenli olarak yaptığımız tek eylem, tahtında oturan bu şanslı tanrının gözümüzün önünde eriyen bedenine ve kalan iskeletine ne tapınmak ve ona bir organımızı sunmaktır.

Böyle ne kadar yıl geçti bilmiyorum. Ancak bir gün hayatımın - varsa öyle bir şey- tüm akışı değişti. Kendimi müthiş bir tutkalla manyetik duvara yapıştırıp günlerce titrediğim bir dönemin sonunda, başım dönerek bir köşeye çekildim. Ve birden evden ayrıldığım gün bana çok uzaklardan bakan , ama gene de içindeki o üzgün ve küçülmüş ifadeyi gördüğüm ilk aşkımın gözleri geldi aklıma. Dehşetle yerimden fırladım. Bu işe başladığımızdan beri geçmişi bir kere olsun hatırlamamıştım. Oysa şu anda sanki o gözler karşımda duruyordu. Bu nasıl bir tecrübeydi böyle? Sonsuzluk hücresi beynime ulaşmadan önce, gönüllü olarak hep geleceğe bakmış, hücre beynime ulaştıktan sonra ise, geçmişimi tamamen silmiştim. Sadece öğrendiklerim aklımda kalmış-

tı. Yaşadıklarım, şahsi tecrübelerim asla. Günlerce o görüntü kaybolmasın diye uğraştım. Sonra tüm hayatımı hatırlamaya başladım yavaş yavaş. Annemi, çocukluğumu, gençliğimi, sonsuzluk hücrelerini aldığım günleri ve sonrasını. Sonrasının fazla üzerinde durmadım. Hep daha öncesine gittim. Birden geçmisi düşünürken son derece sakinleştiğimi, içimden fışkıran enerjimin azaldığını hissettim. Adeta huzur kırıntılarına benzer bir şeyler hissediyordum.

Diğer arkadaşlarım kendi dertlerinde olduklarından, kimse beni fark etmedi bile. Hemen grubumdan en uzak köşeye kaçtım. Sonra yıllarca olanları düşündüm. Hücrenin hayvanlar üzerinde yaptığı olumlu etkileri, sonra da bize yaptıklarını. Kendi kendime deneyler yaptım. Ve hücrenin girdiği büneyi hem ele geçirdiğini, hem de onun unuttuğu, bastırdığı, törpülediği bütün duygularını birden en öne çıkardığını kavradım. İlk başlarda hepimiz bilgi aşkıyla dolu iken öğrenme güdümüz, sonra narsizmimiz, sonra şehvetimiz, sonra ise sonsuzluğa teslim olmanın getirdiği dehşet bizleri esir almıştı. Ve bu dehşet,ölmediği sürece kimsenin yakasını bırakmayacaktı. Bizlerse ölümsüzdük.

Sonsuzluk hücresi bir morfin gibi beynimizi ve bizi esir almıştı. O günden sonra, yavaş yavaş ona karşı mücadele etmeyi öğrendim. Aklıma gelen tüm anılarıma ve yaşadıklarına sıkı sıkıya sahip çıkarak yaptım bunu... Sonra, çeşitli bedenlere dağılan organlarımı topladım ve kendime bütün olarak sahip çıkabilmek için, herkesten uzak bir hücreye kapandım. Hücrenin etkisi ile mağaradan çıktığı gündeki vahşetine dönen, daha sonra da binlerce yılın incelttiği şiddet, şehvet ve entrikalara teslim olan arkadaşlarımı kurtarma ümidim ise sıfıra yakındı. İçlerinden en müthiş yapıştırıcılarla duvara bağladıklarım, yıllarca süren darbeler sonunda bile benim gibi bir uyanışı yaşayamadı. Galiba benim uyanışım bir mucizeydi.

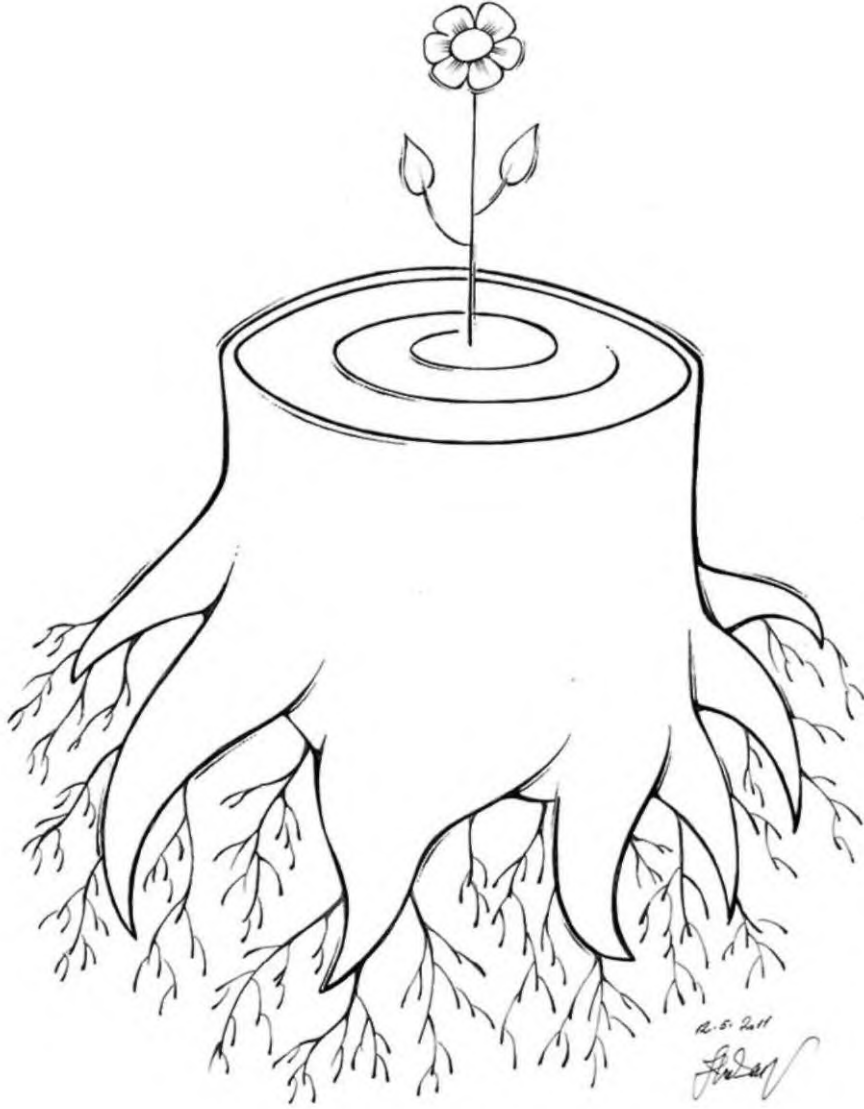
Şimdi, haftada bir saate yakın uyumayı başarabiliyorum. Geçen hafta rüya bile gördüm. Yaşadığım en büyük mutluluktan bu. Fakat kontrollü uyumak zorundayım. Yoksa beyin hücrelerim tekrar baş kaldırabilir ve böğürerek arkadaşlarımdan arasına koşabilirim.

Şu anda düşünüyorum da beni herhalde ironi tanrısı, yüzyıllar sonra bizi atmosfere karıştırıp yok edecek yöntemler bulunursa, -çünkü bir kaç defa yok etmeye teşebbüs ettiler, ama her türlü zehre ve bombaya direndik- yaşadıklarımız sonlu yaratıklara kalsın diye, bu belgeleri tutmam için görevlendirdi. Başka bir açıklama bulamıyorum. Ben de bu satırları yazarak, sonsuzun biz zavallı yaratıklardan aldığı intikamı kayda geçirmeye çalışıyorum. Biz sonsuzu alt ettiğimiz an, onun kölesi olduk.

Şimdi, yeniden araştırmalara başlayıp, manyetik alanı yıkıp dünyaya dönebilirim. Ancak bunu düşünmemeye çalışıyorum. Çünkü o duvar, benimle birlikte arkadaşlarımı da yeryüzüne salabilir. Bu da zavallı insan kavminin sonu

H E C E Ö Y K Ü

demektir. Bir gün beynimin bu yönde konsantre olmasından ölesiye korkuyorum. Onun için uyumayı da kesmem gerekecek galiba. Ya da böyle bir duygu gelişirse, yeniden içimdeki uyanan vahşete teslim olarak arkadaşlarıma katılacağım. Her halükarda insanlığın kurtuluşu, bu arafhalimin sürmesine bağlı. An be an içimde kükreyen sansarların sesini dinleyerek, an be an beynime hücum eden düşünceleri yok ederek, sadece sevgilimin gözlerini ve insan olarak yaşadığım kutsal şeyleri muhafaza etmeye çalışarak var olabileceğim. Kıl bir köprüde sonsuzca bir yürüyüş. Sağı solu, önü, arkası uçurum. Ne kadar yürürüm, ne zaman yuvarlanırım bilmiyorum. Her şey o kadar bitimsiz, o kadar uzun ki... Komik olan, her şeyin yine, yıllarca önce öldürdüğümüzü sandığımız kader tanrısının elinde olması. Bu bizlere talihin en acı şakası..«



ÇİZGİ

DOSYA
ÇAĞDAŞ AZERBAYCAN ÖYKÜSÜ

AZERBAIJAN EDEBİYATININ GENÇ VE USTA KALEMİ SELİM BABULLAOĞLU'YLA ÖYKÜ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

*"Güncel konular üzerine yazılan hikâyeler
sadece bizim edebiyatımızda değil;
bütün dünyada ciddi kusurlar içermektedir.
Bu da onun aceleye getirilmesinden kaynaklanmaktadır.
Edebiyat, ebedî değerlerle iç içe olan bir sanattır.
Bu ise zaman isteyen bir meseledir.
Düşünmeyi gerektiren bir meseledir."*

— Sizi, Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlardaki yazılarınızdan ve kitaplarınızdan tanıyoruz. Kendi hakkınızda neler söylemek istersiniz? Okuyucularımıza kendi ağzınızdan sizi tanıtalım biraz.

— Selim Babullaoğlu (1972) şair, deneme yazarı ve tercümanım. Eserlerim on iki dile tercüme edildi. Dünyanın birçok nüfuzlu edebî gazete ve dergilerinde yayımlandı; antolojilerde yer aldı. Türkiye, Polonya, Ukrayna, İran ve Gürcistan'da şiir kitaplarım neşrolundu. İstanbul Kitap Fuarına (TÜ-YAP, 2006), Bağımsız Devletler Topluluğu Yazarları Uluslararası Semineri'ne (Moskova, Peredelkino, 2003, 2007), Markes Festivali'ne (Kiev, 2008) katıldım. *Gençgazete* ve Spor Bakanlığının düzenlediği "Yılın En İyi Tercümanı" ödülünün sahibiyim. Mehmet Fuzulî Şiir Yarışması'nda jüri üyesi oldum (Ankara, İLESAM, 2004). "Altın Kalem" (Bişkek, 2006), Kültür ve Turizm Bakanlığının düzenlediği "Gızıl Kelime-Şans, 2009" ödülünü aldım. "Salı ART grup" onur belgesiyle taltif olundum (İstanbul, 2006). 2008 yılında Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı'nın ilk özel bursuna layık görüldüm. Şiir kitaplarım son on yılın ve 2011 yılının cumhurbaşkanlığı kitap listesinde yer aldı. Ç. Miloş, İ. Brodski, O. Veli, F. H. Dağlarca, R. Beraheni, Z. Herbert, M. Uelbek, B. Pasternak'ın şiir külliyatlarını kitap olarak hazırlanmasına öncülük ettim ve bu şairlerin şiirlerinden Azerbaycancaya tercümeler yaptım.



Dünya Edebiyatı dergisinin genel yayın yönetmeniyim. Azerbaycan Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu ve Orta Asya Pen Teşkilatının üyesiyim. Şiir kitaplarım: *Tenha* (Bakü, 1996), *On*, Elhan Zal ile birlikte (Bakü, 2008), *Kapellhausda Bir Ahşam*, Elhan Zal ve Elçin Hüseynbeyli ile birlikte (Bakü, 2009), *İlyas Göçmenin Şekil Defteri* (Bakü, 2009), *Polkovnike Heç Kim Yazmır* (Bakü, 2010). Gazete yazılarından oluşan kitaplarımsa: *Doktor Garayev* (Bakü, 2004), *Diktor* (Bakü, 2006), *Sanat Esirliyinde* (Bakü, 2011).

— *Günümüz Azerbaycan hikayecilerinden bahseder misiniz? Daha çok ön plana çıkan yazarlar...*

— Ben, aslında nasir ve hikâye yazarı değilim; ama az da olsa hikâye yazıyorum. Bu yüzden çağdaş hikâyeye fazla uğraşmıyorum. Bu konuyla ilgili kendi görüşlerimi anlatmaya çalışacağım. Günümüzde dikkatimi çeken us- ta hikâyeciler Rafig Tağı, Afag Mesud, Ejder Ol, Elçin Hüseynbeyli, Megsed Nur, İmir Memmedli, Etimad Başkeçid, Aslan Guliyev, Şerif Ağayar'dır. El- bette bu yazarlar hem üslup hem dil hem de konu bakımından ayrılmaktadırlar. Onların bir ortak yönleri var; o da okunmalarıdır. İşledikleri temalar günümüze ait konulardır. Onların hikâyelerinde insanın bütün yönlerini görmek mümkündür. Tamamen hikâye yazıp başka edebî türlerde eser vermeyen yazarlar da var. Bunların içinde oldukça yeteneklileri var. Yaşar, Mübariz Ceferli, İlgar Fehmi, Kenan Hacı, Alpay Azer, Jale, Rebige Nazimgızı, Zerdüş Şefi, Sahile, Zümrüd Yağmur, Sima Ennağı, Alik Nağıoğlu'nu bunlar arasında sayabiliriz. Bu isimler oldukça fazla hepsinin adı şimdi aklıma gelmiyor.

— *Her hikâye, bir konu üzerine yazılıyor. Güncel konular üzerine yazılan hikâyeler de var. Bunlara örnek olarak neleri söylemek istersiniz?*

— Güncel konu üzerine yazılan hikâyeler sadece bizim edebiyatımızda değil; bütün dünyada ciddi kusurlar içerir. Bu da onun aceleyle getirilmesinden kaynaklanmaktadır. Edebiyat ebedî değerlerle iç içe olan bir sanattır. Bu ise zaman isteyen bir meseledir. Düşünmeyi gerektiren bir meseledir. Gençlerde tecrübe ve bu ebedî değerleri tanıma; yaşlılarda ise çağın gerekleriyle yüzleşmek isteği ve gücü yoktur. Bu söylediğim şeylerin bütünleşmesiyle yazılıyor kaliteli, edebî eserler.

— *Azerbaycan Edebiyatı'nın bugünkü nesriyle ilgili genel bir değerlendirme yapsanız...*

— Kendimi bu salahiyette biri saymıyorum. Öncelikle bunu söylemek istiyorum. Şiir olsaydı onun üzerine daha etraflı konuşabilirdim. Ama burada önemli, gereken bir şeyin üstünü çizeyim. Biz bağımsız olduktan sonra artık her konuda eser yazabileceğimizi anladık. Özellikle genç yazarları göz önünde bulundurarak söylemek istiyorum bunu. Nasıl söyleyeyim edebiyat, söz sanatı olmakla birlikte biraz da tereddüttür. Biz bunu çok zaman unutuyoruz.

— *Siz, Azerbaycan edebiyatında hikâyeciliğin bugünkü vaziyetini nasıl görüyorsunuz? Büyük bir eserin yazılması yakın mı?*

— Büyük fikirler içeren, sıradan olayların arasında büyük amaçları gösteren hikâyeler bizim nesrimizde var, bugün yazılmaktadır. Yukarda saydığım hikâye yazarlarının arasında önemli eserler yazanlar var; ama bu bir müellifin bütün sanatında hissedilmiyor. Ne zaman bu mümkün olacak? Bunu da şu an bilmiyorum.

— *Edebi tenkit Azerbaycan'da güçlü mü? Birazda nesir münekkitlelerinden bahsedelim isterseniz.*

— Tenkit eleştirilen alanla ilgilidir. Bizde Tehran Elişanoğlu, Vagif Yusifli, Esat Cahangir, Rüstem Kamal, Cavanşır Yusifli, Besti Elibeyli gibi eleştirmenler, edebiyatşinaslar var. Bu eleştirmenler gündelik edebî hayatın içerisinde. Yazılan eserler hakkında değerlendirmeler yapmaktadırlar. Oldukça faal insanlar. Elbette, öyle eleştirmenler, ilim adamları var ki bulundukları yerlerinde çalışma odalarına çekilip ilmî araştırmalar yapmakta ve tenkitle meşgul olmaktadır. Ama esas yukarda zikrettiğim eleştirmenler faaldirler.

— *Hikâye yazarları eserlerini hangi matbuatlarda yayımlıyor. Hangi dergi ve gazetelerde eser yayımlatmak prestijlidir. Edebî muhitlerden bahsedelim biraz da...*

— Bizde esasen iki farklı kutup var. Azerbaycan Yazarlar Birliği ve orda, onun etrafında toplanan yazarlar ve şairler. Bu en büyük kutup... Bir de Azad Yazarlar Ocağı ve onun etrafındaki yazarlar. Onların arasında, ciddi münakaşalar olmaktadır. İki muhitte de ciddi, yetenekli edebiyatçılar var; bundan sonra da olacak. Azerbaycan Yazarlar Birliği'nin matbu yayınları var: "Azerbaycan" dergisi, "Ulduz" dergisi, "Edebiyat Gezeti", "Dünya edebiyatı" dergisi. Azad Yazarlar Ocağının da bir dergisi var: "Alatoran" dergisi. Bunların dışında "525. Gazete", "Kaspi-Edebiyat", "Sanat", "Yazar" gibi edebî eserlerin yayımlandığı müstakil gazeteler var. "Kultaz.com", "azadliqradiosu.az" web sayfaları var. Bu web sayfalarında da edebî eserler yayımlanıyor.

— *Söyleşi için teşekkür ederiz.*

— Ben teşekkür ederim. Sağolun.«

ELÇİN EFENDİYEV'

Türkçesi: İMDAT AVŞAR-ÖMER KÜÇÜKMEHMETOĞLU

SÖĞÜT FİDANI İLE GÜZEL
OLEANDR'IN HİKÂYESİ

Komşu bahçenin bahçıvanı yol ayrımının kenarında bir söğüt fidanı dikti ki büyüsün, büyük ağaç olsun ve yoldan geçen yolcular bu söğüdün gölgesinde dinlensinler.

Söğüt fidanı, suyu çok seviyordu ve bahçıvan her akşam güneş batarken, serinlik düştüğünde, bir büyük kova su getirip o taze fidanı suluyordu.

Günler böylece geçti ve o söğüt fidanı, akşamları doyasıya su içerek yavaş yavaş yeşermeye başladı, sonra körpe budakları çıktı, yaprakları açıldı. Gün tam orta yere gelip öğle olduğunda, o söğüt fidanının nazik gölgesi de yol ayrımına düşüyordu.

Her şey güzeldi; güneşin sıcaklığı, akşamın serinliği, doyasıya içtiği suyla söğüt fidanı bu dünyayı severek büyüyor, sadece rüzgâr estiğinde nazik gövdesini iki yana eğiyordu; nerdeyse kırılacaktı.

Bahçıvan ahıra yığılmış odunun arasından söğüt fidanı uzunluğunda, ondan biraz kalın bir odun seçip, söğüt fidanının yanında yere soktu ve rüzgâr estiğinde eğilmesin diye fidanı ince bir iple oduna bağladı. Söğüt fidanı zarif sesiyle sevinerek:

"Merhaba," dedi.

Odun kederli, biraz da hırıltılı bir sesle "Merhaba," diye cevap verdi. Sonra söğüt fidanının aklına gelmeyecek korkunç sözler söyledi.

— İyi ki bahçıvan beni getirdi, sana dayak olayım diye... İnsanlar beni ya sobada yakıp ısınacaklardı ya da mangalda yakıp közümde kebab pişireceklerdi.

Söğüt fidanı hiçbir zaman aklına gelmeyecek bu korkunç sözleri duydu. Sonra düşündü ki bu odun, ocakta yanabilirmiş, birden bire dayanamadı ağladı.

Söğüt fidanının duygulanarak ağlaması, oduna çok tesir etti ve var gücüyle nazik fidana sarıldı. Söğüt fidanı bu gücü, bu katılığı hissetti. Bundan sonra rüzgâr ne yapabilirdi?

Söğüt fidanı, zaten onu getirip bu güzel yol ayrımına diken, her akşam onu doyasıya sulayan bahçıvanı çok seviyordu; ancak zavallı odunun bu söz-

lerinden sonra, bahçıvanı daha da çok sevdi. Sevgi dolu zarif sesiyle odundan sordu:

— Sen hangi ağaçtansın?

— Ben hangi ağaçtanım, hiç bilmiyorum. Ben odunum, kurumuşum, hafızam da silinmiş.

Doğru, odun kurumuştur, hafızasını da kaybetmişti; ancak söğüt fidanı ondan gelen hafif güzel bir koku duyuyordu. Bu duygu sanki ince iple oduna bağlanmış söğüt fidanını ona daha da yaklaştırıyor, kardeş ediyordu.

Birkaç gün geçti, söğüt fidanı yavaş yavaş dayağının sıcaklığını hissetmeye başladı ve sıcaklığı böyle hissediliyorsa dayağının sesindeki o keder azalacaktı; çünkü söğüt fidanı yaratılıştan bunu seziyordu. Eğer bu toprak, hava, komşuluk dayağının hoşuna gitmeseydi sıcaklığı da gelmezdi.

Bahçıvan her akşam söğüt fidanını suladıkça, odun da hissediyordu. Sanki hafızası yeniden uyanmaya başlıyor ve çok uzaklardan gelen bir duman içinde büyük bir ağaç kütüğünün budağı olduğu zamanları bir film şeridi gibi gözünün önüne geliyordu.

Sanki bir uykudan sonra yavaş yavaş yeniden bu güzel dünyaya bakıyor, toprağa bastırılmış kısmında bir kıpırdanma hissediyordu. Sanki kök atıyordu. Bir akşam bahçıvan gelip, söğüt fidanını suladıktan sonra birden bire odunun adını hatırladı: Oleandr!

O, güzel kokulu, iri pembe sarmal çiçekler açmış büyük ağaç kütüğünün bir budağıydı ve zalim bahçıvan şimdi söğüt fidanını her akşam böyle sulayıp besleyen bu bahçıvan hızarı eline alıp, o büyük Oleandr'ı budamıştı. O korkunç anları, hatırladı. Sanki bahçıvanın elindeki hızarın gövdesine girdiği gözlerinin önünde canlandı.

Günler geçtikçe, söğüt fidanının hissettiği o sıcaklık artmaya başlıyordu ve git gide de artan bu sıcaklık onu her zamanki gibi doyasıya nefes almasına imkân vermiyordu. Söğüt fidanı, dayağının toprağa kök atmaya başladığını hissediyordu. Onun kurumamasına çok seviniyordu.

Ancak sonra dayağının kökleri toprağın içinde yavaş yavaş onun kökleriyle dolaşıyordu. Söğüt fidanının doyasıya su içmesine fırsat vermiyordu.

Söğüt fidanı dayağının Oleandr ağacının dalı olduğunu bilmiyordu. Oleandrlar da söğütler gibi suyu çok seviyorlardı.

Oleandr'ın hafızası artık kendine gelmişti; her şeyi hatırlıyordu. Hızarla biçildiği gövdesinden testereyle kesilerek ayrıldığı ağacın hasretini çekiyor, etrafındaki dalları o büyük ağacın iri pembe çiçeklerini hatırladıkça gövdesinin yeni çıkmaya başlamış köklerinin, yavaş yavaş yeşermek isteyen kabuğunun bütün hücreleri bahçıvandan nefret ediyordu. Sanki bu nefret kendisine güç veriyordu. Güçlü kökleri söğüt fidanının köklerine dolanarak, onlara sar-

maşarak yaşama azmiyle, kendi neslini devam ettirme heyecanıyla bahçıvanın her akşam getirip döktüğü suyu içiyordu.

Söğüt fidanı, git gide zayıflıyordu. Titrek bir sesle dayağa yakındı:

— Ben, nefes alamıyorum, su içemiyorum.

Doğruydu, gövdesinin derinlerinde Oleandr, fidana acıyordu; ancak ne yapabilirdi ki?

Oleandr, sanki kendisiyle konuşuyordu, usulca:

— Ben de yaşamak istiyorum. Ben odun değilim.

Onun sesindeki keder tamamen kaybolmuştu.

Söğüt fidanı, o kadar zayıflamıştı ki dayağının sesindeki o kederin kaybolmasına, dayağının odunluktan kurtulmasına sevinemiyordu; gözlerini yumuyor ve bir şeyler düşünmeye gücü yetmiyordu.

Oleandr'ın kuru hücreleri şireyle doluyordu. Gözenekleri artan bir arzuyla iştiaqla yol ayrımındaki havayı içine çektikçe, uzanmış ve derinleşmiş kökleriyle bolca su içtikçe, söğüt fidanı kurumaya başladı.

Bahçıvan, bir akşam su getirdiğinde bir de ne görsün söğüt fidanına dayak olarak soktuğu odunun gövdesi yeşermiş patlayıp tomurcuklanmış. Bu dünyada çok yaşadığı ve uzun ömrü boyunca dünyanın birçok yerini gördüğü için buna şaşırmadı. Sadece gülümseyip başını salladı, yeşeren dayağı çekip çıkartmadı. Bahçıvan küçük yaprakları solmuş sararmış bu söğüt fidanından daha bir şey çıkmayacağını gözüyle gördü.

Bir akşam yol ayrımına su getirdiğinde, bahçıvan iyice yeşermiş dayağın yanında solmuş sararmış söğüt fidanını çekip çıkarttı ve bahçeye götürerek, bir köşeye topladığı çırpıları yaktığı ateşin içine attı.

Hâlâ tamamen kurumamış söğüt fidanı ocakta yanıp kül oldu.

Aylar, yıllar geçti, fasıllar birbirini kovaladı. O odun büyüyüp bir gövdeye dönüştü. Oleandr, koca bir ağaç oldu. Onun içinde hiçbir dert tasa yoktu. Güçlü dalları budaklarıyla övünüyor ve çiçeklerinin mis kokuları yol ayrımının her tarafına yayılıyordu.

Bu yoldan geçen yolcular, o iri pembe sarmal çiçek çelengini epey uzaktan fark ediyor, dönemeçte durup güneşin altında insanın yüzüne gülen, uzun yaprakları yaz kış her zaman yemyeşil olan bu büyük Oleandr'a bakıyorlardı. Onun her tarafı saran güzel kokusunun içlerine dolduruyorlardı.

Bir kere bir çocuk diğerine dedi:

— Bak, kızıl çiçeğin dikenleri var, adamın eline batıyor. Ancak bu çiçeklerin hiç dikenini yok!

Oleandr, insanların dilini bilmiyordu ve o çocuğun ne dediğini anlamıyordu; ancak yanında durup, çiçeklerini koklayan o çocuğun gönlündeki sevinçci duydu ve daha fazla bir gururla çiçeklerine, budaklarına, yemyeşil uzun yapraklarına baktı.

H E C E Ö Y K Ü

Ve yanıp kül olmuş o söğüt fidanının ruhu uçup gelmiş, uzaktan Oleandr'a bakıyordu; ama Oleandr, elbette onu görmüyordu. Söğüt fidanının havadan ona dikilmiş bakışlarını hissetmiyordu. Çünkü Oleandr canlıydı; canlılarsa ruhları görmezler.

Büyük, güzel Oleandr bu dünyadan zevk alarak yaşıyordu. &

¹ **Elçin Efendiye**v, 13 Mayıs 1943 tarihinde Bakü'de dünyaya geldi. İlk hikâyesi 16 yaşında 1959 yılında yayımlandı. Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ni (1965), Azerbaycan İlmiler Akademisi Nizamı Edebiyat Enstitüsü'nde edebiyat nazariyesi üzerine masterini tamamladı (1968). "Azerbaycan bedii nesri edebi tengidde" konulu doktora tezini başarıyla savundu. "Edebiyyatta tarih ve müasirlik problemi" konulu teziyle profesör oldu. "Min geceden biri" adlı hikâyeler kitabı 1965 yılında yayımlandı. Bundan sonra Elçin'in dünyanın çeşitli dillerinde 100'e yakın kitabı neşredildi. Eserler İngiliz, Rus, Fransız, Alman, İspan, Türk, Macar, Bulgar, Arap, Fars, Çin, Çek, Slovak, Leh, Hırvat, Gürcü, Litva, Moldavan, Türkmen, Özbek, Kazak, Tacik, Sırp dillerine tercüme edildi. Kitaplarının tirajının toplamı 5 milyondan fazladır. Azerbaycan Meclisine milletvekili seçildi. Azerbaycan Devleti Başbakan Yardımcılığı görevini yürütmektedir. Bakü Devlet Üniversitesinde öğretim üyesidir.

YAŞAR ALİYEV¹

Türkçesi: İmdat AVŞAR

AYRILIK



A nne ile oğlu sabah erkenden yola çıktılar. Saatlerce yürüdüklerinden, dizlerinin dermanı kesilmiş, adım atmaya mecalleri kalmamıştı. Sabahtan beri konuşmuyorlar, ikisinin ağzını da bıçak açmıyordu. Kadın, son bir gayretle adımlarını sıklaştırdı; hava kararmadan köye ulaşmak istiyordu. Kendisini bıraktıktan sonra, tekrar geriye dönecek olan oğlunun, yolda belde kalıp, kurda kuşa yem olmasından korkuyordu. Oğlan öfkeliydi, canı sıkılıyordu. Bir an önce, hayatını ka-

rartan bu kadından, annesinden kurtulmak istiyordu. Çünkü bu kadın yüzünden, insan içine çıkamaz olmuştu, köyde kentte başı eğik geziyordu...

Bu kadar insanın içinde, niye bir tek onun annesi Ermeni'ydi? Onun ne günahı vardı ki Allah ona böyle bir cezayı reva görmüştü?

Hayır, Allah ona niye zulmetsin, ona asıl zulmeden, ona asıl cezayı veren, sabahtan akşama kadar yarı uykulu, yarı sarhoş, bir sinek gibi ortalarda dolaşan babasıydı. Eğer köyün bütün delikanlıları gibi, o da edep erkânla, helâl süt emmiş konu komşudan, hısım akrabadan birinin kızına dünür olsa; fırladığı yüzünden bu Ermeni kızıyla, annesiyle evlenmese, oğlan da bütün bu azabı çekmeyecekti.

Oğlunun bu düşüncelerinden habersiz olan annesi, ağrısını, sızısını belli etmeden, oğlunun önünden gidiyordu. Kadının yüzünde, sezilmesi güç bir ıstırap vardı. Aksadığını belli etmemek için ayaklarıyla değil de sanki bütün vücuduyla yürüyordu.

Geçen yaz, cepheden komşunun oğlunun cenazesini getirdiklerinde, acıdan ne yapacağını bilememişti oğlan. Annesine saldıracak bir şeyler aramış; sonra komşunun bahçesindeki demiri kapıp kadının ayağını kırmıştı. Buna rağmen, bütün acılara katlanan annesi "of" bile dememişti.

Gerçi bağırıp feryat etseydi de kimsenin kulağı duymayacaktı çünkü kocasından ve oğlundan başka ona sahip çıkacak başka kimsesi yoktu. Kadın, küçük kızını kucağına alıp evin bir köşesinde çekilmiş, tam bir hafta, insan içine çıkamamıştı.

Kırılan ayağı artık iyiden iyiye sızlıyordu; ama o, evde bıraktığı hasta kızını düşünüyordu. Kızcağız günlerdir ateşler içindeydi. Doktor, muayene ettikten sonra: "Soğuk algınlığı değil; büyük bir korku yaşamış, çocuğun yanında yüksek sesle konuşmayın" diye tembihlemişti.

Deminden beri oğlunun önünden yürüyen kadın konuşmayı denedi ama konuşamadı, vazgeçti. "Kızıma iyi bakın!" demek istiyordu, olmadı. Sesini kısıp bütün gücünü aksayan ayağına vererek yürümeye devam etti.

Oğlan da bacısını düşünüyordu. "Boş yere acele ettim, keşke bacımın iyileşmesini bekleseydim, belki de kızcağız uykudan uyanmış, ateşler içinde sayıklıyor, annesini çağırıyordur" diye geçirdi içinden. Sonra: "Cehenneme kadar sıyıklıyorsa! İsterse gebersin!" diye içinden söylendi. Bütün bu dert, bela, onların başına bu kızla gelmemiş miydi? Nasıl bir talihi varsa, o kız doğduktan sonra her şey birbirine karışmamış mıydı? O kız doğuncaya kadar, annesinin Ermeniliğini onun yüzüne vuran var mıydı? Eskiden, köydeki kadınlar, hep onun annesini örnek gösterirlerdi çünkü annesi, köylünün yasında ağlar, düğününde oynardı.

— Çabuk ol, hızlı yürü, köpeğin kızı! Bu sözün ağzından nasıl çıktığını anlayamadı. Aslında annesinden ayağının ağrıyıp ağrımadığını sormak istiyordu. Annesi zorla da olsa ağrıyan ayağını sürüyerek adımlarını hızlandırdı.

İlahi! Şimdi kendisini önüne katıp götüren, bu ilk göz ağrısı oğlunu ve küçük kızını nasıl da seviyordu. Kadın, bu tertemiz sevgiyi son zamanlarda daha derinden hissediyordu. O kızcağız doğana kadar, şimdi onu önüne katıp götüren oğlu zayıf, çelimsiz bir çocuktü. Sanki yarım canlı doğmuştu. Bacısı doğduktan sonra ise iyice semizleşmiş; bedenine taze bir can gelmişti. Sanki kızı, oğlunun canının bir parçası olarak doğmuştu, oğlunun ruhu onunla tamamlanmıştı. Kadın içinde bir durgunluk hissediyordu. Her iki çocuğunun da artık ona ihtiyaçları yoktu; birbirlerine sahip çıkacaklar ve bir şekilde hayatta kalacaklardı. Kocasını düşündü o an. Kocası da bir şekilde hayatını devam ettirecekti. Zaten kocasının yanında olup olmamasının pek bir önemi yoktu. Hanımı bir yana, şayet Allah kocasına on tane evlat vermiş olsa ve o evlatlarının yedi tanesi de şimdi bu kadın ile yola çıkmış olsa, kocası asla umursamazdı. Yirmi bir yıldır aynı yastığa baş koymuşlardı ama kocası, ona hiçbir şey sormamıştı. Sadece geceleri, yatağa girdiklerinde bir tek kelime söylerdi: "Başlayalım mı?" Cevap da beklemezdi... Oğlu eve döndüğünde: "Annemi nereye bıraktın," diye sormayacağını da çok iyi biliyordu. Hatta beş yıl, on yıl sonra bile: "benim karım nereye gitti? Niye birdenbire kayboldu?" diye de sorup soruşturmayacaktı. Kocasının, kendisiyle nasıl baş göz olduğundan bile haberi yoktu aslında... Bir gün bakmıştı ki yatakta kendisinden başka biri daha var... Yarın kalkıp baktığında, yanındaki yerin boş olduğunu da görecekti, o kadar. Eğer bir gün sarhoşluktan ayılıp dünyanın sadece kendinden ibaret olmadığını anlasa bile yine hiçbir şey değişmeyecekti. Kocası yaşayan bir ölüydü. Ne gözünde bir hayat ışıltısı ne de kulaklarında duyma emaresi vardı. Kördü, sağırdı. Kadın, bütün bunları, daha gerdeğe girdikleri gece anlamıştı ama ne çare.

- Babana sahip çık, ona mukayyet ol.
- Babam mı? Şimdi onu mu düşünüyorsun?

Yol, gittikçe uzuyor, annesinin köyü de gitgide uzaklaşıyordu sanki. Sabah erkenden annesini önüne katıp evden çıktığında, "akşam karanlığı düşmeden bunu köyüne bırakıp geri dönerim," diye düşünmüştü ama evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Güneş çoktan batmıştı ve annesinin köyü hâlâ ortalıkta görünmüyordu. Birden, oğlanın içini garip bir vesvese sardı. Gecenin karanlığında, tek başına nasıl dönecekti?

Aslında bu yol, o kadar da uzak değildi. Bu yolu avucunun içi gibi iyi biliyordu oğlan. Bir zamanlar annesiyle beraber, sıkça dedesinin yanına gidip gelirlerdi. Her defasında da güneş batmadan annesinin köyüne varırlar; yemeklerini yerler, çaylarını içerler ancak ondan sonra hava kararır. Şimdi, bu yol neden bu kadar uzamıştı?

- Hızlı yürü, köpeğin kızı! Bu kez oğlunun sesi, deminki kadar gür çıkmadı. Belki dizlerindeki dermansızlık, sesine de sirayet etmişti.

Belki hâlâ çok geç değildi. Bu kadar yol gelmişlerdi; ama her şey eskisi gibi hatta daha da iyi olabilirdi. Oğlan birden durmayı düşündü; eskiden olduğu gibi annesiyle birlikte geri dönmek istedi. İçinden geçenleri, az kalsın annesine de söyleyecekti. Nerdeyse: "Anne, gel geri dönelim," diyecekti. Fakat dün geceyi; kendisini zıvanadan çıkarıp bu uzun yola düşüren o konuşmayı hatırladı.

- "Neden o zavallıları, kendi evlerinde rahat bırakmıyorsunuz?"

Annesinin bu sözlerinden sonra oğlanın ağzını bıçak açmamıştı. Bütün gece gözüne uyku girmemiş, sabaha kadar yatağın içinde sağa sola dönerek, güneşin doğmasını beklemişti.

- Hangi zavallıları? Kimin evinde?

Hava biraz aydınlanınca da annesini uyandırmaya gelmişti. Annesi uyanıktı. O da o sözü dedikten sonra tek bir kelime etmemişti. Sanki oğlunun gelip onu uyandıracağını sezmiş, sabahı zor etmişti. Oğlunun sabah erkenden karşısında dikildiğini gördüğünde paniğe kapılmamıştı. Yavaşça yerinden kalkıp üstünü başını düzelterip hiçbir şey söylemeden oğlunun önüne düşüp yola koyulmuştu.

"Neden o zavallıları kendi evlerinde rahat bırakmıyorsunuz?" Kadın, ağzından bir anda çıkan bu uğursuz sözlerle her şeyi alt üst ettiğini bilerek, gece boyu kendisiyle kavga etmişti. Kadın her şeyin eskiden olduğu gibi devam etmesini istese de olan olmuş; ok yaydan çıkmıştı bir kere. Ne söylese, öfkeden deliye dönen oğluna söz dinletememişti.

Sabahın ilk ışılarıyla birlikte yola nasıl çıktılarsa, öyle devam ediyorlardı. Annesi önde gidiyor oğlan ise ardından onu takip ediyordu.

Artık iş işten geçmişti, annesini de alıp tekrar geriye dönse olmazdı. İyice yorulan oğlanın, içinden bin bir türlü duygular gelip geçiyordu ama sessizdi. Durgun bir denizi andırıyordu. Anneyle oğul sessiz bir denizin tam ortasında

daydılar. Her ikisinin de yürüyecek hâli kalmamıştı. Oğlan, bu denizin ortasında boğulan annesini sırtına alıp geri dönmeyi düşünmek bile istemiyordu.

— Hızlı yürü, dedi. Ama bu defa annesine küfretmedi. Galiba öfkesi geçmişti. Birkaç saniye sonra aniden korkulu bir rüyadan uyanır gibi ürperdi, sanki kâbus görüyordu. Bu da neyin nesiydi? Neden annesini önüne katıp götürüyordu. Bu nerden aklına gelmişti?

Oğlanı ansızın garip bir titreme tuttu. Sanki deminden beri buz tutan bedeninin buzları yavaş yavaş çözülüyordu. Sonra, sanki dünyanın diğer ucundan gelen bir ses duydu:

— Annemi geri getir! Bu bacısının sesiydi. O anda içinden bir şeyler koptu. Bacısının sesini, ta uzaklardan nasıl da duyuyordu? Endişeyle sağa sola baktı, durdu, annesi de durdu. Sanki kızının sesini o da duymuştu.

— Bacına göz kulak ol, diyen annesi, cılız ışıklar yanan köye doğru uzayan yoldan devam etti ve biraz sonar, karanlığın içinde eriyip kayboldu.

Artık annesi yoktu; ama karanlık yerli yerinde duruyordu. Oğlan, yıllarca, belki de ömrü boyunca böyle zifiri bir karanlık görmemişti.

Evet, her şey bitmişti. Annesini o zavallıların köyüne bırakıp ondan tamamen kurtulmuştu. Şimdi rahat bir şekilde geri dönebilirdi. Bedeninde bir hafiflik hissetti. Sanki sadece annesinden değil bütün geçmişinden de kurtulmuştu. "İnsan istediği her şeye yeniden başlayabilir, kader insana asla boyun eğdiremez. İlahi, insan bir anda ne kadar rahatlıyormuş, ne kadar hafifliyormuş. Çok şükür Allah'ım canımı kurtardın. Binlerce kez şükür..." diye söylenip içindeki her şeyi boşaltmak, bütün azaplardan kurtulmak istedi. Köye tamamen boşalmış, rahatlamış şekilde dönmek istiyordu.

Biraz ilerlemişti ki hemen önünde bitiveren bir hayvan gördü ama bakışlarında, hayvanlıktan eser yoktu. Anneyle oğlunu, yol boyunca bir av gibi takip etmiş, sanki onlara iyice alışmıştı. Oğlanı, bir av gibi görmüyordu...

Oğlan, sabah erkenden çıktığı köye, gece yarısından sonra döndü. Köyün bütün ışıkları sönmüştü. Ortalıkta ses seda yoktu, in cin top oynuyordu. Avlunun kanatlı kapsı ardına kadar açıktı. Birden evde ateşler içerisinde bıraktığı bacısını düşündü.

Sonrasını hatırlamıyordu..

Yaşar Aliyev, 1963 yılında Bakü'nün Emircan köyünde doğdu. 1989 yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Gazetecilik Bölümünü bitirdi. "Azerbaycanfilm" sinema stüdyosunda rejisör asistanı (1986-1989), Azerbaycan Bedii Tercüme ve Edebi Alakalar Merkezi "Hezer" dergisinin şube müdürü (1989-1991), Azerbaycan Devlet Teleradio Yayını Komitesinde redaktör (1991-1992), Surahani Belediyesinde şube müdürü (1992-1993), Azizbeyov Belediyesinde Belediye Başkanı yardımcılığı (1993-1995) görevlerini yaptı. 1995 yılından beri ise "525.Gazete"nin, 2005 yılından beriye "Hezer" dergisinin genel yayın yönetmenidir. "Canavar" ve "Oğul" adlı eserleri 1987 yılında "Ulduz" dergisinde yayımlandı. HuanRulfo'nun "Pedro Paramo" adlı romanını, Matilda Urrutia'nın "Pablo Neruda ile Birlikte Yaşanan Ömür" adlı hatıratını Azerbaycancaya tercüme etti. Hikayeleri yabancı dillere tercüme edildi. "Divar" adlı filmin senaryosunun yazandır.

ELÇİN HÜSEYNBEYLİ'

Türkçesi: İmdat AVŞAR-Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

DAMIZLIK BOĞA



Siz, ömrü boyunca bir defa olsun, herhangi birine selâm vermemiş bir adam gördünüz mü? Ben gördüm: Beşir! Adamın gözlerinin içine, içine bakar; ama asla kimseye selâm vermez. Selâm vermesi bir yana, zayıf, sıksa, yün çubuğu gibi eğri büğrü bedeniyle köyün içinde öyle bir gezer ki sanırsın Kuzey Azerbaycan'la Güney Azerbaycan arasındaki sınırları çeken de Sovyetler Birliği'ni dağıtan da O'dur. Beşir, her gün köyün içinde, başı yukarılarda, burnu havada, eli arkasında, hiç kimseye selâm vermeden gezer, dolaşır.

Bilmiyorum, karısını erken kaybettiğinden mi, yoksa biricik oğlunun çok uzaklarda olmasından mı, böyle davranıyordu. Ama ne olursa olsun, hiç kimseye selâm vermiyordu. Bu meseleyi sadece ben değil bütün köy tartışıyor hatta Beşir'in kimseye selâm vermemesi, köy kahvesinde hemen her gün müzakere ediliyordu.

Beşir Amerikalı falan olsa, bu mesele çoktan uluslararası bir sorun olurdu. Köyde, onca müzakereye rağmen onun, insanlara selâm vermeyişinin sebebi ni, hiç kimse bilmiyordu. Çünkü köyde herkese, daha küçük bir çocukken, selam vermeyi öğretirlerdi. Yani köyde, adam olmanın ilk şartı selâm vermekti. Köyün kadınları "Beşir, akşama kadar cin ile şeytanla elleşiyor," diyorlardı.

Söylesem inanmazsınız, belki de benim yalan söylediğimi, uydurduğumu, düşünürsünüz ama bir gün, garip bir şey oldu. Beşir bana selâm verdi! Bunu hayal edebiliyor musunuz? Artık aksakal olmuş, geride bıraktığı altmış yıl boyunca hiç kimseye selâm vermeyen, üstelik de aksi bir adam olan Beşir, bana selam verdi. Beşir'in selâm vermesi, selâm verdiği adama piyangodan para çıkması gibi bir şeydi. Durup dururken piyangodan para çıkan adam nasıl şaşırırsa, ben de öyle şaşırdım, hatta şaşkınlıktan dirgen elimde kaldı. Kendimi nasıl kaybettimse, otu arabaya koymam gerekirken yere bıraktım...

Beşir, yoldan geçerken, başını sağa sola döndürmeden doğruca üzüm bağına yönelmişti ki gelip yanımda durdu. Aslında ben, onu görmemiştim, biçilmiş otların üstünden, ağır adımlarla gelirken, ayak seslerini duydum.

Sigara kokan nefesini, sağ kulağımın dibinde hissettim ve şaşırdım. O gün, yeni biçtiğim otları arabaya yüklüyordum. Beşir, birden konuşmaya başladı:

— Selâm, bacıoğlu! Kolay gelsin, dedi. Benim, şaşkınlıktan dolayı yuvasından fırlamış gözlerime bakmadı bile. Sonra sigarasını sararmış parmakları arasında ileri geri oynatarak az ilerdeki dut ağacının dibine çömelip oturdu ve bir müddet hiçbir şey söylemedi. Ben ono baktım, o da bana... Galiba Beşir de bir adama selâm verdiği için şaşkındı. Yıllarca konuşma yeteneğini unutmuş, sonra birden dili açılan bir adam benziyordu. Neden sonra, yüzüme birle bakmadan tekrar dile geldi:

—Uruset'te² bizim oğlanı görmedin mi?

Beşir'in oğlu, uzun zamandır köyde değildi. Askere gitmemek için Rusya'da bir yerlerde kaçak dolaşıyor olmalıydı.

—Yok, görmedim, dedim, ben başka şehirdeyim.

Bir müddet sustu. Sonra çok acayip şeyler söyledi. Size de tuhaf gelecek, dinleyin:

—Siz, nasıl emimoğlusunuz? Böyle akrabalık olur mu? Birbirinizi arayıp sormuyor musunuz? Sözlerinin sonuna da benim elimdeki dirgenin sapı kadar uzun bir ünlem ve aynı uzunlukta ve orak şeklinde bir soru işareti koydu, benim yüzüme de koskoca bir şaşkınlık...

Ancak ben de leb demeden leblebiyi anlayan adamdım, beş yıl üniversitede boş yere taban eskitmemişim. Üstelik bana çok bilmiş Babakişi'nin torun derlerdi. Aha! Şaşkınlıktan, parmağımın yerine dirgenin sapını dişledim. Mesele anlaşılmıştı. Beşir, bir menfaat umuyormuş ki bana selâm vermişti. Bir şey daha öğrendim, meğer biz akrabaymışız, üstelik emmioğluymuşuz. Evden sormam gerekecekti. Ancak Beşir'i çok fazla intizarda koymak olmazdı:

—Hayır, onu demek istemedim. Oğlunla ben, çok uzak şehirlerdeyiz, o yüzden görüşemiyoruz, dedim.

Beşir, tekrar sordu:

—Yani Bizim köy ile Korkulu'nun arasındaki mesafe kadar var mı?

— Çok daha uzak.

— Haradiz kadar mı?

Başımı salladım.

— Yok, daha uzak.

— Bu yaz, oğlanı evlendirmek istiyordum ama ortalarda yok, dedi ve konuşarak ayağa kalktı, sigara kokan nefesini yüzüme yıpiştırdı, yavaşça: Düğün için dana da aldım, deyip ekledi: Dananın parasını da verdim. O sırada başı ile işaret etti, komşu bağdaki hayvanları gösterdi. Hayvanlar arasında iri bir erkek dana vardı. Beşir, tekrar dile geldi:

—Bacıoğlu, sen bana yardımcı olmalısın!

Anlayamadım, ben ne için ona yardımcı olmalıydım. Birinin kızına elçi gönderecekse, köyde benim sözüm geçmezdi, bunu dedeme söylemesi gere-

kirdi. Ancak her ne için ise bu selâmın bana çok pahalıya patlayacağını sezdim. O da herhâlde benim şaşkınlığımı anladı, açıkladı.

— Biliyor musun, nasıl oldu? Ben o danayı aslında hem satın aldım, hem de almadım!

Şaşkınlığım arttı, sesimi biraz daha kısarak sordum:

— Hem satın aldım, hem almadım, diyorsun! Nasıl yani?

— Bu hayvanların sahibini, sen de tanıyorsun. Kışın kapısını kar diye var-san, adam onu bile vermez. Onunla anlaştık, onun otu yoktu, ben ona ot verdim, o da bana, bir dana vereceğini söyledi. Geçen kış, satmak istediğim otu, ono bedava verdim, geçen sonbahardan beri de benim bağımdaki otları, onun danaları yiyor. Danayı bana verecekti ama şimdi mızımızlanıyor, geçen gün: "Biz anlaştığımızda, bu dana küçücüktü, şimdi koca boğa oldu. Çünkü bu hayvan, diğer danalara hiç benzemez, bu dananın cinsi, asil bir ırk. Bir yılda koca bir boğa olduysa senin otunu yediği için değil elbet! Hayvanın cinsi iyi! Pazara çekip satacağım, otunun parasını da vereceğim" dedi. Sonra vazgeçip: "Yok, yok, ben bunu satmayacağım, böyle cins bir dana, buralarda hiç kimse de yok, ben bunu damızlık boğa yapacağım. Senin tüysüz oğlun evlenecek diye, böylesi cins bir danayı keselim mi!" dedi. Gördün mü? Para adamı nasıl da kudurtuyor! Hakkım olan danayı vermediği bir yana, benim oğluma da tüysüz diyor. Bak yeğenim, sen okumuş adamsın, duydum ki çok da güzel hikâye, roman yazıyormuşsun. Sen doğruyu söyle, bu haksızlığı kim sineye çeker?

Beşir, bir süre sustu, sonra yüzüme bakarak mazlum bir ifade takındı, toplanmadığı için dalında kuruyan meyveler gibi yavaş yavaş büzüldü. Sonra sordu:

— Bacioğlu, sen, bu işte bana yardım edebilir misin?

Soruyla karşılık verdim:

— Ne yardımı? Nasıl? Şüphesiz, yüzümdeki ciddi ifadeden ve sarfettiğim bu sözlerden, Beşir ile konuşmamızın bu bölümünün, tam da dedektif filmle-rindeki gibi cereyan ettiğini hayal etmişsinizdir! Beşir, işin iç yüzünü anlatmaya başladı:

— Yarın sabah köyün ileri gelenlerinden oluşan bir meclis toplanacak. Meclise geleceklerin hepsi de onun adamıdır. Bilirsin, şimdi yeni hükümet memurları, belediyeciler, herkes onunla oturup kalkıyor. Benim ise okumuşluğum bile yok, cahil adamım. Benim dediklerime kimse inanmaz ancak sen, benim yanımda olursan, senden çekinirler...

Ben, Beşir'in dediklerinden bir şeyler anlamaya çalışıyordum ki "Yarınki toplantıya gelirsin," dedi ve çekip gitti. Doğrusu ne yapacağımı bilemiyordum. Beşir, ömründe ilk kez, bana selâm vermişti üstelik de benim, köyün ileri gelenlerinden daha bilgili, akıllı olduğumu söylemişti. Bu yüzden, sabahleyin eski kolhoz binasındaki toplantıya ben de katıldım.

Meclis kurulduktan sonra, ilk önce dana sahibi Memmedali'ye söz verdiler. Dana sahibi meseleyi kendi bakış açısıyla izah ettikten sonra, sözü Beşir'e verdiler. Beşir ise dananın buzağılığından tutup boğalığına kadar anlat-

tı. Kendisine verileceği için onu nasıl beslediğini, diğer hayvanlardan ayırıp ağaçların ve çalıkların dibinde büyüyen taze otları koparıp yedirdiğini, yüreği yanarak dile getirdi ve sözlerini bitirince de gözlerinin yaşını, kirden iyice kararmış mendiliyle sildi. Doğrusu, Beşir'in bu parlak nutku herkesi üzmüş-tü, meclisi iyiden iyiye etkisi altına alan Beşir, milletvekilliğine adaylığını koysa kesin seçilirdi. Ancak Memmedali'nin iki kez öskürmesiyle meclis üyelerinin yüzündeki hüznün eriyip kayboldu.

Memmedali, Çoban Memiş'e döndü. Çoban Memiş de elini vicdanına ko-yup, dananın şimdiye kadar, en fazla 250 liralık ot yediğini, ancak dana pazara çekilse 1500 liradan aşağı etmeyeceğini söyledi. Epeyce tartışmadan sonra, son sözü Memmedali söyledi. Konuşmadan evvel, uzun süre mecliste-kileri süzdü, en çok da Beşir'e baktı. Beşir, o anda iyice büzüşüp üstünde oturduğu tabure kadar olmuştu. Meclistekilerin bir gözü Memmedali'de, bir gözü de Beşir'deydi. Uzun bir sessizlik oldu. Toplantıya katılanlar, Beşir'in garibanlığına bakıp Memmedali'nin danayı vereceğini zannettiler. Beşir oturduğu yerde, öylece kalmıştı, Memmedali sessizliği bozdu:

— Arkadaşlar, sizde iyi biliyorsunuz ki sabahtan beri bir dananın üstüne konuşuyoruz, altın, gümüş üstüne değil. Dana bulunmaz bir şey mi? Öyle cins danalar var ki iki yılda boğa oluyor. Bu yüzden başımızı ağrıtmaya, yü-reğimizin yağın eritmeye değmez...

Memmedali, bu sözlerden sonra bir müddet sustu. Beşir, yavaş yavaş otur-duğu yerden doğruldu, yüzünün kırışıkları açıldı. Gözlerinden, yüzünden süzü-len minnettarlıkla köylülere bakıyordu. Sevinçten, elini böğrüne atıp dürtükle-di. Belki de Memmedali hakkında söylediği sözlerden utandı. Meclis ehli ise de-rinden bir oh çekti, günahlarının ağırlığı Memmedali'nin insafında eridiğinden, gözlerindeki ışık arttı ve eski kolhoz binası, biraz daha aydınlandı fakat -klasik yazarlarımızın dediği gibi- biraz sonra yeniden karardı. İnsanların tahammül sınırlarını zorlayan bir sessizlikten sonra, Memmedali sözüne devam etti:

— Uzun sözün kısası ben, ala ineğin kara danasını Beşir'e vermeye razı-yım. Bir iki yıl sonra, kara dana da büyür, inşallah, önümüzdeki güz, boğaya gelir, sonraki yıl da inşallah bir erkek danası olur. Beşir de bu erkek danayı oğlunun düğününde keser, mesele de böylece sulh olur...

Mecliste oturanlar, Memmedali'nin bu teklifini çok yerinde buldular ve "Allah hayırlı, mübarek etsin," dediler. Toplantının sonunda, Memmedali bırı-yığının altından gülerek bana baktı, göz kırptı. Beşir yaman öfkelenmişti. "Ahırını yakacağım! Hayvanlarının hepsini keseceğim!" diye bağıırıyordu. Beşir'in bu öfkesi, rayon mahkemesine şikâyetle son buldu. Şikâyet dilekçe-sini de bana yazdırdı:

—Yaz bacioğlu! De ki bu Memmedali, kulakdır³, üstelik Anti Sovyet'tir.

— Ay Beşir dayı, (O bana bacioğlu dediğine göre, benim dayım olmalıydı.) dedim, Sovyet'in yerinde yeller esiyor! Devir değişti, şimdi yeni hükümet var...

—Olsun, sen yaz! Mahkemeler de hâkimler de Sovyet zamanından kalımadır, hepsini tanıyorum. Sen yaz, de ki, Memmedali geçen yıl, kolhozun ekin tarlalarının hepsini ekti ve tahıl paralarını da cebine koydu. Damadı belediyece, oğlu da tüccardır. Sen yaz.

Beşir bana sicilleme bir dilekçe yazdırdı. Dilekçeyi alıp kâğıdı bir güzel katladıktan sonra, iyice eskimiş ceketinin iç cebine koyup doğruca şehre gitti...

Ben, ertesi yıl sonbaharda tekrar köye vardım. Bağda, kuru otları bir kenara toplayıp yakıyordum. Birden Beşir'i gördüm. Bizim bağın yanından geçiyordu. O önde, kendisi gibi arık, cılız, kara bir dana da arkasındaydı. Dananın ipinden tutmuş, kendi kendine söylenerek gidiyordu. Ardından çağırdım:

—Ay Beşir dayı! Ne oldu!?

Cevap vermedi, "hiç" dercesine elini salladı. Bir iki adım attı, sonra durdu ve tek bir söz söyledi:

—Bitti.

—Ne bitti?

Sustu. "Beşir dayı, selâm vermeden geçtin yine, selâm mı bitti? Dedim kendi kendime. O, biraz gittikten sonra tekrar durdu, yüzüme bakarak sitem etti:

—Hepsi satılmış bu köpek oğlu köpeklerin, sen de beni, bu mezar eşicilerinin önüne atıp gittin!

—Dana ne oldu?

—Ne olacak, bizim oğlan bir Rus Kumrusu aldı, burdaki nişanlısı da başkasına kaçtı.

—Sen ne yapıyorsun?

—Ben mi? Boğa arıyorum, boğa! Zalim oğlu zalim Memmedali, o cins boğasını, bu dananın yanına bile yaklaştırmıyor!

Beşir, birden ardındaki arık danaya bakıp hırıltılı bir sesle güldü ve:

—Gerçi Memmedali, boğasını serbest bıraksa da o cins hayvan, bu dananın yanına asla gelmez! dedi ve başını sallaya sallaya yürüdü...

Beşir yürüdükçe, ayaklarının altından, Memmedali'nin insafı kadar toz kalkıyordu.^

Çağdaş Azerbaycan nesrinin tanınmış yazarlarından Elçin Hüseynbeyli 1961 yılında bugün Ermenistan işgali altında bulunan Cebayılı şehrinde doğdu. 1989 yılında Moskova Lomonosov Üniversitesi Gazetecilik bölümünden mezun oldu. Dört roman, bir uzun hikâye ve yüzden fazla hikâyenin müellifidir. Eserleri Rusça, Gürcüce, İngilizce, Fransızca, Almancaya tercüme edilmiş ayrıca Özbekçe ve Türkçeye çevrilmiştir.

Uruset: Rusya

Kulak: Yoksullara, emekçilere zulmeden toprak zengini, ağa.

VAHİD MEMMEDLİ'

Türkçesi: İmdat AYŞAR-Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

BUDA'NIN DÖNÜŞÜ

Sertçe kapanan kapının gürültüsüyle uykusun-
dan uyandı. Yatağından fırlayarak ayağa kalk-
tı ve duvardaki saate baktı. Saat on bire geliyordu.
Uyku sersemi bir hâlde karyolanın başındaki elbi-
selerine uzandı, pantolonunu alelacele giydi. Ani
bir sesle uykudan uyandığı için heyecanlanmıştı,
kalbi güp güp atıyordu. Galiba tansiyonu da yük-
selmişti. Telaşlıydı, işe geç kalacağından endişe
ediyordu. Tam o sırada, gözleri kitap rafına ilişti,
raftaki iftihar belgesini gördü. Dudaklarını ısırıp
hayıflandı, üstünden dağ kalkmış gibi rahatladı.
İftihar belgesini görünce, önceki gün emekliye
ayrıldığını hatırladı. Kitap rafının camı önüne astığı iftihar belgesini, cinayet
masası polis müdürünün elinden, daha dün imzalamıştı. İftihar belgesinde,
otuz yıldır kusursuz yürüttüğü hizmetlere karşılık, bakanlık adına kendisine
teşekkür bildiriliyordu. Yatağının üstüne oturdu, sırtına geçirmek için aceley-
le eline aldığı gömleği divanın üstüne bıraktı...

Onun emekli olması, Janna'nın umurunda bile değildi. Sabahleyin kapıyı
hırsla çarpıp çıkmasından, öfkeden deliye döndüğü anlaşılan Janna'nın, sini-
rinden dişlerini gıcırdattığını tahmin etmek de zor değildi. İçinden Janna'ya
hak verdi. Hangi hanım kocasının emekli olup evde oturmasını gönülden iş-
terdi ki... Hem de bu yaşta, elli bir yaş dediğin nedir ki...

Janna Agafonovna Gubanova, havayolları müdürlüğünün bilet satış gişe-
sinde çalışıyordu. Janna'nın oğlu bir cinayet işlemişti, Janna ile onun oğlu-
nun cinayet işlediği gün tanışmışlardı. Komiser Mesut, o zamanlar cinayet
soruşturma masasında görevliydi. Janna'yı, katilin annesi olduğu için kara-
kola getirdiklerinde, Mesut, koridorda saatlerce ayakta duran ve bir nebze de
olsa teselli edilmeyi bekleyen bu şişman kadına acımış ve kadını odasına ça-
ğırıp oturması için yer göstermişti. Janna, onun bu nazik davranışından çok
memnun kalmış, neredeyse bütün hayatını, komiser Mesut'a anlatmıştı. Me-
sut, Hindistan'dan söz açtığında, Janna'nın kendisini ne kadar dikkatle dinle-

diğini görünce bu şişman hanıma ilgisi iyice artmıştı. Diğer polislerin onu incitmesine hiç fırsat vermemiş, Janna'yı eve getirip:

"Şimdilik burada kal, ben de yalnızım" demişti. Hanımı Zübeyde ile yıllar önce boşanmışlardı, çünkü o, diğer polisler gibi rüşvet yemeyi beceremiyordu. İşte o günden beri de Janna ile birlikte yaşıyorlardı. Mesut, her gün sabahleyin evden çıkıp akşamları yorgun argın eve dönüyordu. Janna da yemek için bir şeyler hazırlıyor, birlikte yaşayıp gidiyorlardı. Onun Hindistan'la ilgili anlattığı şeyleri, Janna kadar yürekten, onun kadar ilgiyle dinleyen olmamıştı. Aslında onun gönlü de, Janna'ya ilk defa o zaman ısınmıştı. Çünkü Hindistan'la ilgili anlattıklarını herkes dinlese de amirleri ve iş arkadaşları: "Birader, bu Hindistan ile başımızı beynimizi yedin, burada çalışmak istemiyorsan, o hayran kaldığın Hindistan'a git, cehennem ol git!" diyorlardı. Oda arkadaşı, Hindistan lafını duyunca: "Mesut, şimdi geliyorum," deyip sıvışıyor; eski karısı Zübeyde ya televizyonun sesini son ayar açıyor ya da anında bacılarına telefon ediyor, onlarla konuşuyordu. Kızı Sabine ise gülümseyerek: "Evet baba, yine mi aynı şeyler, biliyorum, orada Aşram var, orada Tac Mahal var, orda Buda'nın heykelleri var..." deyip hemen kendi odasına kaçıyor. Boşboğaz arkadaşlarıysa: "Mesutcuğum, Hindistan'daki akrabaların nasıl?" deyip kahkahayı basıyorlar, onunla dalga geçiyorlardı.

Mesut, yabancı ülkelerden sadece Hindistan'ı görmüştü.

* * *

...Onları Delhi'deki "Holiday Inn" adlı otele yerleştirdiler. Sabah erkenden otobüslerle Tac Mahal'e götürdüler. Her taraf yemyeşil, gökyüzü masmavi idi.

Kafilenin rehberi, genç bir kızdı. Rehber kız, sanki fil kemiğinden yaratılmıştı. Klasik Hint şiirinde sıkça tasvir olunan ve dile getirilen Sirius² gibiydi. Gözleri Tanrıça Varuna'nın³ gözlerine benziyordu. Kız, Rusça'ya hâkimdi aynı zamanda Rusça'yı tatlı bir Hint lehçesiye konuşuyordu. O, ağzını açıp konuşmaya başladığında, Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi Mesut için sanki bu kız, konuşmuyor da aşk nağmesi okuyordu. Mesut, rüya görüyordu sanki ve sık sık bu güzel rüyadan uyanmak korkusu düşünüyordu içine. O, bir ömür boyu bu rüyada yaşamak istiyordu ama her rüyanın bir sonu vardı ve bu sonu engellemek için yapacak bir şey yoktu. Belki yıldırım aşk dedikleri, tam da buydu... Mesut, bu kızı niye Tanrıça Varuna'ya benzettiğini anlayamıyordu. Bu kız da uzun boylu delikanlıya karşı ilgisiz değildi. Belki bu aşk macerasına, hâlâ Tac Mahal'de gezinen ve adları destanlaşan sevgililerin: Cihan Şah ile Mümtaz Mahal'in ruhları, hayır dua etmişti. Tam orada, bu aşk mabedinin karşısında, o kız kendi adını Mesut'a söyleyiverdi:

— Kauşari!

— Ben de Mesut!

Hindistan... Yeryüzünün cenneti... Tezatlar ülkesi... Delhi'deki insan seli... Dört tarafı mamur bir şehir olan Caypur, azametli Amber kalesi, büyülu Agra, birbirinden güzel beş gölü olan romantik aşklar şehri ve Hindistan'ın Venedik'i Udaypur, dar caddeleri, gösterişli saraylarıyla gözleri okşayan kadim şehir Caysalmer, Havva Mahal sarayı, Ganj nehrinin büyülu sahilleri... İşte bütün bunları, ilk bakışta vurulduğu bir kızın yanında gezip gördü ve bu yüzden, buraları, bir daha silinmeyecek şekilde hafızasına kaydetti...

Hint vedalarında söylendiği gibi, insan hayatı bir rüyadır... Ayrılık vakti geldiğinde kızın gözleri dolmuştu. Mesut kıza, ağlamaklı bir sesle: "Beni bekle," dedi. "Mutlaka beni bekle..."

Kauşari:

— Ben... İki dünya arasındaki dağım,⁴" dedi, "Seni bekleyeceğim... Al, bu sana annemin hediyesidir.

— Hediyeye hiç gerek yoktu...

Kız gülümsedi:

—Surabhidir⁵ al.

Mesut, sadece gönülden seven bir kızın böyle gülümseyebileceğini düşün—dü ve o an, kızın kendisini bekleyeceğinden emin oldu.

* * *

Kalbi yine çok hızlı atmaya başladı. Galiba tansiyonu en yüksek seviyede—ydi. Telefona doğru gitti. Acil yardım müdürlüğüne telefon etmekten baş—ka çaresi kalmamıştı. Tansiyonunu ölçtürmeliydi, yoksa geçen sefer olduğu gibi ilaç alıp yine yatağa düşecekti. İlaç almasa, kan basıncının artması onu deliye döndürecek—ti. Biraz beklese, kan basıncı düşebilirdi... Acil yardımı çağ—ırsa, konu komşu ambulansı görüp:

"Buna ne oldu, Emekliye ayrılır ayrılmaz fenalaştı, kalp krizi geçirdi, bu nasıl iş böyle? Bizim çalışanlardan kimi emekliye ayırsan ya fenalaşıyor ya da öbür dünyayı boyluyor..." diyeceklerdi.

Eliyle kulağını çekip, sonra elini yere vurdu ve : "Tü! Tü! Şeytan kulağı—na kurşun, Allah korusun! Ya rabbi sen yardım et," dedi. Telefona baktı. Ki—me telefon açacaktı ki kimsesi yoktu... Bir bacısı vardı, onunla da pek konuş—muyorlardı. Bacısı ona: "Anlı sanlı işleri bakanlığında çalışıyorsun, benim oğullarımdan birini bile işe yerleştiremedin, isteseydin yapardın," diye sitem ediyordu. Bacısının kendisini anlamadığını gördüğünden onu pek aramıyor—du. Bacısı da onu merak etmiyordu doğrusu. Kendisi de bayramdan bayrama ancak arıyordu bacısını. Dostlarından kim vardı? Bir kişi... Bakanlığın yanın—daki köfteci dükkânını işleten Alibala, onu her zaman arar, hâlini hatırını so—rardı. "Gel, köfte, kebab bir şeyler ye" derdi. Gidip orada Alibala ile cız bız köfte yer, iki kadeh de votka içerdi. Alibala ona gençlik yıllarının şehri Sa—mara'yı, o da Alibala'ya Hindistan'ı anlatırdı. Son kez Alibala telefonda:

"Vergi memurları geldiler, köfteci dükkânını kapatmak istiyorlar, onlara bir telefon açsan belki faydası olur," demişti. O da "Onlar hiç kimsenin sözüne kulak asmazlar, ben kimim ki, benim sözüme baksınlar," diye cevap vermişti. O günden sonra, Alibala da aramıyordu. "Ya onun köfteci dükkânını kattılar ya da artık bu şehirde değil; basıp gitmiştir Samara'ya," diye düşündü.

Ambulans gelinceye kadar kan basıncı düşecekti belki de ambulansı hiç çağırmasa mıydı? Ömründe bir defa bile selâm vermeyen komşuları, "Mesut Bey size ne oldu böyle" diyeceklerdi. Sanki polisler asla hastalanmazlardı. Son zamanlarda, tansiyonu yükselince açık havaya çıktığında rahatlıyordu. Dışarı çıkıp biraz hava alayım, bakalım ne olacak," diye düşündü.

Sağ elini duvara dayayarak koridorda ilerledi. Kapıyı açıp merdivene doğru yürüdü. Kapıyı kilitlenmediğini hatırladı. Gerçi bir iki kırık dökük koltuktan başka bir şey yoktu evde ama geriye döndü ve kapıyı kilitleyip basamaklara doğru indi. Apartmanın kapısından dışarı çıkıp arabalardan dolayı kırıdayacak yer olmayan bu bahçede dolaşmanın işe yaramayacağını gördü, "En iyisi binanın arkasına gideyim, hiç olmazsa orada beş altı ağaç kalmış" diye düşündü. Sendelediğinden ayaklarını güçlkle sürüyüp binanın arkasına doğru gitti. Arka taraftaki ağaçlığa varıp biraz soluklandı. Derin derin nefes almaya çalıştı, kalbi öncekinden daha hızlı atıyordu. Yere düşmemek sırtını duvara vermesi gerekiyordu; ancak duvara yaslansa, onun bu hâlini anlamazlardı. En iyisi ağaçlara doğru gitmeliydi. İleriye doğru bir iki adım atıp ağaçların yanında sırasıyla dizilmiş çöp kutularını gördü; vaziyeti iyice kötüleşti. Bir yere dayanmalı, bir şeylerden tutunmalıydı. Güçlkle bir ağaca yaklaştı. Çöp kutularından kötü kokular gelse de çöp kokusuna karışan akasya çiçeklerinin kokusunu gayrı ihtiyari ciğerlerine çekti.

İyi ki rüzgâr esmiyordu. Son zamanlar sanki Bakü rüzgârı da değişmişti. Herkese cömert davranıyordu. Bazen arabada giderken rüzgâr, camın azıcık açık kalan yerinden yeni yapılan evlerin bütün tozunu, toprağını otobüsün içine dolduruyordu. Öksürmeye başladı, boğulacak gibi olduğundan yere çömeldi. Öksürür nöbetinden kurtulup ayağa kalktığında sendeledi. Çöp kovalarının öbür tarafında, giysileri yırtık pırtık perişan iki kişi, elleriyle çöp kovalarını karıştırıyor, yiyecek artıklarını, boş şişeleri torbalarına dolduruyorlardı. Yeniden öksürmeye başladı.

Sesin geldiği tarafa dönen adamlar çöpleri karıştırmayı bırakarak ona doğru baktılar. Birden daha yaşlı olanı yanındakine dürterek geriye birkaç adım attı. Onun yanındaki hiçbir şey anlamadı. Elini çöp kovalarından çekti. Galiba bunlar evsizlerdi. Topladıkları yemek artıklarıyla karınlarını doyuran, şişeleri de satmaya çalışan evsiz barksız zavallılardı. İkinin de beti benzi mosmordu. Yüzleri küf rengindeydi.

Birden yaşlı olan, yerinden kıpırdamadan konuştu:

— Merhaba Mesut Bey... Size neyse bir şey gerekiyor. Biz şimdi gidiyoruz. Bir daha da buraya gelmeyiz.

Yaşlı evsizin kendini tanımasına hayret etti:

— Beni nerden tanıyorsun?

Yaşlı adam duraksadı, kirden birbirine yapışmış saçlarını eliyle arkaya doğru tarayıp:

— Biz, dün de buraya gelmiştik... Eliyle ikinci katı göstererek: "Oradan bir yaşlı kadın, ne yapıyorsunuz, pis kokudan evde oturulmuyor, çöpleri karıştırmayın, bize bağıırıyordu. Siz de o sırada bu yakınlardan geçiyordunuz. Kadın sizi göstererek dedi ki, bakın Mesut bey geliyor. Polistir. Ona derim, sizi tutup götürür. Evet, Mesut Bey sizi görünce, bizde burayı terk edip gittik. Bugün ise son defa gelip bakalım, sonra yeni çöp yeri buluruz dedik. Şimdi gidiyoruz..."

Mesut ne diyeceğini bilemedi. Yaşlı evsiz'in bahsettiği kadının yaşadığı ikinci katın balkonuna ve pencerelerine baktı. Sonra yüzünü yaşlı evsiz'e dönüp:

— O kadın yalan söylemiş, dedi. Ben artık polis değilim, emekli oldum.

Yaşlı adam kırık dökük çöp kovalarının arkasından dolanıp, rengi solmuş, bu çöplükten alındığı anlaşılan bir sandalye getirip:

— Mesut Bey oturun, ayakta durmayın, dedi. Sonra genç olan arkadaşına bakarak ekledi: "Haydi gidelim, şimdi ikinci kattaki kadın çıkıp bağıırıp çağırmaaya başlayacak. Mesut Beyin yanında ayıp olur. Mesut Bey bize bir emriniz var mı? Bir daha buralara gelmeyiz. Benim adım Hüseyin, onun adı ise Fatih'tir deyip gitmek istedi.

Komiser derinden nefes aldı. Artık kalbi küt küt atmıyordu. Biraz kendine gelmişti. Ayağa kalktı. Kuş gibi hafiflemişti.

Hüseyin'e sordu.

Şimdi nereye gideceksiniz?

Hüseyin cevap verdi:

— Mesut Bey, bugün çok az şişe toplayabildik, satsak bir küçük votka bile etmiyor. Gidelim, başka bir şeyler bulmamız lazım.

— Tamam, atın elinizdeki torbaları, peşimden gelin, dedi, sandelyeyi kaldırıp akasya ağacına dayadı ve ekledi. "Bırakın, burada kalsın, gidelim."

Hüseyin duraksadı:

— Mesut Bey, yalvarıyorum bizi polise vermeyin, zaten gidiyoruz, dedi.

— Birader, ben artık emekliyim dedim ya. Korkmayın, bize gidiyoruz, peşimden gelin.

* * *

Buzdolabında, yeni yıl akşamından kalma, daha açılmamış bir şişe Han votkası vardı. Votkayı ve birkaç mandalini masanın üstüne koyup:

—Birazdan borş çorbası da ısınır, siz banyoya geçin, yıkanın. Elbiseleriniz de bu torbanın içine toplarsınız. Sonra dışarıya çıktığınızda çöpe atarsınız, dedi. Sonra elbise dolabını açtı ve uzun zamandır giymediği takım elbiseyi ve gömleği askısıyla Hüseyin'e uzattı.

— Mesut Bey, ben bunu alamam. Önceleri bütün evsizler Azerbaycan Otelinin yanındaki boş arazide kalırdık. Orası yıkıldıktan sonra limanın karşısındaki yeni binanın bahçesinde kalıyoruz. Ben bu elbiselerle oraya gidersem geceleyin çalarlar. Götürüp bir şişe votkaya satarlar."

— Tamam, gece nerede kalacağınızı sonra düşünürüz, bu elbiseler senindir. Fatih'e ise bir ceket ve pantolon uzatıp: "Sen de bunları giyin," dedi.

İlk önce Hüseyin, sonra da Fatih banyoda yıkanıp, kıyafetlerini değiştirdiler. Mesut onların pis koku yayan eski giysilerini çöp poşetine doldurdu, evin kapısını açıp çöp borusuna koyarak binanın çöplüğüne iteledi ve rahat bir nefes aldı. Janna akşam eve döndüğünde Hüseyin ve Fatih'in vaziyetinden hiçbir şey anlamayacaktı...

Dünden kalan borş çorbasını hüpürdeterek içen Hüseyin, elini votka kadehine uzatıp: "Mesut Bey," dedi, "izin verin, sizin sağlığınıza içelim, sizin gibi itibarlı, iç işlerinde önemli görevler üstlenmiş bir şahsın, bize böyle değer vermesini söz ile anlatamıyorum. Sizin şerefimize Mesut Bey!"

Komiser, Hüseyin'in sözlerini kesip, artık dünden beri emekli olduğunu ona bir daha hatırlatmak istedi. Lakin Fatih'in de Hüseyin'in kadeh kaldırıp söylediği sözlerle katıldığını görünce, hiçbir şey demedi. Keyfi yerindeydi. Uzun yılların yorgunluğu sanki şimdi çıkıyordu. Hüseyin ise artık bir zamanlar çalıştığı İlimler Akademisi'nden niçin kovulduğunu, işsiz güçsüz, evsiz barksız kalmasının sebeplerini anlatıyordu. Kulağı Hüseyin'de, onun kederli sohbetinde olsa da hayali yine Hindistan'da dolaşıyordu.

Sık sık kendi kendine bir soru sordu: "Niye Yunanistan, Fransa değil de Hindistan beni büyülemişti?" Kendi talihinden her zaman şikâyetçi olan Mesut, bu soruya da kendisi cevap verdi: "Galiba benim bahtıma Hindistan yazılmış."

Her ne ise... Bu konuda düşünüp kafa yormaktansa, gözünün önüne sevgili Kauşari'nin o güzel simasını getirmeyi yeğledi. Yine kendini kınadı. "Eh, beş yıl Moskova'da okudun, bütün ömrünü Bakü'de yaşadın, meğer bu müddet zarfında sen kendine buralardan bir sevgili bulamadın, şimdi de Kauşari'nin aşkıyla yanıp tutuşuyorsun?" Bu zamana kadar Kauşari'den sonra görüp beğendiği, hoşuna giden, sevmek istediği kadınları hatırladı. Onları ne zaman hayalinde canlandırmak istese yüzlerini asla hatırlayamıyordu. Kauşari'nin yüzü ise gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. Belki de Moskova'da okumasaydı, Hindistan'a gitmeseydi, onun hayatı da başkalarının gibi olacaktı.

Janna kapının ağzında göründü, aceleyle ayakkabılarını çıkarıp, mutfaktan kendisine doğru boylan Mesut'a doğru baktı. Mesut'un gülümsediğini gören Janna, hayretini gizleyemedi. Çoktandır onu böyle mutlu görmemişti. Janna yü-

zünü ekşitip: "Galiba emekliye ayrılmak sana yaramış," diye mızırdandı. Mesut şehadet parmağını dudaklarına götürüp: "Şışşt! Misafirlerimiz var," dedi.

Janna mutfağa geçip kocasının misafirlerine hoş geldiniz, dedi. Hüseyin'in uzayıp omuzlarına düşen saçları, Fatih'in sakalı olmasaydı her hâlde onları Mesut'un beraber çalıştığı iş arkadaşları olduğunu düşünürdü. Mesut, onu çok bekletmeden Hüseyin'i bilim adamı, Fatih'i ise 1980'li yılların dünya şampiyonu olarak takdim edip yakın dostları olarak tanıştırdı. Fatih bu arada sonuncu iş yerinin Spor Akademisi olduğunu söyledi.

Janna yatak odasına geçip giysilerini değiştirdi, yeniden mutfağa dönüp buzdolabından salam ve peynir aldı. Ocağın yanındaki masanın üstünde güzelce doğradı. Salam ve peyniri boş bir kaba bırakıp sofraya koydu. Votka içiyorsunuz sadece borş çorbasıyla karın doymaz, dedi. Kendi için hazırladığı servis tabağını alıp misafir odasına geçti. Janna, Mesut'un bu zamana kadar hiç görmediği bu dostlarının gelişinden hiç de memnun değildi, bu yüzden anlaşılıyordu. Biraz sonra misafir odasından televizyonun sesi duyuldu. Janna, Brezilya dizilerinden birini seyrediyordu.

Fatih ayağa kalkıp Hüseyin'e: Artık gitmek gerek, dedi.

Hüseyin bir salam parçası daha aldı, iştahla yedikten sonra ayağa kalktı ve: Bey, izin verin biz gidelim. Size nasıl teşekkür edeceğimizi bilmiyorum, dedi.

Mesut da ayağa kalktı. Fatih ve Hüseyin ayakkabılarını giyip evin kapısından apartman koridoruna çıktılar. Hüseyin, biraz tereddütle:

"Mesut Bey, bizim eski kıyafetlerimizi verseydiniz fena olmazdı. Ben de Fatih de size minnettarız; ama evsizler bizi bu elbiselerle görürlerse sabaha kadar ne bu elbiseler kalır ne de bizi rahat uyuturlar, dedi.

Komiser Mesut hiç düşünmeden, "şimdi geliyorum," deyip eve girdi, koridorun başındaki dolabın üst gözünü açıp orayı eşeleyerek anahtarları aldı ve yeniden apartman koridoruna geldi. Hüseyin ve Fatih'e bakarak, "peşimden gelin" diye işaret etti.

Önce Mesut, onun ardından da Hüseyin ve Fatih bahçeye çıktılar. Yazın ortası olmasına rağmen, Bakü'de hava oldukça soğuktu o gün. Mesut, hızlı adımlarla bahçenin yan tarafına, sırayla dizilmiş garajlara doğru gitti. Ortadaki demir kapılı garaja yaklaşıp elindeki anahtarla kapıyı açmaya çalıştı. Kilitletiğinden, anahtarı güçlükle içeri soktu, kapıyı ileri itip anahtarı çevirdi. Garajın kapısı gıcırtyla açıldı. Çakmağı yakıp içeri geçti.

Mesut'un hiç arabası olmamıştı. Zübeyde ondan boşanıp babasıgile göçtükten sonra da çok nadir hâllerde bu garajın kapısını açmıştı. Garajın dört bir yanını parmak kalınlığında toz basmış, tavanın tamamı örümcek ağlarıyla örülmüştü. Garajın içerisinde, artık tozdan görünmez olan bir divan ve bir iki kırık dökük eşyadan başka hiçbir şey göze çarpmıyordu. Aynı gece Hüseyin Fatih'le garajın tozunu, örümcek ağlarını temizledikten sonra gece yarısı di-

vana uzanıp tatlı bir uykuya daldılar. Mesut onlardan ayrılıp merdivenlerden çıkarak eve doğru yürüdü. Merdivenleri çıkarken kalbinin nasıl çarptığını açık seçik duyuyordu. Votka içtiğinde, hep böyle çarpıyordu kalbi, göğüsünden fırlayacakmış gibi hızlı atıyordu. Merdivenlerin korkuluklarından yapışıp biraz nefesini topladı. Eve ulaşip kendini yatağa atmalıydı. Böylece, kazasız belasız bir günü daha savuşturmuş olacaktı.

Evin kapısını kapatıp içerden kilitledi. Janna artık yatağına uzandığından koridordaki zayıf ışığın dışında bütün lambaları söndürmüştü. Soyunup yatağa girdi. Janna mışıl mışıl uyuyordu. Yatağa yerleşip yanının üstüne uzandı; elini kulağının üstüne koyup, uykuya dalmaya çalıştı.

* * *

.. .Burası galiba Hindistan idi. Rüyada bazen her şeyi açık seçik göremiyorduk. Evet, evet Hindistan'dı. Kadınlar rengârenk kumaşlarla bezenmişler, erkeklerse beyaz giysiler içindeydi. Burada, ne ise bir şeyler yapıyordu. İnsanlar, üst üste yığılmış odun parçalarının etrafına toplanmışlardı. Burada ne yapıyordu? O, odun yığınının üstünde, beyaz bir beze sarılmış yatan da kimdi acaba?

Yaşlı kâhin, Hintçe bir dua okuduktan sonra elinde meşale tutan adam, odun yığınının birkaç yerinden tutuşturdu. Biraz sonra odun yığını üstüne, beyaz kefen içine sarılarak uzatılan ceset yanmaya başladı. Bir yaşlı kadın, ateşin çevresindeki insanlardan ayrılarak Mesut'a doğru yaklaştı. Hiddetli gözlerle onu süzdükten sonra: "Mesut sen misin?" diye sordu.

— Benim!

Yaşlı kadın, onun yakasından tutup var gücüyle silkeledi: "Öldü! Kauşari öldü! Senin derdine dayanamayıp öldü! Sen erkek değirmişsin! Verdiğin sözü tutmadın! Şimdi ne oldu da kalkıp geldin? Artık çok geç! Defol! Git! Dedi ve tekrar ateşin çevresindeki insanların arasına karıştı.

Aman Allahım! Mesut'un yakasından tutup silkeleyen Kauşari'nin anasıydı. Bu odun yığınıyla yakılan da Kaşuari! Yıllarca hasretini çektiği Kauşari! Bir kez gitmek istemiş, müdürün korkusundan gidememişti. Sonra, yıllarca izinleri iptal etmişler, izne ayrılmasına mücadele etmemişlerdi. Bir keresinde fırsat olmuş ama Zübeyde'nin anlayacağını, hayatı kendisine zehir edeceğini düşünmüştü. Bir başka sefer de konu komşu ne der, diye düşünmüş, Kauşari'nin yanına gidememişti.

Çıtırıyla yanan odun yığınlarından kalkan duman göğe doğru yükseliyordu. Yoğunlaşıp bulutu andıran bu dumanın içinde, birdenbire Kauşari'nin yüzü açık aşikâr göründü. Kauşari'nin kederli siyah gözleri, etrafı süzüyor, sanki birilerini arıyordu. Kauşari, birden onu fark etti, hasret dolu bakışlarla onu süzdü. Sanki ona el sallıyordu, Mesut! Mesuut! Gel. Gel. Gel.

H E C E Ö Y K Ü

— O gospodi pomiluy! Gospodi pomiluy!⁶ Aman Allahım!

Janna'nın tüyler ürperten çığlıklarını duyan karşı komşular, koşarak eve geldiler. Janna, Mesut'u ne kadar silkelese de Mesut kıpırdamıyor, onun bedeninde bir hayat emaresi görünmüyordu.

* * *

Acil yardım doktoru, onun nabzını kontrol etti, kalbini dinledi.

— Başınız sağ olsun hanımefendi, gitmiş, Allah rahmet eylesin, dedi ve çantasını alıp kapıya doğru aceleyle yürüdü. Olayın şoku ile henüz kendine gelmemiş olan Janna, Mesut'un cesedi başında yapayalnız kalmıştı. Komşular da çıkıp gidiyordu. Son komşu da evden çıkarken:

"Janna, artık çok geç, cenazeyi defneylemek gerekiyor. Akrabalarını ara, haber ver," dedi.

Adeta kendini kaybeden Janna, güçlkle ayağa kalktı. Bütün bedeni titriyordu. Telefona yaklaştı, ahizeyi kaldırdı. "Kimi arayayım?" diye düşündü. O, Mesut'un ne bir akrabasının ne de bir arkadaşının telefon numarasını biliyordu. Belki de eski hanımı Zübeyde'nin telefonunu konu komşulardan öğrenip aramalıydı. Ne diyecekti? "Gel kocana sahip çık. Onunla on yıl bir yaşatığa baş koyan sendin." Ama yok, Zübeyde onu asla dinlemezdi.

Janna bahçeye indi. Bahçenin ortasındaki park yerindeki arabalar birbiri ardınca bahçeden çıkıyorlardı. İnsanların hepsi işe yetişmek için acele ediyorlardı. Birden sağ taraftaki demir kapılı garajın önünde Hüseyin ve Fatih göründü. Janna kocasının arkadaşlarını görür görmez, şuursuzca onlara doğru yürüdü.

— Siz. Evet sizsiniz? Burada ne yapıyorsunuz?

— Mesut Bey, bizim burada kalmamız için izin verdi. Allah ondan razı olsun! Allah ona can sağlığı versin...

— Öldü sizin Mesut Bey! Öldü. Yukarı çıkın, onu defnetmek gerekiyor. Hiçbir şey anlamayan Hüseyin ve Fatih şaşkın şaşkın birbirlerinin yüzlerine baktı ve uykulu uykulu Janna'nın ardından binaya doğru yürüdüler.

Janna:

— Onun hiç kimsesi yok, ben gidip para bulamaya çalışayım, onu defnetmek gerekiyor, dedi ve evden çıktı.

Epey zaman geçti ama Janna eve dönmedi. Hüseyin ve Fatih, Mesut'un cesedinin olduğu odada divanın üstüne oturup hayli bekleseler de Janna'dan bir haber çıkmadı. Gece yarısıydı. Janna hâlâ gelmemişti. Hüseyin'le Fatih bahçeye inip binanın arkasına doğru yürüdüler ve gözden kayboldular. O gün, şehrin tüm çöplüklerini gezip şişe topladılar. Akşamın alacakaranlığında şişe satın alan dükkânın önündeki bankın üstüne oturdular. İkisinin, gün boyunca topladıkları şişelerin tamamı otuz manat etmişti. Hüseyin, elindeki üç adet üç onluk manata bakıp göğüs geçirdi.

— Fatih sen mescide git, cenaze defni için ne kadar para istiyorlar öğren, dedi.

Fatih ah çekti.

— Hüseyin, onu yıkatıp defnetmek kaç mal olur, biliyor musun? Yas merasiminden hiç bahsetmiyorum bile. Yas için bir çadır kaç manattır biliyor musun?

— Sen, onu defn edemeyeceğimizden mi bahsediyorsun?

— Hayır, Hüseyin. Bak, cenazeyi yıkayıp kefenletmek 50 dolar, tabut 40 dolar, mezar kazmak 150 dolar, daha mezarlıktan yer satın almayı, hiç demiyorum. Sadece bu saydıklarım 280 dolar ediyor.

— Evet, oldukça fazla, bu iş bize göre değil.

Fatih'in gözleri yaşardı birden, duraksadı.

— Hüseyin, gel onu Hristiyan gibi defnedelim. Hanımı Rus idi diyelim. O da karısından etkilenip bir ara kabul etmiş Hristiyanlığı... Ben biliyorum. Hristiyanlarda cenazeyi yıkamak 60 dolar, kefen 60 dolar, tabut da 100 dolar ediyor. Mezar kazmak onlarda daha ucuz; 100 dolar, gömme merasimi 40 dolar, tamamı y60 dolar ediyor.

— Yok, birader onların cenaze masrafı bizden daha çok... Peki, Sinagoga nasıl?

— Sinagog nerde?

— Yahudiler mahallesinde.

Fatih: "Hiçbir şey yapamayacağız, senin yaptığın hesaplara göre onu yakmaktan başka çaremiz kalmıyor, dediklerinden bu anlaşılıyor."

— Şaka zannetme, gel onu yakalım. Rahmetli her zaman Hindistan'ı anlatırdı, orda da ölüleri yakıyorlar, diyelim...

— Doğru, Budizmi kabul ettiğini söyleriz. Ölmeden önce cesedini yakmamızı vasiyet etti, deriz.

— Hayır Fatih, olmaz. O, bir müslüman gibi defnedilmeyi hak ediyor ama ne yapacağımızı bilemiyorum.

— Tamam, gel gidip bakalım, Janna eve dönmüş mü?

Hüseyin ile Fatih, Mesut'un evine geldiler; ama Janna ortalıkta görünmüyordu. Sabahtan beri evin bütün pencereleri, balkonun kapısı açık olduğundan ev soğumuştü. Hüseyin yatak odasında, Fatih ise misafir odasındaki divana uzandı, ama ne kadar yorgun olsalar da gözlerine uyku girmedi.

— Bu Mesut Bey de ölecek zamanı buldu! Daha dün, bize yardım elini uzatan birini bulduk, diye düşünmüştüm. Şimdi Allah bilir ne olacak. Janna bizi garajdan da çıkarır, kovar. Ehhhh. Mesut Beye ne sanki? O hiç olmasa sıcak yatağında öldü. Bizim nerede öleceğimiz bile belli değil.

Bunlar, Hüseyin'in o anda düşündükleriydi. O, Fatih'in ne düşündüğünü bilmiyordu ama hiç olmasa, yüz gram votka içmeden yatamayacağına emindi.

Fatih'e seslendi. Onun da uyumadığından emin olunca konuşmaya başladı:

— Dinle, zaten bizdeki parayla onu defn edeyemeyeceğiz. Git bir votka, biraz da salam ve ekmek al. Yoksa sabaha kadar midemiz kazınır. Fatih, sanki Hüseyin'in bu sözleri söyleyeceği anı kolluyordu, aniden yattığı yerden fırladı.

— Doğru söylüyorsun, yoksa sabaha karşı burada donup ölürüz, dedi.

Sonra ayağa kalkıp koridora çıktı. Ayakkabılarını giyip, yakındaki markete gitti.

* * *

Votka dolu kadehleri birbirine tokuşturdular.

— Kabri nur olsun!

İki şişe votkayı içip bitirdikten sonra içkinin tesirinden bütün günün yorgunluğu kendini gösterdi. Hüseyin ayaklarının ağırlığından sendeleye sendeleye kendini Mesut'un cesedinin olduğu odadaki divanın üstüne attı.

Fatih, mutfağın açık penceresinden içeri dolan soğuktan korktu, galiba bugün biraz üşütmüştü, bütün bedeni sızlıyordu. Ayaklarını güçlükle sürüyüp misafir odasındaki divana doğru gitti. Gözü, koltuğun yanındaki elektrik sobasına ilişti. Sobanın fişini prize soktu ve koltuğun yanına koydu. Daha iyi sıcaklık versin diye sobayı yatırıp ellerini kızaran tellerin üstüne uzattı. Bir yandan yorgunluğu, bir yandan da soğuk algınlığının ateşi, onu iyice halsiz düşürmüştü. Gözlerini ovuşturarak Mesut'un verdiği ceketi çıkarıp koltuğun üstüne attı; ama ceket koltuğun üstüne değil, elektirik sobasının üstüne düştü. Bundan haberi bile olmadı, sızdı, gitti.

* * *

Gece karanlığının sessizliğini itfaiye sirenleri bozdu. Bina sakinleri bahçeye doğru kaçıyorlardı. Otuz yıl emniyet müdürlüğünde çalışan Mesut İbrahimzade'nin evi alevler içinde, çatırdayarak yanıyordu. İtfaiye erleri onun cesedini alevler içinden güçlükle çıkardılar. Mesut'un evinden uzanan alevlerin kızıl dilleri, gecenin karanlığını yalıyordu.

Ateş tanrısı Agni gülümsüyordu...«

Vahid Memmedli, 1965 yılında dünyaya geldi. Azərbaycan Yazarlar Birliğı üyesidir. Polisiye romanlarıyla tanınmaktadır. *"Tunç Melekler"*, *"Budacının Gaydışı"*, *"Garabala"*, *"Aropaten Hronikası"*, *"Cellat sevmiye telesmir"* adlı eserlerin müellifidir. Birçok eseri Rusya'da yayımlanmıştır.

Bambuklar cinsinden beyaz çiçek açan ağaç.

Su tanrısı.

Kadim Hint inançlarına göre dünya dağlarla çevrilmiştir. Dünya ile ahireti bu dağlar ayırmaktadır. Güneş dağ silsilesinin içindeyken dağların bir tarafını bu çemberden çıkarken de diğer tarafını aydınlatır. Bütün istekleri yerine getiren mistik inek figürü.

Allahım sen yardım et!

EYVAZ ZEYNALOV¹
Türkçesi: İmdat AVŞAR

TANIYAMADIĞIM MOSKOVA



Moskova'ya, uçakla gelmiştim. Yolculuğumu uçak ile yaptığımdan ilk pişmalığımı daha yere iner inmez yaşadım. Bakü havaalanında uçağa bindim ve yaklaşık iki saat sonra da Moskova'ya indim. Niçin trenle gelmedim dedim içimden. Keşke, eskiden olduğu gibi tren tekerleklerinin tanıdık tıkırtıları eşliğinde, etrafı seyrederek geçtiğim yerlerin havasını içime çeke çeke, vagonadaki Rusların konuşmalarımın işittikçe geçmişe dalarak Rus memleketlerinin ne halde olduğunu görerek gelseydim. Keşke, trenle gelip tekrar Bakü'ye dönerken uçağa binseydim.

Moskova'da geçirdiğim sonraki günlerde de pişmanlıklar yaşadım. Keşke eşin dostun, hısım akrabanın sözünü dinleseydim, keşke Moskova'ya hiç gelmeseydim, diye kendime kızdım. Moskova'ya gelmek neme lazımdı! Dostlar, tanıdıklar Türkiye'ye, Amerika'ya, Avrupa'ya, daha bilmem nereye, dinlenmek, tatil yapmak için gidince, benim de gönlümden Moskova geçmişti. Çünkü SSCB döneminde, Moskova dahil, bütün Rusya'yı karış karış gezmiş, birçok şehirde de bir süre yaşamış; hatta çalışmışım. Güzel günlerdi. Ben o zamanlar gençtim, çıta gibi delikanlıydım, üstelik de bekardım. Gençlik duyguları, ilk gençlik yıllarının hatıraları ne de tatlı oluyor. Hangimiz, arada bir geçmişimize dönüp o güzel günlerin hoş hatıralarını yeniden yaşamayı özlemedik ki!

Doğrudur, herkes gibi ben de kardeş Türkiye'yi (Eskiden Ruslara kardeş derdik, hem de büyük kardeş) Avrupa'yı, Amerika'yı görmek istiyordum; ama şimdi değil, daha sonra. Türkiye, Avrupa, Amerika ile ilgili hiçbir gençlik hatıram yoktu. Türkiye'de, Avrupa'da, Amerika'da bundan sonraki hayatımı, kalan ömrümü yaşayabilirdim; ancak geçmişimi asla... Bense geçmişimi, akıp giden yıllarımı özlemiştim. O yıllar ise Rusya'da, Moskova'da kalmıştı.

Moskova'ya gitmek için hastalığımı, ağrılarımı, acılarımı da bahane etmistim. Moskova'da iyi bir doktora muayene olurum, demiştim. Bizim ne doktorumuz ne de ilacımız var. Hem paran, hem de canın çıkar! İşin doğrusu bu! Birisi diğerine bir tokat atsa, yakalayıp iki, üç yıl hapis cezası verirler.

Oysa başa bela doktorluğu ve uyduruk ilaçların ile milleti her gün zehirleyen, insanları öldürenlere, gözün üstünde kaşın var, diyen yok. Zamanında Rusya'da, dişime dolgu yaptırmıştım. O dişimin kenarındaki dişlerin hepsi çürüyüp dökülse de o diş, hâlâ ağızımda, hâlâ sapasağlam durur.

O zamanlar Moskova, çok uluslu SSCB'nin, payitahtı, başkentiydi. Moskova'da bulunmak, Kızıl Meydan'ı görmek, Lenin'in mozalesini ziyaret etmek, SSCB'de yaşayan Sovyet vatandaşlarının en büyük arzularındandı. Şimdi bile iş bulmak, geçimini sağlamak için Rusya'ya giden vatandaşlarımızın sayısı az değildi.

Moskova'ya gitme fikri hasıl olunca oradaki vaziyeti öğrenmek için, akrabalarımından birine telefon ettim. Mutlaka gelmen mi, gerekiyor, diye sordu. Ciddi bir işimin olmadığını, sadece gezmeye geldiğimi öğrenince de maslahat yerine, nasihat etti:

—Moskova artık senin gördüğün, bildiğin Moskova değil, o bildiğin şehir yok artık! Burası güvensiz bir şehir şimdi. Kafkaslılara karşı eski ilgi, alakada yok. Daha doğrusu Kafkaslıları pek sevmiyorlar. Gelip göreceksin, hafızanda sakladığın o geçmişin ve hoş hatıralarının üzerine gölge düşecek, geldiğine bin pişman olacaksın. Bana kalırsa hiç gelme.

Akrabamız döne, döne şunu da vurguladı:

—Bak, sakın aklına başka bir şey gelmesin. Sen buraya gelince yerimiz daralmayacak ya! İlla da gelmek istiyorsan, gel. Sana yardımcı olmaya, senin işlerini yapmaya, her zaman hazırız. Sana kapımız açık, evimiz de yüreğimiz gibi geniştir.

Onun anlattıklarını hiç de ciddiye almadım; çünkü Rusya, hâlâ çok büyük bir ülkeydi. Devlet geleneği yüzyıllar ötesine dayanan bir ülke, kendi başkentinde asayiş nasıl sağlayamazdı? Ruslar, bir işin nasıl başlarsa öyle de gideceğini, ilkin yerleşen kaideleri, sonradan değiştirmenin ne kadar zor olduğunu bilmiyorlar mı?

Doğrusu, geçmişte de Rusya'da çalışan, orada yaşayan hemşerilerimden bazıları, Ruslar tarafından itilip kakıldıklarından şikayet etmişlerdi. Ben o zaman da anlatılanları ciddiye almamıştım. Onlara, Bakü'deki, Şeki'deki gibi gezerseniz, burnunuzu her yere sokarsanız, size söverler de döverler de!.. Yalan değil, o dönemde, bütün SSCB'yi gezip dolaşmıştım. Hem de yapayalnız. Bir kez bile bana, kimsin, necisin, nereden gelip nereye gidiyorsun, diyen olmamıştı. SSCB dağıldıktan sonra, bugün de en çok Rus'un yaşadığı Kafkas ülkesi elbette Azerbaycan'dı. Hepsi özgürce kendi dilini konuşuyor; hatta ana dillerinde eğitim öğretim görüyorlardı. Onların hiçbirine, 'öte git' diyen yoktu. Halbuki Ruslar bizi, tam iki yüz yıl esir etmişlerdi, biz Rusları değil.

Bütün bunları düşününce düşününce, uçağa binip Moskova'ya uçmuştum.

Uçaktan inince, rahat bir nefes almak, çevreye uyum sağlamak için havaalanında biraz dolaşıp gezmek istedim. O sırada, havaalanında görevli, genç bir polisle çarpıştım. Ben, küçük bir tesadüftür diye yürüdüm. Yolumu değiştirsem de polis karşıma dikildi. Selâm bile vermeden, karşıma geçip pasaportumu ve evraklarımı istedi. Nerden gelip nereye gittiğimi sordu. Pek önemsemedim; hatıta iyi yapıyorlar, ülkeye gelip gidenleri kontrol ediyorlar, diye düşündüm. Bizdeki gibi değil ya. Bizim orada, yassı suratlılar, çekik gözlüler, eski tüccarlar gibi ülkeyi sardılar. Kimin kim olduğunu bilemiyorsun. Alan kim? Satan kim? Bunlar necidir? Nerden geliyorlar? Nereye gidiyorlar? Ne alırlar? Ne satarlar? Bizimkileri, sokakta alışveriş ederken gören polisimiz, onları adımbaşı durduruyor, bir şeyler almadan da bırakmıyor; lakin ecnebilere karışmıyorlar, onları görmezlikten geliyorlar, yanlarından geçip gidiyorlar.

Moskova'daki akrabam, beni dil ucuyla evine davet etse de onlara gitmedim, otelden yer ayırdım. Özgür olmayı, yalnızlığı seviyordum... Olup bitenlerin muhasebesini yapmak, yanlış, doğruyu birbirinden ayırt etmek, hayatı anlamak için bulunmaz bir şey yalnızlık. Söyleyen büyük bir alimdi galiba. Deli arabacı gibi sağına soluna hiç bakmadan habire atını kamçılıyıp arabayı hiç mola vermeden sürersen, sonra geriye dönüp baktığında, arabanın, yeni hayatının bomboş olduğunu görürsün! Arabanın içindekileri de yel almıştır.

Gece otelde dinlendikten sonra, sabah akrabamız otele geldi ve beni evine yemeğe götürdü. Akşama kadar yedik, içtik, ölenleri, yitenleri yâd edip sağdan soldan konuştuk. Vaktin nasıl geçtiğinden haberimiz olmadı. Bir de baktık ki akşam olmuş. Akrabam, yeniden ısrar etti: "Hiç olmazsa bu gece misafirim ol, burda kal..." Daha epeyce Moskova'da kalacağım, görüşür sohbet ederiz, dedim.

Akrabamız, beni otele kadar bıraktı. Yol boyunca nelere dikkat etmem gerektiğini, bir ilkokul öğrencisine ders anlatır gibi anlattı: "Nereye gidersen git, dikkati elden bırakma. Karanlık basmadan otele dön. Metroda, sokakta, ıssız, karanlık yerlerde asla dolaşma. Parklara falan hiç uğrama."

* * *

İkinci gün, nereye gittimse onun sözleri kulaklarımda yankılanıp durdu. Her yerde kuşkuyla dolaştım. Akşam üzeri otele dönerken yolumun üstünde ki mağazadan, ucuz bir el çantası aldım. Kasadaki kız, paramın üstünü verdi. Saymadan cebime attım. Bir delikanlının bana doğru özellikle baktığını fark etsem de pek önemsemedim.

Beklediğim otobüs durağa yanaşınca arka kapıda otobüse binmek için acele edenlerden dolayı ani bir sıkışıklık oldu. İnsanlar birbirinin üstüne abandı. Halbuki durakta o kadar insan yoktu. Mağazada dikkatimi çeken o genç -keçi

sakalına benzeyen sakalından tanıdım- benim önüme geçerek otobüse bindi ve anında geriye dönüp bana yardım etmek maksadıyla elini uzattı.

— Dayı, ver elini, yardım edeyim.

Teklifi kabul edip etmemek konusunda düşünmeye bile fırsat bulamadım. Arkamdan beni iteleyen diğer gençler, bağırıp çağırarak acele etmemi istediler:

— Haydi dayı! Haydi, binsene, biz de bineceğiz!

Aceleyle kapıya yöneldiğimden, ayağım otobüsün basamaklarına takıldı. Az kalsın yüz üstü düşecektim. İster istemez bana uzanan yardım elinden tuttum. Arkadakiler, her biri bir yandan beni yukarı kaldırdılar, adeta zorla otobüse bindirdiler.

Keçi sakallıya teşekkür ederek ileri geçtim. Üstümü başımı düzelttim. İçerde çok fazla yolcu yoktu. Otobüs hareket eder etmez, keçi sakallı olan, sürücüye seslendi, sanki bir şey unutmuş gibi aceleyle arka kapıya yöneldi ve açılan kapıdan aşağı atladı. Onun ardından, benim otobüse binmem için, arkamdan iten gençler de sırayla otobüsten indiler. Kötü bir şey düşünmedim; hatta kendi kendime: "Bu gençler, ne yaptıklarını kendileri de bilmiyorlar." deyip gülümsedim.

Heyhat! Ne yaptıklarını çok iyi biliyorlarmış.

Otelde, sigara almak için elimi cebime attım. Cebimdeki paralar uçmuştu. Otobüste, arkamdan iterek beni telaşlandırıp sonra da yardım edenlerin, cepçi olduklarını çok geç anladım. İşlerini çok ustaca yapmışlardı. Çok şükür... Cebimdekiler bozukluktu, birkaç sigara parasıydı. Taa üniversite yıllarımdan beri, paramı birkaç parçaya bölüp farklı ceplerime koyardım ki çaldırırsam sadece bir parçasını çaldırılmış olayım, diğer ceplerimdekiler kalsın... O zamanlar Bakü'de de epeyce cepçi türemişti. Otobüste falan, kendine dikkat etmezsen, anında ceplerini boşaltırlardı.

İncinmişim, keşke o paraları bir güzel harcasaydım. En azından bir işime yarardı. Akrabamı arayıp onunla biraz sohbet edeyim, başıma gelenleri şaka yollu izah edeyim, dedim; ama birden vazgeçtim. Kimse duymasın, daha iyi, dedim olanları o an unuttum. Sanki böyle bir şey olmamıştı.

Yorgunluğumu, üstümden çıkarıp attığım elbisler gibi atmak, rahatlamak istiyordum. Banyoya girdim ve bir güzel yıkandım. Yanımda götürdüğüm küçük, elektrikli ısıtıcıyı çıkarıp fişini prize taktım. Biraz su kaynatıp çay demledim. Daha sonra, gündüz aldığım gazeteleri okumaya başladım. Biraz sonra da gazete okumayı bırakıp televizyonu açtım. Okumadığı halde kitap karıştırırlar gibi, o kanal senin, bu kanal benim, bütün kanalları dolaştım. Daha önceden bildiğim kanallara rastladığımda, birkaç dakika bekliyordum. Bir zamanlar, Rus kanallarındaki programları sık sık izlerdim. Keşke Rus televizyonlarını eskisi gibi izleyebilseydik, onları yayından kaldırmasalardı,

diye düşündüm; ama sonradan yok, dedim. Bizimkilerin aldığı karar adalete uygun. Ruslar ne para ödüyorlar ne de karşılığında bizim kanallardan birinin, Rusya'dan da izlenmesine izin veriyorlardı. Gerçi canı balık isteyen kuyruğu suda gerek, demişler. Şimdi, herkes evine bir uydu anteni kurmuştu ya da kablolu televizyon. Kim hangi kanalı isterse, o kanalı izliyordu.

Kalkıp telefonun bulunduğu sehpanın yanına oturdum. Yapacak bir işim olmadığından, tekrar akrabamızı aramayı istedim; ama birden, olanları ağzımdan kaçırırım, diye vazgeçtim. Öylesine bir numara çevirdim. Niye bu numarayı çevirdiğimi, kendim de bilmiyordum. Telefonu kalın sesli bir adam açtı: "Kimi aradınız." dedi. Aklıma ilk gelen Rus ismini söyleyiverdim. Güya onu aramıştım. Adam, yanlış numarayı aradığımı söyleyip telefonu kapattı. Özür dileyecektim, laf ağzımda kaldı. Başka bir numarayı çevirdim. Yine bir erkek sesi! Bu defa söylediğim Rus ismi, tesadüfen tuttu. Şaşırdım. Neden sonra adamı başka birini aradığıma ikna edip telefonu kapattım. Üçüncü kez bir numara çevirdim. Nihayet, üçüncü arayışında, telefonu bir kadın açtı. Aradığımı yeni bulmuş gibi bu nazik sesli kadınla biraz gönül eğlendirmek istedim; ancak ne kadar dil döktümse kadın oralı olmadı.

Saate baktım. Moskova'da saat dokuz olmuştu. Demek Bakü'de saat ondu. Önceki gün karımla konuşmuştum. Şüphesiz bu akşam da aramamı bekliyordu. İşten çıkınca iki otobüs değiştiriyordu. Eve çıkmadan önce, evin altındaki markette alışveriş yapardı. Akşam yemeğini hazırlaması, ortalığı toplayıp bulaşıkları yıkaması, işlerini bitirip dinlenmeye geçmesi; ancak bu saatlerde mümkün oluyordu. Cep telefonumu alıp evi aradım. Karımla konuştum, çocukları sordum. Bir yaramazlık yoktu. Sonra canım, torunlarımla konuşmak istedi. Kızımı aradım. Onun evi, bizim evden biraz uzaktı. Her zamanki gibi telefonu, üç yaşındaki torunum açtı. Sesimi tanıdı ve anında ninesini istedi:

— Dede, ninem neyede? Ben neneyle tonuşmak istiyoyum.

Torunumun "konuşmak" yerine "tonuşmak" demesi, bugün daha çok hoşuma gitti. Evde, hemen her gün telefon eder, telefonu ninesinden başkası açtığında, selâmsız sabahsız, ninesi ile "tonuşmak" istediğini söylerdi.

— Kuzum, ninen yanımda değil, ben uzaktayım, Moskova'dayım, dedim. Moskova falan umurunda değildi.

— Ne yapayım, bana ne!.. Ben ninemle tonuşmak istiyoyum.

— Ninen evde kuzum, evi ara, ne kadar istiyorsan, konuş.

Ben sözümü bitirmeden, telefonu kapattı. Birdenbire evi, karımı, çocuklarımla, torunlarımla özledim. Bir kuş olup uçmak, onlara kavuşmak geçti içimden.

* * *

Üçüncü günüm de pişmanlıklarla başlayıp pişmanlıklarla bitti. Aslında sabahleyin keyfim yerinde idi. İstedğim kadar uyuyup iyice dinlenmişim.

H E C E Ö Y K Ü

Kendimi iyi hissediyordum. İnip aşağıda, resepsiyonda kahve içtim, sonra da planladığım işleri yapmak için yola düştüm. Yoldaki büfenin yanından geçerken, gazete almak için sıraya girdim. Tam sıra bana gelmişti ki bir polis memuru yanıma geldi. Gazete alacağını zannettim; ama o, hiç oralı olmadı, kolumdan tutup beni kenara çekti.

— İzin ver, gazetemi alayım, sonra desem de sıkıca tuttuğu kolumu bırakmadı. Sanki kaçacaktım.

"Pasaportunu ver!" diye robot gibi kuru bir sesle, pasaportumu istedi.

Böyle bir davranış beklemiyordum. Gönlüm kırıldı...

— Ne oldu? Niçin gözünüze kötü görünüyorum? Düne kadar aynı ülkenin vatandaşları değil miydik? diye, sesimi yükselttim.

Polis memuru:

— Fazla konuşma, dedi ben işimi yapıyorum...

Kinayeli şekilde cevap verdim:

— Görüyorum!

— Herhalde seni şubeye götürmemi istiyorsun...

Polis memuru gözünü bana dikip dik dik bakınca, doğrusu çekindim. Baktım ki adam gittikçe kabalaşıyor. Uymadım, sesimi kestim.

Aynı gün metroda, treni beklerken, bir polis daha gelip pasaportumu istedi, kontrol etti. Üçüncü kez, akşam üzeri otele dönerken yine aynı muameleye maruz kaldım. Bir polis memuru sokakta beni çevirip evraklarımı inceledi. Sanki şehirde sıkıyönetim vardı. Ne kadar sinirlensem de öfkemi kontrol etmeye, temkinli olmaya çalışıyordum.

Akrabamın dediğine göre, son zamanlarda polisler biraz daha kibarlaşmış, medenileşmişler güya... Önceleri, insanlara daha kaba davranıyorlarmış. Akrabamız anlattı:

— Kafkaslıların alışveriş yaptıkları pazarlarda, durum daha kötü. Askerler, polisler, ne duyuyorlarsa birden bire otobüslerden inip celse celse pazara dalıyorlar. Herbirinin elinde bir cop. Önlerine çıkana, sorgusuz sualsiz, nerederi denk gelirse vuruyorlar. Halbuki her devlet ticareti destekler, tacirleri himaye eder. Ata babadan öyle gördük, öyle biliriz. Tacirler, bolluğun, bereketin, dostluğun, karşılıklı anlayışın sembolüdür...

— Askeri polisi anladık, tamam, peki bu Skinhetler kimdir? dedim, son zamanlarda televizyonlarda sık sık onlardan bahsediyorlar.

— Skinhetler mi? Onlar, ırkçı Rus faşistleridir. Onlar da insana, polisler, askerler gibi topluca hücum ediyorlar. Polisler bile çoğu zaman onlardan çekiniyorlar. Onlar kalabalık olursa polisler onları görmezlikten gelip çekip gidiyorlar. Rus gençleri arasında, ırkçılık çok kötü şekilde yayıldı. Ülkede, gençlerin kurduğu dernek sayısı üç yüzden fazla. Bu teşkilatların yarısı ise

ırkçılık yapıyor. Her yıl 4 Kasım'da, Moskova dahil, ülkenin bütün büyük şehirlerinde "Rusya Ruslar İçindir!" sloganları eşliğinde, yürüyüş yapıyorlar. Bu yürüyüşler esnasında, Rus olmayanlara karşı şiddet kullanılıyor, Rus olmayanları dövüyorlar. Hele Kafkaslı isen, o gün Rusların gözüne hiç görünmemek en iyisi.

— Şimdi nasıldır, bilmiyorum, dedim. Böyle bir yürüyüş, bir zamanlar Almanlarda da vardı. Demokratik Almanya'da askerlik yaparken görmüş-tüm. Onlar yürüyüş yaparken bize çarşı izni yazmıyorlar, şehre çıkmamızı yasaklıyorlardı.

— O zamanlar, Almanların o eylemlerini, Ruslar lanetliyorlardı. Şimdi ise herkes Rusları lanetliyor.

— Peki, bu düşmanlığı, etnik ayrımcılığı körükleyen bu faaliyetlerin yapılmasına, hükümet nasıl bakıyor?

— Sözde, hükümet üyeleri bu tip faaliyetlere karşı; lakin bu faaliyetlerin yasaklanması için bir çaba göstermiyorlar, her defasında izin veriyorlar. Bu da onların samimiyetsizliğini ortaya koyuyor. Bu gösteriler katılanların, yani Rus faşistlerinin sayısı, yıldan yıla artıyor. Bu durum, siyasetçilerin yeterli tedbiri almadıkları şüphesini doğruluyor.

— Peki halk nasıl bakıyor?

— Halk ne yapsın? Onlar işin farkında; ama art niyetliler özellikle gençleri kandırıyorlar. Aslında halk, ülkeyi yönetenlerden şikayetçi, desteklemiyorlar; ama işbilir siyasetçiler, bu tepkileri başka yöne çekmek, halkın öfkesini başka istikametlere yöneltmek için, her türlü alçaklığı sergiliyorlar. Hitler de iktidara gelince, halkı Yahudilere karşı ayaklandırmıştı. Sanki Alman halkının refah içinde yaşamasına, Yahudiler engel oluyordu. Bugün ise Rus faşistlerinin hedefi, Kafkaslılar, Yahudiler ve diğer milletlerdir.

* * *

Ben sokakta gezerken, Skinhetlere benzettiğim, gözü dönmüş, sıfatlarından fanatizm yağan, eli değnekli gençleri görür görmez tedbirimi alıyor, onlardan alabildiğince uzaklaşıyordum. En büyük pişmanlığımı ise cep telefonumun çalınması ile yaşadım. Metroda ya da otobüste, o sıkışıklıkta kemerime bağlı olan telefonumu almışlardı. Daha doğrusu, jilette kemerime takılı yerinden kesip götürmüşlerdi. Bütün bunlara rağmen, Moskova seyahatimi yarıda kesmek istemiyordum. Sanki tersliğim tutmuştu, inatlaşmıştım.

Dördüncü gün, akşam üzeri, içimde birden bire sinemaya gitmek hevesi uyandı. Sinema salonunda film izlemeyi severdim. Evde, televizyonda film izlemekle, sinema salonunda, beyaz perdede film izlemek arasında dünyalar kadar fark vardı. Sinemanın da tiyatronun da bir zamanı vardı elbette. İyi bir

filmi izlemek için, anında bilet bulmak zordu eskiden. Şimdi Bakü'deki sine-
ma salonlarını, izleyici olmadığı için işadamlarına kiraya vermişlerdi. Sine-
ma salonlarında başka işler yapılıyordu.

Otelin yanındaki sinemaya gittim. Faşistlerin acımasızlığını, İkinci Dünya
Savaşı sırasında Yahudilere yapılan işkenceleri ve kitlesel katliamları anlatan
bir film izledim. Filmin kahramanı bir Yahudi müzisyendi. O, faşistlerin eli-
ne geçmemek için sık sık yer değiştiriyor, hayırsever insanların evlerinde giz-
leniyor; sürekli ölümle yüz yüze geliyor; acı ve eziyetlere maruz kalıyordu.

Sinemadan çıktığımda hava kararmıştı. O filmin, insanın yüreğini burkan,
insanı dehşete düşüren etkisini hafifletmek için sokakta birkaç tur atmak ist-
tedim. Faşizm, gerçekten de çok büyük bir belaydı. Faşizm, dünyamızın çok
değişik yerlerinde, bugün de insanlığa dış bilemekteydi. Beni en çok şaşırtan
şey, Rus siyasetçilerinin faşizme meyli, Rus gençlerinin ise onların tuzağına,
böyle kolayca düşmeleri; çünkü bir zamanlar faşizme karşı mücadelede,
diğer milletleri kendi etrafında bir yumruk gibi birleştiren, bu mücadelede
binlerce kurban veren de Ruslardı!..

Bu düşüncelerle yürürken dalmışım. Birden kendime geldim. Otelden
epeyce uzaklaşmıştım. Geriye döndüğümde, üç kişinin garip sesler çıkartarak
adeta hırlaya hırlaya peşime düştüğünü farkettim. Giyim kuşamları etrafta-
kilerinden çok farklıydı. Saçları çok garip şekilde tıraş edilmişti. Birinin ba-
şının yan tarafları usturaya vurulmuştu, başının ortasında garip bir kekili var-
dı. Buğday tarlasında biçilmeyi bekleyen son deste gibiydi kekili. İkincisinin
tepesi ustura ile kazınmış, üçüncüsünün ise kafası çizgi çizgi traş edilmişti.

Sokak sakindi, pek gelen giden de yoktu. Adımlarımı sıklaştırıp bu başı
boşlardan hemen uzaklaşmaya çalıştım. Birden karşımda, boyu posu, giyim
kuşamı, hareketleri, arkamdan gelenlere benzeyen başka bir genç peyda ol-
du. Zayıf, uzun, sarı, çil şekilsizin biriydi. Yüzünde daha çocuk siması vardı.
Sırıtarak bakışlarını yüzüme dikti. Hayasızca sırıtıyordu. Her ihtimale karşı
kendimi savunmak için toparlandım ve çekinerek sordum.

— Ne istiyorsun genç?

Hayasız bakışlarını yüzümden çekmeden cevap verdi:

— Bilmiyor musun?

— Hayır, bilmiyorum.

O anda, beni takip eden gençlerden ikisi daha yetişip önüme geçti. Bunla-
rın aynı ekip olduğunu anladım. Birisi sordu:

— Ne işin var Moskova'da? Bilmiyor musun? Artık Moskova'da yaban-
cılara yer yok?

Düşünmeden aynı cevabı verdim.

—Hayır, bilmiyorum.

— Şimdi öğrenirsin.

Gençlerden biri, bunu dedikten sonra, elini göğsüme atıp aniden ve sert şekilde iteledi. Arkamdan gelenlerin biri arkamdaymış, eğilip bekliyormuş, fark etmedim. Darbeyi savuşturmaya çalışsam da arkamdakinin sırtından aşarak yere yuvarlandım. Ayağa kalkmaya çalıştım; ama fırsat vermediler. Üçü birden saldırıp vurmaya başladılar. Nereme denk gelirse tekmeye yumrukla vuruyorlardı. Başımı, yüzümü, ellerimle korumaya çalışıyordum. Sonraktan gelip geçenler, bu sahneyi görseler bile, yüzlerini diğer tarafa çevirip belaya bulaşmamak için sıvışıyorlardı.

Demin arkama saklanan ve benim düşmeme sebep olan genç, cep telefonunu çıkarmış, arkadaşlarının beni nasıl dövdüklerini, kameraya çekiyordu. Uzanıp iki elimle birden, o gencin ayaklarından yapıştım, olanca gücümle çekip üstüme yıktım. Ne kadar çabalasa, çırpınsa da ayaklarını bırakmıyordum. Arkadaşlarının hamlelerinden korunmak için, onun bedenini kendime siper etmiştim..

Birden, nerden geldiklerini göremediğim, iki uzun boylu genç yetişti. Gelenler, Rusları tepetaklak edip her birini bir yana fırlattılar. Beni dövenler, onların daha güçlü, hem de yabancı olduklarını anlayınca, korkup geri çekildiler. O kargaşada, başıma isabet eden tekmelerden dolayı gözüm karardı, kendimden geçtim. Son anda, kenardan birinin 'polis' diye bağırıldığını duydum. Ayıldığımda hastahenedeydim.

Polis karakolunda, işi tamamen başka bir şekilde olmuş gibi yazıp çizmeye çalıştılar. Güya saldıran, biz Azerbaycanlılar, dövülen Ruslardı.

Beni Rusların elinden kurtaranlar, Moskova'ya uluslararası yarışmalara gelen Azerbaycanlı sporculardı. Takımın antrenörü ve büyükelçilik işe el atınca polisler meseleye ciddi yaklaşmaya başladılar. Üstelik karşı tarafın, yani Rusların çekim yaptıkları cep telefonu, sağlam bir delil olarak elimizdeydi. Sporcular onu yerde bulmuşlar, benim zannederek almışlardı. Telefonu ortaya koyunca, polisler o telefonun sahibini ve diğer arkadaşlarını hemen bulup getirdiler.

Anlaşıldı ki bana saldıranlar, küçük bir Skinhet çetesiymiş. Cep telefonunda, çektikleri diğer görüntüler de vardı. Bu ekip, sokakta, köşede, bucakta, parkta, metroda, kısacası ıssız buldukları her yerde, özellikle geceleri tek düşürdükleri, yani avladıkları Kafkaslıları dövmek, onların kolunu bacağına kırmak, nefeslerini kesmek işini yapıyorlarmış. Telefondaki görüntüler, gaddarlık, acımasızlık, vahşilik açısından sinemada gördüklerimden hiç de farklı değildi; ama bir fark vardı. Sinemada, izlediğim filmde gördüğüm faşistler, Hitler'in yolunu izleyenler, cep telefonundakilerse Skihentlerdi, yani Rus faşistleri.

Kendilerini Rus faşistleri olarak adlandıran bu gençlerin, nereden, nasıl türediklerini asla kavrayamıyordum; çünkü onların anne babaları, faşizmin ne demek olduğunu herkesten daha iyi biliyorlardı. Aslı mucize ise şuydu ki

H E C E Ö Y K Ü

bir zamanlar faşizmi yeryüzünden silip atmaya çalışan bir milletin evlatları, şimdi faşizmin bayraktarlığını yapıyorlardı. Ülkeden kovmak istedikleri Kafkaslılar ise üstünde gezdikleri bu toprakların azatlığı uğruna, onların ataları, babaları ile birlikte, faşizme karşı tek yumruk olup mücadele etmişler, kan döküp can vermişlerdi. Peki bu gençleri dünyaya getiren, onları yetiştiren, o neslin evlatları değil miydi?

* * *

Üçüncü gün biraz iyileştim. Doğrudur, vücudumdaki yaralar, ezikler hâlâ mosmordu, hâlâ çok ağrıyordu. Ayağa kalkıp dolaşamıyordum; ama aklım basımdaydı. Öğleye doğru, Skinhetlerden birinin babası, hastaneye geldi. Uğradığım saldırıdan dolayı beni yoklamaya, özür dilemeye gelmiş. Odama gelmek için izin vermemi istediler..

Elbette, itiraz etmedim. Faşist, ırkçı olan ve yabancılara saldıran bir gencin babası ile görüşmek ilginç olmalıydı. Kaç gündür zihnimi kurcalayan soruları bu adama sorup ondan cevap almak istiyordum. Oğlun kimlerle arkadaşlık ediyor, kimlerle oturup kalkıyor, haberin var mı? diye sormak istiyordum. Faşist bir gencin babası, acaba neler hissediyordu? Oğlu hakkında ne düşünüyordu? Belki de oğlunun yanlışlıkla adam öldürmeye teşebbüs ettiğinden, davadan vazgeçmemi istiyordu, kim bilir?

Oğlanın babası benim yaşlarımda bir Rustu; ama benden daha uzun, daha boylu posluydu. Saçları gürdü; ama çoktan ağarmıştı. Elinde küçük bir sepet de vardı. Biraz mevve ve yiyecek getirmişti.

Ürkek hareketlerle, utana sıkıla karyolama yaklaştı. Birden durdu, olduğu yerde donup kaldı. Gözlerine inanmıyormuş gibi dikkatle eğilip yüzüme baktı ve:

— Mamed! Sen misin, deyip ileri atıldı.

Ben de çok şaşırmıştım. Sanki rüya görüyordum. İlahi, bu gelen Tolik'di! Önceleri o, bana Mamed diye seslenir, ben de ona Tolik derdim; ama Tolik, Volgograd'da, daha doğrusu, Volgograd eyaletinin Voljski şehrinde yaşıyordu. Acaba burada ne yapıyordu? Yoksa beni dövenlerden biri, gerçekten de Tolik'in oğlu muydu? Yoksa oğlunun tutuklandığını duyup uçakla mı gelmişti?

Ben, Tolik'i son kez, neredeyse yirmi yıl önce görmüştüm. Hem de Voljski'de. Bizim tanışıklığımız, dostluğumuz ise daha eskiydi. Onunla tanışmamızın da garip tarihçesi vardı.

* * *

O zamanlar, çocukluk arkadaşım Voljski'de yaşıyordu. Ben işten fırsat buldukça uçağa atlayıp onun yanına gidiyordum. Bir keresinde, yine oraya gidiyordum. Hava kıştı. Yeni yıl arefesi idi. Uçak olumsuz hava şartları nedeniyle Volgograd yerine Mineralni Vodi şehrine inmişti. Tam üç gün burada kalmış, havanın düzelmesini beklemiştik. Uçağımız üçüncü gün akşam,

nihayet havalanmış, gece saat on birde de Volgograd'a inmişti. Voljski'ye her zamanki gibi otobüsle gitmiştim. Voljski'ye vardığımda gece yarısıydı. Mineralni Vodi'da, havaalanında, sandalyelerin üstünde, tam üç gün yattığımdan dolayı üstüm başım berbat haldeydi. Saç sakal birbirine karışmıştı. Gecenin bir yarısı, üstelik bu kılıkta, arkadaşımın kapısını çalmaya utanıyordum. Yine önceki gibi yalnız, bekar olsaydı neyse. Yeni evlenmişti, karısının nasıl biri olduğunu ise bilmiyordum. Bu yüzden geceleme için bildiğim otelleri dolaştım; ama aksi gibi hiçbirinde de yer yoktu.

Son otelden ümitsiz bir halde dışarı çıktığımda ise kapının ağzında, biri beni yakaladı. Tolik'ti. Resepsiyondaki adam ile tartışmamıza şahit olmuştu. Bana sordu:

— Kalacak yer mi arıyorsun?

Ben cevap vermeden önce Tolik'i baştan ayağa, dikkatlice süzdüm. O zamanlar, uzun boylu, 30-35 yaşlarında, genç, yakışıklı bir adamdı. Tolik; duruşu, bakışı, konuşması ile hafif içkili olduğunu belli ediyordu. Otelin restoranında arkadaşlarıyla biraz demlenmişti. Sırtında kalın bir kürk, başında ise o zamanlar moda olan, norka marka bir papak vardı.

— Evet, kalacak yer lazım, dedim.

— Arkamdan gel, ben sana yer bulurum, dedi.

Otelden dışarı çıktık. Rusların karakterini az çok bilirdim. O zamana kadar, onlardan hiçbir kötülük görmemiştim. Bu nedenle hiç çekinmeden Tolik'in arkasına düştüm..

Tolik, bir taksi çağırdı, önce onun evine gittik. Koltuğundaki ekmeği kanısına verdi. Beni gösterip dedi ki: Bu Kafkaslı, misafirim. Kalacak yeri yok. Onu halamgile götüreceğim. Karısı kem küm edip memnuniyetsizliğini bildirse de fazla ses çıkarmadı. Yolda Tolik, özür diledi: Ailece bir odalı misafirhanede yaşıyoruz, yoksa seni kendi evimde; hem de seve seve misafir ederdim, dedi.

Halasının evi az ilerde, eski, iki katlı bir evdi. Kadın bu evin, sadece bir odasında yaşıyor, diğer odaları ise pansiyon olarak işletiyordu. Kendisi, gerekirse mutfakta yatıyor, diğer odalarını, benim gibi kalmaya yer bulamayanlara kir alıyor, kazandığı parayla de geçimini sağlıyordu. Tolik, beni buraya, halası üç beş kuruş kazansın diye getirmişti; ama buraya da geç kalmıştık. Halası üzülerek yer olmadığını söyledi. Çaresiz geri döndük. Vakit kaybettiğimize değmedi.

Tolik, bu durumu kafasına takmadı, oradan geçen bir taksiyi daha durdurdu, bindik. Mikrorayon'a sür, dedi. Söylediğine göre orada kızkardeşi yaşıyordu. Şehirden, daha doğrusu, şehir merkezinden uzaklaşıyorduk. Ben Voljski'yi iyi bilsem de şehrin bu taraflarını hiç görmemiştim. Arkadaşımın evi ise şehir merkezindeydi.

Mikrorayon'daki binaların çoğu yeniydi ve sekiz on katlı apartmanlardı. Taksiden, Tolik'in kızkadeşinin kaldığı binaya hayli uzakta indik. Yokuşa yukarı çıkan yol, buz bağlamıştı, kaygandı. Sürücü özür diledi, zinciri olmadığını, arabayla bu dik yokuşa çıkamayacağını söyledi. Her taraf bembeyaz kardı. Buradan, kışın şiddeti daha fazla hissediliyordu.

Tolik önde, ben arkada, karları yara yara yokuşu tırmanmaya başladık. Etrafta ses seda yoktu, in cin top oynuyordu. O sırada Tolik bana doğru dönüp: "Ver, çantanı ben taşıyayım, yorulmuşsundur." dedi. Teşekkür ettim, çantanı vermedim. İçinde elbiselerim ve memleketten arkadaşşıma aldığım hediyeler vardı.

Gecenin bu vaktinde, bu yabancı yerde, yapayalnız Tolik'in arkasına düştüğüm için kendime kızıyordum. Aklıma kötü şeyler geldi, evhamlandım. Tolik, çantamda kıymetli bir şeyler olduğunu düşünüp birden bana hücum etseydi, ne yapacaktım? Bu iri yarı adama, gücüm de yetmezdi. Her ihtimale karşı tedbiri elden bırakmıyor, onun epeyce arkasından yürüyor ve her hareketini dikkatle izliyordum...

Yüksek, dokuz katlı bir binanın önünde durduk. Üçüncü bloka girip asansör ile beşinci kata çıktık. Tolik'in kızkadeşi burada yaşıyordu. Tolik zile bastı. Bir hayli bekledik. Neden sonra hafif ayak tıkırtıları geldi. Nihayet, kapı aralandı. Kapıyı açan adam, uykulu gözlerini ovalayarak kusura bakmayın dedi ve bizi içeri aldı. Tolik, ayaküstü beni tanıttı:

— Kafkaslı misafirimdir, kalacak yeri yok.

— Mutfığa geçin, dedi, Tolik'in eniştesinin davranışlarında hiç de memnuniyetsizlik yoktu. Eliyle, bize sağ tarafı gösterip kendisi sol tarafa döndü ve ekledi: Elbisemi giyip geliyorum; lakin adamın girdiği odadan, uykulu, homurdanan, huysuz bir kadın sesi geldi. Bu ses, aniden kesildi. Şüphesiz Tolik'in bacısıydı. Yanımıza tekrar gelen Tolik'in eniştesi, diğer odaya ses gitmesin diye, mutfağın kapısını iyice bastırdı. Ben ne kadar engel olmak istesem de adam büyük bir misafirperverlikle çay demledi, yemek ısıttı. Tolik, telefonla karısını arayıp merak etmemesini, burada kalacağını söyledi. Yeni tanıştığımız dostlarla biraz sohbet ettikten sonra, ev sahibi, üstüme başıma, saçıma sakalıma bakıp:

— Bir duş almak ister misiniz, dedi.

Tolik de kenardan eniştesinin dediğini onayladı. Onlara, bu nezaketinden dolayı teşekkür edip banyoya geçtim. İçeri girer girmez, banyonun kapısını arkadan kilitledim. Zihnimdeki kötü düşünceleri bir türlü atamıyordum. Belki de bütün bu düşüncelerin kaynağı, cebimdeki paralardı. Paralarımı, kabanımın ta iç köyneğine diktığı bir cepte saklıyordum. Uzak bir sefere çıkan Kafkaslının, yanında epeyce para olacağı, bu iki akrabaya malum olsa gerekti. İkisi birleşip üstüme çullansa, birleşip beni öldürseler, yakınlarım benim başıma ne geldiğini asla öğrenemezlerdi. Sadece, Voljski'deki arkadaşımı ziya-

ret etmeye gittiğimi biliyorlardı, o kadar. Şüphesiz, çoktan arkadaşımın evine ulaştığımı düşünüyorlardı.

Ev sahibi, kapıya vurup: "Aynanın önünde jilet var, traş olabilirsin." dedi. O ana kadar aynanın önündeki sabunları, şampuanı kullanıyordum. Jileti alıp traş olmayı düşünsem de çekinmiş, el sürmemiştim.

Banyodan çıktıktan sonra çay ikram ettiler, içtik. Saatin kaç olduğunu unutmuştum. Gece, iki kişilik karyolada, Tolik'le eniştesinin arasında yatacaktım. Kararı ben vermiyordum. Bir müddet uyumamaya çalıştım. Uyusam da onların uyuduğundan emin olduktan sonra uyuyayım, diye düşündüm.

* * *

Çocukluk yıllarımda yaşadığım bir olayı hatırladım. O zaman, henüz rayonda, şehrin kenarında yaşıyorduk. Bir akşam vakti, komşumuzun evinden feryat figan yükseldi. Babamla birlikte komşulara vardık. Bahçede, balkonun hemen önünde, 15-16 yaşlarındaki bir Ermeni genç dikiliyordu. Komşunun oğlu ile birlikte gelmişlerdi. Aynı yaşlardaydılar. Komşunun oğlunun dediğine göre, Ermeni genç yolunu kaybetmişti. Yürüyerek köye doğru gidiyor-muş, güya yolunu azdırıp bu tarafa gelmişti. Azerbaycan Türkçesini bilmi-yordu. Derdini Rusça anlatmış, komşunun oğlunu ikna etmişti. Komşunun oğlu Behrem, zeki bir çocuktu; evlerinin en büyüğüdü. Annnesine: "Gece bizde misafir kalsın, yarın otobüs terminaline götürürüm, nereye gidecekse yolcu ederim." diyordu. Behrem'in annesi, okuması yazması olmayan dul bir kadındı. Ermeni lafını duyar duymaz, başını taşlara vurdu: Vay!! Çabuk bu-nu kapı dışarı et! Bir Ermenimiz mi eksikti? Nereden getirdin bunu? Kadının babasını, geçmişte Ermeni-Müslüman davasında, Ermeniler öldürmüştü.

Sovyet eğitim sistemiyle yetişen Behrem, anasını ikna etmeye çalışıyordu: Ermeni Müslüman savaşı diye bilinen o dava, bizi istemeyen düşmanların fit-nesi neticesinde baş veren tarihi bir yanılgıdır. Bu, yolunu kaybeden Ermeni gencin, geçmişte olan talihsiz olaylara hiçbir dahli yoktur. Üstelik hiçbir suçu da yok. Eğer öyle olsa, amcamızın oğlu Ermeni bir kızla evlenir miydi? Hiç-bir şey duymak, dinlemek istemeyen kadın, asla kararından vazgeçmiyordu...

Babam, kadını sakinleştirerek Ermeni genci bizim eve getirdi. Babam sorunca, genç de başına gelenleri anlatmıştı: Erivan'da kalıyoruz. Yaz tatilini geçirmek için Hankendi'ndeki ninemgile geldim. Arkadaşlarla birlikte oto-büse binip buraya, sizin şehre gelmiştik. Birden arkadaşlarımı kaybettim, bu-rayı da bilmiyorum. Kayboldum.

O akşam, Ermeni genci, yedirip içirip evimizde yatırdık. Ertesi gün cebine harçlığını da koyup terminalden Hankendi otobüsüne bindirip gönderen babam: "Bunlara, daha beşikteyken Türkler bizim düşmanımızdır." diye öğretiyorlar.

Zavallı çocuk, sabaha kadar yatağın içinde dönüp durmuş, uyuyamamıştır. Babamdan, Ermenilerle ilgili bu sözleri ilk kez duymuş, çok şaşırmıştım.

Gariptir, tarih boyunca Ermeniler, rahat bir sığınak bulmak, kendi devletlerini kurmak arzusu ile çingeneler gibi bütün dünyayı dolaşsalar da her zaman, her yerde istenmeyen kişiler gibi reddedilmiş, kovulmuşlardı. Sadece, dünyanın en cesur, cengaver, aynı zamanda yüreği en yumuşak milleti olan Türkler, Ermenilere kendi yurtlarından sığınak vermişler, onların devlet kurmalarına bile ses çıkarmamışlardı. Türkler, bunca iyiliğe karşılık, Ermenilerden defalarca namertlik görseler de darılmamış, birlikte yaşamaya razı olmuşlardı. Acaba Ermeniler, bu konuda bir kere olsun düşünmüşler miydi?

* * *

Kaç gündür doğru dürüst uyuyamamıştım. Çok yorgun olduğum için, bunları düşünürken tatlı bir uykuya dalmışım. Uyandığımda, güneş çoktan doğmuştu. Sağıma soluma baktığımda sadece Tolik'i gördüm. Tolik:

— Ev sahipleri işe gittiler, dedi, benim de gitmem lazım; ama senin için bu saate kadar kaldım. İstiyorsan biraz daha yat, dinlen. Ne zaman gitmek istersen, kapıyı kilitleyip anahtarı dış kapının önündeki paspasın altına bırak.

Tolik'in işlerini aksattığımı düşünüp hemen yataktan kaltım.

—Hayır, iyi dinlendim, yeter, ben de geliyorum, dedim.

Tolik'le birer bardak çay içip evden çıktık. Yolda Tolik, bana iş telefonunu verdi, başın sıkışırsa ara, dedi... Arkadaşım başıma gelenleri duyunca çok kızdı, sitem etti. Şansın varmış da iyiliksever, temiz kalpli insanlara rastlamışsın dedi. Birlikte Tolik'e telefon ettik. Tolik fabrikada çalışıyormuş, vardiya şefiymiş. Konuşup mesaiden sonra görüşmek üzere sözleştik. O günden sonra, artık Voljski'de iki arkadaşım vardı. Ne zaman Voljski'ye gitsem, Tolik'e de uğruyordum.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, ortalık karışmıştı. Ben, daha sonra Rusya'ya hiç gidemedim. Voljski'de yaşayan arkadaşım aracılığı ile Tolik'ten ara sıra haber alıyordum. Daha sonra arkadaşım, orada yaşamının zorlaştığından şikayet ederek Bakü'ye döndü. Tolik ile de irtibatımız koptu. Bir daha birbirimizden haber alamadık.

* * *

Tolik ile hayli dertleştik. Arkadaşım Bakü'ye döndükten sonra, o da Moskova'ya taşınmıştı; lakin Moskova'da işleri iyi gitmemiş. Ağır bir hastalık geçirmiş, uzun bir tedavinin ardından, malulen emekli olmuştu.

Voljski'de onunla son kez görüştüğümüzde, Tolik'in bir kızı, bir oğlu vardı. Onlar da beni iyi tanıyorlardı. Sokakta, arkadaşları ile bana saldıran oğlan ise daha sonra doğan, ikinci oğluydu.

Tolik, oğlunun sebep olduğu bu olaydan dolayı büyük bir mahcubiyet duyuyordu. Nasıl özür dileyeceğini bilemiyordu. Aynı gün akşam üzeri, karısıyla birlikte, tekrar hastaneye geldi. Yanında eski bir fotoğrafı da getirmişti.

Voljski'de, onun yeni aldığı evde, ailesi ile birlikte çekildiğimiz bir fotoğraf-tı. Hastahanede, herkes bizden bahsediyor, meydana gelen üzücü olaydan do-layı çok üzülmüyorlardı.

* * *

Hafta sonu, hastaneden çıkarken beni karşılamaya Moskova'da yaşayan akrabam, Azerbaycan büyükelçiliğinden bir görevli, Tolik ve Tolik'in oğlu ile birlikte tutuklanan çocukların anne ve babaları, birkaç gazeteci ve televiz-yon kanallarının muhabirleri gelmişti. Bu hadise, beklenmedik şekilde, Rus-ya'daki faşizm aleyhine bir propaganda vasıtasına çevrilmişti. Muhabirler, birbiri ile yarışırmasına soruyorlardı:

— Gençleri affedecek misiniz?

Benden, gençleri affetmemi bekleyen anne ve babalara, beni soru yağmu-runu tutan muhabirlere: "Meydana gelen bu üzücü olayda, her birinizin bir miktar payı olduğunu biliyor musunuz? Yaptıklarınızdan dolayı pişman mı-sınız?" diye asıl benim sormam gerekiyordu.

Ben, o gençleri affetsem de affetmesem de son sözü mahkemedeki hakim-ler söyleyecekti. Bana kalırsa asıl tutuklanması gerekenler, hapisteki gençle-ri aldatarak cinayet işlemeye azmettiren baş belası siyasetçilerdi.^

Eyyaz Zeynalov, 18 Ocak 1950 tarihinde Karabağ'ın en güzel köşesinden birinde Ağdam şehrinde doğdu. Babası tüccar, annesi ilkokul öğretmeni idi. 1969'da Ağdam'da 1 Nömrəli İlkokul'u bitirdi. Li-se tahsilini Ağdam'da, üniversite tahsilini Bakü'de Azerbaycan Pedagoji Enstitüsü'nde o zaman ensti-tütün adı "V.İ.Lenin adına API" idi; şimdiki Azerbaycan Dövlət Pedagoji Üniversitesi'nde yaptı. 1973 yılında Azerbaycan Dili ve Edebiyatı Fakültesini bitirmiştir. 1973 yılında Salyan şehrine öğretmen ola-rak tayini çıktı. Aynı yılın mayıs ayında askerliğe çağrıldı. Sonra kısa müddet Bakü'de "Azerbaycan mektebi" dergisinde çalıştı. Çeşitli sebeplerden birkaç yıl Rusya'nın Volgograd vilayetinde, Ukray-na'nın Zaporijje, Donetsk şehirlerinde yaşamış, muhtelif işlerde çalışmıştır. Aynı zamanda Ağdam'-da çıkan o zamanki "Lenin Yolu" gazetesinde çalışmıştır. Çeşitli gazetelerde hizmetlerde bulunmuştur. Bir müddet Rusya'da, Ukrayna'da çeşitli işlerde çalışmıştır. Ağdam Ermeniler tarafından işgal edilince ailesiyle Bakü'ye göçmüş Garadağ Rayonu, Lökbatan kasabasına yerleşmiştir. Evlidir. Bir oğlu, bir kızı; kızından iki tane de torunu vardır. İlk hikayeleri henüz ortaokulda okurken gazetede yayımlanmış-tır. Çeşitli dergi ve gazetelerde zaman içerisinde birçok hikayesi yayımlanmıştır. İlk kitabı 1990 yılında Bakü'de Yazıcı Yayınevi'nden "Rengsiz yuhu" (Rensiz Rüya) adıyla yayınlandı. Ermeni hücumları, işgali ve kaçkınlarla ilgilendiği için uzun müddet sanat işlerinden uzak kalmıştır. On yıl zarfında küçük hikayeler yazmıştır. 1999'da "Bahalı şokolad gutusu" adlı küçük bir kitap yayımladı. 2000 yılından be-ri yenide ciddi şekilde yazarlık işlerine başlamıştır. Yaklaşık on yıldır Azerbaycan Yazarlar Birliği'nin üyesidir. "Rengsiz yuhu", "Bahalı şokolad gutusu", "Qarabağ hekayeleri", "Hekayeler", "Qırmızı alma-lar", "Qış güneşi" adlı kitapların yazardır. 2007 yılında "Avropa Neşr Metbu Evi" Eyyaz Zeynalov'u "En yahşı vatanpərvər yazar" Uluslararası Altın Ödülü'ne layık görmüştür. Avrasya Yazarlar Birliği ta-rafından 2008 yılında düzenlenen Kaşgarlı Mahmut Uluslararası Hikaye Yarışması'nda dereceye gir-miştir. Hikayeleri Rusya'da, Ukrayna'da Rusça ve Ukraynaca olarak; Türkiye'de Türkiye Türkçe-si'nde Kardeş Kalemler, Edebiyatta Yankı, Dönence, Berceste, Türk Ocağı Dergisi (Kayseri Şubesi) dergilerinde ve Türk Ocağı web sayfasında yayımlanmıştır. Azerbaycan Yazarlar Birliği ve Avrasya Yazarlar Birliği üyesidir.

NOVRUZ NECEFOĞLU¹

Türkçesi: İmdat AVŞAR-Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

KISMETLİ MİSAFİR

Duydum ki Mansur Usta, benim bir fotoğrafını çerçevelettirip demirci dükkânının başköşesine, üstelik herkesin göreceği bir yere asmış. O fotoğrafın, bir hatıra olsun diye Mansur Ustaya verdiğim gençlik fotoğraflarımdan biri olduğunu düşündüm. O günden sonra, sözünün eri ve kendi dünyasının ağası olan bu demir ustasının, kendi dükkânında yaptıklarını, fotoğraftaki genç halimle seyretmeye başladım.

* * *

Her sabah ufukta yükselen güneşi çekiç sesiyle selâmlayarak dükkânını açan Mansur Usta, o gün de, her zaman yaptığı gibi avluyu dolaştı, meyveleri daha yenice sararmaya başlayan ayva ağacının yanından geçti ve akşama kadar demir döveceği dükkânının önüne geldi. Sürgüsünü yukarı kaldırdığı kapıyı açtı ve ağır adımlarla içeri geçti. İçeride, duvar boyunca dizilmiş kömür torbalarından birini ocağa boşaltıp ateşi yaktı ve körüğü yokladı. Körüğün, havayı içeri çeken yeri iyi çalışmıyordu. Hayli demir seçip sırayla ocağın etrafına yerleştirdi. İşlerin açıldığı, bağ bahçe işlerinin kızgın çağı olduğundan, bugün de işinin çok olacağını biliyordu. Duvarın dibindeki tahta kutularda, duvar boyu sıralanmış raflara dizdiği at nallarını, nal mihlarını, zikkeleri, tırpanları, orakları, kısaca gerekli alet edevatları bir bir gözden geçirdi. Dükkânda, işi olanların işini bitirip yola salmak, yolda kalanlara yardım etmek için oldukça fazla ihtiyat malzemesi vardı. Yerine göre kullanılacak irili ufaklı çekiçlerin en ağırını önce sağ, sonra sol eliyle kaldırıp yıllardır dost olduğu örse birkaç darbe indirdi. Sanki yoğun geçecek bir iş gününün arifesinde, kolunun, bileğinin gücünü ve örsün dayanıklılığını sınyordu. Darbe tam yerine inmişti; örsden gelen ses de "ben hazırım," diyordu. Bunu hissedince keyfi yerine geldi. Bahçeye çıktı ve yapacağı işleri düşünmeye başladı. Komşu avludan gelen ve ansızın duyduğu öksürük sesi, onu bu düşüncelerinden ayırdı. Komşusu Balali, boynunu yana eğmiş, avlunun içinde oraya buraya volta vuruyor, arada bir de kesik kesik öksürüyordu.



Mansur Usta: "İyi sabahlar komşu, hayırdır, niye böyle şaşkın şaşkın dolaşanıp duruyorsun avluda, yoksa bu gece uyuyamadın mı?" diye seslendi.

Balali: "Sağ olasınsa usta, üstünden ırak olsun, biraz hâlsizim. Yaz ortasındadır da üşütmüşüm," dedi.

Mansur Usta: "Allah şifa versin, dedi ve evine doğru yürüdü, merdivende duran kovanın musluğu açtı, elini yüzünü yıkayıp havluyla kuruladı ve ikinci katı, kızıla çalan kalın çam tahtalarından yapılmış, üstü kiremitli evinin balkonuna çıktı. Balkonda sağa sola baktıktan sonra, halının üstünde çöktü ve bağdaş kurup oturdu. Ortalıkta kimse gözüküyordu. Küçük çocuklar, hâlâ uyuyordu. Büyüklerse tan yeri ağarırken sığırları, davarları otlağa götürmüş, çalı çırpı ve odun toplamak için ormana gitmiş olmalıydılar.

Mansur Usta, hanımı Pakize'nin halının üstünde serdiği temiz, beyaz sofrayı bezini kaldırdı, dizinin üstüne örttü ve yemeklere şöyle bir göz gezdirdi. Sofraya, kahvaltı için ne gerekiyorsa dizilmişti. Pehlivan yapılı Mansur Usta "Bismillah" dedi ve büyük bir iştahla sofradakileri yemeye başladı. Bolluk bereket vardı sofrada, bir tabak balı kaşıklayıp yarılardı, yağ, kaymak, tulum peyniri, tandır ekmeği... yemeği yedikten sonra sofrayı bezini sininin üzerine örtüp "Yarabbi şükür" diyerek ayağa kalktı ve balkona çıktı. Balkonda volta atıp dolandı bir süre, sonra küçük tepelerin üstünden sağa sola doğru giden yolları seyretmeye başladı.

...Pakize, sırtına alıp bahçeye indirdiği kilimi dükkânın önündeki koca dut ağacının altındaki tahta divana sermekle meşguldü. Biraz sonra eve gelip kilimin üstüne dizmek için minderleri de götürecekti.

Tepelerin arkasından yükselen yaz güneşi, evdeki gölgeleri kovmuştu. Yakın ve uzak köylerden gelen müşteriler, nallattırmak için getirdikleri atlarını dükkânın arkasındaki kazıklara bağlamaktaydılar.

Mansur Usta, balkondan avluya indi, müşterileriyle selâmlaşıp hâl hatır sordu ve ömrünü, yıllarını verdiği demirci dükkânına girdi, elini çekicine attı ve hevesle çalışmaya başladı. Harman zamanı olduğundan, köylülerin işleri ateş üstündeydi ve tan yeri ağarırken dükkâna gelip işini hâlettirip gidenler de vardı, hayranlıkla Mansur Ustayı seyredip sıranın kendilerine gelmesini bekleyenler de...

Mansur Usta, domur domur terleyen iki atı nallayıp sahiplerini yolcu etmiş, şimdi de Leytili Sübhan'ın kıratını nallıyordu.

Öğleye iki saat kalmıştı ki, avluya bir atlı girdi. Gelen adam atından inmeden:

— Selâmunaleyküm ağalar, hoş bulduk, dedi avludakileri selâmladı.

Mansur Ustanın eli işte olsa da etraftan gelen seslere kulak kabartıyordu. Çekiç ve örs sesleri arasında da olsa, gelen adamı sesinden tanıdı. Gelen bu atlı, civarda hatırı sayılan ve itibar sahibi olan Darnohurlu Meybulla idi. Us-

ta çekici yere koydu, nallamakta olduğu atın ayağını bıraktı ve doğrulup yeni gelen misafire doğru giderek:

— Aleykümselâm Meybulla, hoş geldin, dedi, havluyla sildiği elini Meybulla'nın ona uzanan eline doğru götürse de: "Bağışla, elim kirli, deyip kolunu uzattı ve yeni gelen misafirle, daha doğrusu yeni müşterisine hal hatır sordu.

Meybulla: "Senin elinin tozuna kurban, nasılsın, hâlin vaktin yerinde mi Mansur Usta?" Diye, hürmetle konuşmaya başladı.

At nallatmak, tandır şişi, maşa, zikke, dirgen, orak yaptırmak, bıçak, tırpan bileylettirmek için sabahın erken saatlerinden beri bekleyenler de ayağa kalkıp ihtiramla Meybulla'yı selâmladılar. Delikanlılardan biri ileri çıkıp atın dizginini Meybulla'nın elinden aldı ve atı kenara çekip oturdukları yerden biraz ötede, avlunun sol tarafındaki ahırın gölgesindeki direğe bağladı.

Meybulla delikanlıya:

— Yeğenim atı çok uzağa götürme, beni avare etmeyesin, amandır! Dedi, evhamlandı, söylendi. Böylece Mansur Ustanın, onun işini önceye alacağını düşünüyordu.

Usta, Meybulla'ya dut ağacının altındaki divanları gösterip:

— Ayakta kalma, geç otur, yoldan geldin, hele bir nefesini topla, inşallah, senin işini de bitirir uğurlarız, dedi.

Meybulla, divanlara yaklaşıp kilimin üstündeki minderlerden birini altına çekti. Demin geldiğinde ayağa kalkıp onu selâmlayanlar da tekrar yerlerine oturdular.

Usta yarıda bıraktığı işine döndü. Bir yandan bütün dikkatiyle işini yapıyordu; diğer yandan da yeni gelen misafirle, uzun zamandır ihtiramla karşılanmaya alışmış, bir zaman buraların orta hâlli memurlarından biri olan Meybulla ile sohbet ediyordu.

Usta, o sırada nalladığı atın sahibi Sübhan'a doğru dönerek: "Zavallı hayvanı, çok nalsız çalıştırmışsın, taşlar, çakıllardan dolayı zavallı hayvanın toynakları yara olmuş, toynakları dökülmüş, iyi bakmamışsın ata," diye onun suçunu yüzüne vurdu, şikâyetini dile getirdi.

Sübhan: Evet usta, doğru söylüyorsun, canım sana kurban olsun, işlerimi yetiştiremiyorum, bütün işlerim de bu hayvanın üstünde, dedi. Sonra başını dönderip dut ağacının gölgesinde oturan Meybulla'ya doğru bakarak devam etti: "Usta ben, o bahtı yaver gidenlerden değilim ki atın nalı düşer düşmez işimi bir kenara bırakıp da sana geleyim..."

Mansur Usta, onun sözünü duymazlıktan gelip Meybulla'ya döndü:

— Sizin oralarda ne var, ne yok? Torunların bu yaz da yanındalar mı?

— Evet, torunlar geldiler, yanındalar. Sağ ol, hepsi de iyiler. Onların diline düştüm ve bu sıcakta, iki nehir geçip öküz öldüren yokuşu da çıkıp Ga-

yalı'ya, senin yanına geldim. Torunlar ateş gibi maşallah. Gözden kayboldukları gibi atlara binip koşturuyorlar. Atları sulamaya, otlatmaya götürüyoruz diye götürüp, akşama kadar koşturuyorlar. Şimdi de canları yayla istedi. Bir haftadır bizi yaylaya götür diye başımın etini yiyorlar. Canları, Kükürtlü pınarda kebab yemek istiyor. Düşündüm ki, bu at boşalmış, bu takırdayan nallarla taşlı, çakıllı yollardan gidip gelemeyiz. Atı sürüp doğru senin yanına geldim, dedi Meybulla ve etrafta oturanları gözden geçirip kendinden emin şekilde ilave etti: "Biliyorum, inşallah beni hemen yolcu edersiniz..."

Onun bu sözleri sabah erken saatlerden beri sıra bekleyenlerin pek hoşuna gitmedi, hatta birkaçı göz ucuyla birbirlerine bakarak, istemeye istemeye öksürdüler.

Meybulla yanılmıştı. Mansur Usta gibi oturanların da hürmet ettikleri bu eski devlet görevlisi "Benim işimi çabuk hâlleddersiniz" cümlesini sarf ettiğinde, onları da dikkate almalıydı; önce onlara sormalıydı onlardan izin almalıydı.

Usta durumu anlayıp müşterilerine:

— Öğle oldu. Sabahtan beri hiç nefesimi toplamadım. Siz de acıkmışınızdır. Gelin önce bir parça ekmek yiyelim, sonrasına bakarız, dedi sonra da Meybulla'ya dönüp: "Çocuklar da epeydir bekliyorlar, itiraz etmezler herhâlde, senin işini de bir şekilde hâlleder göndeririz," diyerek duvarda asılı duran kovanın önüne geldi, kollarını çemreyip ellerini sabunlaya sabunlaya eve doğru seslendi:

— Hey! Kim var orda? Pakize, neyiniz var, getirin bakalım, açlıktan dizimizin bağı çözüldü.

Evin sahibesi Pakize de:

—Mansur, patatesli ayran aşısı pişirdim, diye cevap verdi. Sonra çocuklarla yardımlaşıp sofrayı, ekmeği, kabı kacağı ve fokur fokur kaynayan, içinden mis gibi kokular gelen iri kazanı ocağın üstünden alıp avluya, dükkânın önündeki koca dut ağacının altındaki divanların ortasındaki masaya taşımaya başladılar.

Pakize, sofrayı serip ekmek leğenini ortaya koydu. Birkaç tane iri başlı kırmızı soğan da getirdi. Ayran aşısının tabaklara konulmasını beklemeye sabredemeyenler, ortaya koyulandan, sofrada olanlardan iştahla yemeye başladılar.

Meybulla ise durup bakıyordu. Daha sofraya el uzatmamıştı.

Pakize ayran aşısını büyük tabaklara koyup birer birer sofraya dizdi. Kaşık sesleri acıkmış müşterilerin hayat senfonisini icra ediyordu. Bazıları sıcak yemeği kaşıkla alıyor, ağzına yakınlaştırarak üfürüyor, soğutarak içiyordu. Önlerindeki taslara ekmek doğrayıp öyle yiyenler de vardı. Usta ise ayran aşısını eski, tahta kaşığıyla içiyordu.

Bugünkü kısmetlerine bu sofradakiler düşen adamlar, ayran aşından içtikçe oh deyip Pakize'yi methediyorlar, ustanın hayat arkadaşına:

— Sofranız bereketli olsun, ellerinize sağlık diyorlardı.

Meybulla'nın sofraya el uzatmadığını, nasibi olandan kaçtığını gören Mansur Usta, başını kaldırdı ve ona doğru dönerek:

— Meybulla, vallahi ayran aşı çok lezzetli, dedi. Mis gibi de kokuyor mübarek. Gel birader bir tadına bak, yoldan geldin, acıkmışsındır...

Meybulla oturduğu yerde, altındaki minderi düzeltip biraz da alaycı bir ifadeyle:

— Bakıyorum yumulmuşunuz, dedi, sözüne biraz ara verip devam etti: "Bu ayran aşını, Allah düşmanıma da nasip etmesin..."

Mansur Usta, bir an ne yapacağını bilemedi. Bu nezaketsiz söz karşısında durakladı, bakışları Meybulla'nın yüzüne kilitlendi. Birden bire kaşıkların seslendirdiği senfoninin ahengi de bozuldu. Ustanın kaşığı, elinde öylece kuryup kalmış, lokması boğazına takılmıştı, ne yutabiliyor, ne çıkarabiliyordu. Bu nasıl sözdü? Hürmet ettiği, öyle pek de kötü sayılmayan bu adamın, me-mur olduğu günlerde bir misafirlige gittiğinde, daha içeri dahi girmeden, öyle bahçedeyken önüne getirilen kavurmalı pilavın hayalinde olduğunu düşündü. Kimbilir, belki de yarın gideceği yaylada, Kükürtlü Pınarda yiyeceği kebabın havasındaydı. Derinden nefes alıp boğazında kalan lokmayı güçlükle yuttu.

Mansur Usta:

— Demek öyle deyip sofraya baktı, ayran aşını tahta kaşıkla karıştırdı, karıştırdı... Derin bir nefes alıp içmeye devam etti. İki baş kırmızı soğanı da yumruğuyla kırarak ekmekle yedi ve "Yarabbi çok şükür" deyip oturduğu yerden doğruldu. Su, çay sonranın işiydi. Ayran aşı biraz sindirilmeliydi.

Sofrayı toplayan Pakize, Meybulla'nın önündeki, el vurulmamış tabakları toplarken:

— Meybulla dayı, hiçbir şey yemedi ki, diye sual dolu bakışlarla gözlerini kocasına dikti.

Kocasına misafiri işaret ederek; "Başka bir şey hazırlayayım mı?" der gibi kocasına baktı ama Mansur'un sustuğunu görüp:

— Biraz sonra acıkacaksın, yemek isteyeceksin, ne hazırlayayım? Dedi.

Mansur, hanımına: "Çabuk ol," diye çağırırdı.

Pakize, Mansur'un böyle durumlarda acı sözden beter olan sert bakışlarını üstünde hissedip kocasının dediklerine cevap vermeden kabı kacağı toplayıp aceleyle eve yollandı.

Usta ayağa kalkıp dükkânın önüne geldi ve:

— Hey Sefter, atını ileri çek, ayaklarını tutup kaldırmaya gücün yetecek mi? Haydi acele et, deyip çevik hareketle elini çekice attı ve işe koyuldu.

Mansur Usta, nefesini ocakta kızgınlaştırdığı demire rüzgâr üfören körükle bir alıp veriyordu. Nal yapmak için ateşte kıpkırmızı kızaran demirin bir tarafından maşayla tutup örsün üstüne koydu, sonra da büyük, ağır çekiçe akkor halindeki demiri dövmeye başladı. Bileğinin kuvveti ve çekicinin ağırlığıyla birleşen güçlü darbeler, nar gibi kızaran demiri hamur gibi yoğuruyor, teneyeke gibi inceltiyor, dümdüz ediyordu.

Meybullla'nın yüzünde bir belirsizlik vardı. Ne yapacağını bilemez bir vaziyetteydi. Ayran aşını beğenmemişti. Doğrusu onun gelişine özel ihtiram gösterileceğini düşünüyor, hem de kendisine özel yemekler hazırlatılacağını umuyordu, bunun için de ayran aşını beğenmemesine kendince hak veriyordu.

Usta da şaşırmıştı. Bu akli başında, itibarlı adam onun sofrasını beğenmemiş, ekmeğine el uzatmamıştı. Şimdi bu adama nasıl davranmalıydı? Kalk, git mi demeliydi? Bu da olmazdı. Atını nallayıp çabucak gönderse miydi? Bu da hiç yerinde olmazdı. İçinden, bir süre böyle düşündü ve sonunda: "Bırak beklesin," dedi ve öfkesini kızgın demir ile örsten çıkardı.

...Mansur Usta, elinde tuttuğu kırılmış, dağılmış dişlileri yere koymadan gelip dükkânın önünde melul mahzun bakan Hemdulla'ya:

— Yine neresini kırıp getirdin kaynanası güzel! Şimdi ben bunun neresini tamir edeyim, diyerek dağılmış dişliyi oğlanın elinden alıp sağına soluna baktı: "Sen Rusların bu eski biçerdöverini, bana yeniden icat ettireceksin, Hemdulla" dedi. Hemen dükkâna geçip kırılmış dişliyi tamir etmeye başladı. Hemdulla da ustaya yardım ediyor, körüğe basıyor, lazım olursa demiri maşayla ustanın örsünün üstüne koyup tutuyordu.

Mansur Usta, yüzünü sakal bürümüş; hâlini ahvalini sadece gözlerinden anlamak mümkün olan, gres yağından, mazottan elinin derisi bile mosmor olan Hemidulla'ya bakarak sordu:

— Biçerdöverin bundan sonra kaç yıl çalışır?

Hemdulla:

— Ne bileyim usta, herhâlde uzun süre çalışır, dedi.

Usta cilaladığı parçayı ona uzatarak:

— Götür tak yerine, unutma, bu parça biçerdöverinin miladı dolana kadar çalışır. Sonra da yukarıyı, evini göstererek:

— Çık yukarı, kısmetinde ne varsa ye ve çok oyalanmadan işinin başına dön, işin yerde kalmasın, fakir fukaranın ekmeğini yerde koyma, diyerek örsün başına vardı.

* * *

Meybullla çıtını dahi çıkarmadan oturuyor, ağzını açmıyordu. Kalkıp atını çekip gitmeyi de kendine yediremiyor, sabırla bekliyordu. Kalkıp gidemezdi, gitmeyecekti de...

Çitsiz, duvarsız avluya doğru yaklaşan kadın, evin önündeki divanın yanında sıraya dizilip oturanlara selâm verip dükkâna yaklaştı. Dükkândaki çekicin, örsün sesini dikkate alan ve adeta ateş püsküren ocakla uğraşan ustaya doğru varıp gür sesle: "Mansur kardeş, hayırlı işler," diye selâm verdi.

Usta, örste dövdüğü demirden bir anlık el çekip:

— Sağ ol Areste, sen misin? Hoş geldin, orak için geldin galiba, dedi. Çekicini örsün yanındaki sütuna dayayıp kapının girişine, kadının durduğu yere yaklaştı. Duvara yapışık duran raftaki çeşitli eşyaların arasından bir orak seçip kadına uzattı ve sordu:

— Bak, sapı da iyi olmuş mu? Çocuklar sapını dut ağacından yontmuşlar, ağzını da iyice dövüp çelik gibi yapmışlar. Al götür, hayırlı olsun, mahsülünüz bereketli olsun!

Mansur Usta, orağı kadına uzatıp biraz önce yarım bıraktığı işine döndü. Areste, ustaya hayır dua edip, minnettarlığını bildirdi. Avluda oturanlarla vedalaşıp geldiği gibi de çıkıp gitti. Usta işini yapıyordu. İndirdiği çekiç darbeleriyle örsün üstünde yarattığı zıngırtılı sesler Areste'nin sesini de gözünü çevirerek oturup esneyen adamın sesini de yutmuş, artık duyulmaz etmişti...

Mansur, elini temizleyip havluyu duvardaki çiviye astı. Gidip divanların yanına minderin üstüne oturdu ve gür sesiyle eve doğru bağırırdı:

— Pakize, yemeye neyimiz var? Hemen getir, açlıktan midem geçti.

Pakize balkondan bahçeye bakarak cevap verdi:

— Mansur, ayran aşısı kaldı biraz, ısıtıp getireyim mi? İstersen başka yemek hazırlayayım.

Mansur:

— Getir, haydi çabuk ol; öylece, ısıtmadan getir, soğuk soğuk getir, dedi.

Mansur, Pakize'nin sofraya, koyduğu ayran aşısını, tahta kaşığıyla höpürdeterek içiyor, tandır ekmeğini de bölüp bölüp ağzına atıyordu.

Usta, kendisine dikkatle bakan, ağzını bıçak açmayan, gözleri feşdir fel-dir dönen Darnohur'dan gelen misafiri Meybulla'ya döndü:

— Meybulla, aç isen sana da ayran aşısı getirsinler, söyle, çekinme, dedi.

Meybulla bunu bekliyormuş gibi oturduğu yerden, altındaki minder sürüyerek tam sofraya yanaştı ve:

— Can kurban ayran aşısını bulana, Ayran aşısı için ölünür hem de... Söyle, eğer kalmışsa benim için de getirsinler, diyerek tandır ekmeğine el atıp büyük bir parça böldü.

Mansur yemeği bırakıp hemen: Pakize, çabuk ol, Meybulla'ya da bir tas ayran aşısı getir. Haydi, çabuk ol, diye evdekileri de acele ettirdi.

Meybulla ayran aşısını iştahla içiyor bir taraftan da methediyordu.

... Artık gerginliği geçmişti. Keyfi yerine gelen Mansur, hanımına:

— Pakize, çabuk ol, iki tane horoz tut, çığırtma² pişir, üstüne de beş altı yumurta kır. Soğanını da bol olsun, dedi.

Biraz kenarda duran delikanlıya ötüp duran horozları gösterip:

— Evlat, bunları tut, kes, dedi ve tekrar hanımına doğru dönüp gür sesle: Mahir ol hanım, misafirin yanında mahçup olmayalım, adam karnını ayran aşıyla doyurdu.

Sonra da derinden göğüs geçirip Meybulla'ya:

— Allah sana insaf versin Meybulla, senin yüzünden acımızdan ölecek—tik. Evlat, misafirimizin atını hemen buraya çekin, dedi ve çekicine el attı.

Meybulla da bu sözün altında kalmadı:

— Ben kısmetine razı bir adamım Mansur! Ne olsa yerim, müsterih ol...

* * *

Mansur Ustanın her derde deva bulunan dükkânından işte böyle ayrıldım. Ancak kendi kendime düşündüm de hâlâ tam olarak anlayamadım. Sarp kayalarına, dik yamaçlarına, engin vadilerine demir atılmış, ormanlarının eteklerine, yaylalarının başlarına yurt kurulmuş bu dağların, kendisi kadar kadim olan bu köylerde yaşayan güngörmüş aksakallı ihtiyarları mı; kolunun gücüne, parmaklarının inceliğine güvenen sanatkârları mı, yoksa mektep medrese görmüş, okuyup yazmışları mı daha akıllı? Şimdi de bilmiyorum... &

Novruz Necefoğlu, 1954 yılında Lerik'te dünyaya geldi. "Bir Kış Gününün Hatırası" adlı hikâye kitabının ve "Dünya Duracak Yer Değil" adlı Avrupa seyahatinden bahseden kitabın müellifidir. Hikâyeleri Azerbaycan, Ulduz dergilerinde yayımlanmaktadır. Ayrıca köşe yazarlığı da yapmaktadır. Tavuk etinin, yağda, patates ve soğanla birlikte kızartılmasıyla yapılan bir tür yemek.

KAMİL EFSEROĞLU¹

Türkçesi: İmdat AVŞAR-Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

AĞRI

Gece taş gibi yatmıştı. Tan vaktine yakın tiksintiyle uyandı; çok kötü bir rüya görmüştü.

— Estağfurullah! Lanet olasıca kör şeytan! Te-laşla söylendi. Dikilip yatağın içinde oturdu. Vücudunu soğuk ter basmıştı. Sanki ecel teriydi bu.

— Hayırdır inşallah, bu gördüğüm neyin ne-siydi. Vay ocağın geçsin, soykanda kalsın.

— Keşke hiç yatmayaydı, yılan sokmuş gibi yatağın içinde kıvrılaydı da tek o korkunç kâbusu rüyayı görmeyeydi.

* * *



Her ölenle Surhay koca da ölüyordu; ama mezar kazıp onu gömmüyorlardı. Gömselerdi kurtulurdu; bir insan kaç kez ölüp ölüp dirilirdi ki?

Dünyadan zamanında vadesiyle göçüp gitmek bu da kendince bir saadettir.

Kedere derde boğularak günlerini geçiriyordu. Yüzüne karşı söylemeseler bile ardından ölü yakında daha yaşarsa Allah onun yerine gençlerden birine kıyar.

Önceki mahareti de kalmamıştı; bir işe el attığında hemen yoruluyor tatkatten düşüyordu. Demiri eğdiği taşı sıkıp suyunu çıkardığı çağı geçmişti. Baba dede mesleğini sürdürmüştü; yeni yetme çağlarından beri köyde demircilik yapmıştı. Halk içinde ona Demircioğlu Surhay derlerdi. Örsün sesi köyün öte başında duyulurdu. Sanki çekiç örsü dövmezdi de ortalığa bir musiki, ahenk yayardı.

Çardağın altındaki o ağır örs şimdi pas tutmuştu; ciğerine hava doldurup üfüren körük uzun zamandır havasız kalmış buruşmuş, ocağın bir gözü tutulmuş, körelmişti.

Bir zamanlar bu ocağın gözünden alev saçılırdı. Körük havayı ciğerlerine çekip geri üfürdüğünde alev püskürür, bir ejderhayı andırır; örse ateş saçardı. Hararet demircinin sakallı yüzünü, damarları çıkmış kollarını kasardı.

Nar gibi kızarmış demiri maşayla ocaktan alır, sanki ejderhanın ateşli dilini çekip koparırdı. Örsün üstünde döverek şekilden şekle sokardı.

Köpek de yaşlanmaya görsün, diye hayıflandı.

Eşiğinde yatan köpek de sahibinden geri kalmamıştı. Yerinden kımıldamak, ağzını açıp esnemek için insandan medet umuyordu.

Köpek, kuyruğunu hafiften kımıldattı. Sanki sahibinin sözlerine hak veriyordu. Yanını yere verip küllükte gubara belendi. Kocalığın derdini çekiyordu. Bir şeyden işkillendiğinde kulaklarını dikmeye de mecali yoktu. Boynundaki, kuyruğundaki tüyler iyice seyrelmişti.

Köpeğin hâline yandı, yalağına yal döktü. Hayvan, yerinden can derdiyle kalktı, boynunu uzatıp gönülsüz gönülsüz yaladı.

Bir zamanlar yemeği sahibinin elinden kapar; ne yediğini umursamaz sonuna kadar yer karnını doyururdu. Artık iştahı iyice kesilmişti. Eski köpek değildi...

— Yesene yavrum, niye nazlanıyorsun, diyerek azarladı.

Köpek, töhmet altında kalmak istemiyormuş gibi ağzını bir daha yala uzattı o kadar. Hemen kenara çekildi melül melül yüzüne baktı.

Surhay, "Köpek kocamış, beynine bir kurşun gerek," diye düşündü. Hemen kendinden iğrendi. Böyle taş kalpli olduğunu bilmiyordu. Ama beklemeyecek kendince verdiği hükmü yerine getirecekti. Tüfeği alıp domuz kurşunuyla hayvanın beynini dağıtacaktı.

Kendini kınadı. Surhay, sen kendine bak. Her tarafın dökülüyor, domuz kurşunu asıl sana gerek. Üstüne başına da dikkat etmiyor, günlerce yıkanmıyor, sakalına jilet de vurmuyordu.

Hanımı Beyaz sağ olsaydı, bu duruma düşmezdi. Kendinden korkuyor aynadan köşe bucak kaçıyordu. Kaç zamandır doğru düzgün uyku da uyuyamıyordu. Güç bela azıcık uyuyabiliyordu. Sanki canlı canlı bir mezarın içindeydi.

Yaşlandıkça Allah uykuyu da kuluna çok görüyor, yavaş yavaş haberi olmadan elinden alıyordu. İçinden komşusu Doydak Mürsel'e haset ediyordu. Allah gönlünden geçeni biliyor; onun uykusunu alsın bana versin demiyordu.

Yüzünü göğe tutup söyleniyordu. "Kurban olduğum, senden para pul istemiyorum; merhamet et ne olur o şirin uykudan bana da nasip et; ben de senin biçare bir kulunum."

Allah'tan tek dileği bir gece başını koyup ölü gibi yataydı ve bu yatışı son yatışı olaydı.

Bir defa söylenirken molla Aziz, güya onun gönlünü teskin etmiş, "Demircioğlu, fazla düşünme öbür dünyada istediğin kadar yatacaksın," demişti. O da "Allah'ın merhameti varsa kulunun payını bu dünyada versin, niye ahirete saklıyor?" cevabını vermişti.

Ahret bahsinden kafası bir şey yemiyordu; ama bu dünyanın adamı da değildi. Küçük şeyleri kendine dert edip her şeyi içine atıyordu.

Bu mizacını kendisi de kınıyordu; ama ne yapsın bir türlü düzeltmiyordu.

Dert bela geldiğinde, batmanla geliyordu. Bu yetmiyormuş gibi vücudunda ağrılar sızılar da başlamıştı. Doktor Ejder onu muayene edip "Amca korkulacak bir şeyin yok; seni yıkan düşünce ve uykusuzluktur; geceleri uyuma-ya çalış," demişti.

Surhay koca da bunu bekliyordu; ama elinden bir şey gelmiyordu.

Bahçesinde bütün meyva ağaçları vardı. Birçoğunu da budamıştı. Evin kenarındaki armut ağacını aşılammıştı. Bu ağacın çok iri boğumlu armudu olurdu. Yerken şiresi insanın boğazını yağlardı. Öz üvey seçiyor bu ağacı diğerlerinden ayırıyordu. Nazını çekiyor vakti saatinde dibini belliyor, buduyordu.

Bu sabah belleyerek yine ağacın dibini yumuşattı. Dibine su verdi.

Belin sapına dayanarak aşağıdan yukarıya bir süzdü. Yapraklar renk değiştirmişti, kırmızımtrağa çalıyordu; bu renk armut ağacına yakışıyordu.

Elini ağacın pütürlü gövdesinde gezdirdi.

— Bahtın akmış ki sana hizmet eden biri var. Yoksa benim gibi olurdun.

Bu sözleri hasetle söyledi; imkânı olsa şimdi ağaca dönüşürdü. Bırak dalları eğilmiş meyvatsız bir ağaca dönsün. Bu zamana kadar insan olarak yaşadı. Bundan sonra da ağaç olarak ömrünü sürdürürdü. Böylece canı kurtulurdu.

Bırak hiç hizmet edeni derdini çeken kimsesi de olmasın. Ama ağaca dönüşsün, kökleri toprağa işlesin, gücünü topraktan alsın. Kış boyu uykuya dalar, yazın uyanır; çiçek açar tomurcuklanırdı.

Allah kullarını ağaca döndermek için yaratmadı Demircioğlu, diye söylendi.

Ağaçla sohbeti onu açmadı. Güya sahibiyle arkadaştı. Yirmi yıl önce yaş fidanı kendi elleriyle toprağa sokmuştu.

— Sanki ağacın derdi gamı olmaz. Bizi de maraz tutar, bizim de gözlerimiz yaşla dolar; kocayıp kuruyup ölürüz.

Surhay, donup kalmıştı; duyduklarına hak verdi. Gözünün önünde bağ bahçede kaç tane ağaç kurumuştı. Hepsini de kökünden sökmüş doğrayıp odun etmişti.

İçinden geçirdi. Şükretti ki Allah onun dileğini duymadı; ağaca dönseydi elbette genç, kudretli bir ağaç olmayacaktı; şimdiki gibi kocamış buruşmuş, suyu kurumuş olacaktı.

Kim bilir, belki de iki günün içinde kuruyacaktı; baltayla kesip odun edecektiler.

— Allah, her şeyin en iyisini bilir diyerek göğe doğru baktı.

— Demircioğlu, üstümde hakkın çok. Sen gel yerle gökle uğraşma, döşegini benim gölgeme ser. Geceleyin taş gibi yatacaksın.

Hayır, bu ses gaipten gelmemişti. Surhay, işitmişti. Duydukları da aklına yatmıştı.

Erinmedi. Bir köşede duran çam ağacından yaptığı eski divanı ıhlıyarak sürüyüp getirip armut ağacının altına koydu. Yorganını döşeğini de taşıdı. Melefler sararmıştı. Değiştirmek istedi ama temizini bulamadı. Akşama kadar kafasını dağıtmak için meşguliyet aradı. Yere dökülmüş yaprakları tırmıkla topladı. Kirli elbiselerini yıkadı. Semavere odun koyarak yaktı. Güzelim semavere ne haldeydi? Köseği gibi kararmıştı, eğilmiş ağzından su damlıyordu.

İştahı olmasa da zorla birkaç lokma ekmek yedi. Günün nasıl bittiğini, havanın nasıl karardığını anlamadı.

Hislerine güveniyordu. Doğru yolu bulacaktı. Armut ağacının altında geceyi geçirecek, sabaha kadar yatacaktı; dibinde top atsalar, uyanmayacaktı.

Meyve zamanı geçmiş olsa da ağaçtan hoş kokular yayılıyordu. Meyvelerinin rayıhası yapraklara sinmişti. Bu güzel koku derdine dermandı. Surhay kocanın başını dönderiyor, aklını başından alıyordu.

* * *

— ...Lanet sana, kör şeytan!

Yatağından kalkıp yorganı döşeği topladı. Yatınca o korkunç kâbusun devamını göreceğini düşündü. Devamı ne olacaktı ki sanki. Her şeyi ayan beyan görmüştü. Oğlu Kadir'i vuran Samvel'in veledizinasıydı.

Gördüğü Surhay kocanın ciğerini kanla doldurmuştu. Rühayı yordurmak aslında âdeti değildi. Ama bugün bu rüyayı yordurmak istiyordu; bilmiyordu ki kime gitsin? Avlunun diğer tarafından komşusuna seslenmek istedi; ama vazgeçti. Mürsel ne anlardı ki gitsin dertleşsin, biraz teskin olsun.

Kadir gibi oğul nerden bulunurdu? Zeyrek, akıllı, maharetli... Sadece evlenmek işinde biraz ağır davranmıştı. Bu meseleyi de bir şekilde yola koyup baş göz edeceklerdi ki Karabağ olayları patlak verdi. Bu hayırlı işi bir kenara bıraktı. Arkadaşları, akranları gidip cepheye savaşsınlar o ise düğün yap-sın? Kısmet olur, savaştan sonra düğün dernek çalar helâl süt emmiş birini getirip evine oturturdu.

Cepheye gideli sadece bir defa köye gelmişti o da at üstünde. Surhay, evladının meşrebini bildiğinden yüzüne vurmasa da hanımı Beyaz, oğlunu lafa tutmak istemişti ki beş on gün eyleşsin kalsın yanlarında. Ama bir türlü razı edemedi. Zavallı anne, oğluyla son görüşmesi olduğunu hissetmişti.

Aklına gelen başına geldi, bir ay geçmedi, evladının ölüm haberi yetişti. Kadir'i, Daşaltı köyünde başlayan muharebede şehit etmiştiler. Bile bile alnındaki beni nişan almıştılar. Surhay rüyada gördüklerine iyice inanmıştı. Öyle inanmıştı ki sanki her şey kendi gözünün önünde cereyan etmişti. Kadir'i, Samvel'in oğlu Razmik'in vurduğunu görmüştü.

O Samvel ile Almanlarla savaşta² Surhay ölümü göze alıp onun hayatını kurtarmış; kolundan yaralanmıştı. Mermi, sol omzunun içinde kalmıştı. Hâlâ onu omzunun içinde taşıyor; merminin ağırsıyla yaşıyordu. Hava değiştiğin-

de ağı sızı kalbine vuruyordu. Çok iyi biliyordu ki bu ağı ölene kadar geçmeyecek. Kurşun parçasını kendiyle mezara götürecekti.

Yaptığı kahramanlık için komutan madalya vermek istemişti. Surhay kendi bunu istememişti. Ne kahramanlık yapmıştı. Benim yerime Samvel olsaydı, o da aynısını yapardı.

Samvel, kurtarıcısını kucaklayıp bağrına basmıştı.

— Surhay, bundan sonra kardeş olduk. Ölene kadar sana borçluyum.

Savaşta çok sonra silah arkadaşını soruşturmuştu. Samvel, Sisyan yaylasından dönen ırgatlarla el kadar bir kâğıt, bir de fotoğraf göndermişti. Hanımı ve oğlu Razmik'le birlikte çektiği.

Çocuğun elinde oyuncak tabanca vardı. Fotoğrafa baktığında tabancanın namlusunun kendine doğru tutulduğunu oğlanın şimdi tetiği çekeceğini düşündü.

Samvel, cepheden döndükten sonra kolhozun domuzlarına baktığını yazıyordu. Mektupta aklına geleni söylemişti. Onun da hanımının da arzusu Razmik'i subay olarak görmektir. Ve çocuk da asker olmak istiyordu.

Surhay, fotoğrafa bakıp sevinmiş dua etmişti. Allah büyük adam etsin! Samvel, buralarda Karabağ'dan çok bahsedildiğini; fırsat bulduklarında çocuk toplanıp misafirlğe geleceklerini yazmıştı. Borçlu borçlunun sağlığını ister.

Surhay, önce bir şey anlamadı. Ama sonra Samvel'in neden bahsettiğini hatırladı. Kendi kendini kınadı. Silah arkadaşını borçlandırmak için kurtarmıştı ki? Bunun sözü bile olmazdı. Samvel, savaşta kendini kurşunların önüne atıp güya Surhay'ı ölümden kurtaracağını, borcunu ödeyeceğini yazmıştı.

Surhay da Samvel'e cevap yazmıştı ki, borç meselesini unutsun; hiç böyle bir şey olmadı.

Aile fotoğraflarını da mektubun arasına koymuştu. Fotoğrafları sanki birbirlerinden haberdar olarak çektiler: Hanımıyla kendi masada oturmuş, oğlu Kadir ise arkada duruyordu. Tek fark vardı. Oğlunun elinde oyuncak tabanca yoktu. Göze çarpan Kadir'in sol kaşının üstündeki doğuştan gelen iri bendi.

O zaman falcı Növreste körpe kuzunun alnındaki lekeyi hayıra yormuştu. Bahtının açık olduğunun nişanıdır demişti.

Emziğin ucuna sigara takıp yaktı. Acı dumanının ciğerlerine çekmek istedi; nefesi daraldı; gözleri yaşarana kadar öksürdü. Ayvana çıktı. İçeri odaya geçti. Odaya hâkim olan ağır hava onu sarstı. Epey zamandır elini vurmamıştı buraya. İçerideki havanın temizlenmesi için pencereyi açtı. Oğluyla hanımının duvarda asılı duran fotoğraflarının karşısında durdu. Fotoğrafta Kadir'in saçları yana taranmıştı, ama alnındaki beni görünüyordu. Uzunca durup sessiz sedasız fotoğrafa baktı.

Çıt çıkarmadan dursa da içinden oğluyla konuşuyordu. "Belimi niye bük-tün, evlat? Ardında bir nesil de bırakmadın ki onunla teselli bulayım, diyerek sızlandı. Hanımına baktı. Beni niye tek koydun, Beyaz? Geleceğim az kaldı, geleceğim yanınıza."

Hıçkırıp ağladı. Kendini zor tuttu; gözlerinin yaşını sildi. Yan odaya ge-çip sandığı açtı, sinesi yıldızla dolu madalyalı asker elbisesini çıkardı. Elbi-senin arasından iki ceviz yaprağı düştü. Savaşta yadigâr bu elbiseyi yılda bir defa giyiyordu. Sağlığında hanımı, Zafer Bayramı'na³ iki üç gün kalınca el-biseyi havalandırır; iğne ipliği alır sökülen yerlerini dikerdi. Katlanmış yer-lerini ütülerdi. Beş yıldır bunları Surhay kendi yapıyordu. Evin bütün kaygı-sı onun üzerindeydi. Hangi bir işe yetişeceğini bilmiyordu. Yakın hısım ak-rabası da yoktu ki gelip elinden tutsun, yemeğini pişirsin, elbiselerini yıkasın. Hanımının ölümünden sonra yalnızlık onu iyice sıkımtı, beli bükülmüştü. Çok şükür eli ayağı tutuyordu. Gözü görüyor, kulağı işitiyordu.

Elbise önceleri kendine tam oluyordu. Şimdiyse omuzları bol oluyor, biçim-siz görünüyordu. Galiba eşiğinde yatan köpek de sahibini tanımadı. Umursa-madı bile. Köpeğin arkasını dönüp yatması Surhay kocaya dokundu. İtin bir-den kendisine havlayarak saldırmasından da korkuyordu. Büyükler söylerlerdi, köpek havlarken önüne çarık teki atarlar, şimdi çarık teki nerde? Göz gezdirdi, taş çıkıntındaki eski lastik kaloşa gözü ilişti. Köpek cinsi deriye göne koşar.

— İt oğlu it!

Sesini yükseltti. Sesin batsın! Benim bu hâlime tek sen kalmıştın sıkıntı vermeyen!

Köpeğin havlamasına Doydak Mürsel avlu duvarının diğer tarafından uğ-run uğrun işkillendi, komşusunun vaziyetini anlamadı. Hayrola, asker elbise-leriyle nereye gidiyordu, bayram değildi seyran değildi. Komşusunun delir-diğini düşündü. Madalyalar çağ gibi Doydak Mürsel'in gözüne giriyor; göz bebeklerini oyuyordu. Köyün delikanlıları cepheye giderken Mürsel, asker-likten kaçmış; sabun yeyip kendini çürüğe çıkarmıştı. İki oğlu vardı, ikisi de Allahlıktı. Babalarına çekmişlerdi. Karabağ davası onların umrunda bile de-ğildi. Güya bu toprağın evlatları değildiler.

Çıkıntının merdivenlerinden ağır ağır indi, sanki omuzlarında dağ var da yukarı çıkıyordu. Korkuluktan sıkıca yapıştı. Ağzı koyun yere yıkılmaktan korkuyordu. Bir taraftan da elbisesinin döşüne asılmış madalyalarının ağırlı-ğı belini kamburlaştırmıştı. Önceleri bunu o kadar da hissetmiyordu.

Köpeğin gözleri belermişti. Dünyayı dumanlı görse de sarımtırak madal-yaların parıltısını ilerden seçiyor; gözlerinden çok, kulaklarına, burnuna gi-veniyor, insanları kokusundan tanıyordu.

Kulaklarını madalyaların cingirtısına kabarttı. Surhay kocanın merdiven-

lerden inişini telaşla izliyordu. Güya bu taş merdivenler yerin dibine iniyor-du. Sahibini doğruca toprağın altına götürecekti.

Köpek uzandığı yerden kalkıp silkindi, gelip çıkıntının ayağına sererpe yattı. Aşağıdan yukarı sahibinin yüzüne baktı, isteksizce çeniledi.

Surhay önce hayvanın bu hareketine anlam veremedi. Ama aklına ne gel-diye düşündü; köpek neden gelip onun yolunun ağzında yatmıştı?..

Cephe hattı o kadar da uzak değildi. Sarıdöş'ü geçince çok kısa bir mesafe kalıyordu. Gidecekti ne olursa olsun... İsterse düşman mermisine hedef ol-sun umrunda bile değildi.

Gidip Samvel' bulamazsa, ona içindekileri haykırmazsa, suratına tükür-mezse bu dünyadan rahat göçmeyecek; mezarında rahat uyuyamayacaktı.

Siz yediğiniz çanağa tüküren nankör milletmişsiniz de bizim haberimiz yokmuş. İşte sizin itibarınız gayretiniz bu kadarmış. Ortalığı karıştırıp kana buladınız.

Armut ağacının altından geçerken durdu. Ağaç susuyordu...

Başını kaldırdı, gök açık, masmaviydi, yalnız uzaklarda, Ziyarat dağının üstünde ala bula bulut kümeleri toplanıyordu. Kendinde bir hafiflik hissetti. Sanki dizlerinin takati, kollarının gücü kuvveti geri gelmişti.

Hızlı adımlarla uzağa doğru gitti.«

Kamil Efseroğlu (Memmedov), 1 Mart 1951 tarihinde Cebrayıl'da dünyaya geldi. 1974 yılında Mirze Feteli Ahundov Rus Dili ve Edebiyatı Enstitüsü'nü bitirdi. 1978-1990 yıllarında Azerbaycan Devlet Te-leradio Verilişleri Komitesi'nde Türkiye'ye yayımlar bölümünde genel yönetmenlik ve redaktörlük yap-tı. 1990 yılından beri "Azerbaycan Televiziya ve Radio Verilişleri" dış ilişkiler bölümünün başkanlığını yürütmektedir. 1980 yılından beri SSCB Gazeteciler Birliği'nin 2003 yılından beriye Azerbaycan Ya-zarlar Birliğinin üyesidir. 8 kitabı yayımlanmıştır. Eserleri Rusya'nın "Don", "Sever", Beyaz Rusya'nın "Neman", "Vsemirnaya literatura" dergilerinde, Türkiye'de "Türk Edebiyatı", "Kardas Kalem" der-gilerinde "İl", "24 saat" gazetelerine; Türkmenistan'ın "Sovyet Edebiyatı" dergisinde; Özbekistan'ın "Pervane" gazetesinde, Kanada'da web sayfalarında yayımlandı. Türkiye'de Türk Edebiyatı Vakfı 1988 yılında yazarın "Kör Seyirciler" adlı roman ve hikâyeler kitabını yayımladı. İstanbul Radyosu Kamil Ef-seroğlu'nun "Tarla Şarkısı" piyesini, Ankara radyosu "Alın Yazısı" (2010) piyesinin radyo tiyatrosu ola-rak verdi. Kamil Efseroğlu Azerbaycan Radyosu'nda "Sanat Sohbetleri" programını sunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet ordularının Faşizmle savaşından bahsedilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet ordusunun Almanlara karşı kazandığı zaferden bahsedilmektedir. Sov-yet coğrafyasında her yıl 9 Mayıs'ta bu zafer resmî törenlerle kutlanmaktadır.

ASLAN GULİYEV¹

Türkçesi: İmdat AYŞAR-Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

DONDURMANIN HİKÂYESİ



Güneş gülümsüyor, ağaçlar serinlikle sallanıyor; yemyeşil otların üzerinde hava hasretle dalgalanıyor, deniz tarafından esen, evlerin arasından geçerek gelen rüzgâr yalpalayarak kızın yüzüne çarpıyor, saçlarını yüzüne dağıtıyordu. Sıcakta otların, ağaçların gövdelerinden süzülen katranın kokusu iyice hissediliyordu. Kısacası çok güzel bir gündü.

— Dondurma yiyelim mi diye kıza teklif etti.

— Bilmiyorum.

Kız, omuzlarını silkti.

— Annem diyor ki havalar iyice ısındı. Deli-

kanlı gençler seni dondurma yemeye davet edebilirler. Unutma, onlar sadece dondurma yemekle yetinmezler.

— Vaah! İçini çekti.

Ağzı açık kalmıştı, kızı dondurma yemeye davet etmekte asla başka niyeti yoktu; ama bak hele annesi neler söylemiş. Fal açmış havaların sıcaklığını bilmiş. Kızını dondurma yemeye davet edecekler ve davet edenler sadece dondurma yemekle yetinmeyecekler. Peki, ne yapacaklar, senin kızını da mı yiyecekler? Kız ise onun canının sıkılmasına mahal bırakmadı.

— Annemin ferasetinden şüphen olmasın. Ne dediyse bu zamana kadar hep çıktı. Peki, neyse yiyelim; bir şey olmayacağını hissediyorum.

Dondurma yediler. Ayrılırken gururla:

— Gördün mü? Sadece dondurma yemekle yetindik.

Kız da gönülsüz hâlde onunla vedalaştı; sanki ilk kez annesinin dediklerinin doğru çıkmaması kızı kederlendirmişti.

* * *

Üç günden sonra utana utana kıza yaklaştı; bir şeyler söyleyeceğe benziyordu. Onun konuşmadığını gören kız kendi sordu:

— Ne oldu?

— Bir iş var, diye sıkıntılı hâlde mızırdandı.

— Ne işmiş öyle? Yani benimle mi alakalı?

— Evet.

Kız, artık şüpheye düşmüştü, bizim sınıfta benden başka dokuz kız daha var; onlarla niye alakalı değil de benimle alakalı?

— Gördün işte, annemin dediği çıktı. Dondurma yemekle yetinmedik. Söyle bakalım ne işiymiş bu?

O da uzatmadan hemen meseleye geçti.

— Enstitünün yakınlarında kiralık bir müstakil daire var. Biliyor musun nasıl bahçesi var? Avlu duvarı boyunca ardıc ağaçları dikilmiş. Ağaçların dibini yemyeşil çimenlerle kaplı. Ev sahibi Fatma Hala da altın gibi kadın; ama evi bekâra vermiyor. Getir hanımını tanışalım diyor.

— Götür o zaman.

— Nasıl götürüyim dedi.

— Nasılını ben mi söyleyeyim sana? Tut elinden götür.

— Ben evli miyim? Hanımım var sanki.

— Asıl amacını söyle. Ne yapayım seni evlendireyim mi? Seninle bir defa dondurma yedik diye, düğününü de mi yapayım? Sonra sen de hanımını sükseyle götürürsün o altın gibi kadının yanına?

— Düğünü filan bırak şimdi. Bak hemen nereye çekiyorsun. Benimle onun yanına gider misin?

Kız öfkelenmişti, gözlerinden kıvılcım saçılıyordu.

— Gördün mü, benim dediğim oldu, öyle değil mi? Demek, gideyim oraya elin hanımına diyeyim, ben bu kuş beyinlinin karısıyım? Dondurmayı kaçça aldın? Senin parayı vereyim de kurtulayım. Ne sen beni tanıyorsun ne de ben seni el elde baş başta. Hiç tanışmadık. Ayrı kıtalarda yaşıyoruz.

Oğlan hiç de kızıdan az öfkelenmemişti.

— Ay kız, senin parana kalan kim? Burada şimdi dondurmadan bahsedemiyordun mi var? Nasıl yani birbirimizi görmedik? Ayrı ayrı kıtalarda yaşıyorsak nasıl sınıf arkadaşı olduk o zaman?

Neden öyle kendi kendini yiyorsun? Ne olacak benimle beraber oraya gitmekle bir tarafına bir şey olmayacak ki? Sana kim diyor, orada tellal çağır. Her şey hallolacak.

Dersin sonuna kadar konuştu, kız susuyor, yalnız öfkeyle süzüyordu. Sonunda gönlü yumuşadı.

Tamam, dedi.

— Bugün gittiğimizi düşünelim, peki yarın hanımın nerde demezler mi?

— Derim ki babasının evine gitti. Hastaydı... Şehir dışına gitti... Ne kadar çok bahane var.

Kız gönülsüzce razı oldu.

— Ama baştan söylüyorum. Bununla yakamdan elini çekeceksin.

H E C E Ö Y K Ü

Akşamüstü gittiler, Fatma Hala ile görüştüler; kız kadının çok hoşuna gitti.

— Size yok demeye hiçbir zaman dilim varmıyor. Buyurun, yaşayın.

Onları çaya davet etti. Önlerine çay getirdiklerinde kızı öyle bir methetti ki!

— Ehsen, turnayı gözünden vurmuşsun.

Hala onları yalnız bıraktığında kız ona dürttü.

— Gözlerini belirtme! Sen turna filan vurmadin. Hiç yanından bile geçmedin. Bunun için de gözlerini belirtmene gerek yok.

— Hiç kendini yorma, müsterih ol. Vurmadım vurmak fikrinde de değilim. Tek turna vurmadığım kalmıştı. Annem benim ders çalışmanın yerine turna vurduğumu bilse yalnız başına kalkıp gelir buraya ve saçımı başımı yolar. Gelirken derslerine iyi çalış gözün sağda solda olmasın. Şehrin kızları senin başını dönderir diye tembihlemişti.

— Bundan benim seni tavladığım anlamı mı çıkıyor?

Kızın gözlerinden alev saçılıyordu.

— İşimi gücümü bıraktım seni tavlamaya çalışıyorum öyle mi?

Çaylarını içip kalkana kadar kızın gözleri kan çanağıydı. Ayrılırken de vedalaşmadan gitti.

* * *

Kız, ona hayretle bakıyordu:

— Ne var, yeni bir şeyler söyleyeceğe benziyorsun? Yine işin mi düştü?

— Biliyorsun.

Tereddütle konuşmaya başladı.

Bugün Fatma Halanın kızının doğum günü. Beni de davet etti. Hanımını da getir, dedi.

— Götür o zaman.

— Götüreyim mi?

— Ben ne bileyim, istersen de götürme.

— Ay kız, ben evlenmedim henüz. Hanımım filan da yok. Dün demiştim; ama sen unutmuşsun. Yok olan şeyi nasıl götürebilirim? Belki...

— Kapa çeneni kuş beyinli!

— Ay kız, niye kuş beyinli oluyorum, bu sözü de ağzına sakız ettin?

Yana yana söyleniyordu.

— Doğum günü. Millet yeyip içmeye, gönlünü eğlendirmeye fırsat arıyor. Benimle gelmezsen gelme; zaten hala beni evden çıkaracak. Dün hanımın nerde, dedi. Babasının evinde dedim. Hanımını çok başıboş bırakma sonra iyi olmaz dedi.

— A bala, kim sana ne diyor. Evlenirsen hanımın olur. İstersen başıboş bırakırsın istersen bırakmazsın. Sana ne zaman dersem ki hanımını kendi hâline bırak, o zaman istediğini söyle. Ben gidemem. Gidersem o şişko kadın,

Ehsen, oğlum turnayı gözünden vurmuşsun diyecek. Senin koltukların şişecek, kabaracaksın. Turnaysa kendi kendini yiyecek; biçare şekilde oturacak. Hayır gitmeyeceğim.

— Demek, sence turna kendini yiyip öyle oturacak. Ben öyle biçare turna filan görmedim. Kendi kendini de yemiyordu. Bana el pençe divan duruyordu.

Çok konuştu, söze tuttu bu defa da kızı ikna etti.

Güzel meclisti. Ekseriyet gençler vardı. Çabuk kaynayıp karıştılar. Gözlerine dumanlı hasret çökmüş kemancı arada bir hüznü mahnılar çalıyor, çaldıkça da omuzlarına dökülen uzun saçları kederle titriyordu. Titreşen saçlarının üzerinden seyrek yaz dumanına düşmüş köy yollarını görüyor, nendense kahırlanıyordu. Kemancının saçları gibi yollar da titriyor, yelleniyor, kemanın kalbe işleyen gamı kayboluyordu.

Kız votka, şarap içmiyordu. Kıza hizmet etmek istediğinden "Hangisinden içmek istiyorsun," diye sordu, kız da teneke kapaklı şişeyi gösterdi; ama masaya kapak açacağı koymamıştılar. Bu onu sıkıntıya sokmadı.

— Kolay şimdi açarım. Çatalı alıp el yordamıyla kapağı açmaya çalıştı. Kız uzanıp ona baktı. Hayretten ağzı açık kaldı.

— Sen niye kararmışın?

— Kararmış mıyım?

— Hem de kömür gibi.

— Senin eline çatal batsa kararmaz mısın? Bu zıkkım sadece batmakla kalmadı. Eğilip iki kat oldu. Kalbimi yerinden söktü!

Kız şüpheyle sordu.

— Çatal niye eline battı?

— Şişeyi açmak istiyordum.

— Çatalla mı?

Kızın hayretinin sonu yoktu.

— Kapak açacağı yoktu nasıl açacaktım? Parmağımla veya dişimle mi?

Kızı hararet basmıştı. Etraftakilere sezdirmeden onu azarlıyordu. O da kendi kendine hayıflanıyordu.

— Anam şöyle söylerdi: Bizim ekmeğin tuzu yok. Yani nankörlük edebilirsin. Ben sana iyilik yapmak istedim sen de.

Kız onun sözünü ağzında koydu:

— Ay kuş beyinli, hani senin iyiliğin? Şişeyi açtın, bana su mu verdin, bunun neresi iyilik oldu? Çatalı batırana kadar aklını çalıştırsaydın; ayaktaki birinden kapak açacağı isteseydin.

Kız haklı yere konuştuğundan susmuyor şişeye hırsla bakıyordu. Kemancı yeniden boynunu büküp dumanlı hasret çöken gözleriyle meclistikileri süzerken kız ona doğru döndü ve gözlerine inanamadı.

H E C E Ö Y K Ü

— Sen yine kızardın?

— Açmak istiyordum.

— Neyi?

— Votka şişesini.

— Ne oldu, o nerene battı? Kız itimatsız bir şekilde seslendi.

— Batmadı, zıkkım ortadan ikiye kırıldı. Şişe elimi kesti, hem de ağrıyan elimi! Boş yere kaza çıkardım. Acıdan yanıyorum, dumanım tepemden çıkıyor. Rezil olacağımı bilmesem biraz bağırırdım; o zaman ağrısı biraz dinerdi.

— A kuzum aklın yok mu? Açamıyorsan de bu şişeleri, yardım isteseydin? Böylesi uygundu, açmalıydım. Bağırmayı aklına bile getirme. Burdan bizi bir kovarlar var ya bir daha insan içine çıkamayız.

Delikanlının alnını soğuk ter basıyor, gözlerinden yaş akıyordu.

— Beni şişe, çatal değil sen yaktın diyordu.

— Ay kız, hâlime yanmak yerine masal anlatıyorsun. Ben nerden bileyim bu lanet olasının kırılacağını? Bir taraftan kanım akıyor, bir taraftan acısı geçmiyor, bir taraftan da sen.

Kızın çantasında yara bantı varmış neyse ki. Masanın altında elini sardı. Meclis gittikçe kızışıyor, votka tesirini gösteriyor, ağrılarını unuttukça neşeleniyor, sıkıntısı geçiyordu. Kızın her söze gülmesi, üç beş dakikada bir kalp kıp dans etmesi onu çileden çıkarıyordu. Kız bir daha ayağa kalkmak istediğinde, kolundan yapışıp sert bir şekilde çekerek yerine oturttu.

— Biraz ağır başlı ol. Hiç kocasının yanında böyle hafif davranan birini gördün mü?

— Kocasının yanında mı?

Kızın gözleri yuvasından fırlamıştı.

— Evet, kocasının!

— Kimmiş kocam?

— Unuttun demek, benim hanımım olduğun aklından çıktı mı?

— Senin hanımın mı?

Kız kulaklarına inanamıyordu.

— Elbette benim!

— Aptal, ben senin yalandan hanımınım; sadece yalandan hanımın olmaya razı oldum.

— Başımı ağrıtm! Hanımın yalanı gerçeği olmaz. Karımsın işte.

— İnsan hanımını başıboş bırakmaz o zaman.

— Senin demenle mi? Burada herkes seni benim karım olarak tanıyor. Şimdi içlerinden bana küfrediyorlar. Diyorlar ki nasıl erkeksin hanımın ortalıkta dans ediyor.

H E C E Ö Y K Ü

Kızın hayretten ağzı açık kalmıştı. Yalnız biraz sonra:

— İyi, dedi. İstersen etrafımda pervane ol, bir daha sana bir şey yaparsam. Seni etrafımda fır döndereceğim; yüreğim soğuyana kadar hem de.

Dışarıda temiz hava kendini biraz ayıktırınca başladı kızdan özür dilemeye.

— Her şey lanet olasıca şişelerin yüzünden oldu. Kafam karıştı. Senin gerçek karım olduğunu düşündüm. Yoksa bana ne demek düşünüyor ki...

Kız yaklaştı, bir hayli gözlerinin içine baktı, sonra başına iki eliyle sille vurup, dış kapıyı öfkeyle çarparak çıkıp gitti.

* * *

— Demek, yine işin düştü. Şimdi olmadık dil döküyorsun; ama gittiğimiz zaman da horozlanıyorsun. Sana ne? İstedğim kadar gülerim de oynarım da... Yoksa senden müsade mi almalıyım? Ne yapıştın yakamdan? Tamam, gözlerini belirtme de bakalım yine ne var? Konuş haydi biraz sonra söyler-
sen sana kulak asan olmaz.

O ise kızarıyor bozarıyor, söylemek istediğini bir türlü diyemiyordu.

— Nasıl söyleyim, beni etrafında fır dönderirsin.

— Akıllı uslu bir şeyler dersin döndermem.

— Sana da bir şey denmez ki canım?

Nihayet anlatmaya başladı.

— Küçük bir yardımın dokundu; ama sen öyle bunu büyütüyorsun ki san-
ki sana can borçluyum.

— Diyecek misin, demeyecek misin?

— Peki, söyleyeyim, diye mızırdandı.

— De bakalım.

— Bugün Fatma Halanın doğum günü.

— Anlaşıldı. Seni de davet etti. Evet yine seninle gitmeliyim. Kul köle olacaksın.

— Ama daha yeni dedin, kul köle etmeyeceğim diye.

— Akıllı uslu bir şeyler deseydin, bir şey yapmayacaktım. Bu söze yapacak başka bir şey yok. İstersen kulum kölem ol yine de bir faydası olmaz.

Ne kadar tuhaf olsa da her defakinden farklı olarak, kızı yola getirmek için daha hiçbir şey söylemedi. Yüzüne hüznün çökmüştü, bakışlarında öyle bir keder hissediliyordu ki, sanki dünyadan elini eteğini çekmişti. Hiç beklemediği bir anda kız:

Tamam, gidelim, dedi. Sana her baktığımda ciğerim dağlanıyor. Yalnız, bir şartım var, bundan sonra birbirimizle bir kelime bile konuşmayacağız. Birbirimizi tanımıyoruz.

Misafirlik şen şakrak geçiyordu. Fatma Halanın bütün hısım akrabası gelmişti. Ne yazık ki kemancı ortalıkta yoktu. Kız ise kemancının onun neyine lazım olduğunu anlamıyordu.

H E C E Ö Y K Ü

Kemancı senin neyine gerek, diye soruyordu.

— Saçlarının üzerinden yollarımızı görüyordum.

Kız hayretle sordu.

— Hangi yolları?

— Kuzum kendi yollarımızı, köy yollarını.

— Senin için ne fark eder. Benim saçlarımın üzerinden bak.

— Senin saçlarının üzerinden görünmüyor. Biliyor musun toprak yollar ilkbaharda göyerir.

Kızın bakıp istihzayla gülümsediğini görünce konuşmasını yarıda kesti. Kıza yaranmak istiyordu; ama kız onun her hareketini şüpheyle izliyor, onun tekliflerini başını sallayarak reddediyordu. Arada bir de fısıltıyla şişelere yakın durma diyordu. Bu sözler onu çileden çıkarıyordu. Masanın üstündeki yeşil elmaları gösterip sordu:

— Elma soyayım mı?

— Yok!

Kız başını salladı.

— Niye?

— Senin o elma dediğini soyarken, bir tarafına bir şeyleri batırmayacağından emin değilim.

— Bu yeşil güvercini usulüne göre soyacağım. Dede baba usulüyle. Hem de senin inadına.

Son sözleri kızın duyamayacağı şekilde dedi. Kız da onu fikrinden vazgeçiremeyeceğini görüp, aman der gibi elini salladı. Ama biraz sonra dönüp ona baktığında gözlerine inanamadı.

— Niye kızardın?

— Kızarmış mıyım?

— Evet.

— Desem inanmazsın.

— İnanırım, söyle.

— Elmayı soymak istedim, elma fırladı, bıçak kenara sıçradı, tutmak istedim. O da üstüme düştü yaraladı. Şunların aklına baksana elma soymak için kasap bıçağı koymuşlar.

— Nerene battı?

— Kız uşağısın, ama şu sorduğuna bak. Şimdi ben sana her şeyi açık seçik anlatabilir miyim? Ağrı beynime vuruyor. Bari biraz olsun bağırabilseydim.

Kız korkulu bir şekilde "Aklına bile getirme!" dedi.

Karnını tutup kıvranıyordu. Alnını soğuk ter bastı.

— Anam doğru söylemiş. Sana iyilik yapmamalıymışım. Ben...

Kız onun sözünü yarım koydu.

H E C E Ö Y K Ü

— A kuzum sen sadece iyilik yapmak istiyorsun. Daha bundan sonra yanıma bile yaklaşma. İyilik adına ortaya bir şey koyduğun yok. Belki yaptığın iyiliği, şişenin açılmadığını, güvercinlerin de sağ salim olduğunu gösterirsin. Kaidesine göre dededen babadan kalma usulle soyacaktın; ama soyamadın. İnsan içinde kendini taşıyamıyorsun, git otur kendi harabende; beni de getirip burada gülünç duruma düşürme.

— Benim neyimeydi.

Kızın söyledikleri ona çok dokunmuştu. Kendini müdafa ediyordu. İpek kumaş sonunda eşeğe çuha oldu.

— Ne dedin?

Kızın gözleri çakmak çakmaktı.

— Neyi?

İşleri mahvettiğini anladı. Ama artık geçti. Söylemişti bir kere.

— İpekmiş ne bileyim çuhaymış!

— İpek ya.

— Onu anladık. Sen eşekten bahset bakalım.

— Biliyorsun işte? Kıvranıyordu ama söz bulamıyordu. Eşek işte neyden bahsedeceksin. Anam derdi sen ne konuştuğunu bilmiyorsun diye...

Kız öfkeyle onun sözünü kesti.

— Doğru söylemiş! Evet, eşeğin neyinden bahsedeceksin? Dört ayaklısını gördün mü bin şükür! İki ayaklısına rastladın mı başını al kaç.

İşi biraz daha galizleştireceğini hissedip daha derine gitmedi. İki üç kadeh votka içtikten sonra her şey tekrar düzeldi. Yiyip içiyorlar dans ediyorlardı. Ama ilk kadehten sonra kızın hareketleri onu gıcıklandırmaya başladı. Söylemişti, tembih etmişti. Ama kimi görürse koluna girip dans ediyordu. Kız gelip onun yanında oturunca kesin bir dille ikaz etti:

— Bak sana ne diyeceğim. Ben karımın bu şekilde davranmasına müsaade etmem. Bundan sonra yalnız benimle dans edeceksin.

— Karın mı?

— Evet.

— Kimmiş senin hanımın?

— Sen mi bilmiyorsun?

— Bilmiyorum diye kız başını salladı.

— Benim karım olduğunu bilmiyor musun?

— Ben? Senin mi?

Kız kendini kaybetmişti.

— Ne var inkâr mı edeceksin? Belki unuttum, bilmiyorum. Göster bakalım benim karım kim burada?

— Aptal, ben senin yalandan hanımınım.

— Başımı ağrıtmaya, yalandan hanım olmaz. Karımsın oldubitti... Bizim nesil, sözünün eri bir kuşaktır. Ağızdan laf bir kere çıkar. Otur yerine, ne diyor—sam onu yap.

Kız, ona hayretle bakıyordu, "İyi, seni fir döndermek boynuma borç olsun."
Ama ne kadar öfkeli olsa da meclisin sonuna kadar dans etti. Ayrılırken artık öfkesi geçmişti.

— Sende günah yok, diyordu. Suç sana uyanda. Baştan böyle olacağını bilmeliydim.

Kızın kolundan yapışıp durdurdu.

Sen onu gördün mü diye sıkıntılı bir şekilde sordu.

— Neyi?

— Kuzum neyi olacak, eşeğin iki ayaklısını!

— Gördün mü söz mü her gün görüyorum.

Kız biraz uzaklaştıktan sonra kahkahayla gülmeye başladı. Kızsa sinirden çatlıyordu.

* * *

— Senin bozarıklığın hâlâ geçmemiş. Kız zevkten dört köşe gülüyordu. Neyse onun kızarıp bozarması kızın hoşuna gidiyordu.

O da dişini sıkarak konuşuyordu:

— Hâlâ ağrısı beynime vuruyor. Bunun için bozarıklığım geçmedi. An-
nem derdi bizim ekmeğin tuzu yok diye. Ben ne dertteyim sen ne derttesin.

— Sen bana su mu verdin?

— Vermedim mi?

— Ben de içtim mi?

— İçiyordun ya!

— Aptal herif nasıl içiyordum? Sen şişeyi açamadın ki? Çatalı bir tarafı-
na soktuğunu unuttun mu? Bağırarak istiyordun, köşeği gibi geçmiştin.

— Her hâlde ben iyilik yapmak istiyordum.

— Peki, yapabildin mi?

— Yapmadım mı?

— Bilmiyor musun?

— Ben elmayı kimin için soyuyordum?

— Sen onu soydun mu? Akılsız sen elma soymuyordun! Kıvranıyordun!
Bıçak münasip bir yerine batmıştı. Kız uşağına açıkça denilmeyecek bir ye-
rine. Canının derdindeydin. Ben olmasaydım mal gibi bağıracaktın. Sonra se-
ni yaka paça atacaklardı dışarıya.

— Benim ne günahım var? Suç kasap bıçağını oraya koyanlarda. Bıça-
ğı gördüğünde ödü patlıyor insanın. Mal kesmek için mi ya da elma soymak
için mi?

Kız ise ona kulak asmıyordu; gülmekten uğunuyordu.

* * *

— Evet, yine bir şeyler söyleyeceksin; ama bırak artık sana kulak asma-
yacağım. Etrafımda istersen fir dön deli dıvane ol, seninle hiçbir yere git-
mem. Bitti bu iş.

Enstitüden çıkıp durağa giderken bir daha sordu.

— Demeyim mi?

— Deme! Oğlum niçin diyeceksin. Sen söyleyeceksin ben de seni fır döndereceğim. Yüreğin düşmüyor mu?

— Yok, bir bu eksikti zaten.

Her zamanki gibi sonunda kız yumuşadı.

— Zaten vazgeçeceğin yok. İyi söyle bakalım ne diyeceksin?

Mızırđanarak söze başladı:

— Ben çok düşündüm ve şu karara vardım. Biliyorsun her gün gelip senden bir şeyler istemeye yüzüm tutmuyor. İnsanda biraz utanma olmalı.

Kız sevinerek "Sağ ol!" dedi.

— İlk kez akıllı uslu bir şeyler söylüyorsun. Ben senin aptal sözlerini dinlesem de sanki akıllı uslu şeyler duymak istemiyormuşum.

— Elbette, akıllı uslu sözleri dinlemek lazım... Düşünüp sonunda karar verdiğim meseleyi söyleyim. Fatma Halanın dediğı gibi turnayı gözünden vurayım. Ne zamana kadar benim yalandan karım olacaksın gel gerçek eşim ol.

— Eveet. Sonunda etrafını gördün. Allah'a şükür, benim aklım başımda. Fır döndereceğim seni. Evlenmek derdine düşmüşün... Bırak kemancı çalsın, sen de onun titreşen saçlarının üzerinden göyeren yollarınıza bak. Bıkana kadar bak.

* * *

Kız eliyle saçını gözünün üstünden kenara attı.

— Hey!

— Ne var?

— Peki, annen saçını başını yolmaz mı?

— Yook!

Kızın ne demek istediğini anlayıp sözünü kesti.

— Annem şehre geldiğim ilk günden beri diyordu ki seni baş göz etmek lazım. Yoksa şehrin oynak kızları seni...

— Burasını çok duydum, başımı ağrıtmama... Ben annemin sözünü dinleseydim de seninle dondurma yemeseydim; ama artık iş işten geçti. İnsanda biraz utanma olur canım. Milletin içinde ben bu beyefendinin hanımıyım dedim. Sonra insanlar ne der?

Gönder dünürçüleri sen de kurtul ben de kurtulayım..

1957 yılında Yardımlı'da doğdu. Hâlâ orda yaşamaktadır. Matematikçidir. "Bahar külekleri", "Serjant mülki geyimde", "Yolun sonu", "Yazıcının savaşı" adlı nesir kitapları yayımlandı. Dört yazarla birlikte Türkiye'de "Dört Dörtlük" adlı kitabı neşredildi. Yardımlı Bölge Teknik Sanat Merkezi'nin müdür-lüğünü yürütmektedir.

NATİG MEMMEDLİ¹

Türkçesi: İmdat AVŞAR-Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

DOLMA



C/3
O

Aceleyle "Suliko" adlı restorandan çıkıp başkent valiliğinin arka tarafından yukarı Sololaki caddesine çıktık. Üçümüz de yere bakıyor, hızlı adımlarla ilerliyorduk. Temmuz ayının en bunaltıcı günlerinden eser bulunmayan Tiflis'in serin akşamında bir tek kelime laf etmeye cimrilik ediyorduk. Vado'nun sadece söz olsun diye söyledikleri bumerang gibi kendine geri dönüyordu. Şehrin tarih kokan evleri, caddeleri sanki birbirleriyle sohbet ediyordu; ama bizden çıt çıkmıyordu. Rezil olmak kötü bir şey... Hele senin rezil olmaman için biri, bir şeyler konuşmaya çalışıyorsa bu daha

da kötü. Ama ben rezil olmadım. Bana göre burada rezil rüsvay olacak biri varsa o da Rubrik'dir. Çünkü o, beyaz yalanlar uydurup kendi inanıyor ondan sonra da doğruymuş gibi uydurduğunu bütün dünyaya ispat etmeye çalışıyordu. O isterse gerçek olarak yutturmaya çalıştığı yalanını ispat etmek için insanlığın kutsal kitaplarından alıntılar yapar ve herkesi buna inandırır.

Sanki gönlümden geçenleri duyuyormuş gibi Rubik deminden beri yere eğilmiş başını yukarı kaldırıp şöyle bir beni süzdü. Sertlikten eser sezmediğim bu boş bakışlar sanki demek istiyordu ki "Ne kendi kendini yiyorsun, benim doğrum yalansa bunu ispat et, beni de inandır. Atalarınız dememiş mi "Yalan ayağa kalkar ama yürüyemez." Bense görüyorsun yürüyorum ve yürümeye devam edeceğim.

Vado işte "David'e, otelimize, gelip çattık; ama hiç iyi olmadı," dedi.

Hâlâ başımızı öne eğdiğimizi görüp münakaşa hiç iyi olmadı diye ekledi.

Şimdi en gergin dakikalar başlamıştı, biz vedalaşıp odalarımıza çıkmalıydık. Peki, birinci kim vedalaşacaktı? Ben mi? Hiçbir zaman, asla...

Üç gündür selâmlaşmamıza, sohbet etmemize rağmen şimdi, facialarla, kanla dolu tarihimin bütün acısını her şeyimle hissediyordum. Sanki karşımda kaç gündür bana dost diyen Rubik Simbatyan değil de Bakü'yü kana boyayan Şamuyan'ın torunu duruyordu. Şimdi ben ona sağol demeliydim, vay be! Ama Rubik de hiç kıpırdamıyordu. Sanki onun da tarihinin acısı beynine vur-

muştı, belki de bana dost dediğine pişman olmuştu. Ne dostu Türk'ten dost mu olurdu. Bu adı duyduğunda titriyor, doğru olsa da olmasa da soykırım kurbanıym diye düşünüyordu. Şimdi ben mi ona sağol diyeceğim... Asla...

Kımıldamadığımızı gören Vado öne düştü "Bu vakitte evde ne yapacağım? Gidelim sizinle bir kahve içelim, itiraz etmezseniz!" dedi.

İkimiz de razı olduğumuzu başımızla tasdikledik. Böyle tatsız tuzsuz akşam yemeğinden sonra yalnız kalıp otelin duvarlarına nefretle bakmaktansa kahve içmek daha iyiydi. Hem de ben itiraz etsem Rubrik onunla gidecek ve Gürcü meslektaşımın başını yalanlarıyla dolduracaktı. Rubik yine deminki gibi bana üstten baktı hafiften hileyle güldü.

— Hayır ola üç gündür sadece çay içiyorsun, şimdi kahveye razı oldun, evet şimdi Vado'yu tesir altına alma fırsatını eline mi geçirdin?

* * *

Biz, Tiflis'te görüşmüştük. Avrupa'nın barış yanlısı sivil toplum örgütlerinden biri Kafkasya'daki problemin çözülmesinde halk diplomasisinin rolünü görüşmek için düzenlediği konferans bizim tanışmamıza vesile olmuştu. Üç gündür devam eden konferansta sık sık konuşuyor aynı otelde kaldığımız için de arkadaşlığımız derinleşiyordu.

Bu zaman zarfında bir defa bile savaştan, toprak bütünlüğünden, meselelerin hallolması için gerekenlerden bahsetmemiştik. Sanki her birimiz dünyanın bir yerinden gelmiştik.

Yıllardır kan gölü olan Kafkasya'da yaşayan egzotik insanlarla tanışmak, tarifsiz Gürcü şarabından içerek kendimize gelmek ve bu coğrafyanın problemlerini halledip gönül rahatlığıyla evimize dönmek için gelmiştik. Ama konferansın son günü Vado'nun bizi gönülden davet ettiği akşam yemeğinde bu illüzyonlar ortaya çıktı. Anladık ki hepimiz Kafkasyalıyız, gidecek başka yerimiz yok.

— Ne yiyelim? Gürcülerin Kafkasların en misafirperver halklarından biri olduğunu duymuştum. Vado'nun "Suliko" adlı meşhur restorana girer girmez masanın baş tarafına geçip samimi bir edayla konuşması bunu bir daha tasdik ediyordu. Bizden biraz ilerdeyse konferansta halk diplomasisinin rolünden bahseden Amerika'dan, Fransa'dan, Rusya'dan gelmiş misafirler otuyorlardı. Konferansın son günü onların da gönlünden Gürcü mutfağından bir şeyler tatmak geçmiş. Ama göz ucuyla masalarına baktığımda, garip bir yemek yediklerini gördüm.

— Vado, onlar ne yiyorlar, diye sordum.

— Galiba Avrupa mutfağından bir şeyler yiyorlar. İspanya ya da İtalya yemeği. Sende mi o yemeklerden istiyorsun?

— Hayır, birader; ben yerli mutfaktan bir şeyler sipariş edeceğim.

H E C E Ö Y K Ü

Kırmızı ciltle kaplanmış menüye o kadar çok yemek adı yazılmıştı ki menüden çok kitabı andırıyordu. İnsanın sipariş etmek için bir şeyler seçmesi oldukça zordu.

Dünyanın daha tadına bakmadığımız o kadar nimetlerinin adı yazılmış ki yiyecek bir şeyler seçmek oldukça güçtü. Vado'yla Rubik de benim gibi dünyanın lezzetli yemekleri arasında kayboldular, menünün içine dalıp gittiler. Nihayet son sayfayı açtım. Birden gözlerim parıldadı. Dolma. Tadı her zaman damağımda olan en sevdiğim yemeğin, dünyanın çeşitli lezzetlerinin arasında görmek beni mutlu etti. Birden söylendim.

— Dolma.

— Bana da.

Rubik de benim gibi sevinerek menüyü kapatıp masanın üstüne koydu. Omuzlarımızdan büyük bir yük inmişti.

Vado, Öyleyse ben de dolma yiyeyim. Hiç pişmemiş olsa da annem öve öve bitiremiyor, dedi. Garsonu eliyle çağırmak istediğinde Rubik kolunu tuttu.

— Sen hangi dolmadan yiyeceksin?

— Fark etmez.

— Ben Ermeni dolması istiyorum.

Rubik gözleriyle garsonu aramaya başladı.

— Bana Azerbaycan dolması.

Sesimdeki hoşnutsuzluğu Vado hemen anladı. Çok zor bir muamma karşısında kalmıştı. Şimdi onun seçiminin bizim için de çok önemi vardı.

— Dolmanın da Ermenisi, Azerisi mi olur birader?

Vado biraz sonra alevlenecek bahsin hararetini biraz düşürmek için gayret ediyordu; lakin artık çok geçti.

— Bu ne demek Vado, dolma bizim yemeğimiz.

Cevabını vermesem Vado'yu da kendi dediğine inandıracak. Rubik sesini biraz yükselterek yüzüme baktı:

— Ne bizimi.

— Bizim yemeğimiz. Doğrudan doğruya gözlerime bakarak söyledi.

Kendi yalanına inandırmak için başkasının gözlerinin içine bakarak konuşmak bir yetenek işi.

Tabiat bu yeteneği yüksek Kafkas dağlarının eteklerinde yaşayan milyonlarca insanın içinde yalnız ona vermişti. Ne yapayım? Aklım yetmeye başladığından beri yediğim evimizin obamızın yemeğinin Ermeni yemeği diye adlandırılmasına nasıl razı olabilirim?

— Biliyor musun dolma sözü nereden geliyor?

— Nerden geliyor?

Rubik omuzlarını silkerek bana baktı.

— Her hâlde Ermeni dilinde onun karşılığını bulamazsın; çünkü bu Azerbaycancadır. Dolmak, doldurmak fiilinden gelmektedir. Yani içerisi doldurulan domates, salatalık, patlıcan. Ya da yaprağı içliye dolamak. Bu nerden sizin yemeğiniz oldu? Bizden aldığınızı itiraf edin.

— Bu kelime oyunudur. Dolamak, doldurmak. Bizden 100'den fazla dolma çeşidi var. "Mimino"² filmini hatırlıyor musunuz? Benim adaşım Valiko'ya neyin tadına bakmasını söylüyor? Söylesene Vado niye susuyorsun?

Vado'dan çıt çıkmıyordu. Kaşlarını çatıp belki de bu iki inat Kafkasyalıının arasında ne yapacağını düşünüyordu.

— Demek sizde dolmanın 100'den fazla çeşidi var. Abartmaya üstüne yok. Gerçek dolma bizdedir. Yanında da sarımsaklı katık koyulur. Bizde dolmayı fıstık yaprağına da sararlar.

Bizde de incir yaprağına sararlar, adına da muşa dolma derler, biliyor musun ne kadar büyük olur. Bir tanesini yesen doyarsın.

— Hah ha sanki bizim dolma adamı acıktırır. Griboyedov, Azerbaycan hanlarının misafiri olduğunda sofrayı, meclisi öyle methediyor ki sofraya 20 çeşit dolma getirdiler diye yazıyor hatıralarında.

Ya biz çok şiddetli tartışıyorduk ya da münakaşamız biraz ilerde oturan halk diplomasisi hakkında bir şeyler anlatan yabancı misafirlere ilginç gelmişti. Üçü de bize kulak kabartmışlardı. Rubik bir şeyler söylemek istedi; ama misafir onun sözünü yarıda kesti.

— Neden sinirleniyorsunuz? Yani dolmadan başka bir şey yok mu sipariş edecek?

Bu Rus misafirdi.

— Ortak bir noktada buluşun. Sen elini karşıya uzat Ermeni dolması ye; sen de diğer tarafa Azerbaycan dolması ye. Belki hoşunuza gider. Nasıl teklif?

Çoktandır kendim için geliştirdiğim bir yol var. Akıl vermek dünyanın en rahat işi. Kendini her şeyi bilen gibi gösteren ihtiyarların, boş aydınların, ikiyüzlü diplomatların becerdiği tek iş de akıl vermektir.

Yeni akşam yemeğini bitirmiş Gürcü şarabının tesirinden yanakları parıl parıl yanan katılımcının kendi aklına yatan teklifi, kanaatimin yanlış olmadığını gösteriyordu.

— Bu imkânsız bir şey, dedim. Kendi dolmamız dururken neden Ermeni dolması yiyeyim?

— İstedığınız kadar teklif edin yine de Azerbaycan dolması yemem; kendi mutfağıma ne oldu?

Rubik de Rus katılımcının dediğini kabul etmedi.

— Tamam, o zaman ikinci teklif. Kimin dolması lezzetliyse üçünüz de ondan yiye.

H E C E Ö Y K Ü

Ruşayı aksanla konuşmasından hemen onun Amerikalı katılımcı olduğunu anladık.

— Bırakın sizin dolmalarınızın lezzetinin nasıl olduğuna biz karar verelim. Siz akşam yemeğini yediniz diyerek Vado atıldı.

— Evet, öyle; ama ben dolmanın tadını biliyorum diyerek Rus misafir göz kırptı. Onun bununla ne demek istediğini kimi işaret etmek istediğini anlamak zor olmadı.

— Ben bir defa Cermuh'ta tatil yaparken ekşi lahana dolması yemiştim. Hâlâ tadı damağımdadır.

Kendimi zorla tutuyordum. Konferansta halk diplomasisinden ağızını doldura doldura konuşan Rus araştırmacıya cevap vermeye hazırlanıyordum. Ama bir taraftan da yalnız kalmama içerlemiştim. Bakü'den uzakta Tiflis'te tek başıma kalmamı hiç kendime yediremiyordum. Birden:

— Ben, Azerbaycan'ın dolmasının lezzetli olduğunu düşünüyorum, diyerek Amerikalı misafir bana arka çıktı.

— Düşünüyorum da ne demek. Ben dolmayı yediğimi söylüyorum.

Rus misafir, onun sözüne karşı çıktı.

— Her şeyin tadına yiyerek bakamayız ki. Düşüncelerim yüzünden size hesap verecek değilim.

— Sağol Amerikalı, ben liberallerin hiçbir şeyi düşünmeyen beynelmilel adamlar olduğunu zannediyordum.

Önce onun haksızlığa sabrı olmadığını düşündüm; lakin yan masadaki misafirler bizi bir kenara bırakıp aralarında tartışmaya devam ediyorlardı. Rus ne derse desin Amerikalı zaten onun dediğini kabul etmiyordu.

Artık bütün restoran bizi dinliyordu. Herkes bu ağız dalaşının nasıl sonuçlanacağını bekliyordu. Birden Vado söze karıştı.

— Üçüncü bir teklif. Bırakın hangi dolmanın lezzetli olduğunu Fransalı katılımcı belirlesin. .

— Ne yazık ki ben vejeteryanım.

Fransız misafirin bu net cevabı Vado'yu üzdü. Artık kalkıp gitmeliydik.

* * *

Otelin loş küçük restoranında bizden başka kimse yoktu. Her defa sabah kahvaltısında "Borjomi"yi³ ve Gürcistan domateslerini anlata anlata bitiremeyen garson, çıt çıkarmadan masaya iki fincan kahve, bir bardak da çay getirdi. Bir şey yiyecek misiniz, dedi. Tereddüt etsek de artık utanacak bir şey yoktu. Yoğun geöen günün yorgunluğuna karışmış açlık yapacağını yapmıştı.

Hiç itiraz etmeden başımızla evet, dedik.

O zaman bakayım yemeklerden neyimiz kalmış, dedi ve cebinden bir küçük kâğıt parçası çıkardı.

H E C E Ö Y K Ü

— Gelin size lezzetli bir yemek getireyim. Dolma.

Bizi yorgun düşüren beş harfli kelimeyi yeniden duymak aç midemizle birlikte yorulmuş beynimiz de yıldırım gibi çaktı. Hangisinden getireceksin demeye hazırlanıyorduk ki garson bizi konuşturmadı. Gerçek Gürcü dolması, dedi. Bu da sizin nasibinizmiş. "Suliko" adlı meşhur restorandan getirmiştik. Bizim aşçımız o restoranda da çalışıyor. Evet, yiyecek misiniz?-*»

<
C/3
O
O

Natig Adiloğlu Memmedli, 1977 yılında dünyaya geldi. Bakü Devlet Üniversitesi Tarih Fakültesi'ni bitirdi. 2006 yılında "Orta Asya'da Bağımsız Türk Devletlerinin Kurulması ve Türkiye ile Karşılıklı İlişkiler" adlı tezi savunarak doktorasını tamamladı. 2005 yılı Nisan ayında Azerbaycan'da Atatürk Merkezi doktora tezini "Merkezi Asyanın Türk Devletleri ve Türkiye" adıyla kitap olarak yayımladı. Aynı yıl genişletilmiş şekilde ikinci baskı Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı tarafından basıldı. 2010 yılında "Nesimi Edebiyat Ödülü"nü aldı. Hâlen Kaspi gazetesinin genel yayın yönetmenliğini yapmak-
tadır.

² *Mimino*: Sovyet filmi. Baş rollerinin Buba Kikabidze ve Frunzik Mgritçıyan'ın oynadığı meşhur kome-
di filmi. Sovyet coğrafyasında bu film hâlâ aktüelliğini korumaktadır.

Borjomi: Gürcistan'da çıkan Sovyet coğrafyasında çok meşhur olan maden suyu

ELABBAS BAĞIROV¹

Türkçesi: İmdat AYŞAR-Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

YANYANA MASALAR



mek sırasına geçip gümüş renkli tabldot ile aldığı yemeği, az ilerdeki masaya bıraktı. Az sonra tekrar masaya döndüğünde, birkaç saniye önce bıraktığı yemekleri, büyük bir iştahla hem de hiç utanmadan kaşıklayan zenci adamı gördü.

Böyle bir şey yapmak, bu zencinin aklına nereden düşmüştü?

Yemek alacak kadar parası olmadığından mı? Aç olduğu için başka çaresinin kalmadığından mı? Gerçi zencinin giyim kuşamına bakılırsa, pek de fakir, sefil birine benzemiyordu. Üstelik gücü kuvveti yerinde görünüyor hatta yanağından yağ damlıyordu.

— Merhaba, dedi.

— Merhaba. Selâm almak için başını yukarı kaldıran zencinin yüzünde, bembeyaz dişlerinden ve iri parlak gözlerinden başka hiçbir şey görünmüyordu. Hayret! Bu iri cüsseli adam, sanki bembeyaz dişlerden ve iri gözlerden ibaretti...

Şaşırdı. Ya burada bir şeyler oluyordu ya da iyice hırslanmış her şeyi sisler, dumanlar içinde görüyordu. Zencinin dilini de bilmiyordu ki onunla bir şeyler konuşsun. Bir parça ekmek için bağırıp çağırırsa, sesini yükseltse hiç olmazdı, adama ne derlerdi sonra. "En iyisi biraz bekleyeyim, bari şu patates püresini onun elinden kurtarıp bir güzel halledeyim," diye geçirdi içinden... Sıcak çorbayı bitirdikten sonra, bu ebleh zencinin, dişlerini kurcalamak için de olsa sofrada bir çöp bırakıp bırakmayacağını da bilmiyordu. Gerçi zenci de bunu düşünecek kafa olsa, başkasının yemeğini almanın ne kadar ayıp olacağını da düşünmesi gerekirdi.

Biraz şaşkın, biraz da hiddetle, karşısındaki zenciye ters ters bakarak tabldotu kendi önüne doğru çekti, elini hoşaf dolu tabağa yeni uzatmıştı ki başıyla yaklaşmasını, oturmasını işaret eden zencinin kısa kollu gömleğinin göğüs cebindekileri gördü.

Öğrenci kimliği ve diğer belgeler?

Tuhaftı, zenci keyfini hiç bozmadan yemeğe kaşık sallamaya devam ediyordu. Sanki tatile, dinlenmeye gelmişti, ikide bir tebessüm etmesini ise hiç

anlamamıştı. Bu zenci, böyle tebessüm ederek onu mu sınıyordu, yoksa hep böyle miydi? Kim bilir, belki öğrenci de değildi. Ama bu imkânsızdı çünkü dışarıdan birinin buraya girmesi yasaktı. Yabancıların kaldığı öğrenci yurdunda barınan birkaç ecnebiyi de burada, bu öğrenci yemekhanesinde tanımıştı.

Her biri bir uzak diyardan gelen bu ecnebilere de çok saygılı davranıyordu. Misafire başka nasıl davranılabilirdi ki?

Peki, misafir, onun bu saygılı davranışına karşılık ne yapıyordu? Bir öğrencinin, üstelik parayla aldığı yemeği iştahla yiyor, lokmaları yavaş yavaş yutuyor arada bir de dalga geçer gibi sırtıyordu. Hıyara bak! Başka birinin masasına el koyup yemeğini aşırıldığı için özür bile dilemiyor, üstelik sürekli gülüyordu.

Zenci, yağdan parıldayan iri dudaklarını ıslak bir mendille silip "eyvalah" der gibi başıyla selâm verdi ve gülerek kapıya doğru yöneldi. O, "Hayret, nasıl oldu da bu eblehin simsiyah dudağının kiri bu beyaz mendille çıkmadı?" diye düşünüyordu. Birden dosyasını hatırladı. İçinde öğrenci kimliği, nüfus cüzdanı, kitabı, defteri bulunan dosya, ortalıkta yoktu!

Kesin o murdar zenci çalmıştı hem de göz göre göre. Birdenbire, zencinin niye pis pis sırtıttığını anladı. "Demek adama böyle sihir yapıyorlar, böyle uyutuyorlar!" diye düşündü ve bir kurt gibi zencinin arkasından fırladı. En çok da nüfus cüzdanının kaybolmasından; nüfus kâğıdıyla bir sahtekârlık yapılmasından korkuyordu.

Beyaz dişli zencinin ardından yetişip, onu tek bir sözle durdurdu.

— Dosyam!

Yemekhanedeki tanıdıklarından utanmasa, bu zencinin dersini daha ortalıkta verecekti. Ama yabancı bir ülkeden gelen bir vatandaşla karşı karşıya gelmenin ağır mesuliyeti onu engelliyordu.

Büyük bir soğukkanlılık ve nezaketle onun koluna giren zenci, tebessümle geri dönünce iyice şaşırdı. Her şey yemek yedikleri masanın yanına var-dıklarında anlaşıldı.

O da ne? İçinde öğrenci belgeleri, nüfus kâğıdı, defterleri ve kitaplarının bulunduğu dosyası ile patates püresi, bir kâse çorba, salata ve hoşaftan oluşan yemeği masada öylece duruyordu.

Donup kaldı, bütün eşyaları yan masada, yerli yerinde duruyordu. &

Elabbas Bağirov, 1957 yılında Nahçıvan'da dünyaya gelmiştir. 1987 yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesinden mezun oldu. İlk hikâyesi 1981 yılında Ulduz dergisinde yayımlandı. "Gümüşü geceler", "Doğma ocak", "Uçurum", "Güdaz", "Sonunbaşlangıcı", "Giyamçı", "Garagovak çölleri", "Men Garateli sevirdim" adlı kitapları yayımlandı. Eserleri Türkçeye ve Rusçaya çevrildi. Şa-vaş hakkında yazdığı "Gözel" adlı hikayesi Almanya'da yayımlandı. 2007 yılında Türkiye'de yayımlanan Azerbaycanlı yazarların eserlerinin bulunduğu "Dört Dörtlük" eserinin müelliflerinden biridir. Ede-biyatla meşgul olmaktadır.

ÖMER EĞİ

TERZİ ZEYNEP: ÂŞIK OLUNMASI MUHTEMEL BİR SİMA İÇİN ŞEHİR MONOLOGLARI

Iş bu hikâyeyi on iki hayvanlı takvime göre Tavşan yılının bozgun bir zamanında aksi ve huysuz resimci fi. Potur ile birlikte içimiz titreyerek yaşıyoruz. Mevzuyu ele alma noktasında Potur çizer, ben yazarım. Deriz ki belki oyuna iki kişi daha katılır..

Bu, bizim gibi içine çabukluk ve yol sancısı sinmiş şehrin insanının gündelik koşturmaca içerisinde ıskaladığı nice 'avutulmamış' hayattan birinin hikayesidir., fi. Potur'un çarşının endamlı mücevher terzisi Zeynep için yaptığı tabloda Mona Roza'ya şayan bir hikayedir. Onda, mağaza komşumuz Terzi Zeynep'in ömrünün kalanı betimlenmiştir.

Ne cüret!

Tablo şöyle olsa gerektir: Bir defa tual, Ölü Evinden Notlar'dan bir tabuta mı benziyor nedir! Ayak tarafı dar, baş koltuğu geniş kesim. Zeynep'e gelince, saçları güzelmiş. Kırmızı renkli kravatını ne demeye geldiğini anlamadım. Ama boynunu sıktığı kesin. Yeşil zemin, kahin efa'ya göre temizliği, saflığı gösterirmiş. Ona sözüm yok. Siyah elbiseye gelince, kozmik bir arkadaşın uzantısı gibi duruyor. Ayrı hikaye, geçelim. Zeynep mezarasını boynunun arkasından dolayıp iki omzundan aşağı salmış. Yüzünde, bozgun bir şubat akşamından kalma elemli bir ifade var. Ama yüzü sanki yok.. Erimiş mi desem, hevesi kursağında kalmış nice mısralara mı benzetsem.. Gözlerini de sonbahara mı.. Öyle.

Görenler;

Zeynep'in yüzünden kader yazgısı mı silinmiş, erimiş akıyor gibi?

Omuzunda mezarasıyla sınanmamışların ayarını mı ölçüyor?

Ya omzunda mezarasıyla ölçüp de sarınacak bir kumaşın yokluğunu mu.. diyorlar.

Derler. Sen zavallicağızın öz sırrını afişe edersen, elin ağzı çuval değil, daha neler derler! Buna neden olan fi. Potur bilmez mi Zeynep'e yüz ifade etmek 'kuş yuvasını sapan taşlı çocuğa göstermeye benzer? Bilir. O zaman muradı nedir? Artık neyse odur. Geçelim. Ben, yalnızlık ve kadri bilinmemişliğim uğultulu bir isyan gösterisi olarak kabul ettiğim şiirsel anlatıların Terzi Zeynep tablosunda vücut bulmasına hayıflanıyor değilim. Amacım,

tabloya gömdüğü sırları tasavvur etme yetimize yön vermeye çalışan fi. Potur ile hesap görmektir. Böylece insanları kendi suretleriyle yüzleşmekten korumuş olacağım.

Bir gün, dedim ki fi. Potur bana bu tabloyu hediye eder mi.. Etmezmiş. O zaman satar mı.. Satmazmış. E satma. Zaten arkadaşlık etiği nedir bilmezsin. Bizi ehli dilden de bilmezsin! Halbuki o resmi ben korurdum. Alsaydım, onu herkesten kıskanırdım. Misafir odasını bile müze yapar, orada saklardım. Elalemin Zeynep'i irdelemesine, nehirler boyu dertleri üzerinde kaya gibi sözcükler sektirmelerine izin mi verirdim! Peki potur ne yaptı? Anlamadığım manalara ilendiğini açıkça yüzüme vurarak ricamı geri çevirdi. Arkamdan da üsturuplu bir alıcı olmadığını söylemiş. Demek, o köhne resim atelyesinden bakılınca öyle görünüyor!

Breh! Oysa kafam ondan daha iyi çalışır ve bunu kabullendiğinden eminim. Kriz döneminde altın döviz hareketlerini nasıl takip ettiğimi, bir kimlerimi ne ala hamlelerle iki katına çıkardığımı iyi bilir mesela. Üstelik beni tetikleyen de kendisidir. Üçüncü köprü yolunun bizim köyün arazisinden geçeceğini bana kendisi haber vermiş, hadi koş! demişti. Neymiş? Alelacele köye gitmişim, çayırları köylüden satın almışım.. Yani ki bedavaya aldığımı sanıyor. Benim kim olduğumu bilmiyor!

E ee fi Potur? Senin şu kızcağızın alımsız bedenini iğdiş eder gibi resimlemen daha mı az acımasızca? Aşık olunması muhtemel bir simayı kendisinden elektrik alınamayanlara acı vererek izletmen spekülâtif dediğin işlere benzemiyor mu? Sıkıştın tabii. Şimdi bakalım verebileceğin bir cevabın, bir epigrafin var mı?



EPIGRAFA: Sen o resimdeki, terzi Zeynep'teki süreci öngörebili miydin de sana hediye olsundu! Seni kozmik suret! Bir bak ki neyi görmek isteriz.. Abdal, gözü arkada kalmışların şehirde iç çekerek gezindiklerine bir bak: Ellerinden tutanı yoktur onların. Yutkunarak adımlarlar kaldırımları. Baygın baygın içlenirler. Otobüs duraklarında içlenirler; vapurun ardından mesela, tutkusunu bastırır, martularla köpük izlerine karışırlar. Hayatın törpüleyemediği şey insancıl halleridir onların. Çaresizliğinden mi bilinmez, yaşanmamışlığın acısını çekenlerin içgüdülerinin prensibi iyiliktir. Ne denli büyük

tragedyalardan geçer de devrilmez, kip dururlar ya, aynanın karşısında psikolojik olarak çözülürler. Sen, aynanın karşısında şapkanı düzeltmek, düğmeni iliklemekle eyleşirsin. Bilmem ki saygından mıdır, aynanın sana karşı cömertliğinden midir.. Gel gör ki sana görüldüğü gibi cömert değildir ayna. Dilini çıkarır onlara. Esik yanlarıyla yüzleştiren bir bakış atar. Yaşanılmamışlığın derininde ne varsa, hayret ve acıyı imleyen ne varsa onu gösterir. Aynadan başka arzu nesnesi yoktur çirkinler için. Ayna, epistemiği bozan, şiddet uygulayan şeydir. Acı verir. Onun için koştururlar ayna duraklarında eyleşmeden. Afili bedenlere tercüme edilemez sorular vardır kafalarında. Yanıt bulabilecekleri bir dilin izini sürerler. Bazen kendilerini anlatmak ister de Şaşkın bir yol üzerinden tanım getirmek isterler. Başkasının umurunda mı ola? Yanan da eriyen de yaşayamayacağını bilen kendisidir de gelgelelim onların hangi beden üstüne hangi heyecanı taşıdığı da kimin kimesnenin umurunda değildir.

Kendisinde yaşanmamış yılların sancısı olan kimse, aynaya acıyla bakar. Bazen hayretle bakar; bir umuttur, kendisini ertesi zamana erteler.

2. KENDİSİNDE YAŞANILMAMIŞLIĞIN SANCISI OLAN KİMSENİN HEVESLERİNİN BAKİR KALIŞINA ÖDÜNLEME

Sahi, ben potur'un resimlediği bu Terzi Zeynep'i tanırım. Mağaza komşumuzdur. Kendisiyle merhabamız, alış verişimiz vardır. İyidir hoştur da benim birazcık kendisini mesleğinin katma değeri üzerinden tanımlamaya eğilimim var. Bu hanım, çarşıda yetenekli bir zanaatkâr olarak bilinir. Beceri satın alınabilir bir şey olsa, sanırım olağan üstü kreasyonu Zeynep'e epey külfetli bir övgü ödülü vermek lazım gelir. Ben onun iş ahlakını yüksek getirili hisse senetlerine benzetirim de sanki inişli çıkışlı halleriyle biraz borsa riskleri mi taşıyor ne.. Sayın Potur'a göreyse Zeynep'in zanaati yoktur, sanatı vardır. İğne ipliğindeki intizam, zihin değeri bakımından nesirler, şiirler kadar emek yoğun bir yeteneğin göstergesidir. Daha neler neler.. Bilemem. Ben onu mısralara benzetemiyorum. Daha grafik bir şeylere benzetiyorum.

Hâl böyle olunca, bu kabiliyetten bana afili bir palto dikmesini rica etmem elzem oldu. Bir gün, on iki hayvanlı takvime göre yılbaşı öncesiydi. Yeryüzü tazı yılına giriyordu. Terkisine binmişim madem, ben de o yıllara munhasıran tarzımı değiştirmeyi arzu ettim. Kendi tasvirime istinaden, Sultanhamam'dan aldığım iyi kumaşla bana şık bir palto ve Atilla İlhan şapkası diktirsin diye Terzi Zeynep'e sipariş verdim. Fakat o, nedense 'hayır' diyerek ricamı geri çevirdiydi. Kaç yüz lira tekli ettiysem, oralı bile olmadı. Üstten bakışını da beğenmedim. O zaman, "Peh, surata bak! Olmazmış!" deyiverdim. Öylece dondu kaldı tabii..

Zeynep sonradan haber göndermiş, "Kumaşı getirsin. Ücret istemiyorum." E eksik olma! Yahu bakar mısınız şunun yaptığına! Beni kim sanıyor?kızdım, kumaşla beraber masanın üzerine birkaç yüz lirayı sertçe bıraktım: "Sen benim kim olduğumu bilmiyorsun!" dedim.

"Biliyorum." dedi kısık bir sesle.

Biliyorsun madem, boyumun ölçüsünü al bakalım. Şimdi elli altıya dört drop üzerinden beni biricik aşklara filinta gibi gösterecek bir eser arzetmeni bekliyorum. Hadi seni göreyim!

Efendim, o zaman Terzi Zeynep Hanım bana güzelim cins kumaştan öyle bir şapka ve palto tasarlamıştır ki evlere şenlik! Palto, düğmeleri haricinde kıvamıncaydı ya, nedendir bilemem, paltonun kenarına kırmızı bürokrat kravatı ilıştirmiş. Şapkanın üzerine ise ne demeye geldiğini anlamadığım tuhaf-lıklar yapmıştı terzi ablamız. Üşenmedim saydım. Tam yüz yirmi sekiz adet kep düğmesi dikmişti. Ne demeye geliyor şimdi bu? Hanımefendi şapkanın hükmünü benim yaşam biçimime göre icra ediyor olmalı. Diyesiymiş ki, bak yüz yirmi sekiz efendi, fi tarihinde Erzincanlı hakkı efendi kitabesinde adamı bir şapka risalesi aşkına mezarından geri döndürürler. Hüküm bu kadar önemlidir. Geçelim. Zülfüyâre dokunmamaklık gerek. Sonradan fi. Potur'un Tazı adasında tavşancıkların otantik bir mefhum olarak şapkayı kapış kapış götürdüklerine kayıt düşülmüştür ki, bunu da geçelim.Atilla İlhan'ın giydiğine şimdilerde 'kaban' diyesiymişler de, özünde "gocuk" denirmiş dipnotuna takılmadan sâdede gelelim. Terzi Zeynep'in bir hilkat garibesi olarak tasarladığı paltoda tuhaf bir durum sözkonusuydu. Haspam, paltoya hiç düğme dikmemişti. Ama dünya kadar kep düğmesi, kaç çocuğun kalbine kaç çocuğun gömülü olduğunu imler gibi şapkaya konmuştu. Gel de aldırış etme!

Zeynep, dedim:

Zeynep düğmemi diker misin?

Hayır dikemem, özünde perişan görünüyorsunuz.

Zeynep, etme, paltomu ilmekle..

İki zıt tecrübeyi nasıl ilmeklerim?

Zeynep düğmeler asgâri sıfır farkıyla yenilenir, dert etme..

Farklı notalar aynı şarkıyı nasıl söyler?

Zeynep düğmelerle çelişiyorsunuz!

Ben kimin avcı olduğunu mu diyeyim!

Zeynep, tüm düğmeleri kopardın Zeynep!

Şimdi efendim, palto meselesinden sonra, terzi Zeynep nazarımda doğa durumundan bir azize mertebesine ağmış olur. O zaman, terzi Zeynep portresi ile Zeynep'in kendisinin birbirine eğretilenebileceğinin anlarım. Ben, Zey-

H E C E Ö Y K Ü

nep'in durduğu zemin ile varmak istediği yer arasında kaygılı bir arayüzüm artık. Bay potur, ehli dilin birbirini bilmesi böyle bir şey mi olsa gerek?

EPIGRAF: hevesleri bakir kalanın aynalarda yutkunarak gezindiğine bakma. Aynada şeylerin nevî türünden nice manalara ilenirler, bilemezsin. Kendi faslından nice şehir monologları gözlemlerler. Gelelim, çoğunda ilenecek bir değer barınmazmış. Değil mi ki kendisinde yaşanmamışlığın sancısı olan kimse otobüsteki haspanın dakikada on defa 'aşkım' deyişinden tiksilmeye başladığı anda, anla ki iki durum olasıdır: ya ermiştir; ya da -oh olsun- bu fasılayı kaybedip manik bir beden için gözyaşına durmuştur. Şaşkın! Bilmez misin hevesleri bakir kalanın nasibi 'aşk' adına yazılıdır? Bak a, ermişler bu 'aşkım' ifadesinin 'aşk'tan nasipsiz, felekten düğmesiz ve eblehçe olduğunu söylemişler. Demişler ki bu deyişte muhteva hoyratça tüketilmekte. Aşkın sureti, sizin izleğinizden başka bir devlettir. Zeynep'in sureti, hevesleri bakir kalanın gitgide soyutlaşan niteliği ile nasibinin 'aşk'a yazıldığına dair bir suskunluk denemesidir. Vay ki bu yavanlıkla dilini çözebilene 'aşk' olsun!

Hevesleri bakir kalan kimse, aynaya ibretle bakar. Bir umuttur, kendisini ahrete erteler.

TERZİ ZEYNEP TABLOSUNUN "GÖR" DEDİĞİNE DAİR EYLEM PLANIDIR:

Bu bahis bize anlatır ki, Zeynep'in gitgide soyutlaşan sureti ile hevesleri—nin bakir kalacağını sanıyorsanız, yanıldınız. Bahse konu suret, bir tür tinsel biçimlenmedir. Potur alır fırçayı eline, ona uygun olduğunu varsayıp bir suret çizer. Zeynep'e gelince, iğnesini ipliğini kuşanıp hâl ilminden anlamayanın düğmesini pazara çıkarır. Kendisinde yaşanılmamışlığın sancısı olana gelince, gelip geçerken hasbelkader bakıverdiği terzi Zeynep tablosunun kendi suretine ayna olduğunu anımsar; bazen kırklara karışır, bazen isyana. Şimdi bu sonuncuya bir rast makamı: Peh! Şiirim benim! Kutsal filoloji! Otur da kendin için yeni bir suret tanımla. Sen laf ebeliği yapadur, Zeynep suretinden aşkın bir yola revan olmuştur çoktan. Yazı metafiziğe kaymadan bitsin bu hikaye. Yazının ulaşamadığı sır, aynaların Zeynep'i götürdüğü yerde saklı olsa gerek. Hem şekerim, bu devirde kaldırımından el ele gidemedim diyen kimseyi sanır mısın ki ahretini heveslerinden beri tutmuştur... &

H E C E Ö Y K Ü

ESRA ODMAN İYİER

BOŞLUK, BAKIŞLARIMIN BİÇİMİNİ ALIYOR*

Annem her sabah yattığım odanın kapısına gelir, ince belli cam bardağa doldurduğu tek şekerli tavşankanı çayı karıştırır, kaşığın cama vurarak çıkardığı ezgi ile oğlunu güne hazırlamak için keyifli olduğunu düşündüğü bir uyandırma töreni hazırlardı. Ardından mahmur gözlerle gülümseyen oğlunu sıcacık sözlerle kahvaltıya çağırırdı.

Cam bardağa vuran kaşık sesiyle, yüzümde tuhaf bir gülümseme, gözlerimi açtım. Şekerli suyun kokusu, çayın buğusunda kayboldu. Ağır çekim doğruldum yataktan. Yirmi dört saat bildiğimiz yirmi dört saat değildi artık. Yaşamın ağırlığı üstüme çullanmış nefesimi daraltıyor, beynimde sürekli yer değiştiren ve her yer değiştirdiğinde giderek büyüyen karanlık ve gürültülü bir boşluk oluşturuyordu sanki. Niyedir bilinmez, boşluğun ve karanlığın ele geçiremediği beynimin tek bölgesi, sağ lobta, Rodrigo'nun Gitar Konçertosu hiç susmadan bedenimin yarısını ayakta tutmaya çabılıyor, sanki koca orkestrasıyla zamana, boşluğa karşı direniyor, hayal gücümü hareketlendiriyordu. Annemin, klasik müzik dinlerken kahvesini yudumladığı akşamüzeri saatleri, zihnimdeki Rodrigo'ya eşlik ediyordu. Ama hepsi o kadar...

Derin derin nefes almak istiyorum. Hava ağırlaşmış, katılaşmış burun deliklerimden geçmiyor, küçük bir tırtılın yaprağı yiyip bitirmesi gibi çıtırtılar geliyor içimden. Aldırış etmiyorum. Gözlerim mecalsiz, kapaklarının altında oynuyor. Ağzıma gelen garip metalik tad safranın acı suyundan beter. Sanki kocaman bir kırkayak ağzımın içinde dolaşıp dilimi, damağımı, diş etlerimi gıcıklayıp duruyor. Hiç gülmüyorum.

Şekerli sudan bir yudum almak için uzanıyorum, bardağı ısıtıyorum. Tekrar deniyorum, yine ısıtıyorum. Son denememde tutturur gibi oluyorum. Sevincim kursağımda kalıyor, bardak ellerimin arasından uçup gidiyor. Demir kapı, demir somya, lekeli battaniye, pislik kokan çarşaf hiçbirisi yok ortada. Garip bir yanılsamanın içinde dönüp durduğumu düşünüyorum.

Uzaktan kızımın ağlaması geliyor. Karım, annem herkes ağlıyor. Onlara bunu yaşattığım için üzülüp pişman oluyorum. Kendimi toplamaya çalışıp suya tekrar uzanıyorum. Su bardağının durması gereken yerde olmaması, işte gerçek bu! Ağzım buruluyor, midem bulanıyor. Kalksam, yanlarına gitsem;

Tamam, artık bitti. Geldim iste. Merak etmeyin, üzülmeyin, ağlamayın." desem. Biliyorum hemencecik güler yüzleri. Benim de içim ısınır. Karım en sevdiğim yemekleri yapar. Hatta yanına şöyle güzelinden fıstıklı bir helva da kavurur. Kokusu nasıl da burnumda. Açlığa dayanabilmişim onca zaman, oysa şimdi içimde garip bir yoksunluk, fıstıklı helvanın kavruk kokusu burnumda.

Kimse yok çevrede, sadece sesler. *Hapislik devam ediyor*, diye söyleniyorum. Birden bir üşüme geliyor. Bir yerlerden gelen, bu dünyaya ait olmayan bir rüzgârın uğultusu kulağımda. *Burada, bu hapistekte rüzgârın işi ne*, diye düşünürken hafif hafif gelen ışık huzmesi gözlerimi alıyor. Işığı yakalamış olmanın mutluluğu içinde o beyaz ışığın çekimine kapılıyorum.

Gürültüler giderek artıyor. Şimdiye kadar hiç duymadığım sesler, kalabalık. Bu, içimdeki boşluğun gürültüsü olamayacak kadar gerçek.

Açım. Açlığım tüm bedenimi sardı. Ekmek arası peynirin hayali, gözlerimin önünde kurtlanıyor. Ekmeği tutan parmağımda çıyanlar, böcekler parmak uçlarımı yiyor, açlıklarını bedenimin uzuvlarıyla tatmin ediyorlar. Düşüncelerimi uzaklaştırıp başka şeyler düşünmeye çalışıyorum. Olmuyor... Ne kadar denersem deneyeyim yoksunluk duygusunu içimden atamıyorum. Yoksunluğum arttıkça seslere yaklaşp çevremdeki eşyalardan uzaklaşıyorum.

Artık hiçbir şey yok çevremde. Bir boşluğun içinde boşluğum sanki. Çelişki beynimi ele geçirmeden hemen önce, çevremdeki sesler netleşiyor. Birileri hayatımı sorguluyor. Kırk yılı dillerine dolandırıp yaşadığım, kenarda köşede kalmış ne varsa hepsini bir bir döküyor ortaya. O kadar savunmasız ve yalnızım ki. Bir an korkmak yerine içimde sevinç çığlıkları patlıyor. *Oh be! Yaşamışım işte. Hem de sonuna kadar yaşamışım*, diye düşünüyorum. Onlar yılların analizini tek bir soruyla bitirirken ben düşüncelerimdeki birçok soruya cevap buluyorum. "Ya sonra?" diyorlar. Her kelime, cümle beynimdeki karanlık boşluğu daha da büyütüp ağırlaştırırsa da, konuşmadan verdiğim cevaplar bedenimi hafifletiyor. Kim bunlar? Niye sorguya çekiliyorum, şimdi? Zaten yeteri kadar sorguda, işkencede kalmadım mı? Yooook. Yok ama, sorular bu denli doğru, cevaplar bu denli içten değildi o zaman. Uğruna buralara düştüğüm, uğruna ailemi üzüntüye boğduğum, yaptığım yapmadığım hiçbir şeyin önemi kalmadı artık. Ben dilsiz şahit her soruya en doğru cevabı verdim. Sıra buralara düşmeme gelip dayandı. Cezaların en büyüğü yaptıklarımından çok yapmadıklarımın pişmanlıklarına verildi. Sanki içimdeki boşluk niteliğini ve niceliğini kaybedip kocaman bir buhara dönüştü. Hâkim, savcı, yargıç, avukat akla gelebilecek herkesin, davama girip yanımda ya da karşımda olmuş herkesin yüzleri bir bir önümden geçti. Onları görüyor olma kendim bile şaşırdım. Artık nefes almıyordum. Nefesim içimde bir yerde

katılaşıp kaldı. Hissetmenin derin acılığında katmerlendi. *Kimsiniz?* diye haykırdım. Haykırmam içimde düğümlendi. Soruları hep onlar soruyordu.

Artık her şeyin yoluna girdiği düşüncesiyle yerimden doğruldum. Kafama çarpan tahtanın canımı acıtmadığını ama idrakimi açtığını anladığımda tabutun içindeki bedenimden ayrılmıştım. Hocanın sözleri caminin avlusunda yankılandı, "...er kişi niyetine... Allah taksiratını affetsin."&

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ

AYIN IŞIĞI DÜŞÜYORDU ŞEHRİN
KÖR SOKAKLARINA

A yın gümüşü ışıkları şehrin tarazlanmış saçlarını naif fırça darbeleriyle vusulca tarıyor, gece ilerlediği için artık tenhalaşmış sokaklarda yürüyen insanların bedenlerine vurarak çeşitli ışık gölge oyunlarına yol açıyordu. Gecenin kör saati olmasına rağmen hâlâ sokaklarda tek tük yürüyenler vardı. Sokaklarda yürüyenlerin ayak sesleri, sokak aralarındaki çöplüklerde karnını doyurmaya çalışan bazı hayvanları bir yandan ürkütüyor, bir yandan da öfkelen- dirdiriyordu. Saat kaç olursa olsun gecenin sessizliğini yırtan ayak sesleri hiç eksik olmuyordu şehrin kulaklarından. Nabız atışları yavaşlasa da belli saat- lerde, hiçbir zaman tam olarak uykuya yatmıyordu bu şehir. Hep birileri uya- nık oluyor, hep birileri kimselerin bilmediği ve bilemeyeceği acılar yaşıyor- du bu şehrin uzayıp giden taş sokaklarında.

Şehrin zenginlerinin oturmayı yeğlediği mahallenin geniş caddelerine sıra sıra dizilmiş bazı gösterişli binaların lambalarının tümü sabaha kadar ısıllı yanarak "Biz her zaman görkemli, canlı ve üstünüz!" diyen şımarık çocuklar gibi pervasızca haykırırken diğer yandan -şehrin merkezindeki- bazı evler de eski olmanın utancını çeşitli onarım hileleriyle gizlemeye çalışıyorlardı.

Hele şehrin bu kesiminde bazı evler de vardı ki, hayat enerjisi kalmayan yatalak bir hastanın ölümü beklemesi gibi ölümü bekliyorlardı sanki. Yanak- lardan süzülen gözyaşlarının, akıp gittiği yanaklarda bıraktığı kirli yol izleri gibi, eskiliğin kirli izleri görünüyordu o evlerin duvarlarında. Bazı evler de yenilgiyi bir türlü kabul etmeyen inatçı insanlar gibi -tüm hırpaniliklerine rağmen- dik ve diri görünmek istiyorlardı. Ama evlerin gözlerden saklanma- sı mümkün olmayan köhnemiş görüntüleri, bu duruşa izin vermeyeceklerini ilan ediyordu gür bir sesle.

Bazı evlerinse duvar boyalarının altından sıvası çıkmış, çatlak camları onarılmamıştı. Bu evlerde, eskimiş tüllere vuran cılız sarı ışıkların sönmesi- le birlikte, içinde yaşayan insanların hayatları da sönecek gibiydi sanki.

Şehrin bu sokaklarında gece yorgun, sokak yorgun, insanlar yorgundu.

Bu sokaklarda yaşayanların çoğu, yorgun bedenlerini sürükler gibi adım atıyor, evlerine doğru attıkları her adımda, gün boyu yaşadıkları sorunlardan

biraz daha uzaklaştıklarını düşünüyorlardı. Bazısı telaşlı, bazısı özlem dolu, bazısının kafasında güne ve yarına dair bin bir hesap, bazılarında huzurlu bir yuvaya kavuşmanın saklanamaz sevinci, bazılarında ise daha büyük sorunlarla yüzleşeceğini bilmenin endişesi...

Herkes ayrı bir dünya, herkes keşfedilmeyi bekleyen bir umman; herkes bir an yüreği kaskatı kesilmiş bir yetişkin, herkes bir an ilgiye muhtaç bir çocuk gibiydi bu evlerin kapalı kapılarının ardında.

Bu köhne evlerin bulunduğu mahallelerin az ilersinde, kısmen şehrin yeni bölgelerine yakın sayılabilecek birkaç sokak daha vardı. Ne eskiden tam kopabilmiş ne de tam yeni olabilmişti bu sokaklardaki evler. Hem yeni hem eskiydiler; hem tuğla hem ahşap; hem mütevazı hem kibirli; hem ince bir hüznün hem de ölçülü bir şımarıklık vardı bu sokaklarda ve bu sokakların evlerinde. Geriye dönmeye hazır oldukları kadar ileri atılmaya da hazır dılar.

Son zamanlarda gözlerindeki hüznün bulutları daha da koyulaşan lise çağılarındaki çocuğun evi de bu sokaklardan birindeydi.

Kardeşi ve anne babasıyla birlikte beş katlı bir binanın üçüncü katında oturuyordu çocuk.

Çocuk ve ailesinin oturduğu bina, zamanın mimari anlayışına göre güzel denebilecek biçimde yapılmıştı. Bina yapımında ince bir işçilik kullanıldığı, üzerinden epey zaman geçmiş olmasına rağmen binanın hâlâ yeni görünmesinden belliydi. Binadaki dairelerin balkonları, binada oturanları şehre ve sokakla açan bir ağız gibiydi.

Bina bahçesizdi. Evlerin pencerelerindeki perdeler, günün modasını yansıtıyordu. Evlerin odalarından dışarıya taşan ışıklar canlıydı. Evler, benzerlerine her yerde rastlanan ve görenlerce güzel diye nitelendirilen evlerdendi.

Çocuğun ailesiyle birlikte yaşadığı evin içi de dışı gibi şıktı. Evin içindeki eşyalar birbiriyle uyumlu ve modern görünümlüydü. Duvarlarda -ince bir zevk ürünü olduğu belli olan- Osmanlı hayatını resmeden tabloları asılıydı. Işıklandırma öyle hassas bir şekilde düzenlenmişti ki, lambalar bir yandan odaları aydınlatıyor, diğer yandan da aydınlattığı odalara derinden derine bir loşluk veriyordu.

Evde herkese yetecek kadar oda vardı. Ebeveynler için iç içe geçmiş iki oda, çocukların her biri için de ayrı odalar. Bir oda da konuklar için ayrılmıştı. Herkesin asgari ihtiyacına konforlu bir şekilde cevap verecek şekilde düzenlenmişti her şey. Ev, herkes rahat edip mutlu olsun diye tasarlanmıştı kısacası.

Bir zamanlar kıpır kıpır hayat dolu olan bu evde bir süreden beri insanı yoran, hayatıysa yapışkan bir örümcek ağıyla sarılmış gibi yavaşlatan bir sessizlik hakimdi.

H E C E Ö Y K Ü

Görünürde bir anormallik yok gibiydi: Sabah olduğunda herkes zamanında kalkıyor, birlikte kahvaltı yapılıyor, sonra ebeveynler işlerine, çocuklar okullarına gidiyor, akşam vakti herkes eve dönüyor, ailenin tüm fertleri akşamları yine bir araya geliyor, sessizce yemeklerini yedikten sonra televizyonun karşısındaki koltuklarına oturuyor, akşamın geceye ulanmasına şahitlik ediyorlardı.

Her şey çok alışılmış, sessiz, durgun ve hiçbir sürprize yol açmayacak şekilde gerçekleşiyordu.

Ama sadece görünen kısım böyleydi. Gerçekte her akşam yaşanan bu rutin, en küçük bir değişikliğin ortalığı toz duman edeceğini bilip ona göre davranmaktan kaynaklanıyordu. Çünkü hesaplanmadan atılacak bir adım, pamuk ipliğiyle birbirine bağlı hassas dengeleri bozabilirdi.

Aralarında yabancı yoktu görünürde ama onları biraz gözlemleyen biri, onların birbirlerine yabancı kişiler olduğu konusunda hiç çekinmeden şahadet edebilirdi.

* * *

Evdeki hayat, uzunca bir süredir alışkanlıklardan ibaretti. Sabah kalkmalar, kahvaltıya birlikte oturmalar, "Günaydın!" demeler, evden çıkıp okullara, işe gitmeler, akşam olduğunda sükunet içinde yemek yiyip oturma odasında televizyon karşısına geçmeler, sorulara büyük bir nezaket içinde cevap vermeler...

Ev, içi boşalmış, ruhu çekilmiş bir ölü soğukluğundaydı.

Çocuk, yakın zamana kadar tartışmaların yaşandığı bu evde en büyük sorunun, anne ve babası arasındaki sonu günler süren küslüklerle biten o fırtınalı tartışmalar olduğunu düşünüyordu. Anne ve babası arasında aniden ve sebebini kimsenin anlamadığı bir şekilde bir tartışma başlıyor, bu tartışma büyüdükçe büyüyor, içi fındık kabuğunu doldurmayan olaylar ölüm kalım meselesi haline getiriliyordu.

En azından çocuklar öyle düşünüyordu: " ... *fındık kabuğunu doldurmayan tartışmalar...*"

Ailenin bir araya geldiği akşam saatleri, yakın zamana kadar "Bu akşam da anne-babam yine tartışacak mı?" sorusunun yürekleri burğu gibi deldiği gergin bekleyişlere dönüşmüştü kardeşler arasında. Anne- babanın, önceleri çocukların yanında yapmamaya dikkat ettikleri tartışmalar, zamanla çocukları kendi haklılıklarına inandırmak için çaba gösterilen teatral gösteriler haline dönüşüp çocukların yanında yapılmaya başlanmıştı. Kısık sesle yapılan tartışmalar, zamanla gür sedalı meydan savaşlarına dönmüştü.

Ama bir süreden beri evde yüksek sesle konuşulmuyor, tartışılmıyordu ve çocuk, susulmasındansa konuşulup kavga edilmesini yeğliyordu artık. Konuşup tartışmak belki savaştı ama sessizlik yavaş yavaş gelen soğuk bir ölümdü.

Ve o, bu ölüm sessizliğinin soğukluğunda üşüyordu.

H E C E Ö Y K Ü

Üşüyorum.

Dışarıda hava soğuk mu, farkında bile değilim ama üşüyorum.

Kimi sevsem üşüyorum.

içimde bir kış soğuğu... Kalbimden başlayıp damarlarımı adım adım dolaşan bir soğuk.

Öyle bir soğuk ki bu, durmadan çoğalıyor, hırpalıyor, damarlarımı acıtıp kalbimi üşütüyor. Güneşlerin, tebessümlerin, lütfedilmiş merhametlerin ısıtamayacağı bir soğuk bu.

Üşüyorum!

Hiçbir şey ısıtamıyor beni!

Adım atarken buz kesiyor, konuşurken donuyor, severken üşüyorum.

Kimi sevsem üşüyorum.

insana hasret fırtınalı çöl gecelerinin dondurucu soğuğuyla hırpalanıyor sanki kalbim. Bu hırpalanış kalbimi öyle inceltiyor, öyle inceltiyor ki merhamet dolu en küçük bir bakışta bir cam gibi kırılıveriyor kalbim.

Belli ki sılasını unutan bir gül yetiştiricisinin dingin hayatına olan hasretim bitmeden yitip gideceğim bu evden.

Nasıl da yorgunum... Avcısına direnemeyen bir ceylan kadar yorgun...

Öylesine yılgın, öylesine tükenmişim ki...

Her zaman neşeli bir vurdumduymazlıkla güle oynaya ilerlediğim sokaklarda, daha önce hiç görmediğim birçok şeyi görür oldum artık: Elinde kah dondurma, kah değişik çerezleri neşeli neşeli yiyerek geçenlere ürkek ve mahcup ama illâ gizlenemez bir özentiyle bakan küçük çocuklar; bakışlarında çaresizlik dolaşan analar; yoksulluğu bir yazgı olarak kabullenmiş insanlar; isyana ayarlanmış gövdeler...

Sessizliği delice özleyor, ölesiye istiyordum!

Ama şimdi görüyorum ki sessizlik çok can yakıyor. Sözler incitse de sınırları belli. Ama susmalar öyle mi! Susmanın sınırı yok, susmanın verdiği acıya hudut yok.

Susmak neden can yakarmış, anladım şimdi.

Ses hayat, sessizlik ölümün ta kendisiymiş..

* * *

Çocuk şimdi fark ediyordu ki evdeki sükuneti sağlayan, babasının geri adım atmasıydı. Haklılığı konusunda hiç tereddüdü bulunmayan anne, bedeli ne olursa olsun geri adım atmamakta kararlı olduğunu defalarca haykırmıştı. Baba da ondan geri kalmıyordu ilk zamanlarda. Biri bir söylerse, diğeri beş söylüyordu. Yüksek sesle ve çok konuşanın haklı olacağı bir yarışma gibi görüyorlardı bunu. Her ikisi de haklıydı kendilerince ve onlara göre haklı olmak, haykırarak konuşmak demekti!

H E C E Ö Y K Ü

Ama ne olduysa oldu, nasıl olduysa oldu, birdenbire susmaya başladı babası. Koyu, kopkoyu ve üşütücü bir susuştu bu. O susunca ev donuyor, kalpler üşüyordu sanki. Bir susuşun bu kadar etkileyici olacağı hiçbirinin aklına gelmemişti.

Bir buzdağı gibiydi baba şimdi. Susmayan tarafı, susan tarafından daha büyük, daha etkileyici ve hiç kuşku yok ki daha derindi.

Susmak nedense onu çocuklarının gözünde büyütmüş, büyütmüş, nerdeyse zirvesine ulaşılmaz bir dağ kılmıştı. Ağzından köpükler saçarak annelerine bağırarak baba gitmiş, yerine, haykırışlar karşısında kendinden emin bir şekilde sakince duran bir adam gelmişti. Hatta kendisine söylenen ağır sözler karşısında bile tepki göstermiyor, susuyor, susuyordu. O sustukça büyüyor; anne bağırdıkça küçülüyordu.

İşin bir diğer ilgi çekici yanı da şuydu: O güne kadar bu olayda kimin haklı kimin haksız olduğu önemsenmiyordu çocuklar tarafından; olayın gürültüsü, haklı olup olmamanın önüne geçmişti. Ama artık baba susuyordu, vakurdu ve bu vakurluk onu ilginç bir şekilde haklı kılıyordu çocuklarının gözünde.

O ana kadar gözleri yaş dolu olduğu için acınan, safında taraftutulan, kendisini korumak için evlatlarının tetikte beklediği anne, babanın susuşu karşısında durmadan konuşmaya devam etti, etti, etti. Baba susup anne konuştuğunda baba büyüdü, yüceldi; anne küçüldü, gözlerde değersiz kalıverdi.

Bu susuşların nasıl olduğunu hiç kimse anlayamadı. Neden sustuğunu da kimse anlayamadı. Birbirine eklenen geceler, birbirine eklenen kavgalar. Hayat sanki hep böyle sürecek gibi geliyordu herkese. Tartışmanın ne zaman başlayacağı, hatta tartışmada kimlerin muhatabına hangi sözleri söyleyeceği bile bilinir olmuşken...

Çünkü yaşadıkları evde artık olağanüstülük sıradanlaşmıştı.

Çocuklar, karşılaştıkları en can yakıcı şeyin anne-babalarının kavgaları olduğunu düşünüyor ama zaman geçtikçe fark ettiler ki babalarının susuşları daha can yakıcıydı.

Can yakıcıydı çünkü sessizlik insanın kendisini dinlemesini sağlıyordu. İnsanın kendisini dinlemesi zordu.

Zordu.

İnsan kendini kandıramıyor, kendine yalan söyleyemiyordu. Ve insanlar kendi yüzlerini gülücüklerden uzaklaşmış, ruhlarınıysa makyajdan arınmış biçimde görüyorlardı.

Zordu bu yüzden insanın kendiyle yüzleşmesi. İşte o susuş, herkesin kendisiyle yüzleşmesini sağlamıştı.

Aslında adamın düşünüp taşınarak aldığı bir karar değildi susmak. Hatta benzer durumu yaşayan bir başkası, gelip ne yapacağını kendisine danışsa, ona susmasını öğütleyeceği aklına bile gelmezdi. Emindi bundan. Sadece bir şeyin farkına varmıştı: Bu bağırışların, bu haykırışların sonu yoktu ve bu bağırışlar hiçbir şeyi değiştirmeye muktedir değildi. Bunun farkına varmasıyla beraber kendini bir an bir boşlukta hissetti, ne yapacağını bilemedi.

Bu ne yapacağını bilememe halini yaşarken susuverdi. Aslında kendiliğinden oluvermişti bu susuş. Belki de başka ne yapılabileceği konusunda bir düşüncesi yoktu ya da o kararı verinceye kadar susmanın iyi olacağını düşünmüştü; bunu kimsenin bilmesi mümkün değildi ve zaten şu saatten sonra bunu öğrenmenin de bir anlamı kalmamıştı artık çünkü o durmadan susuyordu ve bu susuşlar onun hayat tarzı haline gelmişti.

En başta zor olmuştu susmak. İçinde yay gibi gerili bir şey onu konuşmaya, aklıysa susmaya zorluyordu. İç dünyasındaki bu çatışma kısa sürmüş ama onu yormuştu. Nasıl olduğunu kendisinin de anlayamadığı bir şekilde sakin kalabilmiş, sakin kaldıkça da bu halin ağırlığı tüm vücudunu kuşatmıştı.

İlk başlarda belli belirsiz bir şaşkınlık yaşıyordu adam. Ne yapacağını, nasıl davranacağını kestiremese de, susması gerektiğini hissediyor ve hislerine uygun şekilde davranıp susuyordu. Her zaman tepki gösterdiği olaylar gözünün önünde yaşanıyor, eşi her zamanki incitici ve yoksayıcı tavırlarını kışkırtıcı biçimde sergilemeye devam ediyordu ama o susuyordu.

Susma zamanıydı şimdi. Konuşarak anlatamadıklarını susarak anlatacak, haklılığını böyle savunacaktı.

Düşündüğü gibi davranmaya başladı. Susuyor, durmadan susuyordu.

* * *

Bu susmaların ardından zamanla ilginç bir şey sezer oldu: Artık olaylara ve insanlara daha farklı bakıyordu. Bu farklı bakış, olaylara ve insanlara karşı tavrını ve onlara verdiği önemi de etkiliyordu doğrudan doğruya. O güne kadar kızdığı birçok şeyin aslında çok da kızmaya değmeyeceğinin farkına varıyordu.

Önemli sandığı ve fakat zaman geçip de önemsiz olduğunu anladığı şeylerin sayısının zamanla arttığını gördü. Suskun kalmak, daha önce görmediği birçok şeyi görmesini sağlıyordu. Bunu fark ettikçe daha da suskunlaştı. Susmak, yeni bir anlam katmıştı hayatına.

Sustukça eşyaya ve olaylara hakim olduğunu fark ediyor ve bu da içine o güne kadar yaşamadığı duyguların hücum etmesine sebep oluyor, daha önce katlanamadığı o gergin ortamda bile huzur buluyordu artık.

Diğer yandan, o böyle sustukça eşi öfkeleniyor, hiddeti artırıyordu. Eşi sabah evden çıkarken hışımla çıkıyor, akşam evden içeriye de hışımla giriyor-

H E C E Ö Y K Ü

du. Kocasının bu şekilde suskun ve tepkisiz kalması, kızmalarının gerekçesini de elinden alıyor, ne yapacağını bilemiyordu artık. Eşi sustukça o tedirgin oluyor, öfkesini evdeki eşyalara yöneltiyordu. Bir yandan da eşini kışkırtıyor, düzeni eski kavga haline çevirmeye çabalıyordu.

Ama bu kışkırtmaların sonuç almadığını zamanla o da anlayıp eşini kendi haline bırakmaya başladı.

Bir zamanlar kavga-gürültüden geçilmeyen ev, tuhaf bir sessizliğe bürünmüştü şimdi. Hayat sakin ve yavaş akıyordu artık evde. Herkes tuhaf bir şekilde sakindi. Kavganın gürültünün uzaklaşmış olması çok ama çok sevindiriciydi çocuklar için ve çocuklar, gürültüden uzak bir hayatın tadını büyük bir keyifle çıkarıyorlardı şimdi ama yine de eksik olan bir şey olduğunu hissediyorlardı.

Evdeki sükunetin sağlanmasından dolayı duydukları memnuniyet yüzünden bu eksikliğin farkına neden sonra varmışlardı ve bu eksikliğin farkına vardıklarında, geç kaldıklarının da farkına vardılar.

İlk önceleri tam olarak isimlendiremese de, sonra sonra bu eksikliğin ne olduğunu farkına vardığını hatırladı çocuk. Eksik olan şey sıcaklıktı. Tamam, evde işler yoluna girmişti, herkes üzerine düşen görevi yapıyordu, düzen sağlanmıştı, kavga-gürültü olmuyordu ama bunların olmaması evi ısıtmaya yetmiyordu.

Doğal seyretmiyordu hayat; birbirlerine sevgiyle bakmıyorlardı mesela, tebessüm edilmesi gereken bir hal olduğunda, kayıtsızlık duvarına çarpıyordu bu hal; bir aradaydılar ama ayrı düşseler birbirlerini özleyip özlemeyecekleri konusunda kuşkuluydu herkes. O sırça ayna kırılmış, onları bir arada tutan bağ kopmuştu.

* * *

Artık evdeki eşyalara da farklı bir gözle bakmaya başlamıştı adam. Eşyalar, para verilip alınan ve eskidiklerinde atılan birer nesneden başka şey değillerdi. Onları alırken de, işleri bittiğinde atarken de bir şey hissetmezdi onlara karşı önceleri. Parasını verip sahip olur, işi bitince de atardı. Önemli olan tek şey işe yarayıp yaramadıkları ve şık durup durmadıklarıydı.

Ama ne zaman ki susmaya, susup da önce kendini, sonra da çevreyi ve eşyayı dinlemeye başladı, eşyalar da mahiyet değiştirmeye başladı.

Bir koltuk mesela, artık sadece parası ödenip satın alınmış sıradan bir nesne değildi onun gözünde. O koltuğun ahşabı bir ağacın parçası, ağaç toprağın evladı, toprak ise onu işleyenin umuduydu, hayaliydi, duasıydı.

Tıpkı bunun gibi, eşi de artık sadece durmadan kendisini aşağılayan, inciten biri değildi. Eşi, ilkönce kendi eşi, sonra çocuklarının annesi ve aynı zamanda kendi anne ve babasının da çocuğuydu. İlişki içinde olduğu bir sürü insan vardı. Seveni vardı, sevdikleri vardı. Kendisi nasıl bazı şeylere üzülü-

H E C E Ö Y K Ü

yor, bazı şeylere seviniyorsa, eşi de aynı şekilde bazı şeylere seviniyor, bazı şeylere üzülüyordu.

Çok geçmeden şunu da anladı: Kendisi nasıl eşi ve çocuklarından oluşan ailesi için her şeyi yapıyorsa, eşi de aynı şekilde eşi ve çocukları için en iyisinin peşindeydi.

Her ikisinin de aslında aynı şeyin peşinde olduğunu anlamak şaşırtmıştı onu. Yanıldığını düşündü bir süre ama aklına hemen eşinin, hasta çocuklarının başındaki uykusuz geceleri, yorgunluktan ayakta zor dururken bile yaptığı ev işleri, kendi elleriyle temizlediği giysileri büyük bir keyifle ailesinin -yani kendisi ve çocuklarının- giyinip de tertemiz görünümünün karşısındaki keyifli hali gözünün önüne gelince yanılmadığını anladı.

Her ikisi de ailenin bütünlüğü, mutluluğu ve geleceği için çabalıyordu.

Bunu fark etmek, yepyeni ve onun hayatını altüst edecek bir bilgiydi. Şaşırdı. Bocaladı. Ne yapsın bilemedi. Sonra derin düşüncelere daldı.

* * *

Bir hafta sonu kahvaltı masasına oturduklarında, babaları gelmedi masaya. Bir süre nezaketen beklediler ve sonra kahvaltılarını yaptılar. Kahvaltılarını bitirip sessizce oturmaya başladılar ama babaları yine ortalıkta yoktu. Küçük çocuk merakını yenemeyip babasının odasına gidip baktı. Çok geçmeden geri döndü ve babasının odasında olmadığını söyledi. Herkes şaşkınlıkla birbirine bakıyor, içlerinden birinin bu olan bitene dair bir şey bilip bilmediğini bakışlarıyla anlamaya çalışıyorlardı.

Anlaşıldı ki herkes birbirinin aynı durumdaydı. Ne olup bittiğini bilen, anlayan yoktu.

O akşam ve sonraki akşamlarda da çıkıp gelmedi babaları.

Babalarının gidişinin üzerinden epey zaman geçmiş, evde yeni bir düzen kurulmuş, herkes birbirine destek çıkar olmuştu artık ama hem evde hem de içlerinde durmadan çoğalan, durmayan büyüyen bir boşluk vardı. Adamdan bir haber yoktu çünkü ve onun yokluğu durmadan büyüyen bir boşluktu. Günler geçip ondan bir haber alınamaması da bu boşluğu durmadan büyütüyordu.

* * *

Yine bir akşam oturma odasında toplanmışlar, bir yandan televizyon seyretilip bir yandan da babaları hakkında konuşurlarken küçük çocuk aklına gelen bir ayrıntıyı aktardı:

"Aslında babam son zamanlarda sık sık aynı şeyi söylüyordu ama ben çok fazla önemsemiyordum bu sözleri çünkü saçma sapan sözlerdi bunlar. Şöyle bir şeydi dedikleri: 'Varlık hiçlik demek. Hiç olmamanın yolu yitip gitmek...'"

H E C E Ö Y K Ü

MERVE KOÇAK KURT

ANNEM, BEN VE AYRİS*

Sözcüklerini kaybeden kadınlara...

Bir film eleştirisine takılıyor gözleri. Dalıp gidiyor kelimelerin arasına. *"Beynimi Acıtan Boşluk"* deniyor yazının başlığında...

"Edebiyat dünyasının en 'can alıcı' metinlerinden bazılarının altına imzasını koymuş, aşk hakkında söylenebilecek neredeyse her şeyi dile getirmiş, sözcüklerle âdeta oyuncakları gibi oynamış ve üstün anlatım gücünü yapıtlarına 'bencillikten uzak' biçimde yansıtmış bir yazardı Iris Murdoch. Kuzey irlandalı bu 'mucizevi' edebiyatçı-felsefeci, 1999 yılında Alzheimer hastalığından öldüğünde beyninde büyük bir boşlukla hayata veda etmişti. Sözcükleriyle insanları ezen büyük yazar, âdeta yaşamayı unutmuştu."

Hayatını yazarak kazanan biri için sözcüklerinin kaynağının kurduğunu görmek ne acı. Çok üzüyor bu durum onu. Söylediği sözlerin bir bumerang misali kendine dönmesi ve sonrasında duvardaki aksisedalarla baş başa kalması insanın... Bildiği ilk sözcükleri; ninnileri, masalları, tekerlemeleri, şarkıları öğrendiği söz ağacının yaprakları soluyor, yerlere dökülüyor, kuruyor. O ise hiçbir şey yapamıyor! Yazmaktan başka...

"Britanyalı yönetmen Richard Eyre, bu belirgin huzurun dramatik anlamını kaydetti. Judi Dench ve Kate Winslet'in romancıyı canlandırdıkları 'Iris' adlı film, büyük bir söz büyücüsü olan ve felsefesinde iktidarı ve dilin sınırlarını keşfeden kadının trajik sonuna odaklanıyordu. 'Nasıl olur da sözleri kurur ve ölü kuşlar gibi düşer?' diye soruyor Bayley karakteri."

Geçen günlerin giden isimlerini, naftalin kokulu sandık ritüellerini, el dokuması Yörük kilimlerini; düğün merasimlerini, başsağlığı ziyaretlerini, mahalle gezmelerini, bayram arifelerini; kâğıtlı bonbonları, soluk fotoğrafları; bohçacı kadınları, dantel örtülü radyoları; neşeli oyunları, yakan topları; sokağı dolduran sesleri, hayata açılan sözleri ve daha birçok hikâyeyi paylaştığı insanın sözcüklerini kaybetmesi karşısında çaresiz kalmak...

H E C E Ö Y K Ü

Ne acı bilseniz!

Yazıda denildiği gibiydi, *"Aşkın ayrıcalığı onun için bir yanılsamaydı."* Tıpkı birçok duygunun ayrıcalığı gibi. Sevgi de öyleydi; acı da özlem de. Uzakta olmak hiç kolay değildi. Belki yakın(ın)da olsa annesinin sözcükleri—ne dokunabilirdi. Belki onları kaybetmemesi için yardımcı olabilirdi.

"John Bayleyin karısına adadığı iki kitap içerdiği duygunun sessizliğiyle, kaybetmenin acısıyla, aklını yitiren birfilozof ve romancının acımasız yazgısının ironisiyle, hastabakıcının özverisiyle ve koşulsuz bir aşkla bezeli. Edebiyat profesörü, eleştirmen ve romancı Bayley, Murdoch'ın yeteneği karşısında geri çekilmeyi tercih etti." "

Son bir yıldır annesiyle konuştukları o kadar azaldı ki. Nasılsın-iyi misinden öteye geçemiyor. Her seferinde aynı rutin konuşmalar...

"Nasılsın anneciğim?"

"İyiym yavrum. Yaşayıp gidiyoruz işte?"

"Ne var ne yok? Neler yapıyorsun?"

"İş güç. Çamaşır yıkadım. Bakkala gittim. Selim'im ne yapıyor?"

"O da iyi anneciğim? Yoğun bu aralar."

"Cihan nasıl?"

"Kreşe gidiyor anne. Büyüyor. Sen nasılsın anne asıl? Sağlığın sıhhatin nasıl?"

"İyiyiz diyelim iyi olalım. Yıkılmadım, ayaktayım!"

Kardeşi, geçen yıl, yaz tatilini fırsat bilip gönderdi yanına annesini. "Ab-lacığım, ne olur ilgilen! İyi bir doktora götür. Buradaki doktorlar 'demans' deyip bıraktılar. Sen büyük şehirdesin." dedi. Evet, büyük şehirdeydi. Birçok tıp fakültesi vardı başkentte. O yüzden "Gönder annemi canım, ne gerekiyorsa yapalım." oldu cevabı.

"Iris'in belleği yok olurken, ikisi için de anımsadı. Sözcükler ruhundan kaçarken kalemi aldı eline. 'Iris'e Ağıt' (L'Olivier Yayınları) kırk dört yıllık ortak yaşamlarını kapsıyor. Anıların kucağında bugünle geçmiş arasında, hastanın bakışının bulanıklığı ve geçmişin gizemli kadınının kalıntısı, onun hırıltılı nefesi, derin anlayışı, takıntı haline gelen 'götmek'i ve başka zamanlardaki kaçışları arasında geziniyor."

Koskoca profesöre götürdüler annesini. Bu alanda uzmanmış. Hatta bir derneğin başkanymış. Arkadaşından almıştı ismini. Onun da annesi öyley-

H E C E Ö Y K Ü

miş meğer. Ama o seksen altı yaşındaymış. Gittiler Hacettepe'ye. Değişen bir şey olmadı pek. Sadece teşhisin ismi değişti biraz. "Alzheimer Tipi Demans"... Aslında bir iki yıllık bir mesele değildi bu! İlk fark ettiği zamanı anımsıyor da. Oldukça acıtıcıydı onun için.

Hamileydi. Dört-beş aylık olmalı... Annesi, her zamanki gibi sürekli geçmişten, eski defterlerden bahsediyordu. Aslında son yıllarda hep öyleydi. Önceleri, "Beni görmeye geldiği için anılarımızı tazeliyor." diye düşündüğü için bu durum ona normal gelmişti. Yine her zamanki muhabbetlerdi işte... Annesinin satılan tarlalarıydı konuştukları yine. Kötülük eden eltileriydi. Babasının fotoğraf merakı yüzünden çar çur edilen paralarıydı. Şunca yaşına gelene kadar bir ev alamayışlarıydı. Haa, bir de çocukları için saçını süpürge ediydi. Yani çok bildik, tanıdık, yıllardır anlatıla anlatıla, duyula duyula verilen cevapların da otomatiğe bağlandığı hikâyeler.

Ancak bu seferki konuşmaları, biraz daha farklıydı diğerlerinden. Akşamüstü, yine eskilerden konuşuyordu annesiyle. Konuşurken, çocukluğuna dalıp gittiler birdenbire. Yaşadıklarından bahsediyorlardı. Yaptıklarından. Annesine, bir konuyla ilgili "Ben olsaydım şöyle yapardım. Şöyle şöyle yapmazdım." demişti. Sohbet fazla uzamadı. Akşam olmuştu. Sofralar hazırlandı. Yemekler yendi. Sonra da uyundu.

Ertesi gündü... Güneşli bir gün üstelik! Küçük küçük ışık parçaları yüzünde geziniyordu annesinin. Ama yüzünden düşen bin parçaydı aynı zamanda. Suskundu. Konuşmuyordu hiç. Baktı ki, sorularına bile doğru dürüst cevap vermiyor. Kahvaltıya davet ediyor, "Ben aç değilim!" diyerek reddediyor. Dayanamayıp sordu. Sen misin soran? Açtı ağzını yumdu gözünü annesi. Neymiş efendim, ona neler demiş. Yok, efendim küçükken onu zorladıklarını söylemiş. Yok, çocuğunu onlar gibi yetiştirmeyeceğini anlatmış. Mış da mış... Böyle bir şey söylemediğinden emindi oysa.

Annesi onu dinlemedi bile. Sanki kelimeleri birik(tir)mişti cebinde. Otomatik bir tüfek gibi sıralıyordu kurşunlarını. Ağzının içinden çıkan sözler bildiği anne sözlerine hiç benzemiyordu. Bir cam kırığı, bir can yanığı, bir cümle kesiği... Ah! Anne. Kelimesiz bırakan söz ağacı... Ne yapmıştı şimdi? Tamam, ilk gençlik yıllarında, o deli çağlarda az üzmemişti onu. Ama şimdi yine ne yapmıştı ki?

En son olarak, "Benim biletimi al çabuk. Ben akşam gideceğim." diyordu annesi. Kulaklarında kalmış acısı... "Anne, gideceksen bir şey demem. Biliyorum, buralarda sıkılıyorsun üç beş günden sonra. Ama bil ki haksızlık ediyorsun. Senin bana söylediklerini söylemedim ben sana. Öyle şeyler ima bi-

le etmedim. Sen bunları nereden çıkarıyorsun?" diye başlayan uzun bir tartışmaydı aralarında/n geçen. Yoksa kalan mı demeli?

Annesi, ortada bir yanlış anlaşılma olduğunu kabul etti en sonunda. "Anneler affeder!" cümlesiyle tatlıya bağladı konuşmayı. İçine kurt düşmüştü ama bir kere. Sormadan edemedi kendisine: Annem, neden böyle yorumlamıştı anlattıklarımı? Niye sürekli geçmişten bahsedip duruyor? Geçmişin en ince ayrıntılarını bile hatırlıyorken neden yakın geçmişi hatırlamıyor? Daha bir sürü soru...

Vakti geldi. Doğumunda da yanındaydı annesi ama yine sıkıldı. On iki gün sonraydı. "Tansiyon ilacım bitti. Doktora gitmem lazım." dedi ve gitti. Büyük şehirdi. İlaç da yazdırırdı oysa ona. Üç günden fazla kalması bile mucizeydi gerçi ya. Pencerenin yanından ayrılmaz olurdu üç günden sonra annesi. Bu sefer öyle yapmamıştı Allah için! Yine de eksik bıraktı onu giderken. Gittiği yere mesafeleri de götürdü. Dokuzyüzküsür kilometreydi aradaki uzaklık. Doğaldı böyle olması galiba.

Sonra yine geldi annesi, araya özlem girmişti çünkü. Oğlu iki aylıktı. Küçücüktü. Kızıl kumral gülüslü, yeşil gözlü, küçük bir oğlan... Yurt dışına gitmişti eşi. O sıralar rahat bir işi vardı. Haftada bir toplantıya gidiyordu. Dergi çıkarıyorlardı. Evde çalışıyordu daha çok. Zaten doğum iznindeydi. Ama izni bitmişti işte ve işe başlaması gerekiyordu. "Anneciğim, gelir misin?" demişti, "Selim gidiyor bir aylığına yurt dışına ve benim sana çok ihtiyacım var." Annesi de onu yalnız bırakmamak için gelmişti yanına. Birkaç gün sonra, toplantıya gitmek için hazırlandı. Öncesinde de küçük kavanoza sağdığı sütü buzdolabına koydu. Annesine iki saat sonra sütü hafifçe ılıtıp bebeğe vermesini söyledi. Neyin nerede olduğunu gösterdi. Sonra da toplantıya gitti.

Toplantıdan çıktıktan sonra, annesini arama ihtiyacı duydu. Kızılay'a inmesi gerekiyordu ufak bir iş için...

"Ne var ne yok anneciğim? Cihan ne yapıyor?"

"Küçücük. Sürekli uyuyor!"

"Anne, bebekler öyledir. Hep uyurlar. Hatırlasana!"

"Zahir... Unutmuşuz!"

"Benim Kızılay'a inmem gerekiyor. Cihan uyanınca sütü ısıtıp verebilir misin?"

"Tamam, merak etme!"

"Birkaç saat sonra gelirim ben."

Bu konuşmanın ardından, birkaç saat sonra eve varmıştı. Varmıştı varmasına ama... Cihan ağlıyordu, açlıktan üstelik. Aradan saatler geçmişti ve açtı hâlâ.

"Anneciğim, sen sütü içirmedin mi Cihan'a?"

"Geliyorum dedin ya! O yüzden seni bekledim."

"Ben sana Kızılay'da işim var. Birkaç saat sonra geleceğim demedim mi?"

"Ne bileyim. Aklımda öyle kalmış!"

Yağmur yağıyor.

"Yağmur yağıyor.

Seller akıyor.

Arap kızı

Camdan bakıyor."

Her yağmur yağışında pencereye koşan çocukların ortak şarkısıydı eskiden. Onun da öyle. Annesinden ödünç kelimeleriyle... Hüzünle... Birikmiş bir çocukluk sesiyle.

Şimdi yine yağmurun o sesi.

Yağmur yağıyor. Balkonun camlarına düşüyor. Dökülüyor çocukluk sesleri. Pıtır pıtır... Annesinin ona öğrettiği ilk şarkıyı duyuyor. Üşüyor. Hazeran ortası oysa... Sözü tükeniyor annesinin. Tombik tavşanlı hikâyelerini, pamuk prensesli masallarını, çocukluk anılarını artık hatırlayamıyor. Oysa yaşı altmış daha. Yaşayacak yılları var daha önünde, sevecek torunları. Hep hayal ettiği gibi... "Daha torun seveceğiz." deyip dururdu. İleriye yönelik en büyük hayaliydi. Bunun anlamı çok büyüktü ona göre. Çünkü torun için, hepsinin okulunu bitirmesi ve iyi bir işi olması da gerekiyordu.

Şimdilerde... Annesi, kardeşinin yanında kalıyor. Tüm çocuklarından birer torunu var. Hepsi erkek. Zaman zaman isimlerini karıştırdığı dört torunu var. Henüz çocuklarının ismini unutmadı ama!..

Demans ilacı kullanıyor o!

Geri/ye kalan sözcüklerini kaybetmemek için...

"John Bayley hâlâ Oxfordda Iris ile paylaştığı evde yaşıyor." &

* Irish Murdoch'la ilgili alıntılar için bkz.
<http://huzundas.blogcu.com/iris-murdoch/3718629>
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=37544>

MEHMET KAHRAMAN

DÜŞ BİRİKİNTİSİ

▲ dını sormadım. Merak etmiyordum çünkü. Herkesin bir benzeriydi niha-/A.yetinde. Binlercesi vardı. Başlangıçta hikâyesi farklı olsa bile. Aldırdım o yüzden. Başımı arkaya yaslayıp gözlerimi kapadım. İyi bir yol arkadaşısı değildim. Konuşmak istemiyordum. Oysa otururken göz göze gelmiştik ve başıyla selam vermişti bana. Bileti hâlâ elindeydi. Ben de başımla selamladım. Normal bir adam olsaydım, yolculuk nereye hemşerim, der muhabbeti başlatırdım. Tam aksini yaptım. Başımı pencereden tarafa çevirdim, peron—daki kalabalığı seyrettim.

Akşamın kızılığına karışan hoş bir görüntü vardı. Elinde valizlerle bekleyenler, sarılıp kucaklaşanlar, camdan el sallayanlar; ne kadar zordu böyle. İlk kez şehir dışına çıkarken de böyle bir görüntü vardı hatırlıyorum. Kendine dikkat et öğlum, parana sahip çık, demişti babam elini öperken. Nasıl sarılmıştı bana. İlk kez bu denli sarılıyordu. Sımsıkı. Çok zaman geçti o fotoğrafın üstünden. Çok. Kısa boylu, başında allı bir örtü olan kadın ısrarla benim bulunduğum yöne doğru el sallıyordu. Avucundaki kına gözleri gibi kıpkırmızıydı. Otobüsün tekerlekleri yavaşça dönmeye başladığında öne doğru yekindi. Eliyle işaret etti. Kime işaret ediyor diye baktım. İlk kez ayrılıyorum da dedi yanımdaki. Yanakları al aldı. Elini uzattı önümden, pencereye dayadı. Kayalıkların arasından ansızın çıkıveren bir uçurum gibi büyüdü pencerede elleri. Sonra gittikçe genişledi ve bütün pencereyi kapladı. Yol boyu ayaklarımın altından kayıp gidivercekmiş gibi hep orada durdu. Ben ne zaman başımı dışarı çevirsem hep o uçurumu gördüm. Karanlıkların içinden geçerken uzaktaki köylerin kör ışıklarını engelledi; önümden akıp giden, ama ne olduğunu bilmediğim biçimlerin arasına karıştı.

Yutkundum. Yutkunmamla birlikte dikensi bir şeyin içeme doğru yavaş—ça aktığını duydum. Burnumun iki yanı çocukken ağladığım günlerdeki gibi sızladı. Alnımı cama dayayıp geride kalanları seyrettim. Önce birkaç ev, sonra elektrik direkleri ve uzun, uçsuz bucaksız bozkırın sararmış tarlaları kaldı arkada. İnsanlar, şekiller, renkler uzadıkça uzadı. Otobüs güneye doğru dönünce Güneşin baygın ışığı yüzüme vurdu. Bunu bir fırsat mı bildim de baktım, yoksa başka bir nedenle mi bilmiyorum, yüzüne baktım. Tam gözlerinin içine. İnsanın bakmasını istediği yere. Kulaklarım çınıyor dedi ben bakınca. İçimde küçük bacaklı böcekler gezinmeye başladı titrek sesiyle. O ses çizgi

H E C E Ö Y K Ü

çizgi bölündü sonra. Gözlerindeki boşluk gittikçe genişleyen sarı tarlalara benzedi. Toprağın yer yer çatlayıp koca yarıklar oluşturduğu tarlalar... Sırtlarında çocuklu kadınlar, umudun kırıntısı kalmamış yüzlerinde erkekler, bıkkın ihtiyarlar... Utandı. Bakışlarını kaçırdı. Sonra elleriyle oynadı. Başını kaşdı iki kez. Onun öylece kıvranışı hoşuma gitti. Bundan acımasız bir haz duydum. Aldırmaz görünerek tekrar pencereden dışarı baktım.

Hava karardı, dedim yeni fark ediyormuş gibi. Sesim yeni doğurmuş bir kısrağ kadar uysal çıktı ağzımdan. Başıyla tasdikledi. Konuşsa gözlerindeki acemilik sesine karışacaktı. Oysa biliyordum konuşmak için can attığını. Belki konuştu da ben duymadım. Elim gölgelerin üstündeydi çünkü o an. Neden-se o iki ışıklı köyün onun köyü olduğunu düşündüm: duvarların içinden geliyormuşçasına duyulan ateşböceklerinin namelerine eşlik eden köpek havlamalarının geldiği köy. Pencerenin aralık yerlerinden rüzgârın keskin çılgılığı duyuluyordu evde. İçime ılık bir esinti yayılıyordu. Üşümüyordum. Düş biriktiriyordum kendi kendime. Önce adını koydum: Mustafa! Hayata dair kim bilir ne hayalleri vardı Mustafa'nın! Bavuluna koyduğu üç beş eşyanın yanına hangi sıcak hatıraları da yerleştirtiverdi usulca. Ablası arkasından onu izlerken üstelik heyecanlı, telaşlı bakışlarla... Belki de bir fotoğraf zannetti sevdiğine ait. Hadi göster bana, kimseye söylemeyeceğim.

Anlatmadı. Anlatacak göz yok onda. Her şeyi içinde saklamaya yeminli bir yüz onunki. Kimseye söylemeyeceğine dair edilmiş bir yemin...

İstanbul'da mı yaşıyorsunuz?

İstanbul'da.

Sustuk.

Kelimelerle içini deşmek, kabuk bağlamış yaralarını sözcüklerle kanatmak istiyorum. Fakat buna güç yetiremiyorum. Konuşmaya mecalim yok. Yorgun değilim oysa. Oynasaydım sununla biraz! Bir fanila gibi çevirseydim içini dışına. Korkuyorum, onun dışına çıkacak içi benim içimdeki ona oturmayacak diye. Maharetli bir makastar edasıyla ona en güzel kalıbı biçmişim ne de olsa. Üzerine tıpkı oturuyor. Öyle biri diyorum kendi kendime; yabancılık çekmeyeceğiniz gördüğünüzde, çekinmeden yol sorabileceğiniz, sigara isteyebileceğiniz (muhtemelen içmiyordur, ama siz bunu bilmiyorsunuz), dilencilerin bile fütursuzca konuşup birkaç kuruş kopartabileceği...

Ben ilk kez gidiyorum... Çok merak ediyorum...

Çok büyük...

Kaçta garajda olunuz?

Alacak biri var mı?

Amcam alacak. Ben alırım dedi.

Amcasından konuşuyoruz bir süre. Nerede oturuyor, ne iş yapıyor, kaç çocuğu var? Onların yanında kalmayacağım, dedi laf arasında. Zaten kalabalıklar. Yurda kayıt yaptıracağım. Babam, öylesi daha iyi, dedi. Bizim oradan gidenler hep akrabalarının yanında kalıyor. Ben rahat edemem. Onlar da rahat edemez. Bizde kalırsın dedi amcam, ama babam olmaz dedi. Kimseyi rahatsız etme. Dilinin ucuyla söylüyor, dedi annem. Babam anneme kızdı. Günahını alma dedi, nereden biliyorsun!

Kadın mutfığa gitti, bize sofraya hazırlamaya. Adam arkasından baktı. Dediklerimi unutma dedi. Unutmam dedi çocuk. Ben hiç konuşmadım. Hep sustum. Orada hiç yokmuş gibi. Sırtımı hasır yastığa yasladım, bağdaş kurup oturdum. Karşımdaki duvarda boydan boya halı asılıydı; içinde upuzun yolların, iğne yapraklı büyük ağaçların ve küçük bir gölette eğleşen birkaç yaban kazının olduğu. Dizlerinin üstünde oturuyordu Mustafa. Sallanıyordu ileri geri. Bana bakıyordu arada. Rahlenin önünde elifba çalışan küçük bir çocuk vardı gözlerimin içinde. Gözleri babasının ellerindeydi. Bakıyordu. Adamın işaret parmağı uzun bir söz gibi giriyordu ikisinin arasına. Güneş yanığı boynunda damarlar gerilip gevşiyordu. Sofra bezini getirdi kadın, ortaya serdi. Tahtadan bir sofraya koydu. Hadi buyurun, dedi, kuru yavan Allah ne veriyse. Oturduk. Sofra bezini çektim dizlerime. Kadın allı örtüsünü boynundan arkaya bağladı. Soğan ister misiniz diye sordu. Soğansız sofraya olur mu dedi adam, elini uzattı. Yumruğuyla böldü soğanı. Ben almadım. Kendi mahsulümüz dedi kadın. Bir evlek yer işte. Olduğu kadar. Bir de su olsaydı. Mustafa'm da bilir suyun ne demek olduğunu. Susuz toprakların çocuğu Mustafa... Konuşmayın da yiyeceklerinizi, dedi adam. Çekinme, doyur karnınızı, buraların sabahı geç olur.

Hiç iştahım yok.

Kadının gözleri içime akıyor.

Bir annenin gözlerinde Mustafa'yı görüyorum. Uzun mektuplar gibi umut dolu. Bana Mustafa'yı anlatıyor sabaha kadar. Bir anne için oğlun ne demek olduğunu öğreniyorum ondan, o gece. Sessiz ve uysal ağlıyor bir süre içindeki yarayı sağaltmak için. Her yol Mustafa'ya çıkıyor. Burcu burcu kokuyor onun geçtiği yollar. Kadın o yolları gözleriyle suluyor her akşam karanlık çöker çökmez. Mustafa. kelimelerin arkası gelmiyor. Bir ad ne kadar çok anlama geliyor diyorum kedi mırıltısıyla. Mustafa'nın gözlerinde sarı bir ışık yanıyor.

Uykuyla uyanıklık arasında gidip geliyorum. Çok kez dışarıyı, gecenin içinden geçip gidenleri seyrediyorum. Bir şey görmüyorum, ama bir şeylerin var olduğunu, orada olduğunu bilmek güven veriyordu. Korkunç bir sessizlik kaplamıştı içeriyi. Bütün ışıklar sönmüş, herkes uyumuştur. Tatlı bir esrikliğin içindeydim. Bir şeye ilk defa vakıf oluyormuş gibi bir his vardı içimde. Fakat ağzım kupkuruydu. Doğrulup muavine baktım. Su isteyeceğim. Sessizlik. Şoförün haricinde herkes uyuyor. Yolun sesi duyuluyor sadece. Özel bir

anı yaşıyorum bu kesin. Otobüs bizi bilmediğimiz bir yere götürüyor. Daha önce hiç gitmediğimiz bir yere. Sabah gözlerimizi açtığımızda orda bulacağız kendimizi. Gözlerimiz fal taşı gibi açılmış olacak. Neden buradayız der gibi birbirimize bakacağız. Kimse konuşamayacak. Yüzlerimizin pulları dökmüş olacak. Ellerimizde valizler... ağır bir yükün altındayız. Ne taşıyoruz valizlerin içinde? Çok ağır... Şoför kıs kıs gülüyor ne düşündüğümü anlamış gibi. Gözleri şeytansı bir parıltıyla parlıyor aynada.

Şehirlerin geçiyorduk. Dar ve virajlı yollardan. Sağımızdan solumuzdan şekiller kayıyordu. Ağır bir günün ardından uykuya dalmış birinin masum yüzü ışıyordu Mustafa'nın yüzünde. Başı arkaya düşmüştü. Onu seyreliyordum. Yüzü yüzüme benziyordu: On yedi yaşındaki yüzüme. Sakallarım çıksın diye her gün tıraş olduğum günlerdekine. Annem beyaz gömleğimi ütülerdi her Pazartesi babam TRT'den yayınlanan maçları seyrederken. Ben bir elimdeki kitaba, bir maça bakardım. Annem ütilediği beyaz gömleği önüne kaldırır içinde hangi yaşın rüyalarını görürdü bilmem, derin bir iç geçirir, sonra bana bakardı hülyalı hülyalı. Hadi yat artık, yarın kalkamazsın sonra derdi o müşfik sesiyle. Az kaldı derdim de annem neyin az kaldığını hiç bilemezdi. Bana bakardı babam, sonra bir şey söylemeden dönerdi. Aramızda gizli bir anlaşmanın varlığını sezzer, sevinirdim. Annem de sevinirdi gömleği asarken, gözlerini silerdi eliyle.

Mustafa'nın yüzüydü bana gölgede kalanları hatırlatan. Özlediğim yüzümdü Mustafa. Geride bıraktığım. Sadece yüzüm mü geride bıraktığım? Gençliğim, sağlığım, heyecanım, arzularım... Her şey geride kaldı. O günlerden bugüne kalsansa yorgunluklar; evet, sadece yorgunluklar. Uyumayla, dinlenmeyle geçmeyecek cinsten. Taşınmaya değmeyecek şeylerin hamallığı. Senelerce. Karşılığında kazandığın ne? Değdi mi bari? Değseydi şimdi başını arkaya yaslamış uyuyor olurdun. Ne Mustafa'nın beyaz yüzünü ne de anasının kınalı ellerini düşünürdün. Babasının ark ark açılmış damarlı elleri gözlerinin önüne hiç gelmezdi. Babana benzetmeye çalışmazdın durduk yere. Baba. Bir başlangıcın ilk sözü. Çağıldayan bir kelime. Söylemeyi çok oldu. Damarlı ellerin verdiği güven yok şimdi. Eski yüzün de yok artık. Eski sen de yoksun. Eskiler... hiç yok.

Sabah ezanları okunuyordu sarı ışıkların çoğaldığı yerde. Muavin omuzlarına dokunuyordu uyuyanların. İlk önce dışarı bakıyordu insanlar. Gözlerini ovuşturuyorlardı. Mustafa'yı ben uyandırdım. Mustafa dedim omzuna dokunarak. Uykulu gözlerini ürkek bir ceylan gibi açtı. Şaşkın şaşkın baktı. Kına gözlü kadın geldi gözlerimin önüne. Nasıl ünlerdi her sabah kaldırırken Mustafa'yı?

Aslan gözlü Mustafa'm, güzel oğlum haydi kalk ezanlar okundu!

Ezanlar okundu mu, diye sordu gözlerini ovuşturarak. Elimle sesleri ısrar ettim. Geldik öyleyse dedi fısıltıyla. Gözlerinde sarı bir ışıltı vardı. Daha yakından bakmak için cama eğildi.

Sabah olmuş, dedi.-*»

H E C E Ö Y K Ü

OSMAN ALAGÖZ

İLK PİŞMANLIK

Nefes nefese uyandı. Ter altında boncuk boncuk birikmişti. Bir süre yatağında doğrulduğu şekliyle kaldı. Kalktı bir bardak su içti. Perdeyi araladı. Pencerenin önünde oturdu.

Birkaç gündür aynı şekilde uyanıyor. Pişman olmuştu olmasına, fakat o rüyadan bir türlü kurtulamıyordu. Boğazı sıkılıyor, boğulacak gibi oluyor, son anda birkaç öğrencinin araya girmesiyle rahatlıyor, sonra o mekanik el gözüne uzanıyor, bir misket gibi söküp alıyor gözünü. Gözsüz, gözlerini görüyor onun elinde. Nasıl gördüğünü anlamıyor. Anlamak isterken uyanıyor.

Okullar açılalı üç hafta oldu. Öğretmenliğinin ilk günleri. Karmakarışık duygular içinde. Bu kadar zor olduğunu tahmin edemezdi.

Günlerden cumartesi. Kahvaltısını biraz geç yaptı. Evi derleyip toparladı. İçeriği havalandırdı. Yan bahçeden gül kokuları geldi.

Balkonda oturdu. Tenini ılık dokunuşlarla yalayan bir esinti var. Sabah güneşi yakıyor. Geldi, çekyata uzandı. Ellerini başının altından kavuşturdu. Bakışlarını tavanda sabit bir noktaya dikti. Annesini, köyünü düşündü. Annesini de yanına alacak. Şimdi köyde. Bağbozumu var. Pekmezi, bastığı, pestili halletsin, zahrayı tutsun, alacak yanına. "Ben köyümden başka yerde durmam a oğul." diyor. Köylük yerin insanı toprağa dokunmadan edemez işte. Elleri topraklanacak, ayaklarının ateşini toprak alacak, toprağa bahşedilmiş bereketi doya doya seyredecek. Eski zaman adamları toprak yüzlü adamlardı. Kadınları toprak kokulu. Annesinin çatlamış ellerini öperken ne de güzel toprak kokusu alırdı.

Evin önünde küçük bir bahçe var. Yağmurlar düştükten sonra belleyecek. Annesi soğan, nane, tere, marul eksin. Oyalansın onlarla. Dışlığı gelir. Kenara da çiçek tarhı yapar. Kasımpatı, aslanağzı, şebboy, katmer çiçeği, gülhatmi. Şenliği olur bahçenin. Köşeye duvarın dibine küçük de bir kümes yapsa ne iyi olur. Al sana köylük yer. Konu komşudan da kafasına göre konuşup dertleşeceği birilerini buldu mu yeter.

Babasının yokluğunda yalnızlık zor geliyor. Yine de sırrını faş etmek istemiyor. Karda kışta bir başına odundu sobaydı kim uğraşacak? Ablasının evi köyün öteki yamacında. Çocukları küçük. Arada taşlı tarla var. Her zaman da gidip gelemiyor. Ablası ısrar ediyor. "Ben el evinde kalamam." diyor. "Nasıl

el evi, kızının evi burası." diyorlar, "Ne bileyim işte oğul, edemem orda." diyor. Enişte de ısrar ediyor. Yok. "Okulunu bitirsin gelsin, oğlumun yanında kalırım." diyor.

Sıkça arıyor. Telefonda sesi dokunaklı. Belli etmek istemese de anlıyor. Gurbetliğe, yalnızlığa dayanacak gücü kalmadı annesinin. Arada bir Hafız'ın kızımdan bahsediyor. "Huyunu suyunu bildiğimiz biri." diyor. Hemşire olmuş. Araya laf sokuşturuyor. "Aynı sınıfta okumuştunuz değil mi?" diyor. Oralı olmadığını görünce duraksıyor. Hevesi kursağında kalıyor. Kelimeler boğazında düğümleniyor.

Saate baktı. "Vakit bir hayli ilerlemiş." dedi. Hazırlandı çarşıya çıktı.

Kasabanın bir caddesi var. Kesme taş döşeli. Bu caddeyi bölen küçük bir dere akıyor kasabanın içinden. Ara sokaklar toprak. Dükkânlar salaş. Namaz sonrası gıcırtilı bir gürültüyle açılıyor dükkânların darabaları. Sabah namazından çıkan çoğu dükkân sahibi, caminin hemen altındaki sabahçı kahvesine uğrar, taze çaydan içer, gevrek simitlerden yer. Eski zaman bedestenlerinden süzlüp gelmiş biraz yaşlıca dükkân sahipleri, köşedeki çorbacıyı tercih eder.

Kısa sürede alıştı kasabaya. Ah, bir de rüyalarına giren o hadise olmasaydı! Boşuna değilmiş, tecrübelerin insanı olgunlaştırması.

Oysa her şey ne de güzel başlamıştı. Öğrenciler, yeni öğretmen gelmiş diye etrafında toplanmışlardı. Kimisi memleketini soruyordu, kimisi yaşını, evli olup olmadığını, mezun olduğu okulu.

Çarşıdan birkaç parça ihtiyacını aldı. Kasaba meydanında Ensar'ın babasına uğradı. Çaycılık yapıyor. Kırk beşinde var yok. Pala bıyıklı. Güldü mü neredeyse bıyıkları yüzünü kaplayacak. Alnı açık, yüzü değirmi. Üstünde, göbeğini örtemeyen bir çaycı yeleği.

Çınar altında oturdular. Çay içtiler.

Cana yakın bir adam. Geldiğini görünce ocağı çırağa devretti. Bir iskemle çekti, yanına oturdu. Ensar'ı sordu. "İyi olacak." dedi, yüzüne bakmadan. "Akıllı çocuk Ensar. Saygılı." Babası utana sıkıla, "Eh fena değil hocam, Allah utandırmasın. Arada bir hırçınlığı olur ama biz idare ediyoruz." dedi. Mutluluğunu resmeden bir gülümseme yüzüne yayıldı.

Bir çay daha içtikten sonra müsaade isteyip ayrıldı.

Kitapçı Mürsel Amcaya uğradı. Sipariş ettiği kitapları aldı. Okulun kütüphanesi bakımsız. Raflarda bir parmak toz. Gazetelerin verdiği birkaç ansiklopediden başka kitap yok. Çocuklar okumaya aç. Yıpranmamış, dupduru zekâları var.

Yerli ve yabancı klasiklerden aldı. Birkaç da yeni çıkan kitaplardan. Gönlül Atölyesi, Kayıp Ruhlar Kırathanesi, Oksuz Kirpi.

Eve döndü.

Yarın öğlene doğru memleketten annesi gelecek. Dağınık görmesin evi. Zaten bir an önce baş göz etmek için bahane arıyor. Bir de ev dağınık olursa iki lafından biri, "Hayırlısıyla seni baş göz etseydik." olur.

Çalışma masasını düzeltirken kahverengi kaplı ajanda gözüne ilişti. Eline aldı, şöyle bir karıştırdı. Dudakları büzüldü. Neler neler yazmış. Madde madde. Ne hayalleri vardı. Daha ilk ayda içindeki tuğlalar yıkılmaya durmuştu oysa. Öğretmenlik stajında yaşadıklarını yanlış yorumlamaktan kaynaklanmıştı her şey. Neydi o sınıf öyle? İstanbul'un en gözde okullarından birinde yapmıştı hâlbuki stajını. Kimi çocuklar ağızlarında sakız, muhabbet ediyor; kimisi kulağında kulaklık, ayrı âlemlere yelken açmış, sınıftan dersten bihaber. Öğretmen, dersi zoraki anlatmaya çalışıyor. Arka sırada kızlı erkekli gruplar, kendi dünyalarına gömülmüş, varlıkları yoklukları bir. Daha o günden, "Disiplin şart." demişti. Önce kurallar, sonra şefkat. Ama olmamıştı işte. Yanlış yorumlayınca hayat karşısında beş para etmemişti koyduğu öncelikli kural.

Yoklamayı almış, derse başlayacaktı. Ensar, derse kendinden sonra gelmişti. Sol eli cepte. Geç gelmesine bozulmuş, bir de el cepte gelince iyice canı sıkılmıştı. Gördüğü kadarıyla saygısız bir çocuk da değildi. Uzun boylu, alnı açık, saçları kıvrıkcık. Yüzünde belli belirsiz çiller var. Çok fazla konuşmayı sevmez, soru sormaz.

İlk günlerin izlenimleri böyleydi.

"Müsaade edin hocam, yerime geçeyim." demişti.

Bakışlarıyla elini cebinden çıkarmasını bekliyordu ısrarla.

Ensar'ın orali olmadığını görünce bozulmuştu. Kendini tutamamış, "Hem derse geç geliyorsun hem de el cepte. Geçen salı günü bahçede de bu şekilde geziyordun, bir şey demedim. Görmezlikten geldim. Ama şimdi bu kadarı da fazla." deyivermişti.

Ensar'ın çilli yüzü kızarmış, dudakları seğirmiş, alnındaki damar kabarmıştı. Burnundan soluyordu.

Diğer öğrencilerde ani tepkinin şaşkınlığı vardı. Arkadaşlarına acıyan gözlerle bakıyorlardı.

Soğuk soğuk terlemişti.

Ensar, hiç beklemediği bir şekilde sesini yükselterek tekrar "Müsaade edin hocam, yerime geçeyim." demişti çatallanan sesiyle.

Israrını anlayamamıştı. Sesini bir perde daha yükseltmiş, nasıl olduysa; "Çıkar elini cebinden, saygısızlık etme." diye bağırmıştı.

Olan olmuştu o an.

Ensar'ın gözleri dolmuş, bir süre sessiz beklemiş, sonra ani bir hareketle titreyerek sol elini cebinden çıkarmıştı. Kendi de öğrenciler karşısında komik duruma düşmekten kurtulmanın mutluluğunu yaşamıştı o an. Nasıl bir mutluluksa? Çok uzun sürmemişti bu mutluluğu.

H E C E Ö Y K Ü

Ensar, gözünün içine sokarcasına, "Al hocam, bunu mu görmek istiyor-sun? Al, doya doya bak." demiş, protez elini uzatmıştı.

Sonra sinirleri boşalmış, sarsıla sarsıla ağlamış, düşmemek için kapıya yaslanmıştı. Ön sırada oturan birkaç çocuk koşup yetişmişti. Kızların çaresiz telaşıyla sınıf iyice karışmıştı. Özellikle de Melike'nin korku dolu gözleri, elini hıçkırarak yüzüne kapatışı, "Ensaar!" diye bağırışı aklından çıkmıyor.

Ömrü boyunca unutamayacağı bir dersti. Daha o zaman, kendisine öğre-tilen kurallar çatırdamaya başlamıştı. Disiplin; kuru, katı, soğuk kurallar ol-maktan daha o zaman çıkmıştı kafasından.

"Yarın gönlünü almalıyım Ensar'ın." dedi. "Yoksa her gece aynı kâbusla boğuşmaya mahkûm olacağım."

İşlerini bitirdi. Yarın anlatacağı konuya hazırlandı. Kitap okudu. Annesi-nin hayaline daldı.

* * *

Ertesi gün ilk teneffüste Ensar'ı kütüphaneye çağırdı.

"Bana kırgın mısın?" dedi.

Ensar sağ eli sol elinin üstünde ayaklarının ucuna bakarak duruyor. Başı-nı utana sıkıla kaldırdı, hocasıyla bir an göz göze geldi, tekrar indirdi. Yut-kundu. Bir şey diyecek oldu, diyemedi. Sustu.

"Özür dilerim, kalbini kırdım." dedi. Bir elini onun omzuna koydu.

"Önemli değil hocam, asıl ben özür dilerim." dedi. Sesi kırılıyordu.

Elindeki kitabı Ensar'a uzattı. "Kitaplarla kurulan dostluklar kalıcı olur değil mi?" dedi. "Okudukça beni hatırlarsın."

Ensar'ın gergin yüz hatları gevşedi. Donukluk, yerini utangaç bir tebessü-me bıraktı. İlk defa bir kişi kendinden özür diliyordu. Işıltılı gözleri buğulan-dı. Burnunun direği sızladı.

Ani bir hareketle kitabı tutan eli öpmek için eğildi.

Protezin soğukluğuyla ürperdi. Rüyalarını kâbusa çeviren mekanik elin ürperticiliği vardı bu soğuklukta.

Bir rüzgâr içindeki pişmanlık ateşini yeniden harlandırıdı.-*»

PINAR ÇELİK

SEVİM HANIM

Ahşap merdivenleri yavaş yavaş çıktı Sevim Hanım. Bütün gün atölyede çalışmıştı ve yorgunluktan dizleri ağrıyordu. Yeni bitirdiği, çiçekli kumaşla kaplı sallanan sandalyesine oturdu. Köpeği ,boynundaki çanlı tasma-sını sallayarak geldi ve kucağına kıvrıldı. Camdan dışarıya baktı Sevim Hanım. Karadeniz'in hırçın dalgalarına daldı gözleri.

Büyük evin her karesini eşiyle beraber yapmışlardı;özenle,sevgiyle. Bera-ber vakit geçirmelerine fırsat kalmadan dağ gibi adam eriyip gitmişti. Bu ani ölümün ardından Sevim Hanım, bu kasabada yaşamaya karar vermişti. Şehir-lerden uzaktı burası. Ona huzur veriyordu, uğraş veriyordu, böylece yalnızlı-ğına aldırmıyordu. Bahçesini ekmeye başlamış, eşinden kalan atölyede sık sık vakit geçirir olmuştu. İnsanlardan uzaklaştıkça kendisine sığınmıştı. Evi, bahçesi, köpeği ve atölyesi arasına sığdırdığı emeklilik hayatı ona yetiyordu.

Havalar ısınıp da okullar kapanınca yazlıkçılar yavaş yavaş gelmeye başlar-dı. Yaz mevsimi burada kısa sürerdi; o yüzden de ortalık birkaç ay kalabalık olur, Eylül ayı gelmeden de tenhalaşır. İşte o vakit, biraz üzüldü. Sokağa adım atmak istemez, sessizliğe alışmayı beklerdi. Yazlıkçı komşuların kapalı kapı ve pencerelerine baktıkça hüznlenirdi. Bu sebeple kendi kendine bir karar almıştı. Onlarla samimi olmayacak, böylece gittikleri zaman da üzölmeyecekti.

Aradan uzun ve soğuk bir kış geçtikten sonra, güneş yine kumları ısıtma-ya başladı. Bahçeler yine yeşerdi ve kasaba kalabalıklaştı. Evinin tam karşı-sına inşa edilen pembe apartmanın bahçe katı satın alınmıştı. Kışın bir hafta sonu gelip, işlemleri halledip çabucak gitmişlerdi. Duyduğuna göre Ankara-lı bir aileydi. Okullar kapanır kapanmaz taşındılar. Küçük eve sığamayacak kadar kalabalıklardı; yaşlılar, orta yaşlılar, gençler, çocuklar... Ne kadar mutlulardı. Akşam olunca balkona toplandılar, barbekü başında şarkılar söy-lediler, nargile içtiler, sahile yürüyüşe çıktılar. Sevim Hanım da büyük yatak odasına çekildi ve uyudu.

Sabah erkenden kalkıp bahçesini suladı, fötr şapkasını takıp eski model arabasına bindi ve kasabanın merkezindeki işlerini halletti. Döndüğünde, ye-ni komşularını balkonda kahvaltı keyfi yaparken buldu. Rahatsız etmemek için uzaktan seslendi: "Hoşgeldiniz kasabamıza, afiyet olsun!" İçlerinden kı-sa boylu,yaşça büyük olan, sevimli bir kadın bütün içtenliğiyle: "Hoşbulduk,

buyrun bir çayımızı için!" diye yanıt verdi. Kalabalık ailenin keyfini kaçırmak istemedi Sevim Hanım. Aldığı kararı da hatırlayarak, "İnşallah sonra efendim, benim işlerim var şimdi." dedi ve evine girdi.

Kalabalık aileye her hafta sonu birileri katılıyordu. Bazen arkadaşları geliyor ve birkaç gün kalıp gidiyor, bazen de gençler evden ayrılıp bir süre ortalıkta görünmüyordu. Köpeğini yürüyüşe çıkaran Sevim Hanım, pembe apartmanın önünden geçerken yavaşladı. Misafirliği hiç sevmez, gittiği evlerde kendini hep tedirgin hissedirdi; ama bu aileyi tanımayı istemekten kendini alamıyordu. Bu düşünceler kafasında dolanırken, aynı kadın yine seslendi: "Merhaba komşu, bir bardak çayımızı içmez misiniz?" Bir kez daha "hayır" demek istemedi. Merdivenleri bahçeye açılan balkona doğru yürüdü. Sevim Hanım da kendisine gösterilen baş köşedeki sandalyeye oturdu. Genç kızlardan birisi hemen bardak getirip çay doldurdu. Bütün içtenliğiyle gülümseyerek, "Buyrun." dedi. Aile olmayı ne kadar özlemişti. Oğlu ve gelini şehirde yaşıyordu. Bu yüzden onlarla paylaştıkları, hafta sonları ve kısa tatillerle sınırlıydı. Bu ailenin her bireyini tek tek tanımak istedi o an. Aynı sevimli kadın da daha tanışmadıklarının farkına vararak söze başladı: "Bu güzel kız benim torunum." dedi gururla. Yanında oturan sarışın bayanı göstererek devam etti, "Bu da benim kızım. Siz hep burada mı yaşıyorsunuz?" İnsanların sorular sormasına alışmıştı ama bu sefer kendini rahatsız hissetmiyordu. "Evet efendim ben her mevsim buradayım. Sizler gidince birilerinin göz kulak olması gerekiyor. O görevi de ben üstlendim." dedi kahkaha atarak. Masadaki herkes de ona eşlik etti.

"Benim adım Sevim, efendim. Sizlerin isimlerini öğrenebilir miyim? diye sordu bütün kibarlığıyla.

"Benim adım da Bedriye." dedi aynı kadın ve devam etti: "Bu da kızım Ayla. Bu gelinim Figen, kardeşimin kızı Nilgün, torunlarım Aslıhan ve Pınar." Kadının konuşmasındaki aksanı anlayan Sevim Hanım hemen sordu:

"Aslen nerelisiniz efendim?"

"Konuşmamdaki bozukluğu soruyorsanız, Çerkezim. Ankara'ya geldimde hiç Türkçe bilmezdim, sonradan öğrenince de böyle oluyor." diye mahçup mahçup gülümsedi.

"Olur mu efendim, gayet güzel konuşuyorsunuz. Kusuruma bakmayın."

Ayla, "Anneme bazen çocuklar da takılıyorlar, o da düzgün konuşmaya gayret ediyor ama diline yerleşmiş artık." diye gülerek konuşmaya dahil oldu ve kolunu annesinin omzuna atarak ona sarıldı.

O sırada iki çocuk, ellerinde deniz havlularıyla bahçe kapısında görüldü. Şakalaşarak içeri girdiler. Figen, onları alıp banyoya götürdü. Kızlardan küçük olanı, Aslıhan, çayları tazelemek için kalktı. Güneş batmaya, sahilden in-

sanlar evlerine doğru girmeye, hava serinlemeye başlayınca Sevim Hanım kalkması gerektiğini hissetti. Herkese tek tek veda edip evine çekildi. Eski radyosunu açtı. Köpeğinin başını okşayarak hüznülere daldı.

Günler yavaş, yıllar ise hızlı geçiyordu. Eşini kaybedeli iki yıl olmuştu; oysa dün gibi zihnindeydi gidişi. Unutmak bir yana, özlemi gittikçe artıyordu. İnsanlar sevdikleriyle beraberken dünya güzeldi, cazipti. Onlar gidince yaşama değil de kavuşma isteği baskın geliyordu. Günler geçsin diye yaşıyordu. Zayıf omuzlarını sandalyesine dayadı ve ela gözlerinin dolduğunu hissetti. Gençliğini hatırladı, geçmiş bu aralar sık sık aklına geliyordu. Güzel ve eğitilmiş bir kadındı. Bankaya girdiği gün gözünde canlandı. Eşini ilk gördüğü anı düşündü ve o günü yeniden yaşamak istedi. İlk defa aşık olmuştu. "Aşk..." dedi. Göz yaşlarının akmasına izin verdi. O anda kapı ziliyle irkildi. Camdan dışarı baktığında Bedriye Hanım ve küçük torununu gördü. Rahatsız edilmek istemediği bir zamanda gelmişlerdi. Sinirlendi. Kapıyı açmama kararı aldı. Hemen odasına kapandı. Kimse onu görmesin istedi. Birkaç defa daha çalan zile aldırmadı. Uyudu ve geçmişe ait rüyalara daldı.

Uzun süre kimseyle konuşmadı Sevim Hanım. Bir gün yine kasabadan gelirken Bedriye Hanım'ı yalnız başına balkonda oturmuş, denizi izlerken buldu. "Komşu, dalmışsın uzaklara!" diye seslendi. Kafasını hızla çeviren Bedriye Hanım da "Gel komşu,gel." diyerek ayaklandı. O gün akşama kadar sohbet ettiler. Dertleşteler. Kendilerine anlatamadıklarını birbirlerine anlattılar. Yalnızlıktan, çocuklardan, özlemle anılan eşlerden, sağlık sorunlarından bahsetteler. Çocuklar denizden dönünce Sevim Hanım evine gitmek istedi ama izin vermediler. Beraber yemek yaptılar ve gece yarısına kadar oturdular. Uzun zamandır hiç bu kadar huzurlu olmamıştı Sevim Hanım. Gece evine döndüğünde köpeğine sarıldı ve onunla uyudu.

Günler kalabalık ve mutlu geçti, Eylül ayı geldi çattı ve Bedriye Hanım evinin demir kapısını kilitledi. Sevim Hanım uzaktan komşularına veda etmiş; işleri olduğunu, kasabaya gideceğini söylemişti. Aslında perdenin arkasında saklanıyordu. Kendisine verdiği sözü tutmamıştı. İnsanları sevmiş ve hayatlarına girmelerine izin vermişti. Onlar da buna karşılık gidiyorlardı. Sevdikleri herkese kızdı; çünkü hiçbiri yanında değildi. Bedriye Hanım son kez kafasını Sevim Hanım'ın odasına doğru çevirdi. Hüznle baktı ve arabaya binip gitti.

Sevim Hanım ise çiçekli kumaşla kaplı sallanan sandalyesine oturdu. Köpeğini kucağına aldı. Karadeniz'e baktı. "Yağmurlu bir hafta olacak." dedi. Yine uzaklara daldı.«

YAVUZ DEMİR

KURMACA-LIK YAZILAR:
BENİM OĞLUM *BİNA* OKL7?/KURMACANIN
ÜST YAPI UNSURLARI: OLAY

Olay Yeri İnceleme

Olay, '*olan şey*' olarak tanımlanır, Aristoteles tarafından; anlaşılır, fakat eksik bir tanımlama. Olan bir şey var ise, mutlak orada bir konum değişikliğinden söz edilmelidir. Kurmaca metin bağlamında, eylem yapıcılarının sebep oldukları ya da maruz kaldıkları bir halden bir hale *geçştir* dikkat edilmesi gereken. *Geçiş* kelimesi esas alındığında, bunun beraberinde bir '*süreç*'e (:ilerleyiş) vurgu yaptığı da gözden uzak tutulmamalıdır.

Kurmacanın yapısını oluşturan materyaller *değişkenler* ve *sabitler* olarak ikiye ayrılır: nesneler ve süreçler. Nesneler başlığı altında; karakterler, mekan ve diğerleri düşünülürken; süreç(:ilerleyiş) ise, bunlar içerisinde, birlikte meydana gelen değişimlerdir: olaylardır. Süreç kavramı, olaylar arasındaki değişim, dönüşüm ve gelişme eğrilerine gönderme yapar. Bu iki materyal kurmaca anlatı yapısının birbirinden ayrılmaz temel unsurlarındandır ve biri diğeri olmadan hiçbir işlem göremez.

Yerleşik uygulamalarıyla, zamansal bütünlüğün temin ve tesisi adına, üç aşamalı bir ilerleyişten söz etmek gerekir. Sırasıyla:

1. Tanımlanabilir başlangıç ve bitiş. Böyle bir belirginlik temin edilmemiş ise, olay(lar)ın öncesi ve sonrası itibarıyla ayırt edilememesi gibi bir problem ile karşılaşılabilir: tek(i)leşme ortadan kalkar.

2. İlerleyiş/süreç dizesel olmalıdır. Her bir olay birbirini takip etmeli; eğer bu sağlanamazsa, tekil bir ilerleyişten çok, karmaşık zamansal bir ilerleme ile karşılaşılır.

3. İlerleyişi oluşturan olaylar tekil/benzer bir dünyaya ait olmalıdır: benzer evren/benzer yansıma.

Bütün bunlar dikkate alındığında olay belirlemesinin kolayca yapılabilmesi düşünebilir; fakat aslında, metin içerisinde hangi cümlelerin bu bağlamda olay olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermek bir hayli zordur. Bu zorluk da, sadece metindeki bir çok cümlelerin süreç olarak algılanabilecek elemanları içerisinde bulundurmasından değil, aynı zamanda, onların, bağlama göre nesneler/benzer elemanlar olarak da düşünülmesinden kaynaklanır.

Kurmaca metindeki olaylar iki başlık altında toplanır:

- a. Çekirdek
- b. Katalizör

Çekirdek olay ile kast edilen, eylemi ilerleten, alternatifler açabilenler; katalizörler ise, genişletici ve geciktirici olup, olayın yeni bir safhaya geçmemiş halidir.

Huzur romanından alıntılanılan metnin, çekirdek ve katalizör olaylardan ibaret olduğu görülür. Birinci ve ikinci cümlede, dikey bir ilerleyiş görülürken; devam eden cümlelerde sıralananlar daha çok mevcut haldeki pozisyonu genişleten; fakat her hangi bir şekilde başka bir öykü safhasına geçişi işaret etmeyen eylemlerden oluşmuştur. *'Mümtaz burada daha fazla vakit geçirmek istemedi; bugün ne sahaflar ne çadircılar ehemmiyetliydi. Bit pazarından içeriye girdi.'* cümleleri anlatı içerisinde oluşturulan olabilirlik, gerçekleşme ve sonuç(anlatı dairesi) aşamalarını da içine alarak, olay dizisi itibarıyla ilerleme kaydeder; çekirdek olaya dönüşür.

'Behçet Bey, elindeki baston sapını bıraktı. Fakat yaymacının önünden uzaklaşmadı. Karısının ölümünden beri durmuş bir saat gibi bütün fikri hayatı olduğu yerde kalan ve hatta üstündeki elbise, boyunbağı, podüsetli ayakkabısıyla 1909 yılına aitcanlı bir hatıra benzeyen bu adamı belli ki bu küçük kadın eşyası çok gerilere, kendisinin Behçet beyefendi olduğu, bir kadını sevdiği, kışkandığı, hatta onun ve sevgilisinin ölümüne sebep olduğu yıllara götürmüştü. Şimdi çoktan beri unuttuğu şeyler, bu hayat artığının kafasında birdenbire canlanmıştı. Kimbilir böyle ısrarla baktığı bu kaldırım taşlarında hayatın hangi parçasını görüyor?' ihtiyar bir kadın belki daha ileriden satın aldığı eski siltelerin arkasında düşe kalka yürüyordu. Hamal yükten ziyade sırtındakinin havalesinden müstaripti. Mümtaz burada daha fazla vakit geçirmek istemedi; bugün ne sahaflar ne Çadircılar ehemmiyetliydi. Bir pazarından içeriye girdi.' (*Huzur*,s. 51)

'/Aritmetik saatiydi. Arnall Baba, tahtaya güç bir işlem yazarak:

-Haydi bakalım kim kazanacak? Haydi, York! Haydi, Lancaster! dedi./

Stephen elinden geleni yaptı ama işlem çok zordu, aklını karıştırdı. Cekeyinin ön cebine iğnelenmiş iple arma üstündeki beyaz gül titremeye başladı. Aritmetiği iyi değildi, ama York yenilmesin diye elinden geleni yaptı. Arnall Babanın yüzü çok karanlıktı ama kızgın değildi; gülüyordu. Sonra Jack Lanton parmaklarını şıklattı ve Arnall Baba deftere bakarak:

/-Doğru. Aferin Lancastere kırmızı gül kazandı. Haydin Yorklular! Çalışın! dedi./

/Jack lawton eğilip ona doğru baktı./ Üstündeki kırmızı gülle ufak ipek arma çok güzel duruyordu. Çünkü sırtında mavi denizci elbiseleri vardı. Step-

H E C E Ö Y K Ü

han kendi yüzünün de kızardığını duyar gibi oldu, kim birinci gelecek diye girişilen bahisleri hatırlayınca, Jack Lawton mu yoksa o mu diye. Kimi haftalar birincilik armasını Jack Lawton alıyordu, kimi haftalarda da o alıyordu. Öteki işlem üstünde çalışırken Arnall Baha'nın sesini işittikçe beyaz ipek arması titredi durdu. Sonra bütün coşkunu geçiverdi ve yüzünün serinliğini duydu. Böyle serinlediğine göre yüzü beyazlamış olmalı diye düşündü. İşlemi çözemedi ama, artık umursamıyordu.

Ak güller, al güller: bunlar çok güzel renkleri düşünmek için. Sonra birincilik, ikincilik, üçüncülük kartlarının renkleri de çok güzeldi düşünmek için. Belki bir yaban gülü olurdu bu renklerde ve küçük çayırlandaki yaban gülünün türküsünün hatırladı. Ama yeşil gül bulunmazdı. Ama belki yeryüzünün bir köşesinde bulunurdu.

/Zil çalınca sınıflar sırayla odalardan çıkıp yemekhaneye doğru koridorlardan yürüdüler./ (Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi, 10-11)

Yukarıdaki örnekte, iki çizgi arasında tutulan birimler, olay dizisi itibarıyla anlatı içerisinde, öykünün devamı açısından temel bir işlev gördüğü ve seçenek oluşturduğu gerekçesiyle çekirdek olay başlığı altında değerlendirilebilecek iken; diğer ifadeler, metni yatay düzlemde, anlatı kişisi Stephan'ın duygu, hayal ve düşünce dünyasını kavramaya yönelik olarak genişleterek, geciktirme ya da oyalama fonksiyonları içerirler. Geciktirme sadece okurun zihnine *çelme takmak* değildir; aynı zamanda sen de gel levh-i mahfuzuna gidelim, metnin demektir.

Merkeze bağlı hareket etme kabiliyetine sahip bu eklentili olaylar dizisi, çekirdek olayla ilişki içerisine girerek /sınav/ işlevsellik özelliği kazanmalarına rağmen, yaptırım hafifletirilir ve roman kişisine ait belirtilerle yürütülen süreç, kişileştirme imkanları açısından da işlev görmesi yanında, asal işlevi olan genişletmeyi *dinlenme bölgeleri* (Göstergebilimsel Serüven:93) yaratarak sürdürür: Stephan'ın 'gül'ün renkleri üzerine yürüttüğü düşünceler gibi.

Belirli bir zaman aralığında dizisel olarak, çekirdek ya da katalizör haliyle öyküyü oluşturan olayları bu sıralanış ilişkileri açısından üç başlık altında toplamak mümkündür: zincirleme, iç içe geçme ve birleştirme.

Zincirleme yapılanış içerisinde olay dizisi birbiri ardı sıra gelir. *Oğlumuz* hikayesinin giriş kısmında sergilendiği şekliyle:

'Karım belirmeye başlayan pencerenin önünde/ oturuyordu./ Bütün geceyi orada geçirmişti.

-Sen hala yatmayacak mısın? dedim.

/Doğruldu./ Kül rengi pencerenin önünde sadece bir gölgeden ibaretti. Fakat bu gölgede, beraber geçirdiğimiz yirmi küsur yılın her gününden bir şey vardı.

-Ezan okunuyor diye mırıldandı.

Sesi bana hüznü verdi. Odamız bu dünyadan, duyguların erişemeyeceği kadar ötede gibiydi ve karım, Kur'an'la vaat edilen mutluluğu sanki asırlardan beri boşuna bekliyordu.

Hareketlerinde ve yürüyüşünde, kabul edilmiş bir mağlubiyetin iç burkan sessizliği vardı.

/Mutfağa geçti./ Onu sanki rüyada görüyordum. Mangala ve semavere kömür koydu, abdest aldı, sonra seccadesini sofaya sererek namaza durdu.

Pencere iyiden iyiye aydınlanmıştı.

Renksiz, sessiz ve serin kuşluk vakti: yatağın ılıklığı, belirsiz duygular, düşünceler, düşünceден kaçış..

Dalmışım.

-Yahu..

-Ne var?

-Geldi..

-iyi ya işte.

Fakat bu mesele değildi: Karım beni kayıtsız buluyor ve üzülyordu.

-Bir şey söylemeyecek misin; bu üçüncü oluyor.

-Ha yahu:Ne yapacağız?

Bilir miyim ben. Fakat ona:

-Yarın bir şeyler yapacağım, diyorum. (Oğlumuz, 9-10)

Yan yana getirilerek oluşturulan zincirleme yapıları alıntılanan parçada takip edilebilir. Anlatıcının eşiyle konuşmaya başlaması ve kadının oturduğu yerden kalkarak diğer eylemlere başlaması hikaye içerisindeki bu tür olay dizilenişine örnek teşkil eder. İç içe geçme halinde ise, ardışık hal yerini aynı zamanda oluşturan bırakır. Metinde, kadının pencere yanında tasvir edilen resmi yanında, 'ezan okunuyor' sözcüğü ile, sesini duyduğumuz kişinin eylemi, seyretneme ve ses açısından aynı anda meydana gelmiş; iç içelik arz eden dizilişlerdir. Üçüncü diziliş örneği, 'çoğulculuk boyutunu öne çıkarır. Hikaye içerisindeki olay, çoğul bir sonuçla karşı karşıya getirir okuru, bu yönüyle hem zincirleme hem de kucaklama/iç içe geçme fonksiyonlarını bünyesinde bulundurur. Metnin sonunda anlatıcı karakterin eşine verdiği cevap, öykü içerisindeki entrikin en temel figürü olarak, mevcut diziliş ve kapsamdan daha fazlası olduğunu sıralı diziliş biçimi ve eş zamanlılık ile gösterir.

Cinayeti kör bir balıkçı gördü/Ben gördüm kulaklarım gördü:

Kurmaca anlatıların öykü, metin ve öyküleme olarak adlandırılan üç katlı yapısının ilkinde mevcut olan ve yüzeysel olarak eylem takip ve tasnifi ile kavranılacak gibi duran olay(lar) aslında metinleşmeye ve öykülemeye doğ-

ru uzandığında anlatı içerisinde karmaşık ve simgesel bir hal alır; okur ancak bu geçiş ve değişim sürecini olay örneğinde takip edebildiği sürece '*anlatının hazzı*'nı yakalayabilecektir.

Kurmaca içerisindeki olay(lar), sadece müstakillikleri ya da ardı ardına gelişleriyle anlaşılacak elemanlar değildirler; okur 'kurmacalık'ın bu unsurlarını mevcut halleri ile tek tek yüzeysel yapının oluşturucuları olarak görebilir. Oysaki kurmaca metnin anlamı soyutlanmış eylem takibi /özet/ ile ortaya çıkarılamaz; anlatı kuruluşu 'öykü' ve '*olay örgüsü*'nün (story and plot) birlikteliğinde mevcuttur. Olay örgüsü, anlatı söyleminin '*dinamik biçimlendirici*' gücüdür. Dolayısıyla okur, sadece hareketin peşine düşerek, anlatıyı var eden, herhangi bir öyküdeki olaylar dizisini bütünüyle kontrol eden '*anlaşılabilirlik*', dinamik biçimlendiriciyi atlayabilir.

Modern anlatı, eski örneklerine nispetle, okura daha anlaşılması zor bir olay örgüsü içerisinde sunulur. Burada hedef anlatının kendi adına bir zorluk, anlaşılmazlık sağlamak değil; daha ziyade gerçeklik vizyonu vasıtasıyla zamansal sentez tesis edebilecek bir olay örgüsü oluşturabilmek ve okuru görüşler, ilgisiz, zıt, alakasız hatta fantastik durumlarla karşılaştırarak kendi gerçeğine ulaştırmaktır:

'Taşradan gelen adam Yasanın önündeki kapıcıdan içeri girmek için izin talep eder.'

'Orada, kapının önünde günlerce, yıllarca oturur.'

'Çocuklaşır ve kapı görevlisini yıllarca incelemesi sayesinde kürkünün yakasındaki pireleri bile tanımış olduğundan, pirelerden bile ona yardımcı olmalarını ve kapı görevlisini ikna etmelerini ister.' (Yasanın Önünde)

Böylece okur, okuma başarıya ulaşırsa, gerçeklere ve kurmaca anlatının bağdaşıklığına anlam kazandırabilecektir.

Yasanın Önünde öyküsü, eylemler aracılığıyla yapılacak bir soyutlama sonunda; ayrılma, bekleyiş, geciktirme(oyalama) ve ölüm gibi ana başlıklara ayrılabilir gibi, bu haliyle yeniden okumalarda, '*sabitlik*'inden hiçbir şey yitirmeyerek, 'okur'un tekrar aynı yere gelmesine de sebep olacaktır. Oysaki öykü, bundan daha başka bir şey sunmalıdır okura. Metin ve öyküleme düzeninde mevcut halini yitiren öykü, olayların mantıksal düzen içinde organizasyonu yoluyla '*açıklanabilir*' sentetik bir yapıya kavuşur; eylemler, sebep ve sonuçlarından çok, kimi durumlarda fantastik oluşumları sebebiyle, daha ziyade, 'okuma efekti' yaratma açısından önemlidir, *Yasanın Önü* öyküsünde.

İlk bakışta, olaylar ve öyküleştirme açısından metnin içerisinde bir koşul gözüküyor olsa bile; öykünün etkileyici unsuru bu koşulun birbiri içerisinde yok edilmiş olmasında; diğer bir söyleyişle, '*yapı ötesi*'nde gözlemlenebilir.

Metnin yapısal hali, mevcudu, okuru ve anlamlandırmayı daima hayat çizgisine çeker; *Yasanın Önünde* öyküsü örneğinde, bu, Kafka, özel hayat bilgileri, dünya halleri (: avukatlık, hukuk, davalar vs.) çerçevesinde düşünülür ilk elde. Oysa öykü, yazarın ne düşündüğünü ve ne olduğunu bulma ve söyletme aracı değildir, bu bağlamda eleştirinin (:okuma) ikincil bir yaratma olduğu düşünülerek 'öte/ki' hali metnin ortaya konulmalıdır.

Yasanın Önünde öyküsünün en açık mimarı hali, çizgiselliğidir; bunu, hem şekli hem de niyet bağlamında bozan unsur: *sekmelerdir*. Işık hızıyla yürüyen metin, genişliğini eksilteler aracılığıyla oluşan sekmelere borçludur. Söz konusu eksilteler, okuru 'bina'dan uzağa doğru çağıran gizemli metaforlardır; okur artık kulağının gördüğü metni muhatap almaya başlamıştır.

Yasanın Önünde

Yasanın önünde bir kapı görevlisi durmaktadır. Taşradan bir adam bu kapı görevlisine gelip yasaya girmek için ricada bulunur. Ama kapı görevlisi, o an için içeri girmesine izin veremeyeceğini söyler. Bunun üzerine adam düşünür ve bu durumda daha sonra girip giremeyeceğini sorar. "Olabilir" diyen kapı görevlisi ekler: "ama şimdi değil". Yasanın kapısı her zamanki gibi açık olduğundan ve kapı görevlisi kenara çekildiğinden, adam, kapıdan içerisini görebilmek için eğilir. Kapı görevlisi bunu fark ettiğinde güler ve şunları söyler: "Sana bu kadar çekici geliyorsa, yasağıma rağmen içeri girmeyi denesene. Ama dikkat et: Ben yetki sahibiyim. Ve yalnızca en alt kademedeki kapı görevlisiyim. Ama her bir salonun önünde, biri diğerinden daha yetkili kapı görevlileri duruyor. Ben bile, bir an için olsun üçüncü kapı görevlisinin gözüne görünmeye cesaret edemem." Taşralı adam bu tür zorluklarla karşılaşmayı beklememiştir; yasa, herkes için ve her zaman ulaşılabilir olmalı, diye düşünmektedir, ama şimdi, kürk paltolu kapı görevlisinin büyük ve sivri burnuna, uzun, ince ve siyah Tatar bıyığına daha dikkatlice baktığında, içeri girmesine izin verilene kadar beklemesinin daha iyi olacağına karar verir. Kapı görevlisi ona bir tabure verir ve kapının yan tarafına oturmasını sağlar. Orada günler ve yıllar boyunca oturur. içeri girmesine izin verilmesi için pek çok girişimde bulunur ve ricalarıyla kapı görevlisini yorar. Kapı görevlisi onu sık sık kısaca sorgular, memleketi ve başka pek çok şey hakkında sorular sorar, ama bunlar, büyük adamlarinkine benzeyen, kayıtsızca sorulmuş sorulardır ve bunların ardından, her seferinde, girmesine henüz izin veremeyeceğini söyler. Yolculuğa çıkmadan önce yanına pek çok şey almış olan adam, kapı görevlisini rüşvetle ikna etmek için, ne kadar değerli olduklarına bakmadan her şeyini kullanır. Kapı görevlisi hepsini kabul etse de, bir yandan da şunu söyler: "Bunu yalnızca, yapabileceğin bir şeyi yapmamış olduğunu düşünmemen için

H E C E Ö Y K Ü

alıyorum." Aradan geçen uzun yıllar boyunca adam neredeyse aralıksız olarak kapı görevlisini gözler. Diğer kapı görevlilerini unutur ve bu ilk kapı görevlisi ona yasaya ulaşmanın önündeki tek engel gibi görünür. Kötü kaderine ilk yıllarda kaba ve gürültülü bir şekilde lanet okur; sonradan, yaşlandıkça, yalnızca kendi kendine homurdanmaya başlar. Çocuktur ve kapı görevlisini yıllarca incelemesi sayesinde kürkünün yakasındaki pireleri bile tanımış olduğundan, pirelerden bile ona yardımcı olmalarını ve kapı görevlisini ikna etmelerini ister. Sonunda görme duyusu zayıflar ve gerçekten çevresi mi karanıyor yoksa yalnızca gözleri mi onu yanıltıyor, ayırt edemez olur. Ama şimdi, karanlıkta, yasanın kapısından çıkması engellenemeyen bir ışıltıyı fark eder. Fazla ömrü kalmamıştır. Ölümünden önce, aradan geçen tüm zaman boyunca edindiği deneyimler, kafasında, o ana kadar kapı görevlisine yönelmemiş olduğu bir soruya dönüşür. Katılmış bedenini artık doğrultamadığından, ona el sallar. Aralarındaki boy farkı adamın aleyhine çok fazla değişmiş olduğundan, kapı görevlisi, ona doğru bir hayli eğilmek zorunda kalır. "Hâlâ ne öğrenmek istiyorsun?" diye sorar, kapı görevlisi: "doymak bilmiyorsun". "Herkes yasa için uğraşıp didinir" diyen adam devam eder: "öyleyse nasıl oldu da, aradan geçen uzun yıllar boyunca benden başka hiç kimse içeri girme izni istemedi?" Adamın ölmek üzere olduğunu anlayan kapı görevlisi, sağırlaşmakta olan kulaklarına sesini duyurmak için haykırır: "Burada başka hiç kimse girme izni alamazdı, çünkü bu kapı yalnızca sana ayrılmıştı. Şimdi gidiyorum ve onu kapatıyorum.^

SEZAI COŞKUN

ZAMANIN KISKACINDAKİ İNSAN: AL ÇİÇEĞİN MORU

Türk edebiyatında roman ve hikâye yazan birçok yazar, hikâyeyi bir atlatma taşı olarak kullanmış, hikâyenin ardından romanda karar kılıp bu türe bir daha dönmemiştir. Bu, hikâyenin bir *çıraklık işi* olduğu şeklindeki inançtan mı yoksa *daha büyük işler* yapma düşüncesinden mi kaynaklanıyor, tartışılabilir ama birçok romancımızın edebiyat dünyasına hikâyeyle başlayıp romanla devam ettiği, hikâyeyi terk ettiği veya arka plana ittiği bir gerçek. Ancak az sayıdaki romancımız, hikâyeyle bağını koparmadan edebiyat dünyasının asli unsuru olarak bu türle ilişkisini sürdürmüştür. Günümüzün daha ziyade roman yazarı olarak öne çıkan isimlerinden Sevinç Çokum, kısa zaman önce yayınladığı *Al Çiçeğin Moru*¹ isimli hikâye kitabıyla *ilk göz ağrısı* için önemli bir örnek ortaya koydu.

Sevinç Çokum, ilk hikâyesini 1972 yılında *Hisar* dergisinde 'Bir Eski Sokak Sesi' adıyla yayınladıktan sonra, yazdıkları ilgiyle takip edilmiş, dönemin edebiyat otoritelerince önemsenmiş, özellikle İstanbul'un orta sınıfının gündelik hayatı içerisinde insanı ve eşyayı işlemesiyle başarılı bulunmuş bir isimdir. Yazar, hikâyenin ardından romana da yönelmiş ancak hikâyeyi terk etmemiştir. Bunda belki de onu okuyucuyla ilk karşılaştıran türün hikâye olmasına verdiği önemin etkisi düşünülebilir: 'Hikâyecilik benim için ayrı bir ehemmiyet taşır. Okuyucuyla ilk kaynaşmam dergilerde çıkan hikâyelerim aracılığıyla olmuştur. Bu hikâyeleri daha iyiye götürmek için sabırla, titizlikle çalıştım.'² Bugüne değin on bir roman kaleme alan Çokum, son eseriyle yediyi bulan hikâye kitabı da yayınlamış oldu.

Al Çiçeğin Moru, geçtiğimiz yıllarda *Türk Edebiyatı*, *Varlık* gibi edebiyat dergilerinde yayınlanan hikâyelerden oluşuyor. Toplam on dört hikâyenin yer aldığı eserde, yaklaşık kırk yılı bulan bir edebî birikimin izleri, hem dilde hem teknikte hem de içerikte kendini gösteriyor. Eser üzerinde durmadan önce yazarın hikâyecisi geçmişine, bugünle mukayese yapabilmek için bakmak yararlı olacaktır.

Çokum, zaman zaman toplumsal meselelere paralel olarak bazı konuları hikâyelerine taşısa da tamamına yakınında gündelik hayat içerisinde anlamlı bir varoluş mücadelesi veren insanı anlatır. O, ister mahallenin sokağındaki

insanı ister bir düşüncenin sözcüsü olarak kendini konumlandıran insanı konu alsın, görünen gerçekliğin ardındaki insanî gerçekliğe eğilme çabası belirgin biçimde kendini fark ettirir. Bunu, yazarın gerek romanlarında gerek hikâyelerinde otobiyografiye yer verişine ve bu çerçevede yazarın ferdî iç macerasının hikâyeyi idare eden bir etken olarak varlığını göstermesine bağlamak mümkündür. Çokum'un hikâyelerinin belki de en temel özelliği olarak gösterebileceğimiz yaşanmışlık hali, güçlü bir gözlemin yanı sıra otobiyografik tecrübeden de beslenen bir durumdur. Örneğin, *Bir Eski Sokak Sesi*'ndeki çoğu hikâyenin arka planında Beşiktaş Tuzbaba'daki Meddah İsmet Yokuşu'nda bir konakta geçirdiği günlerin izleri hep fark edilir. Otobiyografinin da etkisiyle hikâye, Çokum'da yaşanan halin veya psikolojin ardından dökülür: 'Benim hikâyelerim bazı güçlü duyulardan, mekân etkileri ve katlandığım katlanamadığım insan ilişkilerinden doğar. Farz edelim, ansızın yağmur yağmaya başlar ve bu dökülüş sizde bir tele dokunmak gibi ürperti yaratır. İşte bunun gibidir benim öyküye sarılışım. Doğal olarak, dönem dönem değişik yöntemler, fikir bulamaçları, roman kıvamı taşıyan öykü denemelerim de oldu. Bütün bunların yanında hikâyelerimi asıl birbirine tutunduran temel özellik, başta söylediğim o ansızın bastıran yağmur veya hayatın akışkanlığı içinde beni ilgilendiren ve bende iz bırakan derinlikler, sevgiler, kırıklıklar, haksızlıklar...'³ Metinlere bakıldığında, anlatıcının inşa etmeyi başardığı psikolojik atmosferin bu saptamanın yansıması olduğu görülür.

Sevinç Çokum'un ilk hikâyelerinden itibaren devam eden temel hususiyetlerden biri insanın eşyayla kurduğu ilişkidir. Çokum, hem anlatıcı olarak hem kurguladığı kahramanlarla eşya-insan ilişkisini gündelik hayatın üstünde bir başka dille tesis eder. Onun anlatıcıları da kahramanları da eşyayla sıkı bir murakabe halindedir. Bu özellikler onda insan merkezli bir anlatıyı netice verir. İlk yazı tecrübesini henüz lise öğrencisi iken *Kudret* gazetesinin açtığı 'CHP Niçin İktidara Gelmemelidir?' başlıklı makale yarışmasında ikinci olarak yaşamasına⁴ ve gençlik yıllarında aktif siyasetin içinde bulunmasına rağmen insan merkezli bakış açısını kaybetmemiştir. Bu hassasiyet onda çok güçlü olmalı ki birkaç eserinde gördüğümüz siyasî savrulmanın ardından son dönem hikâye ve romanlarında yeniden insan merkezli anlatıyı başarılı şekilde tesis edebilmiştir. İnsanın yaşadığı dünya ile olan ilişkisinden doğan dram, onun hikâyelerinin değişmez izleğidir. İlk hikâyeleri hakkında yapılan, 'Şiirli, özenilmiş, taşkınlığı olmayan bir üslup, bu orta halli yaşamalar içindeki dışışmeleri, hırsları, ümit, mutluluk ve acıları, yumuşak ve yumuşatan, iddiasız fakat kararlı "söyleşmeler" halinde sunmaktadır. Hikâyelerin içine perçinlenmiş bazı "tezler" usulünce ima edilmektedir. Türk varlığının ve İstanbul hayatının nüvesi olan orta sınıf, Çokum'un başlıca ilgi konusudur. Ancak ge-

lenek ve töreleri iyi saklayan bu kendi halinde insanlar, yeni kanunlar, ekonomiler, hırslar ile gelen darbeler altında değişmektedir. Sevinç Çokum'un "çatışma" dediği dram bu değişmeden çıkmaktadır.¹⁵ şeklindeki değerlendirilenin büyük oranda bugünkü hikâyeleri için de söylenebilecek olması, ondaki insan unsurunun sürekliliği adına dikkat çekici bir durumdur.

Al Çiçeğin Moru'nda üç noktanın öne çıktığı söylenebilir. Bunlardan birincisi içerik, diğeri anlatım, üçüncüsü dil...

Çokum, hikâyelerin tamamında bir leit-motif olarak, değişen dünyada yalnız kalan, yeni hayat biçimiyle kuracağı ilişkide problemler yaşayan, geçmiş bir "mesele" olarak hep hisseden insanları kurguluyor. Her ne kadar bu kitabında ironiye, geçmişteki hikâyelerine göre, geniş yer verdiğini belirtse de bu ironi meselenin hafife alınması olarak değil aksine derinleştirilmesi için kullanılan önemli bir teknik oluyor.

Kitaba adını veren '*Al Çiçeğin Moru*' hikâyesinde dile getirilen, 'Çayla birlikte demlenen dostluklar, kaç kez konuştuğumuz yaşanmışlıkların hepsi bir sandığı açmak gibi.'(s. 67) değerlendirmesindeki 'bir sandığı açmak', tüm hikâyeler için düşünebileceğimiz bir durum. Yazar adeta, birikmiş insanın gerçeği bu açılan sandıktan okuyucuya sunuyor. Ancak sandıktan çıkanlar, pek de 'neşeli şeyler' değildir. Bir kırıklık, hikâyelerin üstünde psikolojik atmosfer olarak varlığını hep hissettirir. Yazarın daha önceki hikâyelerinde de gördüğümüz 'gri ton', burada da kendini gösterir. Kitabın ilk hikâyesi olan '*Buluşmanın*' girişinde, 'Kurşun'de karar kılmış bir mart günüydü. Dünyanın hep böyle kalacağını anlatan, boğum boğum boğan bir gün.'(s.1) cümleleriyle yapılan tasvirin beslediği psikolojik arka plan, diğer hikâyelerde de varlığını devam ettirir. Buradan Çokum'un karamsarlıklarla yüklü metinler kaleme aldığı çıkarımına ulaşmamak gerekir. Hikâyeler, dünyanın gerçekleri karşısında 'kırılan' bir varlık olarak insan gerçeğine eğildiğinden bu bir karamsarlık değil, gerçeklik olarak öne çıkıyor. Yaşanan dünyanın 'duygu curcunası' içinde insanlar, ontolojik gerçekliklerinin uzağına düşmektedirler. '*Buluşma*'da Vedat'ın '*Kurulmuş robotlara ve anahtarlı bebeklere döndük. Anahtarımızı çevirdiklerinde ağlıyor ve gülüyoruz.*'(s. 11) şeklindeki sözlerinin gösterdiği gerçeklik, yazarı bir mesele olarak ilgilendiriyor ve Çokum, bu gerçeğin kurgusal irdelemesini yapıyor. Çağa yönelik aynı bakış, '*Akşama Balık Var*' hikâyesinde devam eder: 'Aslında bütün insanlık, her an bir tarafa yığılacak kadar tepeleme dolu, üstelik zamanla yarışan bir kamyon durumunda. Düşünceler, zevkler, karakterler bile buna göre yapılandı... Çağ ise kolaylıklar, tam karşılığı olmasa da çözümler buluyor, kaygısız olmayı, unutmayı öğreniyor ve öğretiyor. Unutmayı, evet...' (s.31) İnsanın kendine ve eşyaya yabancılaşması mutlak ilişki içerisinde ilerler. Çokum'un çizdiği tablo-

da, yaşanan modern dünya, insanı kendine bırakmamakta; insanî meselelerine ilişkin dahi olsa kaygılanmasına izin vermemektedir. Modernizm, her şeyi düzenlemekte, insanın sadece teslim olmasını istemektedir. Bu yaklaşımı yazarın ilk hikâyeleriyle mukayese ettiğimizde, insanın özüne gittikçe yabancılaşması öne çıkar. İlk hikâyelerde de kent-insan-dünya ilişkisi bir problem alanı olarak kurgulanır ama 1970'lerin İstanbul'unu konu alan bu hikâyelerde, yabancılaşma daha ziyade dışa ait bir kimlik unsuru olarak belirlemekte, içsel alan bu dışın ardında kalmaktadır. Ancak son hikâyelerde insan, dışa ait kimliğinden önce, ontolojik zemin kaybının meseleleriyle uğraşmaktadır. İlk hikâyelerde kişiler, çeşitli meselelerle uğraşsalar da bir 'korunak'a sahiptirler ancak 'yeni zaman insanları'(s.34) korunaksız haldedirler.

Modern dünyada yabancılaşan sadece insan değildir. Çokum, yine temel bir düşünce olarak modern dünyanın tabiatı bozduğuna da sıklıkla vurgu yapar. Hikâyelerde yalnızlaşan insanın psikolojisiyle tabiatın hali örtüşür. 'Sazlık Ürperiyordu' hikâyesinde, insanın bozduğu tabiat dengesi, bir ölüme sebep olur. Çünkü tabiat, insanın elinde 'vahşileşmiştir': 'Göçmüş bir yanardağ ağzı gibi duran çukur, bulunduğu yerden çevreye doğru kör kör bakmaktaydı... Sitenin arka tarafı kentleşmenin orta yerinde, yarı vahşi bir kırlıktı.'(s. 44) Yazarın otobiyografik unsurlarla geliştirdiği hikâyede, bir bütün olarak eşya, insanı tamamlayan, ona varlığını anlamlı kılma yolunda yardımcı olan bir unsur değil, insana karşıt bir konum alan 'düşman güç' haline gelir. Yine 1970'lerdeki hikâyeleriyle mukayese ettiğimizde yazarın o dönemde eşya-insan ilişkisini daha 'insan merkezli' kurduğu, ancak yaşanan değişimin eşya ile insanın arasını açtığı fark edilir.

Çokum'un modern dünyanın 'insana ettikleri' bağlamında öne çıkardığı konulardan biri, şehrin 'tükenişidir.' Yazarın son dönemde kaleme aldığı romanlarda da karşımıza çıkan bu tema, modern insanın meselelerine eğilen hemen her yazarın ele aldığı bir meseledir. Çokum, modern insanın yabancılaşmasını, mekânla yaşanan yabancılaşma bağlamında da tartışır. Onun eserlerinde mekânın kurguyu idare eden temel unsurlardan olduğu bilinmektedir. Burada da hikâyelerin konu arka planında insan-mekân ilişkisi belirgindir. İnsanın şehirden kopuşu, varoluşunu anlamlandıran dünyadan kopuşu olarak değerlendirilir. Yazar yabancılaşmayı sadece insan-mekân ilişkisi bağlamında, insan merkezli görmez. Tabiat da fitratının bozulmasıyla 'başka bir tabiat' olmuştur. Bu karşılıklı yabancılaşma, 'şehrin bitişi'ni netice vermiştir. Öyle ki yağmur, bu yabancılaşmanın sonucu olarak 'kirlenmiştir.' İnsanı ve tabiatı arındıran yağmurun var oluş gerekçesinin aksi istikamette bir nitelik kazanması, 'Sazlık Ürperiyordu' hikâyesinde, 'Sular yukarılardan eski vadilerin özlemleriyle fakat kentle kirlenmiş olarak akıyordu.'(s. 46) şeklinde ak-

tarılır. 'Yeni kent', adeta yağmurun karşısına dikilmekte ve onu, fitratına uygun 'eski vadilerle' buluşmaktan alıkoymaktadır. Bütün bu bozulmanın sebebi olarak insan gösterilir. İnsan, tabii olanı hayatının dışına çıkarmıştır. Yazar, 'Al Çiçeğin Moru' hikâyesinde bir kaplumbağanın bahçelerden uzaklaştırılmasını metafor olarak kullanır ve 'İki parmağınızın arasına sığdırıp o sert ve nakışlı kabuğuyla götürdünüz onu sınırın dışına, karmaşık otlu, meyilli bir yere. Vicdanınız olup sizi sorgulasa da, götürdünüz. Tırnaklarıyla iteledi derinizi; kendisini kavramış bu yabancı eli, tırnakları elinize battı. Götürdünüz.' (s. 57) cümleleriyle ortaya koyar. Hayatın dışına çıkartılan bir kaplumbağa, fitratın ahengini bozma olarak görülür ve insanın kendini de mahveden bu süreci böylece başlattığı vurgulanır. Aynı hikâyenin sonunda ise, bu vurgulama günümüz insanına bir mersiye dönüşür: 'Bu güneş, bu yasemin ve limon çiçekleri nereye gitti? Avuçlarımıza yağın yağmurlar, yürüyeceğimiz toprak yollar, gün batımları, kiraz yüzlü kızlar, buğday gibi gençliği tüter delikanlı yüzleri, bu gülümsemeler, bu altın tozu iyilikler. Ama kimileri kendilerinin sahiplenemedikleri şeylere uzak uzak bakıp, mahzun öldüler; bir daha olamayacaktı hayat onlar için. Kim bilir? Yoksa bir umut var mı? Varsa da böyle si bir hayat olur muydu? Öylece oturdular bilgisayarlarının karşısına; ürünle yüz yüze, sırtları kamburlaşarak ve içleri ihtiyarlayarak...' (s. 68) Bu 'bitiş psikolojisi' hemen hemen tüm hikâyeleri idare eden bir fon olarak varlığını devam ettirir. 'İnce Teller' hikâyesinde⁶ yapılan 'Yapışkanlı kartonda çırpınan farelerdik.' (s. 151) tanımlaması, bu psikolojik tavrın, değişim karşısında elinden bir şey gel(e)meyen insanın 'çaresizliği' olarak görüldüğünü ortaya koyar. İnsan, kaybolan kentin kalabalıklarında hayattan çekilmiş ve yer yer yabacılışmaya dönüşen uzletinden çıkamaz olmuştur. Çokum'un inşa ettiği bu psikolojik arka plan, bir entelektüelin yakınmasına dönüşmüyor. Kahramanların yaşamışlığı içerisinde okuyucuda uyandırdığı gerçeklik duygusuna tekabül ediyor. Bunda otobiyografinin büyük etkisini görmek mümkündür. İlk hikâyelerde ve romanlarda Beşiktaş, Beyoğlu gibi merkezi mekânlar yer alırken artık şehrin dışı kabul edilebilecek Büyükçekmece ve etrafındaki mekânlar söz konusudur. Hikâyelerin reel mekânı İstanbul iken yabancılışmanın söz konusu edildiği anlarda 'muhayyel bir mekân' karşımıza çıkar. Yazar, doğrudan İstanbul'un 'bitişinden' bahsetmez. O, meseleye insan merkezli baktığından konuyu insan-mekân/tabiât ilişkisi bağlamında tartışır.

Ali Çiçeğin Moru'nda bir mesele olarak varlığını gösteren sadece modern dünyanın insanı yabancılaştırıcı yönü değildir. Zaman zaman yaşamın bizatihi kendisi sorgulanır. 'Buluşma' hikâyesinde hayat-ölüm ikilemi üzerinden yaşamın 'nasıl bir şey' olduğunun sorgulamasının yapılmasının yanında, varlığın bir boyutu olarak yaşamı kuşatan zaman ile insanın ilişkisi yazarı ilgilendirir.

Gerek kahramanlar gerek anlatıcı kişiler, özellikle geçmişle meseleleri olan insanlardır. Geçmişle olan 'mesele', yukarıda değinilen 'ân'ın ötesinde bir durumdur. Modern olma halini de aşan, ontolojik bir mahiyetle karşımıza çıkan ve insanın adeta, Ziya Paşa'nın 'değirmen-dane' metaforu etrafında dile getirdiği yaklaşımı hatırlatırcasına, zaman karşısında nasıl ayakta durabileceğini sorgulayan bir tavrı. 'İnce Teller' hikâyesinde, 'Nerde huzur ve güzellik varsa, içinde acı bulunur... Yaşamak bir katlanmadır.'(s. 145, 149) denilerek önce bu karşıt ilişkinin psikolojik atmosferi kurgulanır ardından geçmişin insanı 'bırakmayacağına' dikkat çekilir: 'Geriye bakmasak da, yaşadıklarımızdan eteğimize, üstümüze başımıza takılanlar bizimle birlikte gelir. Sanki reçineli zamlarla yapışmış gibidir onlar. Kurtulmak isteriz de kurtulamayız.'(s. 153)

Çokum'un kahramanları, sadece ânla sınırlanan bir yaşam yumağı içerisinde hareket ed(e)mezler. Geçmiş, onları bir heyula gibi takip eder. Bu takip, Selim İleri'nin dikkat çektiği gibi 'yürek yakıcı öyküleri' ortaya çıkarır: 'Gerçekten yürek yakıcı öyküler. Örnek alınası bir işçiliğin verimleri. Her şeyden önce, yaşadığımız toprağın dinmez sancısına kulak vermiş, duymuş, sağduyulu, çeşit çeşit maskeler takmamış bir yazarın öyküleri. Sevinç Çokum bu kez, epey zor, çetin ceviz bir hikâye etme yöntemini tercih etmiş: Kesitler, yaşamdan kesitler. Ve bu kesitler için birer başlangıç, birer sonuç gereksinilmemiş. Diyebilirim ki, her bir boşlukta. Fakat öyle bir boşluk ki, girdabına sizi çekmekte gecikmiyor. Dümdüz yol aldığınızı sanmışken, tıpkı 'Sazlık Ürperiyordu'da olduğunca, siz de "göçmüş, bir yanardağ ağzı gibi duran çukur"a düşüp, girdaba kapılıp gidiyorsunuz.'⁷ Bu sadece kahramanların dünyasında değil, anlatıcı olarak kurguda kendini güçlü şekilde hissettiren yazarın dünyasında da belirgin şekilde öne çıkar.

Çokum'un hikâyelerini dikkat çekici kılan diğer bir nokta şüphesiz dil ve anlatımda yakalanan seviyedir. *Al Çiçeğin Moru*'ndaki dil, yaklaşık kırk yıllık bir edebî birikimin sağlam temelini yansıtır. Yazarın şiirle olan ünsiyetinin de verdiği imkânla zaman zaman şiirsel bir hüviyet de kazanan dile olan hâkimiyet, yaşanmışlığın kurgulanmasına büyük katkı sunuyor. Dilde ve anlatımda yakalanan akıcılık ve inşa edilen anlam katmanları, söylem ile anlamın bütünleşmesini sağlıyor. Hikâye şüphesiz 'bir şey anlatır.' Şiirin önce ses olması gibi bir şart da pek aranmaz hikâyede. Ama *Al Çiçeğin Moru*, içerdiği dil gücüyle, sesi de dikkatle muhafaza eden ve okuyucunun her an dikkatine sunan bir anlam dünyasını barındırıyor. Çokum özellikle kurguda, bu durumu daha önceki hikâyelerinde de görürüz, geniş perspektiften dar perspektife doğru seyreden bir inşa ortaya koyar. Önce, mekânın veya ortamın tasviri, ardından kahramanın dünyası karşımıza çıkar. Sinematografik bir teknik adeta kameranın açısı gittikçe daralır ve okuyucu, kahramana ve an-

latıcıya odaklanır. Ancak bu ilk aşamada yazar, tasvirin gerçekçi ve canlı anlatımına büyük önem verdiğini hissettirir. Selim İleri'nin yerinde tespitiyle savaşı anlatan en başarılı metinlerden kabul edilebilecek 'Nar Çiçeği Nasıl Kokar?' hikâyesinin hemen başında dile getirilen 'Savaşın bulutları, yağmurları, narçiçekleri başkaydı.' (s. 16) şeklindeki anlatım, hikâyenin devamındaki hem söylemi hem anlamı tayin eder. Yine aynı hikâyede savaşı yaşayan insanın 'Bir dikenli çitin ardında, sınır kaçağı gibi titrerdik...' (s. 17) değerlendirmesi, dil-psikoloji-söylem ve anlam dörtlüsünün ustalıkla birlikteliğini gösterir. Çokum, soyut olanı somut düzleme taşıırken tabiat unsurlarına sıklıkla başvurur. 'Sıcak Yürek' hikâyesinde, bir kahramanını tanıtırken, 'eflatunlar içinde çürük bir soğan gibi duruyor.' (s. 130) şeklindeki kullanım, dilin benzetme unsuru içinde başarıyla kullanılabildiğini ortaya koyar. 'İnce Teller' hikâyesinde 'Menekşe rengi bir gelin yorganıdır akşamlar...' (s.149) ise Çokum'un dilde şiirsel kesafeti inşa edişinin önemli bir örneğidir.

Sonuç olarak, Sevinç Çokum ilk hikâyesini yayınladığı 1962'den bugüne geçen yaklaşık kırk yıllık edebî birikiminin bütün zenginliğini *Al Çiçeğin Moru*'nda ortaya koyuyor. Bu tecrübe, metinlerin hem anlam katmanlarıyla zenginleşmesini hem dilin doğru, kesif ve zengin kullanımını sağlıyor. Hikâyeler, zaman denilen büyük gerçeğin insan hayatında açtığı yaraları deşiyor; ama bir yakınma metni çıkmıyor karşımıza, insan denilen bilinmezin karmaşık dünyasının gelgitleri, yaşanmışlık duygusunun refakatinde kurgulanıyor. &

- Sevinç Çokum, *Al Çiçeğin Moru*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2010, 174 s.
 Turgut Güler, 'Can Alıcı Yerinden', *Türk Edebiyatı*, nu: 36, 1974
 Murat Tokay, 'Al Çiçeğin Moru', *Zaman*, 27 Kasım 2011
 Beşir Ayvazoğlu, *Defterimde Kırk Suret*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 179
 Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, c.3, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 1978, s. 804
 Hikâyenin adı, ilk yayınında 'Ters Lale'dir. *Varlık Dergisi*, Nu: 1201, Kasım 2007
 Selim İleri, 'Acının Bağrında', *Radikal Kitap*, 13 Kasım 2010

ERCAN YILDIRIM'LA MODERN TÜRK'ÜN
HİKÂYESİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ: *"EDEBİYAT
MODERNİTENİN TAŞIYICILIĞINI YAPIYOR."*

Konuşan: İsmail SERT

— *"Modern Türkün Hikâyesi" isminde bir kitap yayınladınız. Modern Türkün Hikâyesi'ni yazmadaki amacınız nedir peki? Okuyucu kitapta neleri bulacak?*



” ” ”
Ercan Yıldırım

— Kitabın önsözünde de belirttim. Hikâye, şiir, roman okurken, insanımızı ve memleketimizi de beraber okuma gayreti güttüm. Çünkü edebiyat yüksek kültüre ait izler taşıyabildiği gibi toplumun diğer katmanlarıyla da etkileşime geçebilir. Gazete gibi. Onun için Modernleşme çabalarında edebiyat ve gazete her zaman gözde olmuşlardır. İslâm bu bakımdan gazetenin sınırları içinde tutulmuştur. Olumsuz vasıflandırmalarla İslâm gözden düşürülmeye çalışılmıştır.

Edebiyat ise diğer iletişim organlarıyla birlikte Batılaşmış yaşam biçiminin meşrulaştırıcısı, propagandisti ve örnekleyicisi olmuştur. Türk modernleşmesi kendi edebiyatını

üretmiştir çok kısa sürede. Sonra da diğerlerini tasfiye etmiştir. İlk olarak modernite, edebiyat birlikteliğine temas etmek istedim. Sonrasında modernitenin mahiyetini açmak. Modernitenin bizimle olan taban tabana zıtlığını göstermek gerek.

Bunların yanında modernite aşk, metafizik, ölüm gibi konuları kendi bağlamlarından koparmaktadır. Onları basit bir düzleme taşıyor. Hikâye de buna ön ayak oluyor. Türk edebiyatında bu tür mevzular hakiki bağlamlarının dışına çıkılarak anlatılıyor. Hele günümüzde bu eğilim çok daha belirgin olarak görülüyor. Bu yüzden konuların aslî yönlerine eğilmek istedim.

— *Türk modernleşmesi ile ilişkisi açısından edebiyat türleri içinde hikâyeye özel bir vurgu yaptığınızı söyleyebilir miyiz?*

— Türk modernleşmesi içerisinde hikâyenin diğer türlerden daha öncül bir konumu yok. Hatta roman daha önemlidir. Şiir modernleşme açısından çok daha etkilidir. Özellikle Cumhuriyet sonrasında gelişen şiir modernite

haricinde başka bir yolun olmayacağını büyük oranda belirlemiştir. Bu vasfını da neredeyse kesinleştirmiştir. Hikâye vurgusu biraz ilgiden kaynaklanıyor. Ben roman değerlendirmelerinde de bulundum. Başladığım ve yarım bıraktığım "darbe romanları" türü çalışmalarım da oldu. Ancak benim için önemli olan türden ziyade edebiyatın bütünü.

Edebi ürünlerde de daha çok "mesele"lere bakmayı tercih ediyorum. Mevzunun kendi bağlamı içinde Türk düşüncesi ile irtibatını önemsiyorum.

Topyekûn baktığımızda edebiyat bir "mesele", "kaygı" vesilesi olmuyor. Romanın, hikâyenin içinde meseleler var. Ama bu meseleler millet olarak bize bir şey katıyor mu katmıyor mu? Ben katmadığı görüşündeyim. Öyle ki problemler yalnızca anlatıcıyı ilgilendiriyor. Onda başlıyor ve onda bitiyor. "Başka"larını ilgilendirmiyor. Daha da önemlisi eğer birey meselesini kendi içinde tanımlamış ve halletmişse ne âlâ. Okura ve yazara sorun sığramamışsa çok daha iyi. Çünkü içinde bulunduğumuz dönem bize akrabaların bile "başka"ları olduğunu dikte ettiriyor. Dolayısıyla modern hikâyenin kapsamı içindeki meseleler modernitenin gündelik hayattaki pratiğiyle ilgili.

Hikâye bu açıdan romandan daha önemli. Türkiye'de yaşayanların tarihiyle, modern gündelik hayat her zaman çakışmıyor. Zaman zaman çarpışıyor. Hikâye ve anlatılanlar bireylere bu çarpışmaların normal olduğunu söylüyor. O kadar ki mesela kreşe giden çocuğunun ve kendinin yaşadığı travmayı aktaran anlatıcı meseleyi umumileştirmiyor. Bunu bir millet meselesi yapmıyor. Travma üzerinde duruyor ama kreş - aile denkleminin sağlığını tartışmıyor bile. Zira artık modern hayattayız. Bunu kabullenmemiz gerekir. Başka çıkış yok. Bu İslâmî kesim için de böyle. Çocuklar bir şekilde anne - aile özlemi içinde yetişerek, erken yaşlardan itibaren "hayat kavgasına" başlamalı. Çünkü modernin içinde yaşamak zorunda.

"Hikâye bile olsa" kimse çocuğu kreşten alma, o dünyanın dışına çıkma imkanlarını yazmıyor. Yazamaz, modern edebiyat buna izin vermez zaten.

—*Nasıl izin vermez? Moderniteyi mücessem bir varlıkmiş gibi anlattınız.*

— Yani tabi ki. Edebiyat ve yazı dünyası bugün moderniteyle bütünleşmiş bir organizma. Edebiyat dünyasında yer almak, hikâyelerin okunması, kano—nun içinde yer bulmak. Yine o belirgin modern medeniyetin unsurlarından—dır. Herkesin kendisi için yazdığı ve okuduğu bir dönemde bulunuyoruz. Es—kiden yerleşik kanonun dışında işler yapanlar, cepheden, fiilen dışlanırdı. Şimdi modern sistem de kendini yeniledi. Yok farz ediyor. Görmüyor. Sessiz—liğe gömerek intikam alıyor. Bu bilindiği için genel kanının tersine çıkılmıyor.

Modern medeniyet, unsurları itibarıyla her yere nüfuz edebiliyor. Hemen her sektörün kuralları bu medeniyete göre dizayn edilmiş durumda. Edebiyat ta bu "uygulayıcılardan" birisi. Kimse yazarlara, romancılara, hikâyecilere

telkinde bulunmuyor. Ama herkes biliyor ki, muhalif değil ama inşacı bir tutum takınmak ilgisizlikle cezalandırılıyor.

— *Cumhuriyet projesinde seküler edebiyatçıların yanına yerli değerleri gözetinlerin çıkması için epey beklendi. Ancak yerlilerin de düşünce dünyalarında problemler yok muydu?*

— Problem Türkiye'nin fikri bakımdan zayıf olmasında.

Ülkenin içinde bulunduğu ortamla İslâmcıların ya da sosyalistlerinkiler arasında fark yok. Kuraklık her kesimde! Biz hala Cumhuriyetle elimizden gidenlere ağıt yakmakla, DP ile kazandığımız hakların övgüsünü yapmaktan öteye geçemiyoruz. Cumhuriyetin reformlarına karşı gösterilen tavır bir millet varlığına işaret ediyordu, DP dönemi gibi. Sorun bu millet varlığının, onu oluşturan tarih ve değerlerin sürekliliği, varoluşsal önemi ve yeniden ikamesinde. Hakların iadesinde dünya sisteminin yeni patronunun etkisi belirgindi. İnönü'nün II. Dünya Savaşı bitiminde ABD'ye birlikte çalışma yönünde haber gönderdiği biliniyor.

Türkiye'de fikir buhranı, çok gerilere gitmeye gerek yok, 1920 ile 1925 yılları arasında büyük oranda aşılmıştı. Tanzimat, II. Meşrutiyet ve ideolojik yönelimler bu dönemde İstiklal Harbi ile istikamete kavuşmuş, meseleler daha net algılanmıştı. Hatta belli bir birliktelik, aynen Anadolu'daki 10. ve 13. yüzyıllar arasındaki şartlar yeniden ikame edilmeye başlanmıştı. Ama vatani elde tutma adına millet bağından feragat edildi. O bağ potansiyel olarak toprağın ruhunda duruyor ama üzerinde yaşayanlar onu kullanmaktan kaçınıyorlar. İstiklal Harbi'nden sonra dünyadaki sistemden müstakil bir yaşama biçimini kafamızdan çıkarmış durumdayız. Bu hususta yerli yabancı ayrımı yapılamaz zaten.

Yerliler bir şeyler söylemeye kalktığında 1925 şartları kendilerine hatırlatılıyor. Sonuçta yerleşik sisteme muhalifmiş gibi gözükken ama onun radikalliklerini törpüleyen görüşler egemenliğini sürdürüyor.

— *İslâmi hassasiyetleri olanların hikâyeciliği daha ciddiye aldığını iddia ediyorsun. Bunu açarsan neler söylemek istersin?*

— Ciddiye almaktan ziyade, tutamak olarak gördüklerini söylemek daha doğru olur. Çünkü şiirin geleneksel söyleyiş açısından İslâmi olana yatkınlığı fazladır belki ama nesir bağlamında hikâyenin tercih edildiği gözlenebilir. Bu, bizdeki modernleşme hareketlerinin İslâmi olan arasındaki ilişkiyle ilgili aslında. Topyekûn insan gerçekliğini ön plana alan roman İslâmi kesimde yazılmıyor. Çünkü başı sonu belli olan bir kahramanı anlatmak, İslâmi kesimin kendisiyle yüzleşmesi anlamına geliyor.

Bugünün insanı nereden bakarsanız seküler yanıyla temayüz etmiştir. Romanda anlatılacak hayat mutlaka modernizmin bir yanına dokunacak. Kimse yaşadığı ortam içinde, hali hazır sistemden kendini soyutlayamıyor. Öyle olursa çok fantastik ürünler çıkar ortaya. Veyahut İslâmi hidayet romanları. Soyutlamadan sahici olarak ele alınacak hayat hikâyesinden Müslümana ait bir yaşam alanı çıkmayacak. Türkiye'deki gündelik hayatın her kesim için İs-

lâmi olmadığı basit bir romanda bile ortaya çıkacak. Bu cesareti göstermek, yüzleşmeyi gerçekleştirmek tercih edilir değil demek ki.

Sonuçta İslâmi kesim romanın sokaklarında yürüyüp de insanların yüzlerine net bir bakış atamaz.

— *Hikâye, roman ve şiirden çok daha farklı bir tür...*

— Evet, hikâye öyle değil. Bütünlük kurulmadan hikâyenizi yazabilirsiniz. Pişmanlık, kırgınlık, tevbe, duyarlık, nostaljinin tema olarak yerini aldığı bir hikâye yazabilirsiniz. Kahramanın hayatı hakkında kesin ve keskin ibareler kuramazsınız ama. Hayatın belli bir kesitini kapsadığı için tam bir insan gerçekliği çıkaramazsınız.

Hikâyede anlatıcının bakış açısı çok önemlidir. Kişioğlunu temize çıkarabilir rahatlıkla, kısaca yargılayıp asabilir de. Ama "süreci" bize sahici olarak vermez.

Aynen Müslümanların moderniteyle yerleşik Cumhuriyet kültürüyle olan ilişkileri gibi. Müslüman zihni parçalanmış halde. Bir yanda tâbi olduğu dinin hakikatleri, öte yanda gündelik hayatını yaşadığı gayri İslâmi hayat. Hakikati bilip, yalanı yaşamak... Ne kadar zordur, herhalde. Daha da kötüsü artık yalanı meşru kabul etmek. Oradan çıkış olmadığını benliğine yedirmek... İşte hikâye burada devreye giriyor. Bu vaziyetten kesitler, görüntüler, ne bileyim diyaloglar devşirebilir. Hikâyenin alanı ve hacmi ölçüsünde bunlar uzun değildir. Ayrıca yoğunluğu da artırılmıştır. Ayrıntı da olduğu için genel resmi seçmek çok da mümkün olmuyor. Hikâyelerdeki kısa sahnelerle karşılık roman umumi portresiyle daha sahici gibi geliyor bana.

— *Hikâyeyi mahkûm ettin bu sözlerinizle. Bu, hikâyenin tekniğiyle mi alakalı yoksa içeriğiyle mi?*

— Ben bu teknik içerik konusunu birkaç kez Hece Öykü'de yazdım. İçerik kendi tekniğini belirler. Bu bazen yanlış bir tercih de olabilir ama içerikle tekniği birbirinden ayırmamak lazım. Modern insanın, edebiyatın en hoş icatlarından biri "bilinç akışı"dır. Çünkü modernite bize huzur değil, kaos sağlıyor. Çünkü derinlik ve köklülük değil, yüzeyden bakmayı empoze ediyor. Sorunlara kısaca temas edip el yordamıyla çözmüş gibi yapıyoruz. Sonra onlar biriktikçe birikiyor. Hikâye bunlara kısa kısa göz atıyor. Kamuoyuyla paylaşıyor. O kadar. Daha fazlası ne olacak ki, denebilir.



H E C E Ö Y K Ü

— *Evet, hikâyeden daha ötesi beklenebilir mi?*

— Kimse hikâyeden sorunlarımıza çözüm üretmesini beklemiyor zaten. Bize insanı anlatmasını bekliyoruz. İnsan yalnızca dışarıda gördüklerimizden mi ibaret? Zaten biz onları biliyoruz. Hikâyelerde anlatılanları hepimiz yaşıyoruz. Hele günümüz hikayesinde anlatılanları... Hikâyeyi okunur kılacak nedir ki? Ömer Seyfettin, Refik Halid, Sabahattin Ali de gündelik olanın dışındakileri yazmamıştır ama biz nirengi noktası olarak onları alabiliyoruz, rahatlıkla.

— *Nedir, Ömer Seyfettin'in, Sabahattin Ali'nin, Sait Faik'in, Refik Halid'i Türk hikâyesinin zirvesine çıkaran unsurlar?*

— Hikâye ile bir iddia vuzuha kavuşturulmaz ama hikâye yazmak için de iddia sahibi olmak gerekir.

Bu tür yönelimlerin önünü kesmek için zaten "tezli edebiyat", "ideolojik bakış" gibi söylemler geliştirilir. Yazarlar o kalıplara dâhil olmak istemez. Bu yüzden de kendi kendini kısıtlar. Ben bu isimler için yerlidir demek istemiyorum. Zaten yabancı da değildirler. Sait Faik bir işçiyi bile anlatırken, "bizden" bir işçiyi anlatır. Onu sosyalist fikri yapının gerektirdiği gibi "olması gereken" gibi anlatmaz. Dolayısıyla işçi hikâyesinden biz modernitenin yabancılaştırmasını rahatlıkla görürüz.

Refik Halid, Ömer Seyfettin, toplumun bozulmuşluğunu, ahlaki düşkünlüğünü "edebiyat kalıpları" içinde anlatır. Şeftali Bahçeleri bugün bile geçerliliğin korur. Burada Refik Halid, kullandığı dil, memleketi için geliştirdiği hassasiyet ile Türkiye'nin ruhuna vurgu yapar. Bir kere edebiyat hususen hikâye, dildir. Dil ne derece etkili ise edebi o kadar sağlam olur. Yunus Emre'nin gücünün kaynağı, sade söyleyişindedir.

Saydığımız isimler örtük, kapalı ve kendi halinde bir dünya anlatmadıkları için dilleri sadedir. Çünkü muhatapları kadar hikâyelerinde gerçek insan bulunur. Bir vatandan seslenirler, bir milleti ciddiye alırlar. Dolayısıyla millette hala onları ciddiye alıyor.

— *Günümüz Türklerini tanımlamaya çalışırken kullandığın bir ifadeyi kullanarak sorayım; suyu akışına bırakan Türklerden hikâye çıkar mı?*

— Bugün İslâmi kesim dâhil herkes statükonun devamı için çabalamıyor mu? Bize bir şekilde gidişatın "daha iyiye" olduğu telkini yapılıyor. Statüko yalnızca Cumhuriyet reformları mıdır? Dünyada yürüyen bir düzen var ve biz modernite başlığı altında buna işlerlik kazandırıyoruz. Suyun akışına müdahale etmek Müslümana yaraşır bir tavır değil. Müslüman bunu aklına bile getirmez. Bilakis Müslüman suyun seyrini takip edendir. Allah'ın yarattığı evrenin işleyişine kul müdahale edemez. Etmeyi aklına getirmeyenler Müslümanlardır, müdahil olmaya kalkanlar gayri Müslimlerdir. Onun için moderniteye işi getirdiğimizde, yaşadığımız hayata baktığımızda bu rahatlığı sergileyemeyiz. Çünkü dünyadaki sistem zaten suyun akışına etki etmeye çalışıyor.

Millet kavramının bağlamından koparılmasıyla birlikte Türk de bundan nasibini aldı. Türkle İslâm'ı ayırmanın imkânı yok. Yani bu ontolojik bir şey. Türk İslâmla tanımlanmıştır. Batılılaşma, modernleşme çabaları İslâm ile Türk'ü ayırmaya dayanır. İstanbul'un fethi bu bakımdan milattır. Batılılar İstanbul gidince Türk yani İslâm aleyhinde bir yapı kurmak için çabaladı. Dinini reforme etti, sanatını dizayn etti, felsefesini yeniden kurdu ve Türkün karşısına çıktı. Çünkü biz Anadolu'da Batılıların onaylamadığı bir sistemi kurup geliştirdik. Modernite bunun karşılığıdır. Dolayısıyla Türklerin modern olması tamamen terstir.

— *Peki o zaman soralım: Modern Türk Olur mu?*

— Olmaz. Ben de zaten bu tersliği ortaya koymaya çalıştım. Bize "modern de olabileceğimiz" söyleniyor. Ziya Gökalp Türkçülerin gayesinin "muasır bir İslâm Türklüğü" olduğunu ifade eder. Bu çabalar zaten Meşrutiyet'ten itibaren vücut bulmaya, netleşmeye başlamış. Muhafazakârlığın bayraktarlığını yapan birçok isim, "1000 yıldır bu milletin Müslüman olduğunu, dolayısıyla bundan çıkmanın mümkün olmadığını" belirtir. Millet Müslüman. Millete baş olmaya kalkan kim varsa siyasetçi, aydın Batı medeniyetine kökten geçişi savunuyor. Ancak millete bunu kabul ettiremeyince türlü desiselerle İslâm'ı kültürel kalıplara sıkıştırmaya çalışıyor. Nihat Sami Baran'lı "milli yılbaşı" tesis etmek gerektiğini söylüyor.

İmparatorluğun son dönemlerinde herkes bir ecnebi devletin himayesine girmisti. Sistemin adamları olmak için yarışmışlardı. Bunun en belirgin örneğini İttihatçılar gösterdi. Sıkıştıkları dönemde hiç inanmadıkları halde Almanya'nın menfaatleri için Pan-İslamizm bile yaptılar. Modern olmak demek hayat hakkını gayri Müslimlere devretmek demektir. Bu topraklarda modernlik müstakil bir millet varlığından vazgeçmek anlamına gelir. Kendi dinamiklerinden hareket edip büyük devlet olma idealine sırt çevirmek demek. İslam'ın biricikliğine hâlel getirmektir, modern olmak. Türk İslam'ın biricikliğini tesis etmeye dayanır.*»

Ercan YILDIRIM: 1977 Ankara / Kızılcahamam doğumlu. Ankara Gazi Lisesi'ni, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü'nü bitirdi. 1997 - 2002 yılları arasında gazetecilik yaptı. Bir kamu kuruluşunda çalışmaktadır. Yazmaya Dergâh dergisinde başladı. Hece, Hece Öykü, Karagöz dergilerinde yazdı. Çağdaş Türk Düşüncesi / Çağdaş İslam Düşüncesi üzerine çalışmalarına devam etmektedir. Türkiye Yazarlar Birliği Genel Sekreter Yardımcılığı görevini sürdürmektedir. Yayımlanmış Eserleri: Mustafa Kutlu Hikâyeciliği, Ankara 2007, Ebabel Yayınları; Modern Türkün Hikâyesi, Ankara 2010, Elips Yayınları; İsmet Özel'in 12. Ciltlik Şairin Devriye Nöbeti'ni yayıma hazırladı.

H E C E Ö Y K Ü

BANU ALTINOVA

MODERN TÜRK'ÜN HİKÂYESİ

Hikâye üzerine çalışmalar yapan Ercan Yıldırım'ın *Mustafa Kutlu Hikâyeciliği* adlı önemli çalışmasından sonraki ikinci kitabı, hikâyenin gelişimiyle Türkiye'nin modernleşmesi arasında ilişki kurarak hikâye türünü *anlattığı Modern Türk'ün Hikâyesi*'dir.

Önsöz'de *"Modern Türk Hikâyesi ile Türkiye'nin modernleşmesi arasında sıkı bir ilişki vardır"* diyen yazar bize bu kitapta, Türkiye'nin Batılılaşma süreciyle Türk hikâyesinin gelişiminin paralellliğini göstereceğinin ipuçlarını verir.

Kitabın ilk bölümü "Batılılaşmanın Doğurduğu Seküler Yaşam" adını taşır. Yazar, *"Türk modernleşmesi hüznü bir projedir. Merkez konumda olagelmış bir devletin, çevrede yer almamak için çarpınmasının adıdır Batılılaşma. İmparatorluk asaletini devretmeme iradesini kullanmak adına, tüm iradi yetkiyi Avrupa'ya bırakmakla tebarüz etmiştir Türk modernleşmesi. Bu açıdan ekonomik hâkimiyet ve dünya ölçeğinde iktisadi yayılma ve kontrol mekanizmalarıyla var olan dünya sistemi karşısında, bir yenilgi; varoluşsal bir sarsıntıdır Türk Batılılaşması."* (s. 11) diyerek devletin Batılılaşma çabası içerisinde kaybettiği değerleri gözler önüne serer. Osmanlı Devleti yıkılmaktan kurtulmak için, Türkiye Cumhuriyeti de var olmak için modernleşme/Batılılaşma ihtiyacını hissetmiştir. Batılı insanla Müslüman insanın yaşayışı ve fitratı arasındaki farklılıktan dolayı Batılılaşmak isteyen Türklere "din dışı" bir saha önerilmiş; bu durum da Cumhuriyet'le girilen süreçte seküler yaşamı hâkim kılmıştır.

Edebiyatımızda yeni edebî türlerin ortaya çıkmasıyla Batılılaşmanın aynı zaman aralığına denk düştüğünü belirten Yıldırım, Türk öykücülüğünün de seküler bir hayat tarzını benimsemediğini belirtir. İslâm'ın, Türklerin günlük yaşamlarının bir meşalesi olmaktan çıkmasının, öykülere de yansıdığını ifade ederek hikâyecilerimizden ve onların hikâyelerinden çeşitli örnekler verir. Osmanlı ve Cumhuriyet hikâyecilerinden örnekler vererek düşüncelerini kanıtlayan yazar, bu yapıda geleneksel kültürel yapı konusunda daha olumlu olan hikâyecileri de zikreder.

"Değişen Toplum Yabancılaşan Birey"de Batılılaşma süreci içerisindeki toplumsal değişimi anlatan yazar, değişimin Türk milletinin öz benliğiyle uyumlu olmadığına dikkat çeker. Bu değişim her ne kadar gereksinmeyle ilgili olsa da. *"Tanzimat'la birlikte algılanan değişim rüzgârlarının, gâvura gâvur denmeyecek ironisiyle birlikte yürümesi, toplumdaki zoraki değiştirme çabasını da özetler."* (s. 33-34)

Yazarın asıl dikkat çektiği nokta ise edebiyatın toplumsal değişimle birlikte yaşananları, değişimleri tam olarak ele almak yerine, suni bir tarzda değerlendirmeyi tercih etmesidir. Fakat yazar, bu dönemde edebiyat ve romanın yeni yeni gelişmeye

başlayan türler olduğuna da dikkat çeker. Bu türlerin teknik imkânları sonraki süreçte artarsa da edebiyatçılar farklı sorunlara yönelmişler, Türkiye'nin toplumsal değişimlerini ve bunların bireyler üzerindeki etkilerini anlatmamışlardır. Türk milletinin geçirdiği değişimleri, bireyin yabancılaşmasını Türk hikâyesinde en çok ele alan isim olarak Mustafa Kutlu'yu gösteren yazar, onun çeşitli hikâyelerinden örneklerle bu görüşünü destekler. Sevinç Çokum, Oktay Akbal, Fatma Karabıyık Barbarasoğlu da bireyin yabancılaşmasını farklı yönlerle ele alan diğer hikâyecilerdendir.

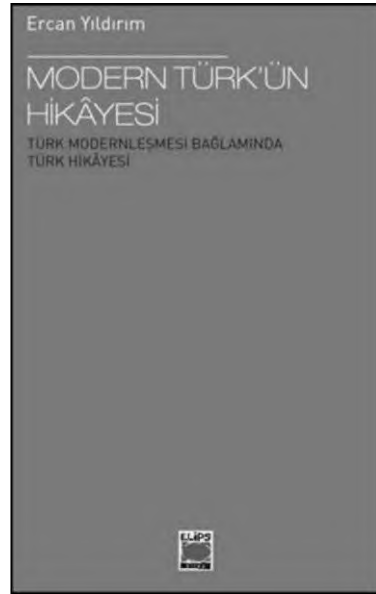
"Yok Olmamak İçin Öykü"de hikâyenin tekniği, içeriği, insanı ele alışı, mesaj verme güdüsü ve musiki ile ilişkisini irdeler. Diğer türlerde olduğu gibi öykünün de hayalle gerçek ilişkisine dikkat çekerek öykünün çağrısının insanı endişelere sevk edebilmesi olduğunu vurgular.

Bir edebî eserde temel yapı unsurlarından olan mekânın insanı, insanın da mekânı belirlediğine "İslâmî Mekânlar" başlığı altında yer verilir. Müslüman insan için yaşamının bir parçası olan İslâmî mekânlar, Türk hikâyelerinde gerektiği kadar yer almamıştır. Yazar, hikâyelerdeki dinî mekânları şöyle tespit eder: Cami, tekke/yatır, medrese, hac, Yedi Uyurlar Mağarası.

"Çocuk Saflığında İnşa Edilen Dünya" bölümünde günümüz hikâyesinde çocukluk konusunun daha fazla işlendiğine dikkat çekilir. Fakat bu çocukluk, çocukluğun kendine has yaradılış vasıflarından ziyade, günümüzdeki dejenerasyondan kaçış olarak ele alınmıştır. Çocukluğun farklı yönleriyle ele alınışını hikâyelerle veren yazar şu yargıya varır: *"İnsan olmanın getirdiği*

niteliklerden soyutlanmış yerleşik kültür ve medeniyetin; varoluşumuza yabancılaşmış hayat algımızın; kimseye güvenmeme telkinleri altında kötülükle kodlanmış çocukluğun ve tabi ki fitratla donatılmış saflık ve masumiyetin öldürülüşünün yol izlerini, bugünkü edebiyattan, öykü literatüründen okuyabiliriz." (s. 91)

"İnsanın Olması ve Ölmesi Sürecinde Aşk ve Cinsellik"te yazar, Türk insanında aşkın moderniteyle birlikte metafizik boyuttan seküler boyuta geçtiği tespitinde bulunur. Aşkın yaşanılan döneme göre farklı hâllerde bulunduğunu Halit Ziya'nın, Sabahattin Ali'nin, Sait Faik'in öyküleriyle anlatır. Kadın öykücülerin cinselliğe bakışında evliliğe gerek olmadığı kanaati yaygındır. Yazara göre Mehmet Rauf'tan Nezihe Meriç'e kadarki çizgide aşkın asıl anlamını kapsayan bir öykü içeriğinden bahsetmek mümkün değildir. Son dönem Türk hikâyesinde özellikle 1980 sonrasında aşksız, duygusuz bir cinsellik konu edinilmeye başlanmıştır. Bu durum, Batılılaşma çabalarının amacına ulaşması olarak değerlendirilir.



H E C E Ö Y K Ü

"Kadın Öykücülerin Konu Seçimleri" başlığında, kadın yazarların sınırlı konuları işlemelerinin nedenleri toplumsal değişimlere dayalı olarak açıklanır. Kadın öykücülerin ele aldıkları konular; kadınlar, erkekler, çocuklar, aile büyükleri, modern hayat eleştirisi, düş/ hayal/ fantastik ve yazarlar olarak tespit edilir. Bunların dışında farklı konuları da kadın hassasiyetiyle öykülerinde ele alırlar. Yıldırım, kadın yazarların insanın derinliğine inmedikleri için son dönem öykülerinde prototip bir kadına rastlamanın mümkün olmadığı kanaatindedir. Kadın tipler genellikle duygusal yönleriyle sınırlı kalmaktadır.

"Hayallere Kurban Edilen Hakikat"te öykümüzdeki fantastik unsurların 1980 sonrası toplumsal değişimle öykümüzde yer alışı arasındaki ilişki irdelenir. Postmodern yönelimler sonucunda öykümüzde içerik ve biçim açısından değişiklikler örneklenir.

"Ölmeyi İstemek Yok Olmayı Seçmek" ve "Metafizik/Ölüm Bir Dünya Tasarımıdır" başlıklarıyla, ölüm ve metafizik konuların öykülerde yer alışı irdelenir. "İdealistlerin Evrimi'nden Türkiye'nin Seyrine" başlığıyla yazar, Refik Halit Karay'ın o çok önemli öyküsü "Şeftali Bahçeleri"nden hareketle öykülerimizde idealist kişilerin hangi yönleriyle ele alındıklarını sergiler.

"Modern Öykü Tekniği" ve "Postmodern Öykü Tekniği" isimli bölümlerde öykü teknikleri detaylı olarak incelenerek teknik konudaki ihtiyacın giderilmesi sağlanır. Kitabın son kısmı "Kaynakça" ve "İndeks" bölümlerinden oluşmaktadır.

Ercan Yıldırım'ın öykü türündeki bu kapsamlı çalışması; modernleşmeyle öykünün gelişim çizgisi arasındaki bağlantıyı kurması bakımından olduğu gibi, çok farklı yazarların öykülerine yer vererek bütünü görmemizi sağlaması açısından da ayrı bir öneme haizdir.*»

TAŞ DEVRİ

Ali Teoman

Yapı Kredi Yayınları

Genellikle ilk kitaplardan dem vuruyordum bu sayfalarda, çiçeklenmiş bahar yapraklarıyla gelen ilk kitaplar... Ama bu seferki biraz daha farklı olacak! Ali Teoman'ın Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan son kitabı bahsimize konu... Gerçek anlamda bir 'son' kitap 'Taş Devri'... *Ateş Ayinleri*'ndeki şu satırlar da ölüme yürüyen bir adamdan geriye kalan 'kocaman kapkara bir mürekkep lekesinden başka bir şey değil: 'Kalmamı istiyordu ve ona karşı koyacak gücü kendimde bulamıyordum. Sıfırı konuşacaktık, birbirimizi yani. Karanlık çağların üst üste gelen kırgınları, ülkeyi çöle dönüştürmüştü. Madde aşınmış, yıpranmış, bozunmuştu. Pıyım pıyım elimde tuttuğum parşömen. Bir zamanlar taptiğimiz o ilk yazı, artık okunmuyordu. Nükleer atıklar ve asit yağmurları tahrif etmişti yazıyı. Bütün harfler birbirlerine, ona ve hiçbir şeye benziyorlardı. Kocaman kapkara bir mürekkep lekesiydi geriye kalan."

Verimli bir yazardı Ali Teoman. Kelimeleriyle beraber beyininde bir de tümörü büyütüyordu. Yazısı yazısına, yazgısı yazısına karışıyordu. Kendine özgü söyleyişi, incelikli dil işçiliği ve sarsıcı kurgu anlayışıyla... farkını hissettiren kitapları vardı. İşte *Taş Devri* de onlardan biri. *Maket Seti*, *Atonal Üçlü* ve *Öyküler* alt başlığında toplanmış on üç öyküden mürekkep. Kimi zaman Almanca kimi zaman Osmanlıca kimi zaman da başka dillerden başka kelimelerle zenginleşen öyküler bunlar: "Ve belki, milyarlarca ılık yılı öteden çapkınca göz kırpan bir süpernova misali, son, parlak bir çıkış, oradan oraya savrulurken geçmiş nafîle bir ömrün nihai amacını somutlayacak soylu bir jest... Kimbilir, belki bilmiyorum.

De şibole!"

'Şi-gi-bo-go-le-geeeeeetf

Hade be, haylaz çocuk!" (İkileme'den)

Postmodern bir eserle karşı karşıya olduğunuz kitabın daha en başlarından itibaren anlı-

yorsunuz *Taş Devri*'ni okurken. Gerek biçimsel gerek biçimsel olarak... Sayıklamalarla ilerleyen bir anlatım dili göze çarpıyor.

"Ancak yaşamam gerek. Eninde sonunda herkesin kendi yaşamından sorumlu olması çok acı, ne var ki yadsınamaz bir gerçek bu. Artık çok geç, beni için,

onun için, bizim için çok geç

çok geç

çok geç. Onun için çok geç artık, kendisini değiştiremez, yanlış olsa bile. Tükenmiş bir yaşam için hissettiklerini anlıyorum. Durumunun umutsuzluğunu, umarsızlığını, geri dönüşsüzlüğünü çok iyi anlıyorum. Yapamıyorum ancak, yapamıyorum." (Triptikten)

Teoman, sadece kullandığı dille değil görsel anlatımla da oldukça postmodern bir kurgu sumıyor okura. *Hayat Dersi*, *Triptik* ve *Unutmabeni* adlı öykülerdeki deneysellik yazarın aldığı mimarlık eğitiminin bir iz düşümü sanki... Kolajlar, görüntüler, yansımalar, çağrışımlar, akışlar, savruluşlar, bir tür kelime boşalması gibi. Oyun içinde oyunlar, farklı bir dilde farklı bir şeyler anlatma isteğinden kaynaklanıyor belki de. Bilinç akışı, ama ne bilinç akışı! Gittikçe büyüyen yazı puntoları mı dersiniz yoksa geometrik şekillerle örülmüş öykülerin yıkıcı etkisinden mi... Nereden başlarsak başlayalım aynı okunmuyor işte bu 'son' kitap!

Portakal Soyması'nda -ki burada portakal hem bir s/imge hem de bir tekerleme hatta bir oyun. Kullanılan dil son derece zengin bir durumu betimliyor: "Portakal soyması, zamanın üç aşamasını gösterir: Geçmiş, şimdi ve gelecek. Bunu göz önünde bulundurarak, kesilen portakalın bana açtığı surları görmeye çalışırım. Bu soyut bir resme, gökteki biçim biçim bulut kümelerine ya da bulanık akan bir ırmağın suyuna bakmak gibidir. Yorum gerektirir. Yorum ise -adı üstünde- kişiyi yorar, yorucudur, benim diyen babayığidin harcı değildir."

"Bir posadır artık o, eczası uçmuş bir ilaç şişesidir, pörsük bir kılıftır."

"Şimdi siz muhterem kaarilerime bizzat kendim için icra etmiş olduğum bir portakal



H E C E Ö Y K Ü

soymasının naçiz kaydını mingayrîhaddin takdim etmek isterim."

Yazar, *Görünüm* üyle aslında hayata 'farklı' bir açıdan bakan, soran, sorgulayan, düşünen, üreten zihinlerin ortak kaygılarını 'dil'e getiriyor. Belki bu yüzden böylesine dokunuyor, hatta dokunmakla kalmıyor. Değişiyor. İçimizde bir yerleri kanatan ve aynı zamanda kanatlan kelimelerle... Öykülemekten çok sayıklamaya dön(üş)en cümlelerle... Çünkü bu, "Eski hikâye: Bakmakla görmenin ayırımına, yakın anlamlı sözcükler arasındaki ince ama önemli anlam ayırmalarının kısır kavram tartışmasına dönmüş oluyoruz böylelikle yeniden, eski günlerimizde olduğu gibi tıpkı. Ama zaten hep yaptığımız da bu değil mi: Konuşmak için açışımızı her açışımızda, kaçınılmaz olarak ölümcül tuzaklarla dolu bir alana girmek. Ne yapalım ki, sözün yazgısı bu."

Ali Teoman... 'Taş Devri'ni göremeden bir mart günü ayrıldı aramızdan. Geriye sözcüklerden uçurtmalar bıraktı; allı, morlu, mavili, yağmurlu, bulutlu... Tutabilelim diye bir ucundan yaz(g)ısının. Tutabilelim diye belki hayatın/ölümün bir elinden. Tutabilelim diye bir kandan belki de Simurg'un. ^

MERVE KOÇAK KURT

ÇILDIRTAN ÖYKÜLER

Nilüfer Açıkalin

Marjinal Kitap

Nilüfer Açıkalin, bu kez de Marjinal Kitap'tan çıkan 'Çıldirtan Öyküler' ile selamladı okuru. Oyuncululuğunu biliyordum. Yazarlığını da duymuşluğum vardı ama hiç okumamıştım. Bir öykücü büyüğümün elime tutuşturduğu bu öykü kitabı, onun son kitabı. Yalın bir dili var Açıkalin'ın. Öyle büyük/ iddialı/ parlak/ süslü/ püslü cümleleri yok. İçten. Hayatı kısıyından seyretmek yerine 'oyun'unu kurmayı tercih eden bir oyuncu o. Oyununu sergilerken şu büyük 'sahne'de bir de yazıyla var olmak istemiş belki. Kitabın ismiyle müsemma aslında yazdıkları da: 'Çıldirtan Öyküler'... Ama akıllı bir kadının yazdığı on beş öyküden müteşekkil bir kitap!

Kadın erkek ilişkilerine dair sahici ve etkileyici saptamaları var Açıkalin'ın. Bunları yaparken de son derece doğal bir akışla kurgulamış yazdıklarını. Hangimizin aklına sorular

üşüştürmez ki 'ihanet ihtimali'yle kurulan şu satırlar: "Sıcacık yuvamda, ev hayvanı kadar huzurlu ve sakin, düzenli olarak karnımın doyaçağından emin, gelecek kaygım olmadan, birbirinin tıpatıp benzeri günler geçirerek sürüp gidecek sanıyordum hayat. Düzenimi bozulmaz kılan demirbaşları hem maddi hem manevi hayatımın içine özene bezene yerleştirmiş, yapı taşlarımı çok sağlam dikmişim çevreme, surlarım yüksek, sınırlarım belliydi, hatlarım keskin. Şimdiyse..." Evlibarklızenginmutluluşmarkvegüzel bir kadın günün birinde aldatıldığını öğrenirse ne olur? Sorgulamaz mı, sorup sorup yeneden kur(dur)maz mı cümleleri: "O gece henüz ihanete uğramışlığımı bilmiyordum. Evliliğim karşılıklı güven üzerine kurulu sanıyordum. Hayatım, tam da bana göre biçilmiş kaftandı sanki. Zamanın kollarında uyukluyordum, geleceğe kaygıyla bakmıyordum. Nefisti günler. Gü-nümü gün ediyordum. Para bende, nikâhlı koca bende, güzellik bende, ben, ben, ben."

"Özgürlüğün bu kadar kolay olduğunu bu kadar zor mu anlamalıydım? Sahi bir değil, iki hatta üç ihanet. Dört. Birden sonrasının ne önemi varsa. Bana ihanet edilmez gibi geliyordu bana. Bana bu yapılamaz. Ben, bana, beni, ben. Benden nefret eden ben."

ihanet ihtimali'nde, bu aldatılan kadın ve onun hiç tanımadığı bir erkekle yaşadığı tuhaf karşılaşma anlatılmış. Her ne kadar anlatıcı, "Aşka kapalıyım ben. Beş dakikalık heyecanların ötesine geçecek biri değilim. Henüz hala bir kocam var." dese de bu durum, tanımadığı adama şu soruyu sormaktan alıkoyamıyor: "Beni ne kadar tanıyorsunuz?" Adamın "Gerek yok." cevabını alınca şaşırmadan edemiyor: "Nasıl yani?" diyerek. "Ben sizi tanımak için bir ömür zaman verdim kendime." diyen o genç adamla yaşananlar sahiden sürprizli bir 'son'la bitiyor.

Geçmiş Olsun Sevgilim de sonu sürprizli biten bir başka öykü. Her ne kadar öykü kahramanını erkek için, "Yakalanmamış olmak büyük bir zaferdi. Gerisi enkaz. Fark etmez." dese de anlatıcı. Olaylar hiç de bekle/n/diği gibi sonuçlanmaz! Belki de erkek, "Delil yok etmek için harcanan efora değmez ki aldatma." diyen anlatıcıyı dinlemeliydi kim bilir!

'Senden Vazgeçmek' de öylesine açık ve anlaşılır bir yaz(g)ı ki! Cortazar'ın "Vazgeçmek en büyük başkaldırıdır." sözüyle perdeyi aralayan öyküden altı turuncu renkle çizilmiş bir dolu satır kalıyor geriye. Sade ve etkileyici... "Se-sim şehla ve pembe." gibisinden. Anlatıcının dilinden okuduğumuz aslında biraz da bizim sö-

zümüz değil mi: "Sus. Artık git. Odamdan, düşüncemden, hayalimden. Gider. İçimde hapis lunapark çocuğu sonbahar yağmurlarında çok feci ıslanıyor. Bir sürü imge aklıma kazanıyor."

Sadece kadın-erkek ilişkilerine değil hayata dair farklı konulara dair de çarpıcı çıkarımları var 'Çıldırta Öyküler'in. Yazarın, "Çünkü insan en güzel işleri ancak inancı tam olduğu zamanlarda yapar." dediği 'Eylül'de Cennete Gel' öyküsünde 'büyü' kavramı irdeleniyor mesela: "Korkunç anlamlar yüklenip haince planlanarak yapılmış ve kendi halinde sürüp giden bir yazgının akışını kötü niyetle değiştirmeye çalışmak için her biri ince ince düşünülmüş, gizli noktalara bin bir dua ile yerleştirilmiş akıl almaz, saçma sapan büyüler. Kim, neden, böyle küçük ayrıntı parçacıklarını birbiriyle ilintilendirip olayları hatta duyguları kendi istediği biçimde değiştirmeye çalışabilir? Bir insanın böyle bir hakkı teslim alması demek Tanrılığa soyunması demek değil midir?"

'Çıldırta Öyküler' arasında "Delinin Zoru"na da bakmazsak olmaz galiba. Bir akıl hastanesinde geçen öyküde, akıllı ve deli kavramları iyiden iyiye sorgulanıyor. "Deli olaydım size nerden geldiğimi, neden burada olduğumu anlatırdım ama dedim ya ben deli değilim. Sizin kim olduğunuzu da gayet iyi biliyorum. Hepiniz delisiniz ama ben deli değilim. Deli taklidi yapıyorum. Hem de çok inandırıcı bir biçimde. Ama onlar inanmıyorlar. Yirmi yılını tımarhanede geçirdikten sonra insan, deli gibi her şeyi anlatamıyor. Anlatırsam deli ederim. Anlatırsam delirdi derler. Delirdiklerinden anlayamazlar asıl delinin kim olduğunu. Deliren ben değilim onlar. Ben deli değilim. Ben sadece 'ben'im." diyen anlatıcı öyküsünde bir de kendisine eşlik eden yoldaş buluyor. "Gözleri çok güzeldi. Sonbahardaydık ve o -yeminle- sonbahardan güzeldi" dediği yoldaşını şöyle anlatıyor: "Mevsimin tüm izlerini üzerinde taşıyordu. Solgun benzi, eti çekilmiş kemiklerini sıvazlayan kurumuş teni, ışıltısı ölgün göz bebekleri, kızıkları kumralları solup çatallaşmış saçları, uğultulu rüzgârlar gibi donuk bakışları, aniden süzülen gözyaşları..."

Belki 'Sophia Loren'in Elleri' bize de dokunuverir Açıklık'ı okurken, belki biz de bir-

lerine 'Arafa Al Beni' deriz hiç durmadan. Kim bilir! Ama bir oyuncunun ellerinden dökülen sıra dışı öyküler okuyabilirsiniz 'Çıldırta Öyküler'de: Sorunlu Bir Ayrılık, Geçmiş Olsun Sevgilim, Ağlaşan Kadınlar, Sürüsünü Kaybeden Çoban, Dörtmala Beyliğinin Delisi, Kümesteki Hayalet... ve diğerleri.

Çemberi kapatıp başa dönersek... Öyle çok çok iddialı öyküler değil belki 'Çıldırta Öyküler', ama yine de hayatımıza değen -hatta içinden

geçen- birçok olay, kahraman ve diyalog/ replik barındırıyor. Bir koca sahnede, birçok 'oyun'u birden izliyormuş hissi kapılıyorsunuz okurken. Hatta yaşar-mış hissine... 'Mış gibi yapmak' değil miydi zaten 'oyun' dediğin de!

"Ama aşk?"

"Peki ya aşk?"

"Aşk, nihayet her iki insanı birbirini iyice tanıdığında özlemeye devam etmeleri değil mi biraz da?"

"Biraz ama."

"Peki ya geri kalanı aşksa? Huzurdan arta kalansa aşk?" (Senden Vazgeçmekten)^

MERVE KOÇAK KURT

BAZUKA

Murat Uyrukulak

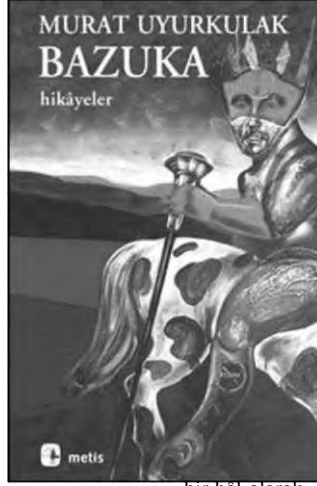
Metis Yayınları

Murat Uyrukulak'ın son kitabı Bazuka. Bu öykü kitabının adı olmakla beraber, malumunuz, insanların taşıyabileceği tanksavar silahının da adıdır bazuka. İşte bu büyük, bir boruya benzeyen, kaba saba ve kuvvetli silah, hikâye biçiminde Murat Uyrukulak tarafından toplumun alnına dayanmış gibi görünüyor. Bu şiddet içeren başlık bir de alt başlıkla birlikte yer alıyor kapakta: "Aşk, Yalnızlık ve Şiddete Dair Hikâyeler" Kitabı bitirince ancak, bazuka, aşk, yalnızlık ve şiddet arasındaki doğal örüntüyü çözüveriyorsunuz. Örüntünün formülü 'kötülüğe karşı kızgınlık' olarak beliriyor. Bu formül kapak resminden arka kapak yazısının şu son cümlelerine kadar kendini hissettiriyor: "Çocuklukla yaşlılık arasındaki o dönem araf misali; kitabesi ağır mesailerle, küçük hesaplarla, kesif mutsuzluklarla yazılan

bir mezartaşının gölgesinde azap gibi b..tan hayattlar. Yetişkinler zombilere benziyor." Nadiren de olsa bu kızgınlığın, kötülüğe maruz kalana karşı geliştirilen merhamete dönüştüğü de oluyor. "Kuş Yuvası" adlı öyküde başına gelen kötü- lükten sonra erkek olarak hayatını sürdürmeye karar veren bir kızın hayatına biraz mizahi ama daha çok romantik bir bakışla yaklaşılması gibi.

İlk öykü "Tutkular Kitaplığı", Reha Mağ- den'in "Yazgılar Tableti" adlı eserine nazire olarak kaleme alınmış. Murat Uyrkulak'ın bu yazar ve esere karşı hayranlık duyduğunu biliyoruz. Bu hikâyeyi de teşekkür mahiyetinde yazmış. Gerçeküstü öğelerle bezeli öyküde ya- zarla okuyucu karşı karşıya getiriliyor. Kıymeti bilinmemiş edebiyatçıdan daha çok -mağdur olanın üstünlüğüyle- kıymeti bilinmemiş oku- yucuya yapılan şu güzelleme paragrafı, kitabın tamamı göz önünde bulundurulduğunda, belki de en çarpıcı satırları oluşturuyor: "Bakın, size kendi fikrimi söyleyeyim: Asıl vahim ve acı olanı, değeri bilinmemiş okuyucuların durumudur. Edebiyatçının eseri kalır, oku- yucu ise ölür. Okudukça zevkleriniz incilir, daha tuhaf, daha rafine kitaplara, yazarla- ra el atmaya başlarsınız, bu meşgale sırasında muhtemelen hayat gailisi bakımından dibe doğru kaymaktasınızdır. Okuduklarınızı, müstesna ol- duğunu düşündüğünüz satırla- rı birbirlerine anlatmak istersi- niz (şu anda benim yapmaya çalıştığım gibi), zi- ra şahsa mahsusun hazzı kısa sürer, ömrü uzun olan paylaşımdır... Fakat ortalığı her zaman- ki gibi kaba saba kelimeler, düşük cümleler iş- gal etmiştir, o gürültüde kimse sizi duymaz... Okumak hem bir hayat başarısızlığının, ki unut- mayın okumak mağlupların işidir, hem de derin bir yalnızlık hissini sebebi olup çıkmıştır... Okuduğunuz onca kitabı, hayatınızı yatırdığınız o zorlu ve hassas meşgaleyi mezara götüreceği- nizden korkmaya başlarsınız... Ve siz de bilirsiz- niz ki yalnız ölmek zordur, arkanızda mutlaka birkaç mütefrik, birkaç şahit bırakmak istersi- niz." Has okuyucunun yüreğini burkacak olan bu cümleler, yazarın her türlü mağduriyeti, mağdur edenin kötülüğü ve bu kötülüğe duydu- ğu kızgınlıkla beraber, ifşa etmeye kararlı tavırı- nın da bir örneğini oluşturmaktadır.

Kitaba tuttuğumuz ışığın ayarını güçlendir- mek adına ele almak istediğim diğer öyküye "Derviş". Hikâyenin kahramanı derviş, yüzyıllar öncesinde, Mevlevihane'de uykuya dalmıştır. Bu uzun uykusundan 21. Yüzyılda uyandırılır. Çünkü ona bir vazife verilmiştir. Mevleviha- ne'den, kendisine pek tuhaf görünen şeyhi ile görüştüktan sonra ayrılır. (Bu Mevlevihane Ga- lata Mevlevihane'si olmalıdır. Çünkü Mevlevi- hane'den çıkan derviş, mekânların adı belirtil- memekle birlikte betimlemelerden anlaşıldığı kadarıyla hikâye boyunca Yüksek Kaldırım'dan ve Galata Kulesi'nden geçerek Haliç'e iner.) So- kakta ne varsa; kediler, kadınlar, her şey doğal olarak onu hayretler içinde bırakmaktadır. Ya- zar, dervişe birkaç saat içinde kola içerir, plazma televizyon seyrettirir. Şaşkın Derviş, hikâye iler- ledikçe komikleşmektedir. Hi-



kâyenin sonunda ifa edilen bel- li bir görev belirtilmeyince, biz de anlarız ki dervişin görevi, yüzyıllar içinde meydana gelen değişimi mizahi sayılabilecek bir dille bize aktarmaktır. Onun yabancılığı ve şaşkınlığı ile bi- zim bu güne şaşkınlıkla bak- mamızı sağlamaya çalışır ya- zar. Tasavvuf'a tamamen ya- bancı olmadığını gördüğümüz Uyrkulak'ın hikâyede 'vah- det-i vücut'a dair atıfları da bu- lunuyor. Ancak bunların yanın- da şaşkınlığı ile komikleşen dervişin ilk paragraftan oğlan- cı-derviş için son derece sıradan bir hâl olarak- temayüllerle tanıtılmasından ya- zarın bu değerlere kutsallık atfetmediğini de sezmek mümkün.

Şarap ve Gülsüm adlı hikâyeler haricinde, eserde birinci kişili anlatımın gücünden yararlan- ılmış. Yine 'ben' diliyle yazılmış Aşk, Yalnız- lık ve Bazuka adlı hikâyede yazarın zamanı ve mekânı işleme biçimi dikkat çekici. Olayın baş- ladığı mekân, İzmir Bornova'da bulunan Peter- son Köşkü; devam ettiği ve son bulduğu mekân da bu köşkün yer aldığı mahalle olarak belirtili- yor. Ancak hikâyenin sonunda, kahramanlardan birinin İstanbul Üniversitesi'ni kazandığı için o mahallede ev tuttuğunu belirtmesi, gerçek me- kân isimleri vermekten kaçınmayan yazarın, mekânlarla alaycı bir tavırla oynadığını işaret ediyor. Aynı durumun zaman içinde geçerli ol- duğunu görüyoruz. Mahalledeki çocuklar aynı mekân ve zaman dilimi içinde "video dedik-

leri tuhaf cihaza kocaman kaseler takıp artı arda üç film -Çağrı, Tarzan, Rambo-.. "izlerler. Sonrada "Vizontele" den bahsedip sevdikleri kızları "Tuğba Ünsal"a benzetirler. Aynı arkadaş sohbetinin içinde seksenli yıllardan iki binli yıllara geçilir. Zamanın ve mekânın kırılmaya uğramadan devam ettiği hikâyede yazarın, tutsuzluklar yoluyla bu iki unsurla özgürce oynadığını görüyoruz. Hikâyenin bundan ne kazandığına gelirse şunu söyleyebiliriz: Bize göre hikâyenin teması "aşk, şiddet ve yalnızlığın bir bütün olduğu"dur. Bu fikrin, zaman ve mekâna göre değişmeyeceğini; aşkın olduğu yerde şiddetin, şiddetin olduğu yerde yalnızlığın, yalnızlığın olduğu yerde aşkın olacağını ifade etmek isteyen yazar, zaman ve mekânı bu şekilde kullanarak bu düşüncenin değişmezliğini vurgulamıştır.

Yazar, bu kitapta yer alan öykülerin daha önce hangi dergilerde yayınlandığını, bu dergilerin neler olduğunu, bu öyküleri ortaklaşa yazdığı yazarların isimlerini ve nazire niyetiyle kâleme aldıklarını belirten bir son sözle kitabını bitirmiş.

Yazar, aşkı, şiddeti ve yalnızlığı bir bütünün ayrılmaz parçaları olarak işlediği hikâyelerinde, kötüye giden, yozlaşan insanı ve sokağa ait durumları, eline aldığı kalemle/silahla işaret ediyor.

Bazuka, özensiz değil ama hoyrat¹ bir anlatıma sahip. Küfretmekten, çirkin ortaya sermekten, aymazlığı deşelemekten çekinmediği gibi cesur bir eda ile yapılması gereken asıl iş bunlar olduğunu anlatmak isteyen dokuz hikâyeden oluşuyor. ^

HATİCE BİLDİRİCİ

¹ "Ne hoyrat kullanmışlar
Sevincin sesi çıkmıyor"

Behçet Necatigil.

BEBEK PATİKLERİ: KISA ÖYKÜ

Aydın Şimşek

Kanguru Yayınları

Bu Patiklere Her Şey Sığıyor

Kısa öykü kuramı ile ilgili her türlü çalışma, öncelikle bir yazarın başka türde değil de, kısa öykü türünde yazmasına ilişkin nedensel-

liklerin, ardından da, kısa öykünün ne kadar uzunlukta olacağının sorgulanması ile yapılır. Günümüzde hızın artık bir ideoloji olduğunu sıkça dile getiren; hızın biçimleri, süreçleri ve gücü üzerine kuramsal çalışmalarıyla da tanınan şair-yazar Aydın Şimşek'in kısa öykü üzerine hazırladığı *Bebek Patikleri*, *Ele Avuca Sığmayan Bir Tür: Kısa Öykü* adlı kitabı, Kanguru Yayınları'ndan çıktı. Kitap, söz konusu alanda yukarıda değinilen önemli sorunsallara açıklık getirmekle kalmıyor; kısa öyküye gelinceye değin yazınsal süreçlere, özellikle klasik anlatının unsurlarına da yoğunlaşarak değiniyor.

Kısa öykü dili ile ilişki kurabilmenin, klasik anlatı süreçlerine yabancı kalarak mümkün olamayacağını belirten yazar; kısa öykü ya da durum anlatılarını klasik anlatılarla karşılaştırmakla, modern anlatıların kavranışının, yazınsal birikimle yüzleşmekten geçtiğinin altını çizmiş oluyor bir kez daha. Şimşek'in anlatı tarihinin tarih bilincinden yoksun düşünülmemeyeceğini her fırsatta vurgulaması önem taşıyor.

Kısa öykünün temellerine de bu bağlamda eğilmek gerektiğini söylüyor Şimşek. 19.yüzyılda Sanayi Devrimi'yle birlikte ortaya çıktığını, 20.yüzyıl başında ise gelişimini tamamlayıp yeni bir edebi tür olarak kabul edildiğini ve yüzyıl süresince rüşdünü ispat ettiğini gördüğümüz kısa öykü, modernizmin çocuğudur.

"Daha ilk adımda bilinmesi gereken, kısa öykünün modern/postmodern bir döneme ait olduğudur. O nedenle kısa öykünün kaynaklarına ve tarihsel süreçlerine ilişkin vurgular yaparken, onu masallardan, mesellerden, kıssalardan, aforizmalardan, tablet yazılarından, duvar yazılarından ayıracak bilince sahip olmak gerekiyor."⁽¹⁾

Klasik anlatı, olay öyküsünün temelleri üzerine kurulu olan, dramatik kurgusu giriş-gelişme-zirve-sonuç evreleriyle yükselip alçalan bir eğrisel yapı gösteren, belli bir sona ulaşmayı amaç edinen, bu sonun aktarılmasında öğretici unsurlardan yana tavır koyan anlatıdır. Klasik anlatıda kahramanların değişip dönüşmeye zamanları vardır çünkü biçimsel olarak nispeten uzun olan bu anlatılar, olayların çevrenini daha geniş biçimde içerirler.

Ancak günümüzde klasik anlatı, Şimşek'in, kısa anlatı tarzlarının ve kısa öykünün önemlerinin nedenlerine değinirken bahsettiği gibi, günümüz insanının beklentileriyle yeterince uyum sağlayamıyor. Hızın gündelik yaşamı değiştirip dönüştüren etkisine karşın kısa öykünün hızdan daha hızlı hareket ederek onu kuşattığını, böylelikle kontrol altına almayı ve hızın ya-

rattığı eksiklik ya da aksaklıklar gibi, modern toplumda görülen açmazlara itiraz etmeyi mümkün kıldığını söyleyen yazar; kısa öykünün, en önemli biçimsel özelliği olan kısalık sebebiyle, metinde anlamın yer vermeden, boşluklar bırakarak, şifrelemeler kullanarak çoğaltıldığını, dolayısıyla da hızlı, vurucu, devrimci bir anlatı türü olduğunu açmıyor.

"Kısa öykü devrimci bir özellik sergilemektedir. Bu özelliğini, hız karşısında karşı bir hız üretmesinden alır. Bir virüs gibi sistemin içine girip, onun yönetselliğini kısa bir süre de olsa devre dışı bırakmayı amaçlar. Okuru kendi diliyle düşünmeye sevk ederken, diğer yandan da şaşkınlığa uğratmakta ve eyleme davet etmektedir." (2)

Kısa öykünün yoğunluğu biçiminden kaynaklanır. Az zamanda ve dar mekânda söyleyecek olduğumuz çok şeyi anlatmak için, elbette sözü kısa kesmemiz beklenir. Böyle olunca da anlam söylenmeyenlerden oluşan o boşluklarda katmanlaşır. Yoğun anlam, vurucu anlatıma yol açar. Bu sebeple iyi bir kısa öykü, okurunda balyoz etkisi yapar, yapmalıdır. İçeriksel anlamda yoğunlaşmak, kısa öyküde nedenselliğin indirgenmesine bağlıdır. Tek bir nedenselliğe indirgenen olay/olgular da, durumlara taşınmış olur. Kısa öykü bu sebeple olay ya da olgular dizgesini terk ederek *durumu* anlatmaya yönelir.

"Kısa öyküyü oluşturan nedensellik ve indirgemecilik, okuru metnin kurucu yapısından çok yıkıcı yapısına, anlatıcı yapısından çok durum yapısına, var kılmaktan çok yer vermeme özelliğine çağırır." (3)

Gerçekten de kitaba adını veren Ernest Hemingway'in o ünlü, beş kelimelik, minimal öyküsünde görüldüğü gibi *-Satılık bebek patikler-* *Hiç giyilmemiş-* söylenmek istenen birçok şey, söylenmeden anlatılır. Böylelikle kısa öykü,

kü, okurunu aktif kılar ve ondan her seferinde öyküyü yeniden yorumlamasını, ona başka anlamlar yüklemesini ve öykünün açıklamadan gösteren, işaret eden kimliğini sevmesini bekler. Sonlardan hoşlanan, kesinlemelere ihtiyaç duyan okur, daha baştan kısa öykünün okuru olamayacaktır.

Modernizmin bu haşarı, deli dolu çocuğu gerçekten de ele avuca sığmıyor. Bugün onun kendine özgü bir tür olduğu kabul edilmiştir. Bunun nedenini şöyle açıklıyor Aydın Şimşek:



"Fiziki zamanı, içerik zamanı ve psikolojik zamanı iç içe geçmiş bir yapıdan bahsediyoruz. Yani tüm yaklaşımı yazarın zihinsel-imgesel dünyasında karşılığını bulan, dış dünyayla kuracağı ilişkide tamamen özerk olan bir yapı bu. Bireysel bir yapı ve toplumsal bir akılla sınırlandırılmaya daha baştan karşı çıkan bir tür... Öyleyse kısa öykü için kesin tanımlamalar ve sınırlar getirme çabası, yani onu toplumsallaştırma çabası pek de anlamlı değildir, olmayacaktır da." (4)

Bebek Patikleri, kısa öykü üzerine düşünen, yazan herkesin derinliğine okuması gereken, yazınımızda kaynak niteliğinde yer alan, çok önemli bir kuramsal çalışmadır. ^

KAYNAKÇA

- 1 Aydın Şimşek'le *Bebek Patikleri* üzerine söyleşi, Zeynep Sönmez, Cumhuriyet Kitap eki, 24.3.2011, sayı 1101.
- 2 Aydın Şimşek, *Bebek Patikleri, Ele Avuca Sığmayan Bir Tür: Kısa Öykü*, Kanguru Yayınları, 2011, s.79.
- 3 a.g.e. , s.74.
- 4 a.g.e. , s.89.

ZEYNEP SÖNMEZ